

CVRIA

EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

Årsrapport
2013

EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOL

ÅRSRAPPORT 2013

Översikt över verksamheten vid Europeiska unionens domstol,
Europeiska unionens tribunal och Europeiska unionens personaldomstol

Luxembourg, 2014

www.curia.europa.eu

Domstolen
L-2925 Luxemburg
Tfn (352) 43 03-1

Tribunalen
L-2925 Luxemburg
Tfn (352) 43 03-1

Personaldomstolen
L-2925 Luxemburg
Tfn (352) 43 03-1

Domstolens webbplats: <http://www.curia.europa.eu>

Färdigställd den 1 januari 2014

Kopiering tillåten med angivande av källan. Fotografierna får endast återges i sammanhang som rör denna publikation. För all annan användning måste tillstånd begäras av Europeiska unionens publikationsbyrå.

En stor mängd övrig information om Europeiska unionen är tillgänglig på internet via Europa-servern (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Europeiska unionens publikationsbyrå, 2014

ISBN 978-92-829-1709-1 (Print)
978-92-829-1686-5 (PDF)

ISSN 1831-8592 (Print)
2315-246X (PDF)

doi:10.2862/58875 (Print)
10.2862/47354 (PDF)

© Europeiska unionen, 2014

Printed in Luxembourg

TRYCKT PÅ PAPPER SOM BLEKTS UTAN ELEMENTÄRT KLOR

Innehållsförteckning

Sida

Förord, domstolens ordförande, Vassilios Skouris	5
---	---

Kapitel I

Domstolen

A – Domstolens utveckling och verksamhet år 2013	9
B – Rättspraxis från domstolen år 2013	11
C – Domstolens sammansättning	55
1. Domstolens ledamöter	57
2. Förändringar i domstolens sammansättning år 2013	73
3. Protokollär ordning	75
4. Domstolens tidigare ledamöter	77
D – Domstolens verksamhetsstatistik	81

Kapitel II

Tribunalen

A – Tribunalens verksamhet år 2013	113
B – Tribunalens sammansättning	151
1. Tribunalens ledamöter	153
2. Förändringar i tribunalens sammansättning år 2013	165
3. Protokollär ordning	167
4. Tribunalens tidigare ledamöter	171
C – Tribunalens verksamhetsstatistik	173

Kapitel III*Personaldomstolen*

A – Personaldomstolens verksamhet år 2013	195
B – Personaldomstolens sammansättning	205
1. Personaldomstolens ledamöter	207
2. Förändringar i personaldomstolens sammansättning år 2013	211
3. Tribunalens ledamöter (i protokollär ordning)	213
4. Tidigare ledamöter av personaldomstolen	215
C – Personaldomstolens verksamhetsstatistik	217

Förord

Under år 2013 ökade takten i den dömande verksamheten vid Europeiska unionens domstol väsentligt. Antalet mål som väcktes vid unionens domstolar är historiskt sett det största sedan de inrättades. Med 1 587 avgjorda mål har domstolens produktivitet vidare nått en aldrig tidigare skådad nivå. Domstolen kan inte annat än glädja sig åt denna utveckling som visar det förtroende som nationella domstolar och enskilda har för unionsdomstolarna.

I en inte alltför avlägsen framtid kan en sådan intensifiering av den dömande verksamheten emellertid äventyra effektiviteten i hela unionens domstolssystem. Av detta skäl måste domstolen därför ständigt och fortsatt söka efter resurser, såväl genom att äska sådana av lagstiftaren som via sina arbetsmetoder för att förbättra effektiviteten i unionens domstolssystem.

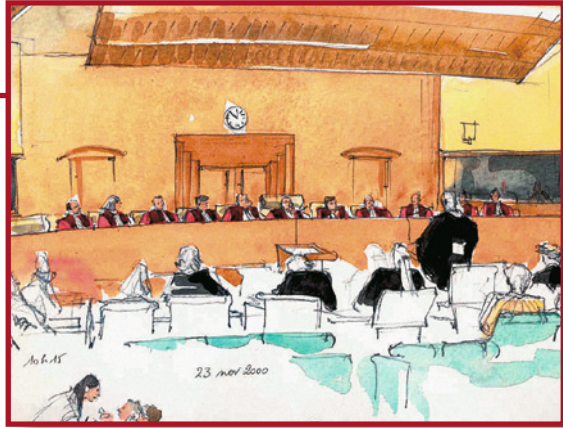
År 2013 kännetecknas även av Republiken Kroatiens anslutning till Europeiska unionen och av att två nya kroatiska domare kom till domstolen respektive tribunalen. Under året antogs även ett beslut att öka antalet generaladvokater vid domstolen och i samband härmed tillträdde den första polska generaladvokaten sitt ämbete.

Slutligen avgick sex ledamöter vid tribunalen under det gångna året i samband med den partiella nytillsättningen. Vid domstolen och personaldomstolen lämnade samtidigt två respektive en ledamot sina ämbeten.

I förevarande rapport ges en fullständig redogörelse för institutionens utveckling och verksamhet under år 2013. Läsaren kan konstatera att en betydande del ägnas åt kortfattade men uttömmande referat ur domstolens, tribunalens och personaldomstolens rent dömande verksamhet. Redogörelsen illustreras av statistiska uppgifter för varje instans. Avslutningsvis vill jag ta tillfället i akt att rikta ett stort tack till kollegerna på samtliga tre domstolar och till hela personalen för det enastående arbete de gjort under detta exceptionella och krävande år.

V. Skouris
Domstolens ordförande

Kapitel I

Domstolen

A – Domstolens utveckling och verksamhet år 2013

Av ordföranden Vassilios Skouris

I denna första del av årsrapporten ges en översikt av verksamheten vid Europeiska unionens domstol under år 2013. Den innehåller först en redogörelse för hur institutionen har utvecklats under det gångna året, med tonvikt på de institutionella förändringar som berört domstolen och på utvecklingen av domstolens interna organisation och dess arbetsmetoder (avsnitt 1). Den innehåller därefter en statistisk analys som visar förändringen av institutionens arbetsbörda och den genomsnittliga handläggningstiden (avsnitt 2). Därefter redovisas, såsom varje år, de huvudsakliga utvecklingstendenserna i domstolens rättspraxis, indelade efter rättsområde (avsnitt 3).

1. Den allmänna utvecklingen vid Europeiska unionens domstol under år 2013 har huvudsakligen präglats av Republiken Kroatiens anslutning till Europeiska unionen. Vid en högtidlig sammankomst som hölls den 4 juli 2013 avlade den förste kroatiska domaren vid domstolen och den första kroatiska domaren vid tribunalen ed och tillträdde sina ämbeten samma dag. Förberedelserna för denna sjunde utvidgning av Europeiska unionen förlöpte utan problem för institutionen. Även integreringen av de två nya domarna, deras medarbetare samt hela den kroatiska personalen skedde utan svårigheter.

Vad gäller den dömande verksamheten kan det noteras att antalet generaladvokater utökades till nio med verkan från och med den 1 juli 2013, och därefter kommer att utökas till elva från och med den 7 oktober 2015 med anledning av rådets beslut 2013/336/EU av den 25 juni 2013 om ökning av antalet generaladvokater vid Europeiska unionens domstol (EUT L 179, s. 92). Den förste polske generaladvokaten avlade ed den 23 oktober 2013 med stöd av detta beslut.

Vad vidare beträffar förfarandereglerna och till följd av att domstolens nya rättegångsregler trätt i kraft under år 2012 tillställde domstolen rådet ett förslag i syfte att anta nya tilläggsregler för att ersätta tilläggsreglerna av den 4 december 1974 (EGT L 350, s. 29; svensk specialutgåva, område 1, volym 5, s. 33), i den senast ändrade lydelsen av den 21 februari 2006 (EUT L 72, s. 1). Förslaget godtogs av rådet i början av år 2014 (EUT L 32, s. 37). Parallellt härmed antog domstolen praktiska anvisningar till parterna i mål vid domstolen (EUT L 31, s. 1) vilka från och med den 1 februari 2014 ersätter praktiska anvisningar för direkt talan och överklagande av den 15 oktober 2004 (EUT L 361, s. 15), i dess lydelse av den 27 januari 2009 (EUT L 29, s. 51). Båda dessa regelverk avseende förfarandet trädde i kraft den 1 februari 2014.

2. Domstolens verksamhetsstatistik för år 2012 präglas rent allmänt av aldrig tidigare skådade siffror. Det gångna året kommer att gå till historien såsom dels domstolens mest produktiva år någonsin, dels som det år då flest mål någonsin väcktes.

År 2013 avgjorde domstolen 635 mål (nettoantal som beaktar antalet mål som förenats på grund av att de hänger samman), vilket utgör en väsentlig ökning jämfört med föregående år (527 mål avgjordes år 2012). Av dessa mål avgjordes 434 genom dom och 201 genom beslut.

Under året anhängiggjordes 699 nya mål (detta antal tar inte hänsyn till mål som förenats på grund av att de hänger samman), vilket innebär en minskning med ungefär 10 procent i förhållande till år 2012. I domstolens historia utgör detta det högsta antalet mål som anhängiggjorts under ett år. Ökningen av det totala antalet anhängiggjorda mål ska framför allt sättas i relation till ökningen av antalet överklaganden och antalet mål om begäran om förhandsavgörande jämfört

med föregående år. Sistnämnda måltyp uppgick år 2013 till 450 mål, vilket är det högsta antalet någonsin.

När det gäller handläggningstiden är statistiken mycket positiv. I mål om förhandsavgörande uppgår handläggningstiden till 16,3 månader. Den smärre ökning som konstaterats i förhållande till år 2012 (15,6 månader) kan inte anses ha någon statistisk betydelse. Vid direkt talan och överklaganden är den genomsnittliga handläggningstiden 24,3 månader respektive 16,6 månader. Det är förvisso riktigt att handläggningstiden vid direkt talan år 2013 har ökat betydligt i förhållande till föregående år (19,7 månader). Domstolen förblir visserligen vaksam i detta avseende, men en första analys av de statistiska uppgifterna visar att det snarare rör sig om en ökning som är föranledd av konjunkturbetonade orsaker vilka domstolen endast kan råda över i begränsad omfattning.

Utöver den reformering av sina arbetsmetoder som domstolen gjort under de senaste åren kan den förbättrade effektiviteten i handläggningen av målen även tillskrivas utökad användning av olika processuella instrument som domstolen förfogar över för att påskynda handläggningen av vissa typer av mål (förfarande för brådsakande mål om förhandsavgörande, handläggning med förtur, skyndsam handläggning, förenklat förfarande och möjligheten att avgöra ett mål utan förslag till avgörande av en generaladvokat).

Handläggning enligt förfarandet för brådsakande mål om förhandsavgörande begärdes i fem mål, och den avdelning som målet förlades till ansåg att de villkor som föreskrivs i artiklarna 107 och följande artiklar i rättegångsreglerna var uppfyllda i två av målen. Målen avgjordes sedan inom i genomsnitt 2,2 månader.

Skyndsam handläggning har begärts i 14 fall under året, men villkoren enligt rättegångsreglerna var inte uppfyllda i något av målen. Enligt praxis, som etablerades år 2004, bifalls eller avslås en begäran om skyndsam handläggning genom motiverat beslut av domstolens ordförande. Vidare har fem mål beviljats förtur.

Domstolen har använt det förenklade förfarandet enligt artikel 99 i rättegångsreglerna för att lämna förhandsavgörande beträffande vissa tolkningsfrågor. Sammanlagt 33 mål avslutades således genom ett beslut med stöd av nämnda bestämmelse.

Slutligen har domstolen tämligen ofta använt sig av möjligheten i artikel 20 i domstolens stadga att avgöra ett ärende utan förslag till avgörande av en generaladvokat, om det inte omfattar någon ny rättsfråga. Det kan nämnas att omkring 48 procent av de domar som meddelades år 2013 saknade sådant förslag till avgörande av en generaladvokat.

Vad gäller fördelningen av målen mellan domstolens olika sammansättningar, avgjorde stora avdelningen omkring 8 procent, avdelningar med fem domare 59 procent och avdelningar med tre domare ungefär 32 procent av de mål som avslutades genom dom eller beslut av rättskipningskaraktär år 2013. I förhållande till föregående år kan man konstatera att andelen mål som prövats av stora avdelningen (9 procent år 2012) är fortsatt stabil och att andelen mål som prövas av avdelningar med fem domare (54 procent år 2012) har ökat.

För ytterligare upplysningar angående statistiska uppgifter för det gångna rättsåret hänvisas läsaren till det särskilda avsnittet avseende verksamhetsstatistik i denna årsbok 2013.

B – Rättspraxis från domstolen år 2013

I. Konstitutionella och institutionella frågor

1. EU-rättsliga tvister

Såsom föregående år har EU-domstolen i flera avgöranden haft tillfälle att komma med viktiga preciseringar med avseende på villkoren för utövandet av dess behörighet.

a) Talan om fördragsbrott

I dom av den 22 oktober 2013 i mål C-95/12, *kommissionen mot Tyskland*, prövade domstolen en talan från kommissionen avseende *underlåtenhet att följa en tidigare fördragsbrottsdom från domstolen*¹. I denna dom hade domstolen konstaterat att Tyskland, genom att bibehålla vissa bestämmelser i "VW-lagen" – särskilt bestämmelserna om att Tyskland och delstaten Niedersachsen hade rätt att utse styrelseledamöter i VW-tillverkaren samt bestämmelsen om begränsningen av aktieägarnas rösträtt i kombination med bestämmelsen om att gränsen för minoritetens vetorätt skulle vara 20 procent för de beslut som antogs av aktieägarna i denna biltillverkare – hade åsidosatt den fria rörligheten för kapital. Efter meddelandet av domstolens dom hade Tyskland upphävt de två förstnämnda bestämmelserna. Bestämmelsen om minoritetens vetorätt hade emellertid bibehållits. Kommissionen ansåg att det framgick av fördragsbrottsdomen att var och en av de tre aktuella bestämmelserna utgjorde ett fristående åsidosättande av den fria rörligheten för kapital och att Tyskland således även borde ha upphävt bestämmelsen om minoritetens vetorätt. Kommissionen väckte därför på nytt talan vid domstolen med yrkande om att Tyskland skulle förpliktas att betala ett löpande vite och ett schablonbelopp.

Domstolen konstaterade i domen i detta mål att det framgår såväl av domslutet som av domskälen i den tidigare domen att domstolen inte hade funnit att det förelåg ett fördragsbrott endast på grundval av bestämmelsen om minoritetens vetorätt som sådan, utan att detta konstaterande grundade sig på denna bestämmelse i kombination med bestämmelsen om begränsning av aktieägarnas rösträtt. Genom att upphäva bestämmelsen i "VW-lagen" om att Tyskland och delstaten Niedersachsen hade rätt att utse styrelseledamöter och bestämmelsen om begränsning av aktieägarnas rösträtt, varvid det inte längre fanns något sammanhang mellan dessa bestämmelser och bestämmelsen om minoritetens vetorätt, ansågs Tyskland inom de utsatta tidsfristerna ha uppfyllt sina skyldigheter enligt fördragsbrottsdomen. Domstolen ogillade således kommissionens talan.

b) Talan om ogiltigförklaring

När det gäller talan om ogiltigförklaring ska två domar från domstolen nämnas. Dessa domar avser den nya versionen av *artikel 263 fjärde stycket FEUF, vilken infördes genom Lissabonfördraget*. Den första domen rör begreppet regleringsakt och den andra rör begreppet genomförandeåtgärder.²

¹ Domstolens dom av den 23 oktober 2007 i mål C-112/05, *kommissionen mot Tyskland* (REG 2007, s. I-8995).

² När det gäller talan om ogiltigförklaring kan även dom av den 23 april 2013 i de förenade målen C-478/11 P-C-482/11 P, *Gbagbo m.fl. mot rådet*, och av den 28 maj 2013 i mål C-293/12 P, *Abdulrahim mot rådet och kommissionen*, nämnas. Dessa domar redovisas under rubriken "Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik – Frysning av tillgångar".

I domen av den 3 oktober 2013 i mål C-583/11 P, *Inuit Tapiriit Kanatami m.fl. mot parlamentet och rådet*, fastställde domstolen tribunalens beslut³ varigenom tribunalen avvisade den talan som flera fysiska och juridiska personer hade väckt, såsom företrädare för de kanadensiska inuiterna, med yrkande om ogiltigförklaring av förordning nr 1007/2009⁴.

Domstolen erinrade om att fysiska och juridiska personer, sedan ikraftträdandet av Lissabonfördraget, kan väcka talan vid unionsdomstolarna mot vissa rättsakter med allmän giltighet utan att uppfylla kravet att de ska vara personligen berörda av rättsakten. Det framgår dock klart av fördraget att de mindre stränga villkoren för upptagande till sakprövning endast omfattar en begränsad kategori rättsakter, det vill säga regleringsakterna. Såsom tribunalen hade konstaterat *utgör lagstiftningsakter, även om också dessa har allmän giltighet, inte regleringsakter* och de är fortsatt underkastade de strängare villkoren för upptagande till sakprövning. Det framgår nämligen av förarbetena till artikel III-365.4 i utkastet till fördraget om upprättande av en konstitution för Europa, vars innehåll i identiska ordalag återges i artikel 263 fjärde stycket FEUF, att den ändring av artikel 230 fjärde stycket EG som denna bestämmelse skulle medföra inte syftade till att bredda förutsättningarna för upptagande till prövning av en talan om ogiltigförklaring av lagstiftningsakter. När det gäller lagstiftningsakter kan en talan om ogiltigförklaring som väckts av en fysisk eller juridisk person således även fortsättningsvis endast tas upp till sakprövning om villkoret att den angripna rättsakten berör sökanden personligen är uppfyllt.

I förevarande fall fann domstolen att villkoret inte var uppfyllt, eftersom förbudet mot saluföring av sälprodukter i förordning nr 1007/2009 har avfattats i allmänna termer och är tillämpligt utan åtskillnad på samtliga ekonomiska aktörer som omfattas av förordningens tillämpningsområde, utan att särskilt avse sökandena, vilka följaktligen inte kan anses personligen berörda av förbudet.

Domstolen slog även fast att det skydd som ges i artikel 47 i stadgan inte kräver att den enskilde ovillkorligen kan väcka talan om ogiltigförklaring av unionens lagstiftningsakter direkt vid unionsdomstolen. Det ankommer i stället på medlemsstaterna att se till att det finns ett rättsmedelssystem varigenom man kan säkerställa att den grundläggande rätten till ett effektivt domstolsskydd upprätthålls. Varken denna bestämmelse eller artikel 19.1 andra stycket FEU, vilken innehåller en sådan skyldighet för medlemsstaterna, kräver emellertid att en enskild ska kunna väcka talan som i första hand gäller prövning av sådana akter vid de nationella domstolarna.

Artikel 263 fjärde stycket FEUF, i dess lydelse enligt Lissabonfördraget, har även tolkats i dom av den 19 december 2013 i mål C-274/12 P, *Telefónica mot kommissionen*, vilken avser ett överklagande av tribunalens beslut⁵ att avvisa en talan mot ett kommissionsbeslut, varigenom en bestämmelse i den spanska lagen om bolagsskatt ansågs utgöra statligt stöd som delvis var oförenligt med den gemensamma marknaden. Domstolen hade nämligen, utan att uttala sig om arten av beslutet, att definiera *kriterierna för fastställande av huruvida en regleringsakt innehåller genomförandeåtgärder i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket sista ledet FEUF*.

Inledningsvis erinrade domstolen om att när en regleringsakt medför genomförandeåtgärder så säkerställs domstolsprövning av att unionens rättsordning iaktas antingen av unionsdomstolarna,

³ Tribunalens beslut av den 6 september 2011 i mål T-18/10, *Inuit Tapiriit Kanatami m.fl. mot parlamentet och rådet* (REU 2011, s. II-5599).

⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1007/2009 av den 16 september 2009 om handel med sälprodukter (EUT L 286, 2. 36).

⁵ Tribunalens beslut av den 21 mars 2012 i mål T-228/10, *Telefónica mot kommissionen* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen).

om genomförandet av nämnda rättsakter ankommer på unionens institutioner, organ eller byråer, eller av de nationella domstolarna, om genomförandet ankommer på medlemsstaterna. Vid en nationell domstol kan de fysiska och juridiska personerna även göra gällande att den grundläggande akten är ogiltig och anmoda den nationella domstolen att begära förhandsavgörande från EU-domstolen med stöd av artikel 267 FEUF.

När det gäller frågan huruvida en regleringsakt medför genomförandeåtgärder fann domstolen att man bör fästa vikt vid vilken ställning den person har som gör anspråk på talerätt. Det saknar således betydelse huruvida den berörda akten medför genomförandeåtgärder i förhållande till andra enskilda. Dessutom är det enbart ändamålet med talan som ska beaktas. Om en sökande bara har yrkat delvis ogiltigförklaring av en akt, är det bara de genomförandeåtgärder som denna del av akten medför som i förekommande fall ska beaktas.

När det gäller det beslut som var aktuellt i målet fann domstolen att detta beslut uteslutande har till syfte att slå fast att en stödordning bestående av en skatterättslig lagstiftning är oförenlig med den gemensamma marknaden. Vidare fann domstolen att det inte anges i beslutet exakt vilka följder förklaringen har för var och en av de skattskyldiga, följder som endast yttrar sig i administrativa rättsakter såsom ett taxeringsbeslut, vilket utgör en genomförandeåtgärd i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket sista ledet FEUF.

Domstolen slog således fast att tribunalen hade gjort en riktig bedömning när den fann att sakprövningsförutsättningarna i artikel 263 fjärde stycket sista ledet inte var uppfyllda i det aktuella fallet.

c) Begäran om förhandsavgörande

I dom av den 15 januari 2013 i mål C-416/10, *Križan m.fl.*⁶, hade domstolen anledning att precisera såväl *omfattningen av de nationella domstolarnas möjlighet att begära förhandsavgörande från EU-domstolen* som *begreppet högsta rättsinstans*. Domstolen erinrade om att en nationell processrättslig regel, enligt vilken en domstol är bunden av en högre instans rättsliga bedömning, inte kan påverka möjligheten för den förstnämnda domstolen att begära förhandsavgörande från EU-domstolen när den är osäker på hur unionsrätten ska tolkas, varvid den är skyldig att avvika från den högre instansens bedömning om den, mot bakgrund av EU-domstolens tolkning, finner att den högre instansens bedömning är oförenlig med unionsrätten. Domstolen slog fast att dessa principer även gör sig gällande med avseende på rättsliga bedömningar från en författningsdomstol. Enligt fast rättspraxis får nämligen bestämmelser i nationell rätt inte, ens om de har rang av grundlag, undergräva unionsrättens enhetlighet och effektivitet.

Domstolen fann även att en nationell domstol utgör en domstol mot vars avgöranden det inte finns något rättsmedel enligt nationell lagstiftning i den mening som avses i artikel 267 tredje stycket FEUF och som är skyldig att begära förhandsavgörande från EU-domstolen även om det enligt nationell rätt finns möjlighet att väcka talan mot dess avgöranden vid den aktuella medlemsstatens författningsdomstol, vilken talan är begränsad till prövningen av om de rättigheter och friheter som följer av den nationella konstitutionen eller av en internationell konvention har åsidosatts.

⁶ En annan aspekt av denna dom redovisas under rubriken "Miljö".

d) Skadeståndstalan

I dom av den 18 april 2013 i mål C-101/11 P, *kommissionen mot Systran och Systran Luxembourg*, hade domstolen att uttala sig om *fördelningen av behörighet mellan unionsdomstolarna och de nationella domstolarna vad gäller en skadeståndstalan med yrkande om att unionen ska åläggas utomobligatoriskt ansvar*. Detta mål avser kommissionens överklagande av en dom från tribunalen⁷ varigenom tribunalen slog fast att en tvist avseende ett påstått åsidosättande av immateriella rättigheter som inträffat efter det att avtalen mellan Systran-koncernen och kommissionen om ett maskinöversättningssystem löpt ut inte hade sin grund i ett avtalsförhållande och förpliktade kommissionen att till koncernen betala skadestånd i form av ett schablonbelopp.

Domstolen fann att tribunalen hade gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den tillämpade principerna för fastställande av domstolarnas behörighet att pröva en skadeståndstalan mot unionen och när den företog den rättsliga kvalificeringen av avtalsförhållandena mellan Systran-koncernen och kommissionen. Domstolen fann att unionsdomstolarna, innan de avgör ett skadeståndsmål i sak, ska fastställa huruvida det ansvar som görs gällande är av avtalsrättslig art eller inte och därmed vilken typ av tvist det gäller. Unionsdomstolarna kan i detta avseende inte grunda sig enbart på de regler som åberopats av parterna. De är härvidlag skyldiga att, mot bakgrund av en analys av de olika uppgifterna i målet, kontrollera huruvida skadeståndstalan avser skadestånd som objektivt och vid en helhetsbedömning har sin grund i ett avtalsförhållande eller som vilar på utomobligatorisk grund.

Om det efter en sådan analys framgår att det är nödvändigt att tolka innehållet i ett eller flera avtal mellan parterna är unionsdomstolarna, om nämnda avtal inte innehåller någon skiljedoms klausul, skyldiga att förklara sig sakna behörighet att pröva målet. Prövningen av en skadeståndstalan skulle nämligen i ett sådant fall innefatta en bedömning av rättigheter och skyldigheter av avtalsrättslig karaktär, vilken omfattas av de nationella domstolarnas behörighet.

e) Förfarandets varaktighet

Domstolen har i tre domar av den 26 november 2013 i mål C-40/12 P, *Gascogne Sack Deutschland* (tidigare *Sachsa Verpackung*) *mot kommissionen*⁸, C-50/12 P, *Kendrion mot kommissionen*⁹ och C-58/12 P, *Groupe Gascogne mot kommissionen*¹⁰ uttalat sig om *följderna av ett åsidosättande av parternas rätt att få sin sak prövad inom skälig tid i mål om ogiltigförklaring av ett kommissionsbeslut om åläggande av böter för överträdelser av unionens konkurrensregler*.

Domstolen erinrade om att den omständigheten att parten inte har fått sin sak prövad inom skälig tid inte medför att den överklagade domen upphävs annat än om det finns omständigheter som tyder på att den oskäligt långa handläggningstiden vid tribunalen har inverkat på utgången av tvisten.

⁷ Tribunalens dom av den 16 december 2010 i mål T-19/07, *Systran och Systran Luxembourg mot kommissionen* (REU 2010, s. II-6083).

⁸ Dom i mål om överklagande av tribunalens dom av den 16 november 2011 i mål T-79/06, *Sachsa Verpackung mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen).

⁹ Dom i mål om överklagande av tribunalens dom av den 16 november 2011 i mål T-54/06, *Kendrion mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen).

¹⁰ Dom i mål om överklagande av tribunalens dom av den 16 november 2011 i mål T-72/06, *Groupe Gascogne mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen).

När det gäller frågan hur parterna kan kompenseras för de ekonomiska konsekvenserna av den oskäligt långa handläggningstiden vid tribunalen avvek domstolen från den lösning som den använde i sin dom av den 17 december 1998 i målet *Baustahlgewebe mot kommissionen*¹¹, och ogillade således yrkandena, inom ramen för målen om överklagande, om nedsättning av de ålagda böterna. Domstolen fann, med tillämpning av den lösning som den använde i sin dom av den 16 juli 2009 i målet *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland mot kommissionen*¹², att en unionsdomstols underlåtelse att iaktta sin skyldighet enligt artikel 47 andra stycket i stadgan om de grundläggande rättigheterna, att inom skälig tid pröva de mål som anhängiggörs vid den, bör avhjälpas genom en skadeståndstalan, eftersom en sådan talan utgör ett effektivt och allmänt tillämpligt sätt att göra gällande och beivra en sådan överträdelse.

En sådan talan kan inte väckas direkt vid domstolen, utan ska väckas vid tribunalen med stöd av artiklarna 268 FEUF och 340 andra stycket FEUF. I detta avseende framhöll domstolen att tribunalen måste pröva skadeståndstalan i en annan sammansättning än den som dömde i målet om ogiltigförklaring, i vilket handläggningstiden kritiserats för att vara alltför lång.

Dessutom ska tribunalen i ett sådant skadeståndsmål, med hänsyn till omständigheterna i varje enskilt mål, bedöma frågan huruvida principen om att mål ska avgöras inom skälig tid har iakttagits. Tribunalen ska även avgöra huruvida de berörda parterna verkligen har lidit skada till följd av åsidosättandet av deras rätt till ett effektivt domstolsskydd. Tribunalen ska härvid beakta de allmänna principer som är tillämpliga i medlemsstaternas rättsordningar i mål avseende liknande överträdelser. Tribunalen ska bland annat, förutom förekomsten av materiell skada, försöka fastställa huruvida de parter som berörts av den oskäligt långa handläggningstiden kan ha lidit ideell skada, för vilken det i förekommande fall bör utgå en skälig ersättning.

Domstolen uttalade sig härefter om handläggningstiden vid tribunalen i de aktuella målen, vilken uppgick till nästan fem år och nio månader. Domstolen konstaterade härvid att handläggningstiden inte kunde motiveras av någon av omständigheterna i målen. Tidsåtgången kunde nämligen inte förklaras vare sig av tvisternas komplexitet, parternas uppträdande eller förfarandenas särdrag. Mot bakgrund härav fann domstolen att parternas rätt enligt stadgan om de grundläggande rättigheterna att få sin sak avgjord inom skälig tid hade åsidosatts i målen vid tribunalen och att detta åsidosättande utgjorde en tillräckligt klar överträdelse av en rättsregel som ger enskilda rättigheter.

¹¹ Mål C-185/95 P (REG 1998, s. I-8417). Dom i mål om överklagande av tribunalens dom av den 6 april 1995 i mål T-145/89, *Baustahlgewebe mot kommissionen* (REG 1995, s. II-987).

¹² Mål C-385/07 P (REG 2009, s. I-6155). Dom i mål om överklagande av tribunalens dom av den 24 maj 2007, *Duales System Deutschland mot kommissionen* (REG 2007, s. II-1607).

2. Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna

Inom området skydd för de grundläggande rättigheterna har domstolen, i två domar som meddelades samma dag, gjort viktiga preciseringar avseende artiklarna 51.1 och 53 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, vilka avser stadgans tillämpningsområde respektive dess skyddsnivå.¹³

a) Stadgans tillämpningsområde

I dom av den 26 februari 2013 i mål C-617/10, *Åkerberg Fransson*, fastslog domstolen först – med hänvisning till sin fasta praxis avseende räckvidden av de grundläggande rättigheterna inom unionen och till förklaringarna avseende *artikel 51 i stadgan om de grundläggande rättigheterna* – att de grundläggande rättigheter som garanteras i stadgan måste iakttas när en nationell lagstiftning omfattas av unionsrättens tillämpningsområde. Något fall som sålunda omfattas av unionsrätten, utan att de grundläggande rättigheterna äger tillämplighet, är följaktligen inte möjligt. Är unionsrätten tillämplig innebär detta att de grundläggande rättigheter som garanteras i stadgan är tillämpliga.

Domstolen slog fast att ett sådant skattetillägg och ett sådant åtal för skattebrott på grund av lämnande av oriktiga uppgifter avseende mervärdesskatt som var i fråga i det nationella målet utgör en tillämpning av flera unionsrättsliga bestämmelser om mervärdesskatt och om skydd för unionens ekonomiska intressen¹⁴ och således en tillämpning av unionsrätten, i den mening som avses i artikel 51.1 i stadgan. Den omständigheten att den nationella lagstiftning med stöd av vilken nämnda skattetillägg påförts och åtal väckts, inte införts i syfte att införliva direktiv 2006/112¹⁵ påverkar inte denna slutsats, eftersom denna nationella lagstiftning tillämpas i syfte att beivra ett åsidosättande av bestämmelserna i nämnda direktiv och således för att tillämpa medlemsstaternas skyldighet enligt fördraget att på ett verksamt sätt beivra handlanden som skadar unionens ekonomiska intressen.

Med hänvisning till domen i målet *Melloni*¹⁶ vilken meddelades samma dag, påpekade domstolen även följande: När en domstol i en medlemsstat har att – i ett fall där de åtgärder som vidtas av medlemsstaterna inte är fullständigt bestämda av unionsrätten – pröva huruvida en bestämmelse

¹³ I denna del av årsrapporten nämns endast två principiella domar avseende de allmänna bestämmelserna i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Flera andra avgöranden, i vilka domstolen har uttalat sig om stadgan, nämns dock under andra rubriker i årsrapporten. I detta hänseende kan följande avgöranden nämnas: Domarna av den 26 november 2013 i målen C-40/12 P, *Gascogne Sack Deutschland* (tidigare *Sachsa Verpackung*) *mot kommissionen*, C-50/12 P, *Kendrion mot kommissionen* och C-58/12 P och *Groupe Gascogne mot kommissionen* (se rubriken "EU-rättsliga tvister"), dom av den 27 juni 2013 i mål C-93/12, *Agrokonsulting*, och av den 17 oktober 2013 i mål C-101/12, *Schaible* (se rubriken "Jordbruk"), dom av den 17 oktober 2013 i mål C-291/12, *Schwarz* (se rubriken "Gränspassage"), dom av den 6 juni 2013 i mål C-648/11, *MA m.fl.* och av den 10 december 2013 i mål C-394/12, *Abdullahi* (se rubriken "Asylpolitik"), dom av den 30 maj 2013 i mål C-168/13 PPU, *F.*, och av den 29 januari 2013 i mål C-396/11, *Radu* (se rubriken "Europeisk arresteringsorder"), dom av den 11 april 2013 i mål C-260/11, *Edwards* (se rubriken "Miljö") samt dom av den 19 september 2013 i mål C-579/12 RX II, *kommissionen mot Strack* (se rubriken "Mål rörande anställda vid Europeiska unionen").

¹⁴ Se artikel 325 FEUF samt artiklarna 2, 250.1 och 273 i rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt (EUT L 347, s. 1), tidigare artiklarna 2 och 22 i rådets sjätte direktiv (77/388/EEG) av den 17 maj 1977 om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning rörande omsättningsskatter – Gemensamt system för mervärdesskatt: enhetlig beräkningsgrund (EGT L 145, s. 1; svensk specialutgåva, område 9, volym 1, s. 28).

¹⁵ Rådets direktiv av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt, vilket nämnts ovan.

¹⁶ Dom av den 26 februari 2013 i mål C-399/11, *Melloni*, se nedan.

eller en åtgärd i nationell rätt, som utgör en tillämpning av unionsrätten, är förenlig med de grundläggande rättigheterna, förblir nationella myndigheter och domstolar behöriga att tillämpa nationella normer för skydd av grundläggande rättigheter. Tillämpningen av dessa normer får emellertid inte undergräva vare sig den skyddsnivå som föreskrivs i stadgan, såsom den tolkats av domstolen, eller unionsrättens företrädare, enhetlighet och verkan.

När det vidare gäller principen *ne bis in idem* i artikel 50 i stadgan om de grundläggande rättigheterna fann domstolen att denna inte utgör hinder för en medlemsstat att för samma gärning i form av underlåtenhet att uppfylla skyldigheten att deklarerera mervärdesskatt, först påföra ett skattetillägg och därefter utdöma ett straff, förutsatt att den förstnämnda sanktionen inte har straffrättslig karaktär. Frågan huruvida ett skattetillägg har straffrättslig karaktär ska bedömas utifrån tre kriterier: den rättsliga kvalificeringen av överträdelsen i nationell rätt, överträdelsens art samt arten av och strängheten i den sanktion som den berörde kan åläggas.

Slutligen slog domstolen fast att unionsrätten utgör hinder för en domstolspraxis som innebär att en nationell domstols skyldighet att underlåta att tillämpa bestämmelser som är oförenliga med en rättighet vilken är garanterad i stadgan om de grundläggande rättigheterna, är underkastad kravet att oförenligheten ska ha klart stöd i stadgans lydelse, eller i relevant rättspraxis, eftersom en sådan praxis förvägrar den nationella domstolen möjligheten att, eventuellt i samarbete med EU-domstolen, göra en fullständig bedömning av nämnda bestämmelsers förenlighet med stadgan om de grundläggande rättigheterna.

b) Skyddsnivån för de grundläggande rättigheterna i stadgan

I dom av den 26 februari 2013 i mål C-399/11, *Melloni*¹⁷, hade domstolen för första gången anledning att uttala sig om *tolkningen av artikel 53 i stadgan om de grundläggande rättigheterna*. I denna bestämmelse föreskrivs att stadgan om de grundläggande rättigheterna inte inkräktar på de grundläggande rättigheter som erkänns i, bland annat, medlemsstaternas författningar. I detta mål, som anhängiggjordes genom en begäran om förhandsavgörande från den spanska författningsdomstolen avseende verkställighet av en europeisk arresteringsorder enligt rambeslut 2002/584, i dess ändrade lydelse¹⁸, fann domstolen att artikel 53 i stadgan om de grundläggande rättigheterna inte tillåter att en medlemsstat, i syfte att förhindra en kränkning av den rätt till en rättvis rättegång och den rätt till försvar som skyddas i medlemsstatens grundlag, förenar överlämnandet av en person som har dömts i sin utvaro med ett villkor om att domen i fråga måste kunna bli föremål för förnyad prövning i den utfärdande medlemsstaten. Artikel 53 i stadgan bekräftar visserligen att när en unionsrättsakt kräver nationella genomförandeåtgärder kan nationella myndigheter och domstolar tillämpa nationella normer för skydd av grundläggande rättigheter förutsatt att tillämpningen av dessa normer inte undergräver den skyddsnivå som föreskrivs i stadgan om de grundläggande rättigheterna, eller unionsrättens företrädare, enhetlighet och verkan. Genom rambeslutet harmoniserades emellertid villkoren för verkställighet av en europeisk arresteringsorder vid fall av utevarodom. Att tillåta en medlemsstat att göra gällande artikel 53 i stadgan om de grundläggande rättigheterna i syfte att förena överlämnandet av en person med ett villkor som inte föreskrivs i rambeslutet skulle följaktligen innebära – genom att

¹⁷ En annan aspekt av denna dom redovisas under rubriken "Polissamarbete och straffrättsligt samarbete".

¹⁸ Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna, i dess lydelse enligt rådets rambeslut 2009/299/RIF av den 26 februari 2009 om stärkande av medborgarnas processuella rättigheter och främjande av tillämpningen av principen om ömsesidigt erkännande på ett avgörande när den berörda personen inte var personligen närvarande vid förhandlingen (EGT L 190, s. 1 och EUT L 81, s. 24).

enhetligheten i den i rambeslutet fastställda normen för skydd av de grundläggande rättigheterna därigenom ifrågasätts – att principerna om ömsesidigt förtroende och erkännande som rambeslutet ska stärka åsidosattes och att rambeslutets verkan undergrävdes.

3. Unionsmedborgarskap

I dom av den 4 juni 2013 i mål C-300/11, ZZ, uttalade sig domstolen om *tolkningen av artiklarna 30 och 31 i direktiv 2004/38 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier*¹⁹. I det målet hade Förenade kungarikets särskilda kommitté för överklaganden i invandringsärenden (Special Immigration Appeals Commission, SIAC) avslagit den fransk-algeriska medborgaren ZZ' överklagande av beslutet att neka honom tillträde till Förenade kungariket av hänsyn till allmän säkerhet. SIAC meddelade ett "hemligt" avgörande med en uttömmande motivering och ett "offentligt" avgörande med en kortfattad motivering. ZZ fick endast ta del av det "offentliga" avgörandet. Detta avgörande överklagades till den hänskjutande domstolen som ställde frågan om i vilken mån behörig myndighet är skyldig att informera den berörda personen om de skäl avseende allmän säkerhet som ligger till grund för beslutet att neka vederbörande tillträde till medlemsstaten.

Domstolen slog fast att de ovannämnda bestämmelserna i direktiv 2004/38, jämförda med artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna rörande rätten till ett effektivt rättsmedel, kräver att behörig nationell domstol ser till att behörig nationell myndighets underlåtenhet att till den berörde lämna exakt och fullständig information om de skäl som ligger till grund för beslutet att neka tillträde samt de bevis som hänför sig därtill begränsas till vad som är strikt nödvändigt. Den nationella domstolen ska se till att den berörde ges information om, i vart fall, det väsentliga innehållet i dessa skäl på ett sätt som tar vederbörlig hänsyn till nödvändigheten av att bevisen förblir hemliga. EU-domstolen preciserade att det inte finns någon presumtion för att de skäl som en nationell myndighet åberopat till stöd för beslutet att inte lämna ut informationen existerar och är välgrundade. Den behöriga nationella domstolen ska sålunda göra en oberoende prövning av samtliga rättsliga och faktiska omständigheter som åberopats av den nationella myndigheten och pröva huruvida statens säkerhet utgör hinder för ett exakt och fullständigt utlämnande av skälen till beslutet att neka tillträde.

För det fall att statens säkerhet faktiskt utgör hinder för att den berörde ges denna information, ska domstolsprövningen av lagligheten av beslutet ske i ett förfarande där det görs en lämplig avvägning mellan statens säkerhet och rätten till ett effektivt domstolsskydd. Därvid ska eventuella inskränkningar i den rätten göras endast om det är strikt nödvändigt. Denna avvägning är dock inte tillämplig på samma sätt när det gäller bevis som hänför sig till de skäl som anförts vid den behöriga nationella domstolen, eftersom utlämnandet av dessa bevis direkt och särskilt kan äventyra statens säkerhet.²⁰

¹⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 om unionsmedborgares och deras familjemedlemmars rätt att fritt röra sig och uppehålla sig inom medlemsstaternas territorier och om ändring av förordning (EEG) nr 1612/68 och om upphävande av direktiven 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG och 93/96/EEG (EUT L 158, s. 77, rättelse i EUT L 229, 2004, s. 35, och rättelse till rättelsen i EUT L 197, 2005, s. 34).

²⁰ När det gäller tillämpningen av de principer som fastslagits i domen i målet ZZ på området för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken, se nedan dom av den 18 juli 2013 i de förenade målen C-584/10 P, C-593/10 P och C-595/10 P, *kommissionen mot Kadi*, för vilken det redogörs under rubriken "Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik – Frysning av tillgångar".

4. Fördjupat samarbete

I dom av den 16 april 2013 i de förenade målen C-274/11 och C-295/11, *Spanien och Italien mot rådet* hade domstolen – för första gången sedan mekanismen med fördjupat samarbete inrättades genom Amsterdamfördraget – att pröva lagligheten av ett beslut om bemyndigande av ett sådant samarbete. Två medlemsstater, Spanien och Italien, väckte nämligen *talán om ogiltigförklaring av rådets beslut 2011/76/EU om bemyndigande av ett fördjupat samarbete på området för skapande av ett enhetligt patentskydd*.²¹ Dessa båda medlemsstater önskade inte delta i det fördjupade samarbetet på grund av den föreskrivna språkordningen.

Domstolen prövade först sökandenas argument att rådet saknade befogenhet att bemyndiga det fördjupade samarbetet. Som skäl anförde de att artikel 20.1 FEU förbjuder fördjupat samarbete på områden där unionen har exklusiv befogenhet och att skapande av europeiska rättigheter som säkerställer ett enhetligt skydd för immateriella rättigheter inte omfattas av någon av de befogenheter som är delade mellan medlemsstaterna och unionen, utan av unionens exklusiva befogenhet enligt artikel 3.1 b FEUF avseende fastställandet av de konkurrensregler som är nödvändiga för den inre marknadens funktion. Domstolen delade inte denna uppfattning. Den slog fast att befogenheten att skapa europeiska immateriella rättigheter samt att upprätta centraliserade system för beviljande av tillstånd, samordning och kontroll på unionsnivå när det gäller dessa rättigheter och befogenheten att fastställa den språkordning som ska gälla omfattas av den inre marknadens funktion. Det rör sig alltså om delade befogenheter som följaktligen är icke-exklusiva.

I den mån det angripna beslutet är förenligt med de villkor som uppställs i artikel 20 FEU samt artikel 326 FEUF och följande artiklar, utgör det inte heller maktmissbruk, utan bidrar till integrationsprocessen mot bakgrund av att det var omöjligt att uppnå en gemensam reglering för hela unionen inom rimlig tid. Domstolen betonade vidare att den omständigheten att den europeiska immateriella rättighet som sålunda skapas och det enhetliga skydd som denna ger samt tillhörande regleringar inte kommer att gälla i hela unionen, utan endast i de medlemsstater som deltar, är en naturlig följd av det faktum att den befogenhet som tilldelats genom artikel 118 FEUF i syfte att skapa europeiska immateriella rättigheter utövas inom ramen för ett fördjupat samarbete. Detta utgör inte något åsidosättande av artikel 118 FEUF, utan är en nödvändig följd av artikel 20.4 FEU som föreskriver att akter som antas inom ramen för ett fördjupat samarbete ska vara bindande endast för de medlemsstater som deltar i detta.

Slutligen slog domstolen fast att det angripna beslutet uppfyller villkoret att ett beslut att bemyndiga ett fördjupat samarbete antas som en sista utväg. Rådet hade nämligen beaktat den omständigheten att lagstiftningsförfarandet avseende inrättandet av ett europeiskt patent inleddes år 2000 och att ett betydande antal olika språkordningar för det enhetliga patentet hade diskuterats mellan samtliga medlemsstater samt att ingen av dessa språkordningar hade fått ett stöd som kunde leda till ett antagande på unionsnivå av ett heltäckande "lagstiftningspaket" för ett enhetligt patent.

5. Kompetensfördelning och rättslig grund

När det gäller kompetensfördelningen ska tre domar uppmärksammas. Två av dem rör den gemensamma handelspolitiken och den tredje rör socialpolitiken.

²¹ Rådets beslut 2011/76/EU av den 10 mars 2011 om bemyndigande av ett fördjupat samarbete på området skapande av ett enhetligt patentskydd (EUT L 76, s. 53).

I mål C-137/12, *kommissionen mot rådet*, där domstolen meddelade dom den 22 oktober 2013, hade kommissionen yrkat ogiltigförklaring av beslut 2011/853/EU om undertecknande på unionens vägnar av den europeiska konventionen om rättsligt skydd för tjänster som bygger på eller utgörs av villkorad tillgång²². Kommissionen gjorde bland annat gällande att beslutet omfattades av den gemensamma handelspolitiken och därför borde ha antagits med stöd av artikel 207.4 FEUF och inte med stöd av artikel 114 FEUF som avser tillnärmning av lagstiftning. I detta avseende angav domstolen att det huvudsakliga målet med beslut 2011/853 har en särskild koppling till den gemensamma handelspolitiken, vilket medför att den rättsliga grunden för antagandet av detta beslut ska vara artikel 207.4 FEUF i förening med artikel 218.5 FEUF. Detta innebär dessutom att undertecknandet av den europeiska konventionen om rättsligt skydd för tjänster som bygger på eller utgörs av villkorad tillgång²³ på unionens vägnar enligt artikel 3.1 e FEUF omfattas av unionens exklusiva befogenhet. Förbättringen av villkoren för den inre marknadens funktion framstår däremot som ett mål av underordnad betydelse vad gäller nämnda beslut, vilket inte motiverar att artikel 114 FEUF används som rättslig grund.

Domstolen erinrade om att endast de unionsrättsakter som har en särskild koppling till internationell handel kan omfattas av den gemensamma handelspolitiken. Till skillnad från direktiv 98/84²⁴ om det rättsliga skyddet för tjänster som bygger på eller utgörs av villkorad tillgång, vars rättsliga grund utgörs av artikel 100A EG, så är syftet med beslut 2011/853 – i det att beslutet godkänner undertecknandet av konventionen på unionens vägnar – att inrätta ett liknande skydd som direktivets inom de europeiska stater som inte är medlemsstater i unionen och detta i avsikt att i nämnda tredjestater främja tillhandahållandet av sådana tjänster av leverantörer från unionen. Det sålunda eftersträlvade målet – vilket mot bakgrund av skälen i nämnda beslut jämförda med konventionen framstår som beslutets huvudsakliga mål – har således en särskild koppling till den internationella handeln med de aktuella tjänsterna vilken motiverar att det ska anses att beslutet omfattas av den gemensamma handelspolitiken. Domstolen biföll således kommissionens talan och ogiltigförklarade det angripna beslutet.

Kompetensfördelningen mellan unionen och medlemsstaterna var den centrala frågan i mål C-414/11. *Daiichi Sankyo och Sanofi-Aventis Deutschland*, där domstolen meddelade dom den 18 juli 2013. Målet rörde *avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (Trips-avtalet)*²⁵. I detta mål prövade domstolen bland annat frågan huruvida artikel 27 i Trips-avtalet, som rör det patenterbara området, tillhör ett område där det är medlemsstaterna som har befogenhet i första hand. Domstolen betonade att den gemensamma handelspolitiken, sedan Lissabonfördragets ikraftträdande, ska föras inom ramen för unionens yttre åtgärder och avser handeln med tredjeländer. Den omfattar även handelsrelaterade aspekter av immateriella rättigheter.²⁶ En unionsrättsakt omfattas således av den gemensamma handelspolitiken om den syftar till att

²² Rådets beslut 2011/853/EU av den 29 november 2011 om undertecknande på unionens vägnar av den europeiska konventionen om rättsligt skydd för tjänster som bygger på eller utgörs av villkorad tillgång (EUT L 336, s. 1).

²³ Europeiska konventionen om rättsligt skydd för tjänster som bygger på eller utgörs av villkorad tillgång (EUT L 336, 2011, s. 2).

²⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 98/84/EG om det rättsliga skyddet för tjänster som bygger på eller utgörs av villkorad tillgång (EGT L 320, s. 54).

²⁵ Avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (nedan kallat Trips-avtalet), vilket utgör bilaga 1 C till avtalet om upprättande av Världshandelsorganisationen (WTO), som ingicks den 15 april 1994 i Marrakech och godkändes genom rådets beslut 94/800/EG av den 22 december 1994 om ingående på gemenskapens vägnar – vad beträffar frågor som omfattas av dess befogenhet – av de avtal som är resultatet av de multilaterala förhandlingarna i Uruguayrundan (1986–1994) (EGT L 336, s. 1; svensk specialutgåva, område 11, volym 38, s. 3).

²⁶ Se artikel 207.1 FEUF.

främja, underlätta eller reglera den internationella handeln. Bestämmelserna i Trips-avtalet har en särskild koppling till den internationella handeln. Avtalet självt är en del av liberaliseringen av den internationella handeln och syftet med det är att stärka och harmonisera skyddet av immaterialrätt över hela världen och att minska störningarna i den internationella handeln i alla Världshandelsorganisationens medlemsländer. Domstolen fann följaktligen att Trips-avtalet, och särskilt artikel 27 däri, hädanefter omfattas av den gemensamma handelspolitiken och unionens exklusiva befogenhet.

Mål C-431/11, *Förenade kungariket mot rådet* där domstolen meddelade dom den 26 september 2013 rörde en talan om ogiltigförklaring av rådets beslut 2011/407 av den 6 juni 2011 om den ståndpunkt som Europeiska unionen ska inta i gemensamma EES-kommittén beträffande en ändring av bilaga VI (Social trygghet) och protokoll 37 till EES-avtalet²⁷. Till stöd för sin talan gjorde Förenade kungariket gällande att det hade varit fel att grunda det angripna beslutet på artikel 48 FEUF som rör åtgärder inom den sociala trygghetens område. Korrekt rättslig grund var enligt Förenade kungariket artikel 79.2 FEUF som rör invandringsspolitiken.

Domstolen slog fast att det var riktigt att anta beslut 2011/407 med artikel 48 FEUF som rättslig grund. Syftet med beslutet är nämligen att se till att unionsrätten avseende samordning av de sociala trygghetssystemen, vilken ändrats genom förordningarna nr 883/2004²⁸ och 987/2009²⁹, också tillämpas på de medlemsstater i Europeiska frihandelssammanslutningen (EFTA), som är parter i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Beslutet är avsett att direkt reglera inte bara de sociala rättigheterna för medborgarna från de tre berörda EFTA-staterna, utan också, och på samma sätt, unionsmedborgarnas rättigheter i nämnda stater. Beslut 2011/407 är således just en sådan åtgärd som vidtas för att unionsrätten avseende den inre marknaden så långt det är möjligt ska utvidgas till EES så att medborgarna i nämnda stater kan ta del av den fria rörligheten för personer på samma sociala villor som unionsmedborgarna. Av detta följer att aktualiseringen och förenklingen av de regler för samordning av de sociala trygghetssystem som gäller inom unionen som har genomförts genom att förordning nr 1408/71³⁰ ersattes av förordning nr 883/2004, med nödvändighet måste genomföras också på EES-nivå.

Artikel 79.2 FEUF kan vidare inte ligga till grund för en sådan åtgärd som beslut 2011/407, eftersom det är uppenbart att beslutet, med beaktande av det sammanhang – utvecklingen av samarbetet med EFTA-staterna – som det antagits i och bland annat de mål som eftersträvas med EES-samarbetet, inte har de syften som anges i artikel 79.1, som ingår i kapitel 2 med rubriken "Politik som gäller gränskontroll, asyl och invandring". Domstolen ogillade följaktligen Förenade kungarikets talan.

²⁷ Rådets beslut 2011/407/EU av den 6 juni 2011 om den ståndpunkt som Europeiska unionen ska inta i gemensamma EES-kommittén beträffande en ändring av bilaga VI (Social trygghet) och protokoll 37 till EES-avtalet (EUT L 182, s. 12).

²⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 883/2004 av den 29 april 2004 om samordning av de sociala trygghetssystemen, (EUT L 166, s. 1), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 988/2009 av den 16 september 2009 (EUT L 284, s. 43).

²⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 987/2009 av den 16 september 2009 om tillämpningsbestämmelser till förordning nr 883/2004 (EUT L 284, s. 1).

³⁰ Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen (EGT L 149, s. 2, svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 57, samt rättelse i EGT L 323, 1996, s. 38).

II. Jordbruk

På jordbruksområdet ska två avgöranden som rör unionsrättsliga principer och skyddet för de grundläggande rättigheterna uppmärksammas.

Det rör sig för det första om dom av den 27 juni 2013 i mål C-93/12, *Agrokonsulting*. I det målet hade domstolen att pröva huruvida en nationell bestämmelse om domstolars behörighet som innebar att tvister angående beslut från den nationella myndighet som ansvarar för utbetalning av jordbruksstöd koncentreras till en enda domstol var tillåten mot bakgrund av likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen samt artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. I målet rörde det sig om en bestämmelse i den bulgariska förvaltningsprocesslagen som innebar att det ålåg den hänskjutande domstolen att pröva samtliga mål rörande beslut som fattats av den nationella myndighet som ansvarar för utbetalning av jordbruksstöd i enlighet med den gemensamma jordbrukspolitik.

Domstolen slog fast att likvärdighetsprincipen och effektivitetsprincipen samt artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna inte utgör hinder för en sådan bestämmelse, såvida villkoren för förande av talan som syftar till att skydda enskildas rättigheter enligt unionsrätten inte är mindre förmånliga än de som gäller för talan som syftar till att skydda rättigheter enligt eventuella stödsystem för jordbrukare, vilka föreskrivs i inhemsk rätt, och såvida en sådan nationell bestämmelse inte orsakar sådana processuella olägenheter för parterna i fråga om bland annat handläggningstidens längd att det blir orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionens rättsordning.

För det andra ska dom av den 17 oktober 2013 i mål C-101/12, *Schaible*, uppmärksammas. I det målet prövade domstolen giltigheten av vissa bestämmelser i förordning nr 21/2004³¹. Frågan rörde i allt väsentligt frågan *huruvida de skyldigheter som åligger får- och getuppfödare enligt dessa bestämmelser, närmare bestämt skyldigheten att identifiera enskilda djur, att elektroniskt identifiera enskilda djur och att föra register är förenliga med artikel 16 i stadgan om de grundläggande rättigheterna*, i vilken näringsfriheten stadfästs, och med principen om likabehandling.

Domstolen slog fast att det inte hade framkommit någon omständighet som kunde påverka giltigheten av de omtvistade bestämmelserna mot bakgrund av näringsfriheten och principen om likabehandling. Inledningsvis konstaterade domstolen att bestämmelserna i förordning nr 21/2004 som ålägger får- och getuppfödare skyldigheten att elektroniskt identifiera varje enskilt djur och att föra ett aktuellt register i anläggningen, förvisso kan verka hämmande på dessa uppfödarens näringsfrihet. Näringsfriheten är dock inte en absolut rättighet. Den kan bli föremål för myndighetsingrepp, som i det allmänna intresse begränsar hur näringar får bedrivas, förutsatt att proportionalitetsprincipen iakttas. Domstolen fann att de aktuella skyldigheterna, som visserligen kan verka hämmande på näringsfriheten, inte desto mindre är motiverade utifrån berättigade mål av allmänt intresse. I och med att det blir lättare att spåra varje enskilt djur, vilket medför att behöriga myndigheter vid omfattande epizootiska sjukdomar kan vidta nödvändiga åtgärder för att undvika spridning av smittsamma sjukdomar hos får och getter, är skyldigheterna ändamålsenliga och nödvändiga för att uppnå de angivna målen, det vill säga hälsoskyddet, bekämpandet av epizootiska sjukdomar och skyddet av djurs välbefinnande samt fullbordandet av den inre jordbruksmarknaden för den berörda sektorn.

³¹ Rådets förordning (EG) nr 21/2004 av den 17 december 2003 om upprättande av ett system för identifiering och registrering av får och getter och om ändring av förordning (EG) nr 1782/2003 samt direktiven 92/102/EEG och 64/432/EEG (EUT L 5, 2004, s. 8). Begäran om förhandsavgörande avsåg artiklarna 3.1, 4.2, 5.1 och 9.3 första stycket, samt bilaga B led 2 till förordning nr 21/2004.

III. Fria rörligheter

1. Fri rörlighet för arbetstagare och social trygghet

När det gäller fri rörlighet för arbetstagare och social trygghet utmärker sig särskilt tre domar.

I den första domen, som meddelades den 16 april 2013 i mål C-202/11, *Las*, tog domstolen ställning till *en lagstiftning i en medlemsstat som innehöll ett krav på användning av ett officiellt språk i anställningsavtal*. I det aktuella fallet hade en nederländsk medborgare som var bosatt i Nederländerna anställts av ett bolag med hemvist i Antwerpen (Belgien). I det gränsöverskridande anställningsavtalet, som var avfattat på engelska, föreskrevs att den anställde skulle utföra sina arbetsuppgifter i Belgien. Bolaget sade sedermera upp den anställde i en skrivelse som även den var avfattad på engelska. Vederbörande väckte talan vid arbetsrechtbank och hävdade att bestämmelserna i anställningsavtalet var ogiltiga på grund av ett åsidosättande av bestämmelserna i Flamländska gemenskapens språkanvändningsdekret, enligt vilka samtliga företag som var etablerade i den nederländskspråkiga regionen var skyldiga att vid äventyr av att avtalen ogiltigförklarades av domstol ex officio, vid tillsättning av en tjänst av gränsöverskridande art, avfatta alla handlingar avseende anställningsförhållandet på nederländska. Domstolen fann i sitt avgörande att en sådan lagstiftning kunde ha en avskräckande verkan för arbetstagare och arbetsgivare som inte är nederländskspråkiga, och att den därför utgjorde en inskränkning i den fria rörligheten för arbetstagare. Domstolen preciserade även att ett sådan språklig skyldighet är oproportionerlig, i den särskilda kontext som gäller vid gränsöverskridande avtal, i förhållande till de skäl som Belgien åberopat i det aktuella fallet, nämligen att skydda ett officiellt språk, att skydda arbetstagare och att underlätta den här till knutna myndighetskontrollen.

Den andra domen, som meddelades den 20 juni 2013 i mål C-20/12, *Giersch m.fl.*, gällde *likabehandling beträffande sociala förmåner för gränsarbetare och deras familjer*. Domstolen fann i det aktuella målet att artikel 7.2 i förordning nr 1612/68³² ska tolkas på så sätt att den i princip utgör hinder för en medlemsstats lagstiftning i vilken det föreskrivs att *studentens bosättning i medlemsstaten utgör ett villkor för studiemedel för högre utbildning*, vilket leder till att de som inte bor i den berörda medlemsstaten men är barn till gränsarbetare som arbetar i denna medlemsstat särbehandlas – och därmed indirekt diskrimineras – i förhållande till dem som bor i medlemsstaten.

Domstolen fann vidare att även om målet att öka befolkningsandelen med examen från högre utbildning för att på så sätt främja utvecklingen av denna medlemsstats ekonomi är ett legitimt mål som kan motivera en sådan särbehandling, och även om ett sådant bosättningsvillkor är ägnat att säkerställa att detta mål uppnås, så går ett sådant villkor emellertid utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det med lagstiftningen eftersträfvade målet. Ett sådant villkor utgör nämligen hinder för att beakta andra omständigheter som kan visa på den verkliga graden av anknytning mellan den som ansöker om sådant studiemedel och samhället eller arbetsmarknaden i den berörda medlemsstaten, såsom att en av föräldrarna som fortsätter att försörja studenten är en gränsarbetare som har ett varaktigt arbete i denna medlemsstat och har arbetat där under lång tid.

³² Rådets förordning (EEG) nr 1612/68 av den 15 oktober 1968 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen (EGT L 257, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 33), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2004/38/EG av den 29 april 2004 (EUT L 158, s. 77, rättelse i EUT L 229, 2004, s. 35, och rättelse till rättelsen i EUT L 197, 2005, s. 34).

Den tredje domen meddelades den 21 februari 2013 i mål C-282/11, *Salgado González*, avseende metoderna för beräkning av ålderspension för egenföretagare, med hänsyn till unionslagstiftningen om migrerande arbetstagares sociala trygghet³³.

Domstolen erinrade inledningsvis om att det i avsaknad av harmonisering på unionsnivå ankommer på lagstiftaren i varje medlemsstat att bestämma bland annat villkoren för rätten till förmåner, men att medlemsstaterna vid utövandet av denna behörighet är skyldiga att iaktta unionsrätten, inte minst EUF-fördragets bestämmelser om fri rörlighet. Härvid föreskrivs i förordning nr 1408/71 att om det enligt en medlemsstats lagstiftning krävs att försäkringsperioder har fullgjorts för att en person ska ha rätt till förmåner, såsom ålderspension, ska den behöriga institutionen i den medlemsstaten, i förekommande fall, beakta försäkringsperioder som har fullgjorts enligt andra medlemsstats lagstiftning³⁴. Dessa perioder ska därvid beaktas som om de hade fullgjorts enligt den lagstiftning som institutionen tillämpar.

Därmed strider en nationell lagstiftning, enligt vilken det teoretiska beloppet för ålderspensionen för en egenföretagare, oavsett om denna är migrerande eller inte, alltid beräknas utifrån underlagen för denna egenföretagares avgifter under en fast referensperiod som föregår betalningen av den sista avgiften, mot kraven i förordning nr 1408/71³⁵, när detta belopp beräknas som om vederbörande endast varit yrkesverksam i den aktuella medlemsstaten. Situationen skulle kunna vara en annan om den nationella lagstiftningen, i syfte att ta hänsyn till att arbetstagaren utövat sin rätt till fri rörlighet genom att arbeta i en annan medlemsstat, föreskrev anpassningar av metoderna för att beräkna det teoretiska beloppet för ålderspensionen.

2. Etableringsfrihet och frihet att tillhandahålla tjänster

I dom av den 8 maj 2013 i de förenade målen C-197/11 och C-203/11, *Libert m.fl.*, fick domstolen tillfälle att ta ställning till frågan huruvida unionsrätten utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken *överlåtelse av fast egendom* belägen i vissa kommuner villkoras av att en bedömningsnämnd kontrollerar att köparen har "tillräcklig anknytning" till berörda kommuner, och enligt vilken markexploatörer och byggherrar är skyldiga att erbjuda subventionerade bostäder samtidigt som lagen också innehåller bestämmelser om skatteincitament och subventionsordningar.

Domstolen konstaterade att en lagstiftning i vilken sådana villkor för överlåtelse föreskrivs utgör en restriktion av de grundläggande friheter som garanteras i unionsrätten. Domstolen betonade också att krav avseende social bostadspolitik, såsom att tillgodose bostadsbehoven för den minst resursstarka delen av den inhemska befolkningen, kan utgöra tvingande skäl av allmänintresse som motiverar en sådan restriktion. Dessa bestämmelser befanns dock gå utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det eftersträlvade ändamålet om de villkor som uppställts för överlåtelse av fast egendom inte har någon direkt koppling till de socioekonomiska aspekter motsvarande målet att skydda uteslutande de minst resursstarka lokalinvånarna på fastighetsmarknaden. I ett sådant fall kan dessa villkor nämligen gynna inte bara den minst resursstarka delen av befolkningen, utan även av vissa lokalinvånare som förfogar över tillräckliga resurser och därmed inte behöver något skydd på bostadsmarknaden.

³³ Rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda och deras familjer flyttar inom gemenskapen (EGT L 149, s. 2; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 57), i ändrad lydelse.

³⁴ Se artikel 41 i förordning nr 1408/71.

³⁵ Se, bland annat, artikel 46 a i förordning nr 1408/71.

Domstolen fann däremot att artikel 63 FEUF inte utgör hinder för att "social skyldighet" åläggs vissa ekonomiska aktörer, såsom markexploatörer och byggherrar, då de beviljas bygglov eller markexploateringsstillstånd, så länge denna skyldighet är ämnad att garantera ett tillräckligt utbud av bostäder för personer med låga inkomster eller andra missgynnade kategorier av lokalbefolkningen.

I dom av den 24 oktober 2013 i mål C-85/12, *LBI* (tidigare *Landsbanki Islands*), tog domstolen ställning till tolkningen av direktiv 2001/24 om rekonstruktion och likvidation av kreditinstitut³⁶, vilket integrerats i avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. I detta direktiv föreskrivs att i fall av konkurs för ett kreditinstitut med filialer i andra medlemsstater, ingår rekonstruktionsåtgärder och likvidationsförfarande i ett och samma insolvensförfarande i den medlemsstat där institutet har sitt stadgeenliga säte (hemlandet) och de ska i enlighet med den medlemsstatens lagar, ha full verkan i hela unionen utan vidare formaliteter.

Det handlade i det aktuella målet om att fastställa huruvida de rekonstruktionsåtgärder som Island vidtagit till följd av den bank- och finanskris som drabbat landet omfattades av direktivet. Åtgärderna, vilka vidtagits i form av moratorium, skyddade finansinstituten från talan i domstol samtidigt som pågående domstolsförfaranden vilandeförklarades så länge moratoriet gällde. *LBI*, som var ett isländskt kreditinstitut och som omfattades av ett moratorium i Island, blev föremål för kvarstadsbeslut i Frankrike vilka vederbörande bestred vid fransk domstol med hänvisning till att direktivet medförde att rekonstruktionsåtgärderna gällde mot dess franska borgenär och att besluten om kvarstad därmed var ogiltiga.

Domstolen konstaterade inledningsvis att direktiv 2001/24 syftar till att medlemsstaterna ömsesidigt ska erkänna de åtgärder som var och en av dem vidtar för att återskapa möjligheterna för de institut som medlemsstaten har auktoriserat att driva sin verksamhet vidare. Domstolen konstaterade vidare att enligt direktiv 2001/24³⁷, ska endast de administrativa eller rättsliga myndigheterna i hemlandet ha behörighet att besluta om genomförande av rekonstruktionsåtgärder i ett kreditinstitut och om inledande av ett likvidationsförfarande mot ett sådant institut. Dessa åtgärder ska få samma verkan i alla övriga medlemsstater som beslutet har enligt lagstiftningen i hemlandet. Härav följer att rekonstruktionsåtgärder och likvidationsbeslut av de administrativa och rättsliga myndigheterna i hemlandet är föremål för erkännande enligt direktiv 2001/24, med de verkningar de ges i hemlandets nationella rätt. Däremot kan hemlandets lagstiftning i princip bara få verkningar i de andra medlemsstaterna via åtgärder som de administrativa och rättsliga myndigheterna i den medlemsstaten vidtagit gentemot ett visst kreditinstitut.

I dom av den 24 september 2013 i mål C-221/11, *Demirkan* (C-221/11), behandlades frågan huruvida den i artikel 41.1 i tilläggsprotokollet³⁸ till associeringsavtalet mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Turkiet föreskrivna friheten att tillhandahålla tjänster³⁹ omfattar friheten att tillhandahålla så kallade passiva tjänster, det vill säga friheten för mottagare av tjänster att bege sig till en annan medlemsstat för att där motta en tjänst.

³⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/24/EG av den 4 april 2001 om rekonstruktion och likvidation av kreditinstitut (EGT L 125, s. 15).

³⁷ Direktiv 2001/24/EG, artiklarna 3.1 och 9.1.

³⁸ Protokoll som enligt artikel 62 däri utgör en integrerad del av associeringsavtalet. Detta protokoll undertecknades i Bryssel den 23 november 1970 och ingicks, godkändes och bekräftades för gemenskapens räkning genom rådets förordning (EEG) nr 2760/72 av den 19 december 1972.

³⁹ Undertecknat i Ankara den 12 september 1963.

Domstolen konstaterade att även om de principer som kommit till uttryck i bestämmelser i EUF-fördraget som avser friheten att tillhandahålla tjänster i möjligaste mån ska tillämpas på turkiska medborgare för att undvika begränsningar av friheten att tillhandahålla tjänster mellan de fördragsslutande parterna, kan inte den tolkning som gjorts av unionsrätten, inklusive bestämmelserna i fördraget, i fråga om den inre marknaden automatiskt överföras på tolkningen av ett avtal som unionen ingått med ett tredjeland, såvida det inte uttryckligen föreskrivs så i själva avtalet. För att avgöra om en sådan överföring är möjlig måste ändamålet med avtalet och sammanhanget i detsamma jämföras med fördraget. Mellan å ena sidan associeringsavtalet liksom dess tilläggsprotokoll, och å andra sidan fördraget, finns emellertid väsentliga skillnader till följd av att associeringen mellan EEG och Turkiet har ett strikt ekonomiskt ändamål, huvudsakligen i syfte att främja Turkiets ekonomiska utveckling. Syftet med associeringsavtalet är således inte att utveckla de ekonomiska friheterna för att ge upphov till en sådan allmän fri rörlighet för personer som den som gäller för unionsmedborgare. Domstolen betonade dessutom att det inte i tidsmässigt hänseende fanns något som tydde på att parterna i associeringsavtalet och i tilläggsprotokollet, i samband med undertecknandet hyste uppfattningen att friheten att tillhandahålla tjänster också omfattade friheten att motta tjänster. Friheten att tillhandahålla tjänster i den mening som avses i artikel 41.1 i tilläggsprotokollet omfattar således inte friheten för turkiska medborgare att såsom tjänstemottagare resa in i en annan medlemsstat för att där motta tjänster.

3. Fri rörlighet för kapital

I dom av den 22 oktober 2013 i de förenade målen C-105/12–C-107/12, *Essent m.fl.*, tog domstolen ställning till frågan huruvida artikel 345 FEUF och bestämmelserna om fri rörlighet för kapital utgör hinder för en nationell egendomsordning för dem som är systemansvariga för distributionssystem avseende elektricitet eller gas, i vilken det föreskrivs ett absolut förbud mot privatisering av sådana systemansvariga.

Domstolen erinrade för det första om att artikel 345 FEUF ger uttryck för principen att fördragen är neutrala i förhållande till medlemsstaternas egendomsordning. Framför allt utgör inte fördragen i princip något hinder för att företag nationaliseras eller privatiseras, och medlemsstaterna kan därmed lagligen eftersträva ett mål som innebär införandet eller bibehållandet av en ordning för offentligt ägande när det gäller vissa företag. Domstolen erinrade dock om att artikel 345 FEUF inte leder till att de grundläggande reglerna i EUF-fördraget – framför allt reglerna om icke-diskriminering, etableringsfrihet och den fria rörligheten för kapital – inte ska tillämpas på medlemsstaternas befintliga egendomsordningar.

Domstolen konstaterade att förbudet mot privatisering med hänsyn till dess verkningar utgjorde ett hinder för den fria rörligheten för kapital. Domstolen tillade att ändamålen att skapa insyn på el- och gasmarknaden och att förhindra konkurrenssnedvridning, vilka ligger till grund för valet av egendomsordning i den nationella lagstiftningen, kan beaktas såsom tvingande skäl av allmänintresse, vilka kan motivera hindret för den fria rörligheten för kapital. Beträffande koncernförbudet och förbudet mot verksamhet som kan vara till nackdel för nätdriften konstaterade domstolen dessutom att ovannämnda syften i egenskap av tvingande skäl av allmänintresse också kan motivera de hinder för de grundläggande friheterna som konstaterats. De aktuella hindren måste dock även vara lämpliga för att de eftersträlvade syftena ska kunna uppnås och de får inte gå utöver vad som krävs för att så ska ske.

IV. Gränskontroll, asyl och invandring

1. Gränspassage

Vad gäller gemensamma bestämmelser om regler och förfaranden för kontroller vid yttre gränser önskade en tysk domstol veta huruvida förordning nr 2252/2004 var giltig⁴⁰, bland annat mot bakgrund av stadgan om de grundläggande rättigheterna, *eftersom denna förordning inför en skyldighet för de personer som ansöker om pass att lämna fingeravtryck*. Domstolen besvarade denna fråga jakande i sin dom av den 17 oktober 2013 i mål C-291/12, *Schwarz*. Åtgärderna att ta fingeravtryck och lagra dem innebär förvisso ett intrång i respekten för privatlivet och skyddet för personuppgifter, vilka garanteras i artiklarna 7 och 8 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Emellertid är dessa åtgärder motiverade för att förhindra att pass används i bedrägligt syfte.

I sin dom av den 19 december 2013 i mål C-84/12, *Koushkaki*, gjorde domstolen en precisering av sin praxis angående viseringspolitiken, och särskilt angående *förfaranden och villkor för utfärdandet av enhetliga viseringar* samt vilket utrymme för skönmässig bedömning som medlemsstaterna förfogar över i detta sammanhang. Domstolen fann inledningsvis att artiklarna 23.4, 32.1 och 35.6 i viseringskodexen⁴¹ ska tolkas så, att de behöriga myndigheterna i en medlemsstat, efter en prövning av en ansökan om enhetlig visering, endast får avslå ansökan när något av de skäl för avslag på en ansökan om visering som räknas upp i dessa bestämmelser kan göras gällande mot sökanden. Vid prövningen av ansökan förfogar myndigheterna över ett stort utrymme för skönmässig bedömning avseende rekvisiten i dessa bestämmelser och bedömningen av de faktiska omständigheterna, i syfte att avgöra huruvida något av dessa skäl för avslag kan göras gällande mot sökanden.

Vad i synnerhet gällde skälet för avslag bestående i sökandens eventuellt bristande avsikt att lämna medlemsstaternas territorium innan den sökta viseringen löper ut fann domstolen⁴² att det inte krävs att de behöriga myndigheterna med säkerhet kan säga huruvida sökanden har för avsikt att lämna medlemsstaternas territorium innan den sökta viseringen löper ut. Det räcker med att fastställa att det, med hänsyn till situationen i allmänhet i sökandens bosättningsland och sökandens individuella situation, föreligger rimligt tvivel beträffande sökandens avsikt att lämna medlemsstaternas territorium innan den sökta viseringen löper ut.

Slutligen fann domstolen att viseringskodexen inte utgör hinder mot en bestämmelse i en medlemsstats lagstiftning enligt vilken de behöriga myndigheterna, när villkoren för utfärdande i nämnda kodex är uppfyllda, har befogenhet att utfärda en enhetlig visering, utan att det preciseras att myndigheterna är skyldiga att utfärda en sådan visering, i den mån som en sådan bestämmelse kan tolkas i överensstämmelse med viseringskodexen. De behöriga myndigheterna får således endast avslå en ansökan om enhetlig visering när något av de skäl för avslag som räknas upp i dessa artiklar kan göras gällande mot sökanden.

⁴⁰ Rådets förordning (EG) nr 2252/2004 av den 13 december 2004 om standarder för säkerhetsdetaljer och biometriska kännetecken i pass och resehandlingar som utfärdas av medlemsstaterna (EUT L 385, s. 1), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 444/2009 av den 6 maj 2009 (EUT L 142, s. 1, rättelse i EUT L 188, s. 127).

⁴¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 810/2009 av den 13 juli 2009 om införande av en gemenskapskodex om viseringar (viseringskodex) (EUT L 243, s. 1, rättelse i EUT L 154, 2003, s. 10).

⁴² Domstolen uttalade sig om artikel 32.1 i viseringskodexen jämförd med artikel 21.1 i samma kodex.

2. Asylpolitik

Vad gäller rätten till asyl bör nämnas två mål som handlade om förordning nr 343/2003 ("Dublin II")⁴³.

Mål C-648/11, *MA m.fl.*, i vilket domstolen meddelade dom den 6 juni 2013, handlade om *vilken medlemsstat som har ansvaret för att prövningen av asylansökan* när den asylsökande är en underårig utan medföljande vuxen och utan familjemedlemmar som lagligen befinner sig i en medlemsstat och sökanden har ingett asylansökningar i fler än en medlemsstat. För att besvara denna fråga tolkade domstolen artikel 6 andra stycket i förordning nr 343/2003 så, att den medlemsstat där den underårige befinner sig efter att där ha lämnat in en asylansökan ska anses vara ansvarig. Domstolen fann härvidlag att uttrycket "den medlemsstat där den underårige har gett in sin ansökan" i denna bestämmelse inte kan förstås som den medlemsstat där den underårige först har gett in sin ansökan. Underåriga utan medföljande vuxen utgör en särskilt utsatt personkategori. Det är därför viktigt att inte i onödan förlänga förfarandet för fastställande av ansvarig medlemsstat, utan i stället snabbt ge tillgång till förfarandena för fastställande av deras flyktingstatus. Även om den underåriges bästa nämns uttryckligen endast i artikel 6 första stycket i nämnda förordning, innebär artikel 24.2 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, jämförd med artikel 51.1 däri, att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som medlemsstaterna fattar med stöd av artikel 6 andra stycket. Detta innebär att underåriga utan medföljande som har ingett en asylansökan i princip inte ska överföras till en annan medlemsstat där asylansökan först gavs in.

I dom av den 10 december 2013 i mål C-394/12, *Abdullahi*, fann domstolen att artikel 19.2 i förordning nr 343/2003 ska tolkas så, att *när en medlemsstat har samtyckt till att överta en asylsökande*, det vill säga i egenskap av den medlemsstat till vilken asylsökanden anlände vid första inresan till Europeiska unionen, kan asylsökanden ifrågasätta medlemsstatens behörighet att pröva ansökan, med tillämpning av kriterier i artikel 10.1 i förordningen, endast genom att åberopa att det i den medlemsstaten finns systembrister vad beträffar asylförfarandet och mottagningsvillkoren för asylsökande. Domstolen fann, i linje med den tolkning som följer av domen av den 21 december 2011 i de förenade målen *N.S.*⁴⁴, att dessa systembrister och mottagningsvillkor för asylsökande ska utgöra allvarliga och klarlagda skäl att anta att sökanden löper en verklig risk att utsättas för omänsklig eller förnedrande behandling i den mening som avses i artikel 4 i stadgan om de grundläggande rättigheterna.

3. Invandringspolitik

I dom av den 10 september 2013 i mål C-383/13 PPU, *G. och R.*, tolkade domstolen artikel 15.2 och 15.6 i direktiv 2008/115 ("återvändandedirektivet")⁴⁵, i vilken fastställs *rättssäkerhetsgarantier för beslut om avlägsnande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i landet*. Direktiv 2008/115 medför härvidlag skyldighet för medlemsstaterna att inrätta effektiva rättsmedel mot sådana beslut. I direktivet föreskrivs vidare att den berörde tredjelandsmedborgaren ska friges omedelbart om kvarhållandet i förvar inte är lagligt.

⁴³ Rådets förordning (EG) nr 343/2003 av den 18 februari 2003 om kriterier och mekanismer för att avgöra vilken medlemsstat som har ansvaret för att pröva en asylansökan som en medborgare i tredje land har gett in i någon medlemsstat (EUT L 50, s. 1).

⁴⁴ Förenade målen C-411/10 och C-493/10 (REU 2011, s. I-13905).

⁴⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna (EUT L 348, s. 98).

Domstolen tillämpade i detta mål förfarandet för brådsakande mål om förhandsavgörande. Domstolen fann att ett åsidosättande av rätten till försvar, vid antagandet av ett beslut att förlänga en försvarsåtgärd inför avlägsnande av en tredjelandsmedborgare som vistas olagligen i en medlemsstat, inte automatiskt skulle föranleda att den berörda personen friges. Enligt domstolen ska den nationella domstolen emellertid pröva huruvida åsidosättandet verkligen har medfört att den som åberopar möjligheten inte kan göra gällande sitt försvar på ett bättre sätt i sådan utsträckning att det administrativa förfarandet hade kunnat leda till ett annat resultat än kvarhållande i förvar.

Målet C-297/12, *Filev och Osmani*, i vilket domstolen meddelade dom den 19 september 2013, gällde också tolkningen av direktiv 2008/115 ("återvändandedirektivet"). Domstolen fann bland annat att detta direktiv *utgör hinder mot en sådan nationell bestämmelse som såsom villkor för en begränsning av inreseförbudets varaktighet kräver att den berörda tredjelandsmedborgaren lämnar in en begäran härom*. Enligt artikel 11.2 i direktivet ska nämligen medlemsstaterna begränsa alla inreseförbuds varaktighet, oberoende av om det lämnats in en begäran härom.

Dessutom fann domstolen att denna bestämmelse utgör hinder mot att ett åsidosättande av ett förbud mot inresa och vistelse i en medlemsstat – ett förbud som gäller sedan mer än fem år innan det att den berörda tredjelandsmedborgaren ånyo reste in i denna stat eller innan ikraftträdandet av den nationella lagstiftning som införlivar direktivet – leder till att den berörda tredjelandsmedborgaren ådöms straffrättsliga påföljder, såvida vederbörande inte utgör ett allvarligt hot mot allmän ordning, allmän säkerhet eller nationell säkerhet.

Slutligen underströk domstolen att en medlemsstat som med stöd av artikel 2.2 b i "återvändandedirektivet" har valt att inte tillämpa detta på tredjelandsmedborgare som har ådömts en straffrättslig påföljd, inte kan tillämpa dessa nationella bestämmelser vad gäller tredjelandsmedborgare som ådömts en straffrättslig påföljd innan direktivet införlivades med den nationella lagstiftningen och som direkt kunde åberopa detta direktiv.

V. Polissamarbete och straffrättsligt samarbete

1. Den europeiska arresteringsordern

På det straffrättsliga samarbetets område ska uppmärksammas tre domar angående rambeslut 2002/584 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna⁴⁶. Två av dessa domar har dessutom sitt ursprung i de första tolkningsfrågor som hänskjutits från spanska och franska domstolar.

I det första målet hade den spanska konstitutionsdomstolen frågat domstolen huruvida ramavtalet tillåter nationella domstolar att – såsom krävs enligt rättspraxis från den spanska konstitutionsdomstolen – *företräda överlämnandet av en person som har dömts i sin utvaro med ett villkor om att domen i fråga måste kunna bli föremål för förnyad prövning i den utfärdande medlemsstaten*. Domstolen erinrade i sin dom av den 26 februari 2013 i det ovannämnda målet

⁴⁶ Rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna i dess lydelse enligt rådets rambeslut 2009/299/RIF av den 26 februari 2009, om stärkande av medborgarnas processuella rättigheter och främjande av tillämpningen av principen om ömsesidigt erkännande på ett avgörande när den berörda personen inte var personligen närvarande vid förhandlingen (EUT L 190, s. 1, och EUT L 81, s. 24).

Melloni, om att den verkställande rättsliga myndigheten inte får föreskriva andra villkor för verkställigheten av en europeisk arresteringsorder än de som anges i rambeslutet. Därefter fann domstolen att eftersom ovannämnda villkor inte föreskrivs i artikel 4a.1 i rambeslutet innebär rambeslutet hinder för att den verkställande rättsliga myndigheten vägrar att verkställa en europeisk arresteringsorder, utfärdad i syfte att verkställa ett straff, när den berörda personen inte var personligen närvarande vid förhandlingen, men i vetskap om den planerade förhandlingen har valt att företrädas av ett juridiskt ombud, och faktiskt försvarades av ombudet vid förhandlingen. Domstolen fann vidare att denna bestämmelse i ramavtalet, som under vissa förutsättningar tillåter verkställighet av den europeiska arresteringsordern om den berörda personen inte varit närvarande vid förhandlingen, är förenlig med rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artiklarna 47 och 48.1 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Även om den tilltalade personens rätt att personligen närvara vid förhandlingen utgör en grundläggande del av rätten till en rättvis rättegång är den inte absolut och den tilltalade kan avsäga sig denna rätt, om vissa rättssäkerhetsgarantier säkerställs.

Slutligen angav domstolen att artikel 53 i stadgan om de grundläggande rättigheterna inte tillåter att en medlemsstat, i syfte att förhindra en kränkning av rättigheter som skyddas i medlemsstatens grundlag, förenar överlämnandet av en person som har dömts i sin utevaro med ett villkor, vilket inte föreskrivs i rambeslutet, att domen i fråga måste kunna bli föremål för förnyad prövning i den utfärdande medlemsstaten. Domstolen angav även att en annan tolkning av artikel 53 i stadgan om de grundläggande rättigheterna skulle innebära att principen om unionsrättens företräde åsidosattes och att verkan av rambeslut 2002/584 undergrävdades.⁴⁷

I mål C-168/13 PPU, *F.*, där domstolen meddelade dom den 30 maj 2013, hade Conseil constitutionnell i Frankrike hänskjutit en tolkningsfråga i anledning av en förtursfrågan om grundlagsenlighet som ställts till sistnämnda domstol. Domstolen behandlade i denna dom *möjligheten att med suspensiv verkan överklaga ett beslut om att utvidga en europeisk arresteringsorder*. Efter att ha erinrat om att det i själva ramavtalet 2002/584 föreskrivs ett förfarande som uppfyller kraven i stadgan om de grundläggande rättigheterna, påpekade domstolen att avsaknaden av en uttrycklig reglering angående en eventuell möjlighet att med suspensiv verkan överklaga beslut om europeiska arresteringsordern inte innebär att rambeslutet vare sig utgör hinder för att medlemsstaterna föreskriver en rätt till sådant överklagande eller att de åläggs att införa en sådan. Domstolen fann att så länge tillämpningen av rambeslutet inte sätts ur spel, hindrar inte beslutet medlemsstaterna från att tillämpa sina konstitutionella regler om, bland annat, rätten till en rättvis rättegång.

Domstolen angav dock att vissa begränsningar måste göras av medlemsstaternas handlingsutrymme på detta område. Med beaktande av tidsfristernas betydelse krävs följaktligen att ett slutgiltigt beslut om verkställande av den europeiska arresteringsordern i princip meddelas antingen inom tio dagar efter det att den eftersökte har gett sitt samtycke till överlämnande eller, i övriga fall, inom 60 dagar efter det att den eftersökte har gripits. Dessutom angav domstolen att i enlighet med ramavtalet⁴⁸, måste beslut om utvidgning av arresteringsordern eller ett efterföljande överlämnande i princip fattas senast 30 dagar efter det att framställningen har mottagits. Tillämpningen av en eventuell rätt enligt en medlemsstats nationella lagstiftning att med suspensiv verkan överklaga detta beslut får följaktligen inte leda till åsidosättande av de tidsfrister som föreskrivs för att fatta ett slutgiltigt beslut om verkställighet av arresteringsordern.

⁴⁷ Se härvidlag beskrivningen av denna dom under rubriken "Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna".

⁴⁸ Artiklarna 27.4 och 28.3 c i rambeslut 2002/584.

I ett tredje mål om europeiska arresteringsordern, mål C-396/11, *Radu*, fann domstolen i dom av den 29 januari 2013 att *de rättsliga myndigheterna i en medlemsstat inte får vägra att verkställa en europeisk arresteringsorder – som utfärdats i syfte att lagföra den eftersökta personen – av det skälet att den berörda personen inte har fått yttra sig i den utfärdande medlemsstaten innan arresteringsordern utfärdades*. För det första anges detta skäl inte i rambeslut 2002/584 som ett av skälen till att vägra att verkställa en sådan order. För det andra fann domstolen att rätten att yttra sig som stadfästs i artiklarna 47 och 48 i stadgan om de grundläggande rättigheterna inte kräver att en rättslig myndighet i en medlemsstat får vägra att verkställa en europeisk arresteringsorder som utfärdats i syfte att lagföra den eftersökta personen av det skälet att vederbörande inte fått yttra sig, eftersom detta ofrånkomligen skulle kullkasta hela systemet för överlämnande såsom det har utformats i rambeslutet. En sådan arresteringsorder behöver nämligen ha en viss överraskningseffekt, bland annat för att undvika att den berörda personen avviker. Under alla omständigheter fann domstolen, med hänvisning till ett flertal bestämmelser i ramavtalet, att unionslagstiftaren har garanterat att rätten att yttra sig ska iakttas i den verkställande medlemsstaten, för att inte äventyra effektiviteten hos systemet med den europeiska arresteringsordern.⁴⁹

2. Ömsesidigt erkännande av bötesstraff

Domstolen hade i mål C-60/12, *Baláz*, i vilket dom meddelades den 14 november 2013, att tolka begreppet "domstol med särskild behörighet i brottmål" i den mening som avses i ramavtalet 2005/214 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på bötesstraff.⁵⁰ Inledningsvis slog domstolen fast att detta begrepp är ett självständigt unionsrättsligt begrepp. Eftersom ramavtalets tillämpningsområde omfattar brott bestående i "[b]eteende som står i strid med vägtrafikbestämmelser" och dessa brott inte behandlas på samma sätt i de olika medlemsstaterna, och för att säkerställa rambeslutets ändamålsenliga verkan, fann domstolen att begreppet omfattar varje domstol som tillämpar ett förfarande som uppvisar de viktigaste kännetecknen för ett straffrättsligt förfarande. Det krävs emellertid inte att denna domstol enbart har straffrättslig behörighet. Därefter fann domstolen att eftersom rambeslutet även är tillämpligt på bötesstraff som utdömts av förvaltningsmyndigheter kan det krävas, beroende på särdragen i medlemsstaternas domstolssystem, att möjligheterna till omprövning hos förvaltningsmyndighet först har uttömts. En person ska följaktligen anses ha haft möjlighet att få fallet prövat inför en domstol med särskild behörighet i brottmål, i den mening som avses i ramavtalet, i ett fall där vederbörande inte kunde överklaga direkt till domstol, utan först var tvungen att begära omprövning hos förvaltningsmyndighet. Rätten att få saken prövad av en behörig domstol får dock inte underkastas villkor som gör detta omöjligt eller orimligt svårt. En sådan domstol ska således ha obegränsad behörighet att pröva ärendet vad gäller såväl rättsfrågor som faktiska omständigheter.

⁴⁹ Se, bland annat, artiklarna 8, 13–15 och 19 i rambeslut 2002/584.

⁵⁰ Artikel 1 a iii i rådets rambeslut 2005/214/RIF av den 24 februari 2005 om tillämpning av principen om ömsesidigt erkännande på bötesstraff (EUT L 76, s. 16), i dess lydelse enligt rådets rambeslut 2009/299/RIF av den 26 februari 2009 (EUT L 81, s. 24).

VI. Civilrättsligt samarbete

1. Domstols behörighet och erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område

Inom området civilrättsligt samarbete avser majoriteten av de avgöranden som har meddelats under året tolkningen av förordning nr 44/2001 (Bryssel I).⁵¹

Bland dessa domar förtjänar domen av den 12 september 2013 i mål C-49/12, *Sunico m.fl.* (C-49/12) särskild uppmärksamhet. Målet avsåg frågan huruvida begreppet "privaträttens område" i den mening som avses i artikel 1.1 i förordningen ska tolkas så, att det innefattar en talan genom vilken en myndighet i en medlemsstat begär skadestånd från fysiska och juridiska personer med hemvist i en annan medlemsstat för en skada orsakad av en olaglig överenskommelse om att begå bedrägeri genom att undandra mervärdesskatt som ska betalas i den första medlemsstaten.

Domstolen fann att även om vissa avgöranden i mål mellan en myndighet och ett privaträttsligt subjekt kan omfattas av tillämpningsområdet för förordning nr 44/2001, förhåller det sig annorlunda när myndigheten utövar offentliga maktbefogenheter. Eftersom myndighetens talan i det aktuella fallet inte baserade sig på nationell mervärdesskattelagstiftning, utan på det privaträttsliga subjektets påstådda deltagande i en olaglig överenskommelse om att begå ett bedrägeri som omfattas av nationell skadeståndsrätt, är rättsförhållandet mellan parterna inte grundat på offentlig rätt med de möjligheter till myndighetsutövning det skulle innebära. En sådan talan omfattas således av begreppet "privaträttens område" i den mening som avses i artikel 1.1 i förordning nr 44/2001. Domstolen slog fast att det dock ankommer på den nationella domstolen att kontrollera huruvida myndigheten har använt sig av bevisning som den införfäskat genom myndighetsutövning och huruvida den, i förekommande fall, befinner sig i samma situation som ett privaträttsligt subjekt beträffande den talan som förs.

2. Tillämplig lag för avtalsförpliktelser

Trots att domstolen inte har handlagt många tvister avseende lagval under år 2013 avgjorde den ett viktigt sådant mål i sin dom av den 17 oktober 2013 i mål C-184/12, *Unamar*. Domstolen ombads i detta mål att tolka artiklarna 3 och 7.2 i Romkonventionen⁵² och hade därvid tillfälle att uttala sig om huruvida *den domstol där talan väckts får lämna den lag som har valts av parterna i ett avtal om handelsagentur utan avseende till förmån för domstolens landets lag på grundval av tvingande regler* som rör självständiga handelsagenter i den senare medlemsstatens rättsordning.

Domstolen fann att parternas lagval ska iakttas i enlighet med artikel 3.1 i Romkonventionen, vilket innebär att det undantag som avser förekomsten av en "internationellt tvingande regel" i den mening som avses i den berörda medlemsstatens lagstiftning, såsom den som avses i artikel 7.2 i konventionen, ska tolkas restriktivt. Sådana bestämmelser som ansetts vara så avgörande för skyddet av den politiska, sociala eller ekonomiska ordningen i den berörda medlemsstaten att denna har bedömt att det är nödvändigt att föreskriva att de ska gälla för alla personer som befinner sig inom det nationella territoriet utgör internationellt tvingande regler. Således får en lag i en medlemsstat, som har valts av parterna i ett avtal om handelsagentur och som ger det

⁵¹ Rådets förordning (EG) 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1).

⁵² Konventionen om tillämplig lag för avtalsförpliktelser, öppnad för undertecknande i Rom den 19 juni 1980 (EGT L 266, s. 1).

i direktiv 86/653⁵³ föreskrivna minimiskyddet, lämnas utan avseende av den domstol där talan väckts endast om den domstolen ingående fastställer att lagstiftaren i den stat där domstolen är belägen har ansett det vara avgörande att handelsagenter i den aktuella rättsordningen ges ett skydd som går längre än det skydd som föreskrivs i nämnda direktiv, varvid hänsyn tas till sådana tvingande reglers art och syfte.

VII. Transport

På detta område har två viktiga avgöranden avkunnats under det gångna året. Först ska här uppmärksammas dom av den 26 februari 2013 i mål C-11/11, *Folkerts*. I den domen klargjorde domstolen ytterligare vad som gäller enligt *reglerna om kompensation till passagerare vid försenade flygningar*. Domstolen slog fast att det vid flygningar med anslutande flygförbindelser är den försening som konstaterats föreligga i förhållande till den tidtabellsenliga ankomsttiden till den slutliga bestämmelseorten – det vill säga bestämmelseorten för passagerarens sista flygning – som är av betydelse vid bedömningen av huruvida det föreligger en rätt till schablonmässig kompensation. Kompensation ska således utgå till en passagerare på en flygning med anslutande flygförbindelser om han eller hon drabbas av en försening som vid den första flygningens avgång underskrider tidsgränserna i förordning nr 261/2004⁵⁴ men som vid ankomsten till den slutliga bestämmelseorten uppgår till tre timmar eller mer i förhållande till den tidtabellsenliga ankomsttiden.

Det andra avgörandet som ska behandlas är dom av den 7 mars 2013 i mål C-547/10 P, *Schweiz mot kommissionen*. Det målet rörde ett överklagande av den dom i vilken tribunalen⁵⁵ ogillade talan om ogiltigförklaring av beslut 2004/12⁵⁶. I det beslutet hade kommissionen godkänt *restriktioner som de tyska myndigheterna utfärdat angående överflygningar nattetid av vissa områden i Tyskland som ligger nära Zürichs flygplats*.

Domstolen instämde till fullo i tribunalens bedömning av talan. Domstolen erinrade om att en medlemsstat enligt artikel 8.2 i förordning nr 2408/92 får kräva att dess nationella, regionala eller lokala bestämmelser om bland annat miljöskydd ska iakttas för att det ska vara tillåtet att utöva trafikrättigheter. Antagandet av sådana bestämmelser motsvarar inte ett införande av ett villkor för utövande av rättigheterna, i den mening som avses i artikel 9.1 i förordning 2408/92⁵⁷, vilket består i en begränsning eller avvisning av utövandet av trafikrättigheterna. En motsatt tolkning skulle leda till att artikel 8.2 i förordningen förlorade sitt innehåll. I och med att de angripna åtgärderna inte innebär något förbud, vare sig villkorligt eller partiellt, mot att flygplan på väg från eller till Zürichs flygplats passerar tyskt luftrum under den tid som åtgärderna är tillämpliga, utan endast en förändring av flygvägen för berörda flygplan efter avgång eller före landning på Zürichs flygplats,

⁵³ Rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter (EGT L 382, s. 17; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 150).

⁵⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 261/2004 av den 11 februari 2004 om fastställande av gemensamma regler om kompensation och assistans till passagerare vid nekad ombordstigning och inställda eller kraftigt försenade flygningar och om upphävande av förordning (EEG) nr 295/91 (EUT L 46, s. 1).

⁵⁵ Tribunalens dom av den 9 september 2010 i mål T-319/05, *Schweiz mot kommissionen* (REU 2010, s. II-4265).

⁵⁶ Kommissionens beslut 2004/12/EG av den 5 december 2003 om ett förfarande rörande tillämpningen av artikel 18.2 första meningen i avtalet mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart och av rådets förordning (EEG) nr 2408/92 (EUT L 4, 2004, s. 13).

⁵⁷ Rådets förordning (EEG) nr 2408/92 av den 23 juli 1992 om EG-lufttrafikföretags tillträde till flyglinjer inom gemenskapen (EGT L 240, s. 8; svensk specialutgåva, område 7, volym 4, s. 123).

gjorde således tribunalen en riktig bedömning när den slog fast att åtgärderna inte omfattades av tillämpningsområdet för artikel 9.1 i förordningen.

I och med att Schweiziska edsförbundet inte har anslutit sig till unionens inre marknad och eftersom det inte finns några specifika bestämmelser i luftfartsavtalet EG–Schweiz⁵⁸ om att de berörda lufttrafikföretagen ska omfattas av unionsbestämmelserna om friheten att tillhandahålla tjänster, kan tolkningen av dessa bestämmelser inte överföras på tolkningen nämnda avtal.

VIII. Konkurrens

1. Konkurrensbegränsande samverkan

a) Överträdelser av konkurrensrättsliga regler

När det gäller tillämpning av bestämmelser om konkurrensbegränsande samverkan ska två avgöranden nämnas.⁵⁹ Det första är domen av den 18 juni 2013 i mål C-681/11, *Schenker & Co m.fl.*, i vilken domstolen slog fast att ett företag som åsidosatt artikel 101 FEUF inte kan undgå att åläggas böter av det skälet att principen om berättigade förväntningar har åsidosatts genom att åberopa att det missbedömt rättssenligheten i sitt agerande på grund av innehållet i en advokats juridiska rådgivning eller i ett beslut från den nationella konkurrensmyndigheten. Domstolen fann nämligen att den omständigheten att det berörda företaget gjort en felaktig rättslig kvalificering av sitt agerande inte får leda till att företaget undgår att åläggas böter. Undantag härtill kan endast göras i särskilda fall, såsom exempelvis när en allmän unionsrättslig princip, som principen om skydd för berättigade förväntningar, utgör hinder för att ålägga böter. Det kan emellertid inte med framgång göras gällande att principen om skydd för berättigade förväntningar har åsidosatts om den behöriga administrationen inte har gett någon tydlig försäkran. Juridisk rådgivning från en advokat kan således inte ge upphov till berättigade förväntningar hos ett företag. Eftersom de nationella konkurrensmyndigheterna inte är behöriga att fatta ett beslut som fastställer att det inte föreligger någon överträdelse av unionsrätten, utan endast är behöriga att pröva företagens agerande utifrån nationell konkurrensrätt, kan inte heller dessa ge företagen några sådana berättigade förväntningar.

Domstolen uttalade sig även om huruvida de nationella myndigheterna kan välja att inte ålägga böter, trots att en överträdelse av artikel 101 FEUF har konstaterats föreligga. Domstolen slog fast att det visserligen inte framgår uttryckligen av artikel 5 i förordning nr 1/2003⁶⁰ att de nationella myndigheterna har en sådan behörighet men att bestämmelsen inte heller kan läggas till grund för att detta är uteslutet. För att i allmänintressets namn säkerställa en effektiv tillämpning av artikel 101 FEUF är det emellertid viktigt att de nationella konkurrensmyndigheterna

⁵⁸ Avtal mellan Europeiska gemenskapen och Schweiziska edsförbundet om luftfart, undertecknat den 21 juni 1999 i Luxemburg, godkänt på gemenskapens vägnar genom rådets och, i fråga om avtalet om vetenskapligt och tekniskt samarbete, kommissionens beslut 2002/309/EG, Euratom av den 4 april 2002 om ingående av sju avtal med Schweiziska edsförbundet (EGT L 114, s. 1).

⁵⁹ När det gäller domstolsförfaranden avseende överträdelser av konkurrensrättsliga regler hänvisas även till de ovannämnda domarna av den 26 november 2013 i mål C-40/12 P, *Gascogne Sack Deutschland* (tidigare *Sachsa Verpackung*) mot kommissionen, mål C-50/12 P, *Kendrion* mot kommissionen och C-58/12 P, *Groupe Gascogne* mot kommissionen. Dessa domar redovisas under rubriken "EU-rättsliga tvister".

⁶⁰ Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 och 82 i fördraget (EGT L 1, 2003, s. 1).

enbart i undantagsfall fattar beslut om att inte ålägga böter när ett företag uppsåtligen eller av oaktsamhet har åsidosatt nämnda bestämmelse. Vidare kan ett sådant beslut att inte ålägga böter endast komma i fråga inom ramen för ett nationellt program för förmånlig behandling och förutsatt att det kan genomföras utan att kravet på en effektiv och enhetlig tillämpning av artikel 101 FEUF åsidosätts.

Det andra avgörandet som bör nämnas i detta sammanhang är domen av den 4 juli 2013 i mål C-287/11 P, *kommissionen mot Aalberts Industries m.fl.*, i vilken domstolen hade att ta ställning till ett överklagande av en dom från tribunalen.⁶¹ I den överklagade domen hade tribunalen ogiltigförklarat ett beslut från kommissionen, i vilket ett moderbolag hade hållits *ansvarigt för dess dotterbolags överträdelse av konkurrensrätten*.

I detta hänseende erinrade domstolen om att ett dotterbolags beteende kan tillskrivas moderbolaget, särskilt då dotterbolaget, trots att det är ett fristående rättssubjekt, inte självständigt bestämmer sitt uppträdande på marknaden, utan i huvudsak tillämpar instruktioner som det får av moderbolaget, särskilt med hänsyn till de ekonomiska, organisatoriska och juridiska banden mellan dessa två juridiska enheter. Domstolen slog fast att tribunalen hade gjort sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den nöjde sig med att pröva frågan huruvida dotterbolagen, utifrån bevisningen avseende vart och ett av dotterbolagen, kunde anses ha deltagit var för sig i överträdelsen och när den underlät att pröva den grund genom vilken det bestreds att moderbolaget och dess dotterbolag skulle betraktas som ett enda företag i den mening som avses i artikel 81 EG. Domstolen fann emellertid att denna felaktiga rättstillämpning från tribunalens sida inte kunde leda till en ogiltigförklaring av den överklagade domen, eftersom talan om ogiltigförklaring under alla omständigheter skulle bifallas av det skälet att kommissionen inte hade styrkt sina påståenden avseende dotterbolagens deltagande i kartellen.

Domstolen fann även att tribunalen hade gjort en riktig bedömning när den, fastän den hade konstaterat att ett av de aktuella företagen hade deltagit i organiserade möten inom ramen för kartellen, beslutade att ogiltigförklara kommissionens beslut i sin helhet, och inte delvis, av det skälet att den aktuella kartellen, enligt kommissionen, utgjorde en enda komplex och fortlöpande överträdelse. Enligt domstolen är det nämligen en förutsättning för en delvis ogiltigförklaring att ett agerande som utgör en del av en enda, komplex och fortlöpande överträdelse kan avskiljas från överträdelsen i övrigt.

b) Tillgång till handlingar i förfaranden avseende konkurrensbegränsande samverkan

I dom av den 6 juni 2013 i mål C-536/11, *Donau Chemie m.fl.*, hade domstolen att uttala sig om de principer som reglerar *möjligheterna för en person som lidit skada till följd av en konkurrensbegränsande samverkan och som avser att kräva skadestånd härför att få tillgång till handlingarna i akten* i ett nationellt förfarande om tillämpningen av artikel 101 FEUF. I sitt avgörande fann domstolen att unionsrätten, och i synnerhet effektivitetsprincipen, utgör hinder för en nationell bestämmelse, enligt vilken tillgång till sådana handlingar enbart kan beviljas enbart om samtliga parter i förfarandet har lämnat sitt samtycke därtill och enligt vilken den nationella domstolen inte har någon möjlighet att göra en avvägning mellan de berörda intressena. Detta gäller även handlingar som lämnats in inom ramen för ett program för förmånlig behandling. De nationella domstolarna måste nämligen i varje enskilt fall kunna göra en avvägning mellan å ena sidan sökandens intresse av att få tillgång till handlingarna för att förbereda sin skadeståndstalan,

⁶¹ Tribunalens dom av den 24 mars 2011 i mål T-385/06, *Aalberts Industries m.fl. mot kommissionen*, (REU 2011, s. II-1223).

varvid de särskilt ska beakta om sökanden eventuellt har andra möjligheter till sitt förfogande, och å andra sidan de faktiskt skadliga följder som en sådan tillgång skulle kunna få för allmänintresset eller andra personers legitima intresse, inbegripet allmänintresset av ett effektivt program för förmånlig behandling.

2. Statligt stöd

a) Begreppet statligt stöd

I dom av den 19 mars 2013 i de förenade målen C-399/10 P och C-401/10 P, *Bouygues och Bouygues Télécom mot kommissionen m.fl.*, slog domstolen efter överklagande fast att tribunalen⁶² felaktigt hade ogiltigförklarat det beslut genom vilket *kommissionen hade kvalificerat ett aktieägartillskott, som Frankrike gett France Télécom SA (nedan kallat FT) i form av en kreditfacilitet* och som tillkännagetts bland annat i ett pressmeddelande från den franska ekonomi-, finans- och industriministern. I sin dom fann tribunalen att den ekonomiska fördel som FT beviljats inte hade lett till någon motsvarande minskning av statsbudgeten, varför villkoret för att finansiera åtgärden med statliga medel, vilket krävdes för att fördelen skulle betraktas som ett statligt stöd, inte var uppfyllt.

Domstolen upphävde tribunalens dom och erinrade om att även om kommissionen visserligen för fastställandet av förekomsten av ett statligt stöd i enlighet med denna bestämmelse måste kunna visa på ett tillräckligt direkt samband mellan den fördel som beviljas stödmottagaren och en minskning av statens budget, eller en tillräckligt konkret ekonomisk risk för en belastning av denna budget, är det inte nödvändigt att en sådan minskning eller en sådan risk motsvarar eller överensstämmer med nämnda fördel och inte heller att fördelen har en sådan minskning eller en sådan risk som motprestation eller är av samma art som det ianspråktagande av statliga medel som fördelen härrör från.

Vid prövningen av sakfrågan i målet vid tribunalen fann domstolen vidare att kommissionen på goda grunder ansett att tillkännagivandet av denna åtgärd, som ingick i nämnda pressmeddelande, skulle anses ingå i den stödåtgärd som därefter konkretiserades i erbjudandet om ett aktieägartillskott. Flera på varandra följande statliga ingripanden ska nämligen betraktas som ett enda ingripande, bland annat när de uppvisar så nära samband att det är omöjligt att skilja dem åt.

I sin dom av den 30 maj 2013 i mål C-677/11, *Doux Élevage och Coopérative agricole UKL-ARREE*, slog domstolen fast att det inte är fråga om ett statligt stöd när *en nationell myndighet beslutar att ett branschavtal ska utvidgas till att omfatta samtliga yrkesutövare i en viss produktionsgren inom jordbruket och göras obligatoriskt för dem*, genom vilket avtal en avgift införts inom ramen för en branschorganisation i syfte att göra det möjligt att genomföra åtgärder för kommunikation, marknadsföring, externa kontakter, kvalitetssäkring, forskning och skydd för intressena inom den berörda sektorn.

Domstolen konstaterade i målet att för det första innebär denna bidragsmekanism inte någon direkt eller indirekt överföring av statliga medel. De medel som uppkommer genom betalningen av dessa avgifter går nämligen inte via statens budget eller genom något statligt organ, och staten avstår inte från medel av något slag, såsom skatter, avgifter eller andra pålagor. För det andra utgör branschorganisationerna privaträttsliga sammanslutningar som inte hör till den statliga förvaltningen. För det tredje kan inte de offentliga myndigheterna använda de

⁶² Tribunalens dom av den 21 maj 2010 i de förenade målen T-425/04, T-444/04 och T-456/04, *Frankrike mot kommissionen* (REG 2010, s. II-2099).

medel som härrör från sådana avgifter till att stödja vissa företag, eftersom det är den berörda branschorganisationen som bestämmer hur dessa medel ska användas, vilket uteslutande sker enligt de mål som organisationen själv har fastställt. Domstolen tillade slutligen att de privata medel som branschorganisationerna använder inte blir offentliga medel enbart på grund av att de används tillsammans med medel som kan härröra från den statliga budgeten.

b) Rådets och kommissionens befogenheter gällande statligt stöd

Under år 2013 meddelade domstolen flera viktiga domar i vilka rådets och kommissionens respektive befogenheter på området för statliga stöd har definierats.

En första serie domar avsåg stöd inom jordbrukssektorn. I gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till jordbruk och skogsbruk 2007–2013⁶³ föreslog kommissionen att medlemsstaterna skulle ändra sina befintliga stödordningar för inköp av jordbruksmark för att följa dessa riktlinjer senast den 31 december 2009. De åtgärder som kommissionen föreslagit godtogs år 2007 av Litauen, Polen, Lettland och Ungern. År 2009 begärde dessa fyra stater att rådet skulle förklara att deras stödordningar var förenliga med den inre marknaden, så att jordbruksmark kunde förvärvas från och med den 1 januari 2010. Rådet beslutade att bifalla ansökningarna varpå kommissionen överklagade dessa beslut. Domstolen ogillade kommissionens talan i fyra domar av den 4 december 2013 i mål C-111/10, *kommissionen mot rådet*, avseende Litauen, i mål C-117/10, *kommissionen mot rådet*, avseende Polen, i mål C-118/10, *kommissionen mot rådet*, avseende Lettland, och i mål C-121/10, *kommissionen mot rådet*, avseende Ungern. Domstolen definierade i dessa mål omfattningen av de befogenheter som rådet ges i artikel 108.2 tredje stycket FEUF att besluta att ett stöd är förenligt med den gemensamma marknaden om det föreligger exceptionella omständigheter.

Domstolen erinrade om att kommissionen har en central roll vid kontrollen av statliga stöd och att den befogenhet som rådet ges i nämnda bestämmelse uppenbart är av ren undantagskaraktär. Domstolen betonade dessutom att säkerställandet av att unionens agerande är enhetligt och får verkan och av att rättssäkerhetsprincipen upprätthålls kräver att ett lagakraftvunnet beslut om det aktuella stödets förenlighet som fattats av den ena institutionen respekteras av den andra. Beträffande de angripna besluten konstaterade domstolen att de nationella åtgärder som staterna vidtagit i syfte att anpassa sina stödordningar så att de överensstämmer med kommissionens riktlinjer avsåg tiden före den 1 januari 2010, varför rådets beslut avsåg nya stödordningar.

Domstolen underströk emellertid att rådet saknar befogenhet att godkänna en ny stödordning som är oupplösligen knuten till en befintlig stödordning som en medlemsstat har åtagit sig att ändra eller att avskaffa genom att godta lämpliga åtgärder som kommissionen föreslagit. Domstolen konstaterade dock i det aktuella fallet att den avsevärda förändring som rådet hänvisat till i motiveringen i dess angripna beslut medfört att kommissionens bedömning i nämnda riktlinjer inte kan anses föregripa den bedömning som rådet skulle ha gjort och som avsåg ett väsentligt annorlunda ekonomiskt sammanhang än det som kommissionen beaktade vid sin bedömning. Domstolen fann vid en prövning av de relevanta ekonomiska omständigheterna att rådet, mot bakgrund av de ovanliga och oförutsägbara verkningarna för de berörda medlemsstaternas jordbruk av den ekonomiska och finansiella krisen samt omfattningen av dessa verkningar, hade gjort en uppenbart oriktig bedömning.

En annan viktig dom när det gäller fördelningen av befogenheterna mellan rådet och kommissionen meddelades den 10 december 2013 i mål C-272/12 P, *kommissionen mot Irland*,

⁶³ Gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till jordbruk och skogsbruk 2007–2013 (EUT C 319, 27.12.2006).

avseende en nationell lagstiftning om punktskatter. Domstolen upphävde tribunalens dom⁶⁴ i vilken talan mot kommissionens beslut att befrielse från punktskatt på tjock eldningsolja som används vid framställning av aluminiumoxid utgjorde ett statligt stöd bifallits. Befrielsen från punktskatt hade införts av vissa medlemsstater med stöd av beslut om tillstånd vilka rådet fattat med stöd av artikel 8.4 i direktiv 92/81 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på mineraloljor⁶⁵. Tribunalen hade bland annat funnit att de tillstånd som rådet meddelat utgjorde hinder för att kommissionen skulle kunna anse att den omtvistade befrielsen utgjorde ett statligt stöd.

Domstolen slog däremot fast att det förfarande som föreskrivs i artikel 8.4 i direktiv 92/81 har ett annat ändamål och tillämpningsområde än den ordning som införts i artikel 108 FEUF. Ett beslut av rådet att i enlighet med direktiv 92/81 godkänna att en medlemsstat inför befrielser från punktskatt kan därför inte hindra kommissionen från att genomföra det förfarande som föreskrivs i artikel 108 FEUF i syfte att pröva huruvida en sådan befrielse utgör ett statligt stöd, och att efter genomfört förfarande eventuellt fatta ett slutligt negativt beslut avseende nämnda skattebefrielser.

Domstolen konstaterade slutligen att även om direktivet antagits på förslag av kommissionen, som hade bedömt att dessa skattebefrielser inte medförde någon snedvridning av konkurrensen, utgör inte denna omständighet något hinder för att dessa skattebefrielser anses utgöra statliga stöd, eftersom begreppet statligt stöd motsvarar en objektiv situation som inte påverkas av institutionernas agerande eller uttalanden. Denna omständighet ska emellertid med hänsyn till principen om skydd för berättigade förväntningar och rättssäkerhetsprincipen däremot beaktas vad gäller skyldigheten att återkräva stöd som inte har varit förenligt med den gemensamma marknaden.

IX. Bestämmelser om skatter och avgifter

I sin dom av den 7 november 2013 i de förenade målen C-249/12 och C-250/12, *Tulică*, prövade domstolen *metoderna för beräkningen av beskattningsunderlaget för mervärdesskatt* när skattemyndigheten, på grund av att skatten inte har betalats, har att utfärda påminnelser avseende transaktioner där det pris som fastställts av parterna saknar uppgift om mervärdesskatten. Domstolen fann i det hänseendet att direktiv 2006/112 om ett gemensamt system för mervärdesskatt⁶⁶, i synnerhet artiklarna 73 och 78 däri, ska tolkas så, att när priset för en vara har fastställts av parterna utan att någon uppgift om mervärdesskatt angetts och leverantören av varan är den person som är betalningsskyldig för den mervärdesskatt som ska erläggas för den beskattningsbara transaktionen, ska det avtalade priset – för det fall leverantören inte har möjlighet att från förvärvaren återfå den mervärdesskatt som skattemyndigheten kräver – betraktas som ett pris som redan inbegriper mervärdesskatt.

Om hela priset ansågs utgöra beskattningsunderlag skulle detta nämligen i en situation där leverantören enligt nationell rätt inte av förvärvaren kan återfå den mervärdesskatt som skattemyndigheten kräver i efterhand medföra att mervärdesskatten kommer att belasta leverantören. En sådan metod för beräkningen av beskattningsunderlaget skulle strida mot såväl

⁶⁴ Tribunalens dom av den 21 mars 2012 i de förenade målen T-50/06, RENV, T-50/06 RENV, T-56/06 RENV, T-60/06 RENV, T-62/06 RENV och T-69/06 RENV, *Irland m.fl. mot kommissionen*, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen).

⁶⁵ Rådets direktiv 92/81/EEG av den 19 oktober 1992 om harmonisering av strukturerna för punktskatter på mineraloljor (EGT L 316, s. 12; svensk specialutgåva, område 9, volym 2, s. 91).

⁶⁶ Rådets direktiv 2006/112/EG av den 28 november 2006 om ett gemensamt system för mervärdesskatt (EUT L 347, s. 1).

principen att mervärdesskatt är en konsumtionsskatt som ska bäras av slutkonsumenten som principen att skattemyndigheten inte kan erhålla ett större mervärdesskattebelopp än det som den beskattningsbara personen har uppburit.

X. Tillnärmning av lagstiftning

1. Immaterialrätt

Vad gäller tillnärmning av den immaterialrättsliga lagstiftningen förtjänar särskilt två avgöranden från år 2013 att nämnas. Det första avgörandet, som har behandlats under rubriken "Fördjupat samarbete", rör det planerade enhetliga patentskyddet. Det andra avgörande som kommer att behandlas i förevarande avsnitt utvidgar rättspraxis avseende upphovsrätt och närstående rättigheter.

I denna dom av den 11 juli 2013 i mål C-521/11, *Amazon.com International Sales m.fl.*, förtydligade domstolen sin praxis rörande *finansiering av den rimliga kompensationen för privatkopiering i den mening som avses i artikel 5.2 b i direktiv 2001/29*⁶⁷. Målet rörde nationella bestämmelser som innebar att den rimliga kompensationen hade formen av en avgift för privatkopiering som skulle erläggas av dem som saluför, yrkesmässigt och mot betalning, inspelningsmedier som kan användas för mångfaldigande.

Med hänvisning till domen i målet *Padawan*⁶⁸, angav domstolen inledningsvis att unionsrätten inte utgör hinder för ett allmänt avgiftssystem innebärande att en avgift för privatkopiering tillämpas utan åtskillnad på dem som i första led saluför sådana medier, när systemet samtidigt innebär rätt till återbetalning av de avgifter som betalats för det fall användningen inte avser privatkopiering. Det ankommer emellertid på de nationella domstolarna att med beaktande av varje rättssystemets särdrag och de gränser som fastställts i direktiv 2001/29 pröva huruvida det finns praktiska svårigheter som motiverar ett sådant system för finansiering av den rimliga kompensationen. Om så är fallet ska de nationella domstolarna pröva huruvida rätten till återbetalning med framgång kan göras gällande och inte gör det orimligt svårt att återfå nämnda avgift. Enligt domstolen kan praktiska svårigheter att fastställa att de ifrågavarande inspelningsmedierna används för privat bruk motivera att det införs en motbevisbar presumtion för privat bruk när sådana medier saluförs till fysiska personer, förutsatt att den föreskrivna presumtionen inte leder till att avgiften för privatkopiering tillämpas i situationer där det är uppenbart att slutanvändningen av inspelningsmedierna är för annat än privat bruk.

Domstolen preciserade därefter att avgiften för privatkopiering ska anses ha erlagts även om hälften av de medel som uppbärs i detta avseende inte betalas ut direkt till dem som har rätt till kompensationen utan lämnas till kulturinstitutioner och sociala inrättningar som verkar till förmån för dessa rättsinnehavare. Detta gäller under förutsättning att de sociala inrättningarna eller kulturinstitutionerna faktiskt verkar till förmån för nämnda rättsinnehavare och att de drivs på ett icke-diskriminerande sätt. Skyldigheten att betala avgiften föreligger också även om en motsvarande avgift redan har erlagts i en annan medlemsstat. Den som redan har erlagt nämnda avgift i en medlemsstat som saknar territoriell behörighet, har emellertid möjlighet att ansöka om återbetalning av avgiften.

⁶⁷ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/29/EG av den 22 maj 2001 om harmonisering av vissa aspekter av upphovsrätt och närstående rättigheter i informationssamhället (EGT L 167, s. 10).

⁶⁸ Dom av den 21 oktober 2010 i mål C-467/08 (REU 2010, s. I-10055).

2. Penningtvätt

Åtgärder för att förhindra att *det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism* utgjorde det centrala ämnet i domen av den 25 april 2013 i mål C-212/11, *Jyske Bank Gibraltar*. I det målet prövade domstolen huruvida en medlemsstats lagstiftning, som kräver att kreditinstitut som bedriver verksamhet inom den medlemsstatens territorium inom ramen för friheten att tillhandahålla tjänster ska överlämna de uppgifter de är skyldiga att tillhandahålla för förebyggande av penningtvätt direkt till finansunderrättelseenheten i den medlemsstaten, är förenlig med artikel 22.2 i direktiv 2005/60⁶⁹.

Domstolen angav att den bestämmelsen ska tolkas på så sätt att den föreskriver att de berörda instituten ska lämna erforderliga uppgifter till finansunderrättelseenheten i den medlemsstat på vars territorium instituten finns. När det gäller transaktioner som utförs inom ramen för friheten att tillhandahålla tjänster innebär detta att uppgifterna ska lämnas till finansunderrättelseenheten i ursprungsmedlemsstaten. Denna bestämmelse utgör dock inte hinder för att värdmedlemsstaten i sin lagstiftning kräver att ett kreditinstitut som utövar verksamhet på den medlemsstatens territorium inom ramen för friheten att tillhandahålla tjänster ska lämna uppgifterna i fråga direkt till den medlemsstatens finansunderrättelseenhet. Detta gäller dock under förutsättning att lagstiftningen syftar till att, i överensstämmelse med unionsrätten, effektivisera kampen mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Sådan nationell lagstiftning utgör visserligen en inskränkning av friheten att tillhandahålla tjänster, eftersom den innebär ytterligare svårigheter och kostnader för verksamhet som bedrivs inom ramen för friheten att tillhandahålla tjänster och kan komma att utgöra en extra kontroll utöver de kontroller som redan genomförs i den medlemsstat där kreditinstitutet är etablerat. Lagstiftningen kan dock ändå vara förenlig med artikel 56 FEUF, förutsatt att den motiveras av tvingande skäl av allmänintresse. I det hänseendet kan det anses dels att en sådan lagstiftning är ägnad att förverkliga målet att förebygga penningtvätt och finansiering av terrorism, dels att den kan utgöra en proportionerlig åtgärd för att uppnå detta mål, om det saknas ett effektivt system som säkerställer ett fullständigt samarbete mellan finansunderrättelseenheterna.

3. Ansvarsförsäkring för motorfordon

Ett av de avgöranden rörande ansvarsförsäkring för motorfordon som meddelats under året är dom av den 10 oktober 2013 i mål C-306/12, *Spedition Welter* (C-306/12). Målet rörde en begäran om förhandsavgörande angående tolkningen av artikel 21.5 i direktiv 2009/103⁷⁰ vad gäller de *befogenheter som skaderegleringsrepresentanten ska ha*.

I detta avseende erinrade domstolen inledningsvis om att direktiv 2009/103 har som syfte att tillförsäkra de skadelidande vid olyckshändelser med motorfordon en jämförbar behandling, oavsett var inom unionen olyckan inträffar. Skadelidande ska därför kunna få möjlighet att i den medlemsstat där de är bosatta framställa ersättningskrav mot en skaderegleringsrepresentant som utsetts där av den ansvariga partens försäkringsföretag. Enligt skäl 37 i direktivet ska medlemstaterna dessutom föreskriva att skaderegleringsrepresentanten ska ha tillräcklig befogenhet för att företräda försäkringsföretaget gentemot skadelidande samt för att företräda

⁶⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG av den 26 oktober 2005 om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt och finansiering av terrorism (EUT L 309, s. 15).

⁷⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/103/EG av den 16 september 2009 om ansvarsförsäkring för motorfordon och kontroll av att försäkringsplikten fullgörs beträffande sådan ansvarighet (EUT L 263, s. 11).

försäkringsföretaget inför nationella myndigheter och, om så krävs, även inför domstol, i den mån detta är förenligt med bestämmelserna om domstols behörighet. Skaderegleringsrepresentantens befogenheter omfattar följaktligen behörigheten att ta emot delgivning av rättegångshandlingar. Att utesluta en sådan behörighet skulle strida mot ett av syftena med direktiv 2009/103, som är att tillförsäkra skadelidande jämförbar behandling i hela unionen.

4. Vilseledande och jämförande reklam

När det gäller vilseledande och jämförande reklam är det lämpligt att nämna dom av den 11 juli 2013 i mål C-657/11, *Belgian Electronic Sorting Technology*. Domstolen hade ombetts att tolka begreppet reklam i den mening som avses i artikel 2.1 i direktiv 84/450⁷¹, i dess lydelse enligt artikel 2005/29, och i artikel 2 a i direktiv 2006/114⁷². Domstolen klargjorde att begreppet inte får tolkas och tillämpas så, att en näringsidkares åtgärder för att främja försäljningen av sina varor eller tjänster, vilka kan inverka på konsumenternas ekonomiska beteende och därmed påverka näringsidkarens konkurrenter, inte omfattas av reglerna om lojal konkurrens som gäller enligt dessa direktiv. Av detta följer att begreppet reklam omfattar användningen av ett domännamn och av metataggar i en webbplats metadata, i de fall då domännamnet eller metataggarna bestående av nyckelord ("keyword metatags") anspelar på vissa varor eller tjänster eller på ett bolags namn och utgör en form av framställning som riktas till potentiella konsumenter och antyder för dem att de under detta namn kommer att finna en webbplats avseende dessa varor eller tjänster, eller nämnda bolag. Detta begrepp omfattar däremot inte registreringen som sådan av ett domännamn, eftersom det är en rent formell handling, vilken i sig inte behöver innebära någon möjlighet för potentiella konsumenter att få kännedom om domännamnet och vilken alltså inte kan inverka på deras val.

XI. Socialpolitik

1. Likabehandling i arbetslivet

Domen av den 25 april 2013 i mål C-81/12, *Asociația ACCEPT*, avser *homofobiska uttalanden om en professionell fotbollsklubbs anställningspolicy*. Det som var utmärkande för detta mål var att det offentliga uttalandet om att det var uteslutet för klubben att värva en fotbollsspelare som angetts vara homosexuell hade gjorts av en person som utgett sig för att vara och som av allmänheten uppfattats som huvudsaklig direktör för klubben, men som emellertid inte hade firmateckningsrätt vad gäller rekrytering. Domstolen slog fast att sådana uttalanden kan anses utgöra fakta som ger anledning att anta att det, från fotbollsklubbens sida, har förekommit diskriminering på grund av sexuell läggning, i den mening som avses i direktiv 2000/78⁷³ om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet.

⁷¹ Rådets direktiv 84/450/EEG av den 10 september 1984 om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om vilseledande och jämförande reklam (EGT L 250, s. 17; svensk specialutgåva, område 15, volym 4, s. 211), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 (EGT L 149, s. 22).

⁷² Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/114/EG av den 12 december 2006 om vilseledande och jämförande reklam (EUT L 376, s. 21).

⁷³ Artiklarna 2.2 och 10.1 i rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (EGT L 303, s. 16).

I detta hänseende fann domstolen att en arbetsgivare inte kan motbevisa att det föreligger fakta som ger anledning att anta att arbetsgivarens anställningspolicy är diskriminerande endast genom att göra gällande att de uttalanden som antyder att det föreligger en homofobisk anställningspolicy har gjorts av en person som, även om vederbörande påstår sig och förefaller ha en betydande ställning i arbetsgivarens verksamhet, juridiskt sett inte har firmateckningsrätt vad gäller rekrytering. En sådan presumtion kan däremot brytas genom en rad samstämmiga indicier, såsom ett tydligt avståndstagande från de homofobiska uttalandena. Enligt domstolen innebär de bevisbörderegler som föreskrivs i artikel 10.1 i direktiv 2000/78 däremot inte att det krävs bevisning som är omöjlig att ge in utan att kränka rätten till privatliv. Det krävs således inte att arbetsgivaren visar att personer med viss sexuell läggning har anställts tidigare.

Även i dom av den 11 april 2013 i de förenade målen C-335/11 och C-337/11, *Ring*, uttalade sig domstolen om direktiv 2000/78. Frågan i detta mål var huruvida *en uppsägning av en arbetstagare med en kortare uppsägningstid på grund av sjukskrivning kan medföra diskriminering av funktionshindrade arbetstagare*.

I detta hänseende framhöll domstolen särskilt att direktiv 2000/78⁷⁴ medför skyldighet för arbetsgivaren att vidta lämpliga och rimliga anpassningsåtgärder bland annat för att göra det möjligt för en person med funktionshinder att få tillträde till, delta i eller göra karriär i arbetslivet. Åtgärder för att undanröja olika hinder för att personer med funktionshinder ska kunna delta fullt och verkligen i arbetslivet på lika villkor som andra arbetstagare utgör "rimliga anpassningsåtgärder", i den mening som avses i direktivet. Domstolen slog således fast att en minskning av arbetstiden – även om den inte omfattas av begreppet arbetstakt, vilket uttryckligen nämns i direktivet – kan anses utgöra en lämplig anpassningsåtgärd när minskningen av arbetstiden gör det möjligt för arbetstagaren att fortsätta utföra sitt arbete och förutsatt att den inte medför en oproportionerlig börda för arbetsgivaren.

Domstolen slog vidare fast att en nationell bestämmelse enligt vilken en arbetstagare kan sägas upp med kortare uppsägningstid på grund av sjukskrivning kan medföra indirekt särbehandling på grund av funktionshinder, eftersom en arbetstagare med funktionshinder är mer utsatt för risken att bli uppsagd med kortare uppsägningstid än en arbetstagare utan funktionshinder. Domstolen erinrade om att medlemsstaterna tillerkänns ett stort utrymme för skönsmässig bedömning i fråga om socialpolitik men slog ändå fast att det ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma huruvida den nationella lagstiftaren, när denne eftersträvade de berättigade målen att å ena sidan gynna anställning av sjuka personer, och å andra sidan göra en rimlig avvägning mellan arbetstagarens och arbetsgivarens motsatta intressen med avseende på sjukskrivning, underlät att beakta relevanta omständigheter som särskilt berör funktionshindrade arbetstagare och de särskilda behov av skydd som dessa arbetstagare har på grund av sitt tillstånd.

2. Skydd för arbetstagare vid arbetsgivarens insolvens

I dom av den 25 april 2013 i mål C-398/11, *Hogan m.fl.*, slog domstolen fast att direktiv 2008/94 om skydd för arbetstagare vid arbetsgivarens insolvens⁷⁵ är tillämplig på tidigare anställdas rätt till *ålderspension från ett kompletterande tjänstepensionssystem som inrättats av deras arbetsgivare*.

⁷⁴ Artikel 5 i direktiv 2000/78.

⁷⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/94/EG av den 22 oktober 2008 om skydd för arbetstagare vid arbetsgivarens insolvens (kodifierad version) (EUT L 283, s. 36).

I artikel 8 i direktivet föreskrivs att medlemsstaterna ska säkerställa att nödvändiga åtgärder vidtas för att skydda arbetstagarnas intressen vad gäller deras rättigheter till ålderspension. Enligt domstolen räcker det för att denna bestämmelse ska vara tillämplig att det kompletterande tjänstepensionssystemet är underfinansierat när arbetsgivaren blir insolvent och att arbetsgivaren, på grund av insolvensen, saknar tillräckliga medel för att betala in tillräckligt mycket pengar till pensionssystemet för att möjliggöra full betalning av de pensionsförmåner som ska betalas ut. Vid bedömningen av huruvida en medlemsstat har uppfyllt sin skyldighet enligt artikel 8 i direktiv 2008/94 ska lagstadgade pensionsförmåner, som inte avses i denna artikel, inte beaktas.

Den irländska lagstiftning som var i fråga i målet *Hogan* hade antagits av denna medlemsstat efter det att domstolen meddelat dom i målet *Robins m.fl.*⁷⁶ Från den dag då domen i det målet meddelades, det vill säga den 25 januari 2007, har medlemsstaterna haft kännedom om att ett korrekt införlivande av artikel 8 i direktiv 2008/94 förutsätter att en arbetstagare, vid arbetsgivarens insolvens, erhåller minst hälften av de aktuella ålderspensionsförmånerna. Enligt den irländska lagstiftningen omfattade skyddet för kändarna i det nationella målet emellertid mindre än hälften av värdet av deras pensionsförmåner. Domstolen konstaterade att en sådan lagstiftning inte innebär att den aktuella medlemsstaten har uppfyllt de skyldigheter som föreskrivs i direktivet och att den till och med utgör en sådan klar överträdelse av denna medlemsstats skyldigheter som kan medföra skadeståndsansvar. Domstolen tillade i detta hänseende att den berörda medlemsstatens ekonomiska situation inte utgör en exceptionell situation som skulle kunna motivera ett mindre omfattande skydd för arbetstagares rätt till ålderspensionsförmåner.

3. Rätt till mammaledighet

I dom av den 19 september 2013 i mål C-5/12, *Betriu Montull*, slog domstolen fast att direktiven 92/85⁷⁷ och 76/207⁷⁸, vilka avser skydd för arbetstagare som är gravida eller nyligen har fött barn respektive *likabehandling av kvinnliga och manliga arbetstagare*, inte utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken rätten till mammaledighet enligt det förstnämnda direktivet under perioden efter den ledighet på sex veckor efter förlossningen som är obligatorisk för modern förbehålls föräldrar som båda är anställda och enligt vilken en far till ett barn vars mor inte är anställd och inte är ansluten till ett offentligt socialförsäkringssystem inte har rätt till sådan ledighet.

Domstolen fann att en sådan självständigt yrkesverksam person inte omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 92/85, vilket endast rör arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar. Om en sådan nationell lagstiftning medför en skillnad i behandling på grund av kön rör det sig, enligt domstolen, om en särbehandling som är motiverad i den mening som avses i direktiv 76/207⁷⁹, vilket direktiv innebär ett erkännande av det berättigade i att skydda kvinnors fysiska tillstånd under och efter graviditeten⁸⁰.

⁷⁶ Domstolens dom av den 25 januari 2007 i mål C-278/05, *Robins m.fl.* (REG 2007, s. I-1053).

⁷⁷ Rådets direktiv 92/85/EEG av den 19 oktober 1992 om åtgärder för att förbättra säkerhet och hälsa på arbetsplatsen för arbetstagare som är gravida, nyligen har fött barn eller ammar (EGT L 348, s. 1; svensk specialutgåva, område 5, volym 6, s. 3).

⁷⁸ Rådets direktiv 76/207/EEG av den 9 februari 1976 om genomförandet av principen om likabehandling av kvinnor och män i fråga om tillgång till anställning, yrkesutbildning och befordran samt arbetsvillkor (EGT L 39, s. 40; svensk specialutgåva, område 5, volym 1, s. 191).

⁷⁹ Artikel 2.1 i direktiv 76/207.

⁸⁰ Artikel 2.3 i direktiv 76/207.

XII. Konsumentskydd

På området konsumentskydd ska domen i mål C-415/11, *Aziz*, avseende tolkningen av direktiv 93/13⁸¹ om oskäliga avtalsvillkor i konsumentavtal nämnas. Målet hade anhängiggjorts genom en begäran om förhandsavgörande från en spansk domstol vid vilken en konsument hade väckt talan om fastställande av att *ett villkor i ett avtal om hypotekslån var oskäligt* samt yrkat att exekutionsförfarandet mot honom skulle avbrytas.

Domstolen fann att ett processuellt system som gör det omöjligt för den domstol som prövar en konsuments talan om fastställande av att ett avtalsvillkor som legat till grund för en exekutionstitel är oskäligt, att förordna om säkerhetsåtgärder som kan leda till att utmättningsförfarandet skjuts upp, när ett sådant förordnande behövs för att säkerställa att domstolens slutliga avgörande får full verkan, är ägnat att äventyra effektiviteten av det skydd som eftersträvas med direktivet. I samtliga de fall där utmätningen av den intecknade fastigheten har genomförts innan den domstol som dömer i målet om fastställande har meddelat ett avgörande med innebörd att det avtalsvillkor som låg till grund för hypoteket är oskäligt och utmättningsförfarandet således ogiltigt, innebär avsaknaden av en sådan möjlighet nämligen att domstolsavgörandet enbart kan ge konsumenten rättsligt skydd i efterhand i form av en ren skadeersättning, ett skydd som är ofullständigt och otillräckligt och som inte utgör ett lämpligt eller effektivt medel för att hindra fortsatt användning av villkoret. Detta strider mot bestämmelsen i artikel 7.1 i direktiv 93/13.

Domstolen uttalade vidare att frågan huruvida det föreligger betydande obalans till nackdel för konsumenten, i den mening som avses i artikel 3.1 i direktivet, ska avgöras genom att det görs en jämförelse med de nationella bestämmelser som blir tillämpliga om parterna inte har träffat något avtal. Härvid kan det avgöras om, och i så fall i vilken grad, avtalet försätter konsumenten i ett sämre läge än vad som följer av gällande nationell rätt. Det är likaså av relevans i detta sammanhang att undersöka konsumentens rättsliga ställning vad gäller de medel som enligt den nationella lagstiftningen står till hans eller hennes förfogande för att hindra fortsatt användning av oskäliga avtalsvillkor.

XIII. Miljö

1. Rätt till information och tillgång till beslut i miljöfrågor

I den ovannämnda domen av den 15 januari 2013 i målet *Križan m.fl.*⁸² uttalade sig domstolen om *allmänhetens rätt till tillgång till ett stadsplaneringsbeslut* om lokaliseringen av en avfallsdeponi. Domstolen konstaterade att det beslut som var aktuellt i det nationella målet ingick i underlaget för det slutliga beslutet att tillåta eller inte tillåta att anläggningen uppförs och att detta beslut innehåller information som var relevant för tillståndsförfarandet. Domstolen fann således att enligt Århuskonventionen⁸³ och direktiv 96/61 om förebyggande och bekämpning av föroreningar⁸⁴

⁸¹ Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).

⁸² En annan aspekt av denna dom presenteras under rubriken "EU-rättsliga tvister".

⁸³ Konvention om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor, undertecknad i Århus den 25 juni 1998. Denna konvention ingicks på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2005/37/EG av den 17 februari 2005 (EUT L 124, s. 1).

⁸⁴ Rådets direktiv 96/61/EG av den 24 september 1996 om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar (EGT L 257, s. 26), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 166/2006 av den 18 januari 2006 (EUT L 33, s. 1).

som återger konventionens bestämmelser, hade den berörda allmänheten rätt till tillgång till detta beslut. Domstolen angav härvidlag att det faktum att stadsplaneringsbeslutet inte gjordes tillgängligt för den berörda allmänheten inte kunde motiveras med hänvisning till sekretess som omfattar kommersiell eller industriell information. Domstolen medgav dock att det fanns en möjlighet att rätta till en oberättigad vägran att ge den berörda allmänheten tillgång till ett stadsplaneringsbeslut, under förutsättning att alla alternativ fortfarande är möjliga och att en sådan rättelse innebär att allmänheten fortfarande kan delta på ett meningsfullt sätt i beslutsförandet.

Domstolen konstaterade också att direktivets syfte, förebyggande och bekämpning av föroreningar, inte kan uppnås om det vore omöjligt att förhindra fortsatt drift av en anläggning som kan ha beviljats tillstånd i strid med direktivet i avvaktan på ett slutligt avgörande avseende lagenligheten av tillståndet. Enligt direktivet krävs således att medlemmarna av den berörda allmänheten har rätt att yrka att det förordnas om interimistiska åtgärder till förebyggande av dessa föroreningar, såsom inhibition av det angripna tillståndet.

Enligt direktiv 2003/4⁸⁵ ska medlemsstaterna säkerställa att offentliga myndigheter åläggs att tillhandahålla den sökande sådan miljöinformation som innehas av eller förvaras för dem utan att denne behöver ange skälen för sin begäran. I dom av den 19 december 2013 i mål C-279/12, *Fish Legal och Shirley*, hade domstolen anledning att precisera begreppet offentlig myndighet, i den mening som avses i nämnda direktiv.

Domstolen fann att sådana enheter som avloppsreningsbolag och vattenbolag ska betraktas som juridiska personer som har "offentliga förvaltningsuppgifter" och därmed ska betraktas som "offentliga myndigheter" i den mening som avses i direktivet⁸⁶ om de enligt nationell lag har offentliga förvaltningsuppgifter och därför har särskilda befogenheter utöver de som följer av de rättsregler som gäller i förhållandet mellan enskilda. Vidare ska dessa företag, som tillhandahåller offentliga tjänster på miljöområdet, klassificeras som "offentliga myndigheter" enligt direktivet⁸⁷, om de tillhandahåller dessa tjänster under överinseende av ett sådant organ eller en sådan fysisk eller juridisk person som avses i artikel 2.2 a eller b i direktivet, och de inte på ett verkligt självständigt sätt bestämmer hur de ska tillhandahålla dessa tjänster, eftersom ett sådant organ eller en sådan fysisk eller juridisk person kan utöva ett avgörande inflytande över de åtgärder som dessa enheter vidtar på miljöområdet.

Domstolen angav även att en sådan fysisk eller juridisk person som har "offentliga förvaltningsuppgifter" i den mening som avses i artikel 2.2 b i direktiv 2003/4, och som utgör en offentlig myndighet, är skyldig att ge tillträde till all miljöinformation som personen innehar. Sådana affärsdrivande bolag som endast kan utgöra offentliga myndigheter enligt artikel 2.2 c i direktivet om de, när de tillhandahåller offentliga tjänster på miljöområdet, står under överinseende av en offentlig myndighet är däremot endast skyldiga att tillhandahålla miljöinformation om informationen rör tillhandahållandet av sådana offentliga tjänster.

2. Rätt till ett effektivt rättsmedel på miljöområdet

I mål C-260/11, *Edwards* (C-260/11), där domstolen meddelade dom den 11 april 2013, hade domstolen anledning att ta ställning till huruvida *kostnaderna för domstolsförfarandena* kunde

⁸⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/4/EG av den 28 januari 2003 om allmänhetens tillgång till miljöinformation och om upphävande av rådets direktiv 90/313/EEG (EUT L 41, s. 26).

⁸⁶ Artikel 2.2 b i direktiv 2003/4.

⁸⁷ Artikel 2.2 c i direktiv 2003/4.

kränka rätten till ett effektivt rättsmedel på miljöområdet. Domstolen fann att det i unionsrätten uppställda kravet⁸⁸, att ett domstolsförfarande inte får vara oöverkomligt kostsamt innebär att berörda personer inte, till följd av det kostnadsansvar som detta kan medföra, får hindras från att vid domstol väcka eller föra en talan som faller inom tillämpningsområdet för relevanta bestämmelser i unionsrätten. Domstolen angav att detta krav bidrar, på miljörättens område, till att rätten till ett effektivt rättsmedel, vilken säkerställs i artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, iakttas och till att effektivitetsprincipen iakttas.

När en nationell domstol har att avgöra en fråga om förpliktande för en rättssökande som inte vunnit bifall för sin talan i ett miljörättsligt mål att ersätta rättegångskostnaderna måste den således försäkra sig om att domstolsförfarandet inte är oöverkomligt kostsamt och därvid beakta såväl den rättssökandes intressen som allmänintresset av miljöskydd.

Vid denna bedömning får den nationella domstolen inte grunda sig enbart på den rättssökandes ekonomiska situation, utan den måste även göra en objektiv analys av kostnadernas storlek. Kostnaden för ett förfarande får således inte överskrida den rättssökandes ekonomiska resurser, och den får under inga omständigheter framstå som objektivt orimlig.

XIV. Telekommunikation

Domstolen har i sin praxis i år fått tillfälle att ta ställning till det regelverk som omgärdar elektroniska kommunikationstjänster.

I mål C-375/11, *Belgacom m.fl.*, i vilket domstolen meddelade dom den 21 mars 2013 prövade domstolen en begäran om förhandsavgörande rörande *frågan huruvida de avgifter som tillämpades på mobiloperatörer i Belgien var förenliga* med direktiv 2002/20 om auktorisation för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster⁸⁹.

Domstolen angav inledningsvis att förfarandet för förlängning av redan beviljade nyttjanderätter till radiofrekvenser ska anses utgöra en tilldelning av nya rättigheter och att direktivet således ska tillämpas på tilldelningsförfarandet. Vidare fann domstolen att artiklarna 12 och 13 i direktivet inte utgör hinder för att en medlemsstat ålägger mobiloperatörer en engångsavgift för nya nyttjanderätter till radiofrekvenser liksom för förlängningen av sådana nyttjanderätter, när denna engångsavgift kompletteras dels en årlig avgift för tillhandahållandet av frekvenser vilken är avsedd att främja optimal användning av resurserna, dels en avgift som täcker kostnaderna för handläggningen av auktorisationen, under förutsättning att dessa avgifter verkligen avser att säkerställa en optimal användning av radiofrekvenserna och att de är sakligt motiverade, öppet redovisade, icke-diskriminerande och proportionella till det avsedda syftet samt att de tar hänsyn till de mål som avses i artikel 8 i direktivet.

⁸⁸ Artikel 10a femte stycket i rådets direktiv 85/337/EEG av den 27 juni 1985 om bedömning av inverkan på miljön av vissa offentliga och privata projekt (EGT L 175, s. 40; svensk specialutgåva, område 15, volym 6, s. 226), och artikel 15a femte stycket i rådets direktiv 96/61/EG av den 24 september 1996 om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar (EGT L 257, s. 26), i deras ändrade lydelse enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/35/EG av den 26 maj 2003 om åtgärder för allmänhetens deltagande i utarbetandet av vissa planer och program avseende miljön om ändring, med avseende på allmänhetens deltagande och rätt till rättslig prövning, av rådets direktiv 85/337/EEG och 96/61/EG (EUT L 156, s.17).

⁸⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/20/EG av den 7 mars 2002 om auktorisation för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (auktorisationsdirektiv) (EGT L 108, s. 21).

Slutligen angav domstolen att åläggandet av en engångsavgift utgör en ändring av tillämpliga villkor för operatörer som innehar nyttjanderätter till radiofrekvenser. Artikel 14.1 i direktivet utgör således inte hinder för att en medlemsstat ålägger en mobiloperatör en sådan avgift, under förutsättning att ändringen uppfyller kraven i denna bestämmelse, nämligen att den är objektivt motiverad och har gjorts på ett proportionellt sätt och att anmälan har gjorts i förväg till samtliga berörda parter för att dessa ska kunna lämna sina synpunkter på ändringen.

I mål C-518/11, *UPC Nederland*, där dom meddelades den 7 november 2013, klargjorde domstolen det materiella tillämpningsområdet (*ratione materiae*) för de direktiv som utgör det nya unionsrättsliga regelverket avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster.⁹⁰

Domstolen slog fast att en tjänst bestående av tillhandahållandet av ett baspaket via kabel, för vilken det tas ut en överföringskostnad och en avgift för ersättningen till sändande stationer och organisationer för kollektiv upphovsrätt för spridning av deras innehåll, ingår i begreppet elektronisk kommunikationstjänst och därmed faller inom det materiella tillämpningsområdet för det unionsrättsliga regelverket för elektronisk kommunikation.

Vad vidare gäller de nationella myndigheternas befogenheter vid tillämpningen av detta regelverk slog domstolen fast att de relevanta direktiven ska tolkas så, att de inte medger att ett organ som inte är en nationell regleringsmyndighet i den mening som avses i direktiv 2002/20 ingriper direkt i prissättningen mot konsument för tillhandahållande av ett baspaket via kabel. Ett sådant organ får inte heller, mot bakgrund av principen om lojalt samarbete, gentemot en leverantör av ett baspaket av radio- och tv-program via kabel göra gällande en klausul i ett avtal som ingåtts innan det nya regelverket antogs och som begränsar denna leverantörs fria prissättning.

Vidare har domstolen meddelat två viktiga domar som rör direktiv 2010/13 om audiovisuella medietjänster⁹¹.

Det rör sig för det första om dom av den 22 januari 2013 i mål C-283/11, *Sky Österreich*. I det målet hade domstolen att ta ställning till frågan huruvida artikel 15.6 i direktiv 2013/13 är giltig mot bakgrund av rätten till egendom och näringsfriheten. Enligt denna direktivbestämmelse är ensamrättsinnehavaren skyldig att låta samtliga andra programföretag som är etablerade i unionen producera korta nyhetsinslag, utan att kunna begära ersättning för detta tillhandahållande utöver de extrakostnader som är resultatet av att tillgång till signalen tillhandahålls.

Vad gäller ett eventuellt åsidosättande av artikel 17 i stadgan om de grundläggande rättigheterna, i vilken rätten till egendom stadfästs, angav domstolen att innehavaren av ensamrätten till tv-sändningar från ett evenemang av stort allmänintresse inte kan åberopa det skydd som följer av

⁹⁰ Det rör sig om Europaparlamentets och rådets direktiv av den 15 december 1997 om behandling av personuppgifter och skydd för privatlivet inom telekommunikationsområdet (EGT L 27, 1998, s. 1), Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/19/EG av den 7 mars 2002 om tillträde till och samtrafik mellan elektroniska kommunikationsnät och tillhörande faciliteter (tillträdesdirektiv) (EGT L 108, s. 7), det ovannämnda direktivet 2002/20/EG, Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/21/EG av den 7 mars 2002 om ett gemensamt regelverk för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (ramdirektiv) (EGT L 108, s. 33), och slutligen Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/22/EG av den 7 mars 2002 om samhällsomfattande tjänster och användares rättigheter avseende elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster (direktiv om samhällsomfattande tjänster) (EGT L 108, s. 51).

⁹¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster (direktiv om audiovisuella medietjänster) (EUT L 95, s. 1).

den bestämmelsen, eftersom denne inte kan åberopa en etablerad rättslig ställning i syfte att begära ersättning som överstiger de extrakostnader som är resultatet av att tillgång till signalen tillhandahålls.

Vad vidare gäller frågan huruvida artikel 15.6 i direktiv 2010/13 är i överensstämmelse med näringsfriheten enligt artikel 16 i stadgan om de grundläggande rättigheterna underströk domstolen att denna frihet inte utgör en absolut rättighet för innehavare av ensamrätten till tv-sändningar, utan den ska beaktas i förhållande till vilken funktion den har i samhället. Med hänsyn till vikten av att värna den grundläggande rättigheten att ta emot information och vikten av frihet och mångfald inom massmedia samt skyddet för näringsfriheten, slog domstolen fast att unionslagstiftaren får anta regler av det slag som föreskrivs i artikel 15 i direktiv 2010/13, vilka innehåller begränsningar av näringsfriheten samtidigt som de – med beaktande av den avvägning som måste göras mellan de rättigheter och intressen som är aktuella – ger företräde åt allmänhetens rätt till tillgång till information framför avtalsfriheten.

Det andra avgörandet som ska behandlas är dom av den 18 juli 2013 i mål C-234/12, *Sky Italia*. I det målet tog domstolen ställning till *nationell lagstiftning enligt vilken den högsta tillåtna andelen tv-reklam per sändningstimme* är lägre för programföretag som sänder betal-tv än för programföretag som sänder fri-tv.

Domstolen slog fast att en medlemsstat, utan att åsidosätta likabehandlingsprincipen, kan bestämma olika gränser för mängden tv-reklam per sändningstimme beroende på om programföretagen sänder betal-tv eller fri-tv. I detta avseende preciserade domstolen att de principer och syften som ligger bakom reglerna om sändningstid för tv-reklam i bland annat direktiv 2010/13 har som mål att åstadkomma ett väl avvägt skydd för tv-programföretagens och annonsörernas intressen, å ena sidan, och intressena hos rättsinnehavarna, det vill säga författare och program- respektive filmmakare samt konsumenter, som tv-tittare, å andra sidan. Vad som är ett välavvägt skydd för dessa intressen skiljer sig åt beroende på huruvida de berörda programföretagen sänder betal-tv eller fri-tv, eftersom såväl dessa företag som deras tittare befinner sig i en objektivt sett annorlunda situation.

Domstolen betonade också att den aktuella nationella lagstiftningen visserligen kan försvåra utövandet av friheten att tillhandahålla tjänster enligt artikel 56 FEUF, men att konsumenternas skydd mot alltför många kommersiella reklamslag utgör ett tvingande skäl av allmänintresse som kan rättfärdiga denna inskränkning, förutsatt att tillämpningen av inskränningen är ägnad att säkerställa att det aktuella målet uppnås och att den inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå detta mål.

XV. Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik – Frysning av tillgångar

På området för den gemensamma utrikes och säkerhetspolitiken (Gusp) har domstolen meddelat ett antal avgöranden om frysning av tillgångar som bör nämnas på grund av vad de visat angående de grundläggande villkor som dessa åtgärder måste uppfylla, omfattningen av domstolsprövningen av dessa åtgärder och de processuella regler som är tillämpliga när talan förs mot sådana åtgärder.

1. Unionsdomstolens laglighetsprövning

I de förenade målen C-584/10 P, C-593/10 P och C-595/10 P, *kommissionen mot Kadi* (i vilka domstolen meddelade dom den 18 juli 2013) ("Kadi II"), uttalade sig domstolen bland annat om *omfattningen av unionsdomstolens laglighetsprövning av frysningsåtgärder*.

Yassin Abdullah Kadi hade i det förfarande i tribunalen som föranlett den dom som överklagats yrkat ogiltigförklaring av de beslut som kommissionen antagit till följd av domstolens dom av den 3 september 2008 i de förenade målen *Kadi och Al Barakaat International Foundation mot rådet och kommissionen*⁹². Han hade bland annat anfört att såväl motiveringsskyldigheten som hans rätt till försvar hade åsidosatts. Tribunalen hade bifallit hans talan och ogiltigförklarat det angripna beslutet. Domstolen konstaterade att tribunalen i vissa fall hade gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning i sin dom⁹³. Domstolen fastställde likväl tribunalens dom eftersom dess prövning visat att domslutet i tribunalens dom var riktigt, trots nämnda felaktigheter.

Domstolen erinrade om att unionsdomstolen ska förvissa sig om att det föreligger faktiska omständigheter som utgör ett tillräckligt underlag för ett beslut om restriktiva åtgärder. Denna prövning förutsätter en undersökning av de faktiska omständigheter som har åberopats i redogörelsen för skälen och som ligger till grund för nämnda beslut, vilket betyder att domstolskontrollen inte är begränsad till en bedömning av huruvida de angivna skälen är sannolika i abstrakt mening, utan gäller huruvida det föreligger stöd för dessa skäl.

För att göra denna bedömning krävs det inte att den behöriga unionsmyndigheten vid unionsdomstolen förebringar samtliga av de uppgifter och bevis som är knutna till de skäl som anförs i den redogörelse som överlämnats av Förenta nationernas säkerhetsråds sanktionskommitté. Däremot är det viktigt att de uppgifter och den bevisning som inges stöder de skäl som har åberopats mot den berörda personen. Om emellertid den behöriga unionsmyndigheten inte är i stånd att inkomma med uppgifter till unionsdomstolen, ska unionsdomstolen grunda sin bedömning på de omständigheter som den har upplysts om. Om det med stöd av dessa omständigheter inte går att sluta sig till att det finns stöd för ett visst skäl ska unionsdomstolen underkänna det såsom grund för beslutet om att uppta eller behålla det aktuella namnet i förteckningen.

Härvidlag underströk domstolen, med hänvisning till domen i det ovannämnda målet *ZZ*⁹⁴, att det finns tvingande hänsyn som rör unionens eller dess medlemsstaters säkerhet eller deras internationella relationer som kan utgöra hinder för att lämna ut vissa uppgifter eller viss bevisning till den berörda personen. I sådana fall ankommer det på unionsdomstolen att inom ramen för sin domstolsprövning, använda sig av metoder som gör det möjligt att förena berättigade säkerhetshänsyn när det gäller arten av och källorna till de uppgifter som har beaktats vid antagandet av den berörda rättsakten, med nödvändigheten av att i tillräcklig utsträckning säkerställa den enskildes processuella rättigheter, såsom rätten att yttra sig och principen om ett kontradiktoriskt förfarande. Om unionsdomstolen gör bedömningen att dessa skäl inte utgör hinder för att lämna ut de aktuella uppgifterna ska den ge den behöriga unionsmyndigheten möjlighet att lämna ut uppgifterna till den berörda personen. Om myndigheten inte lämnar ut dessa till den berörda personen, ska domstolen göra sin laglighetsprövning av den angripna rättsakten på grundval av de uppgifter som har lämnats ut.

Om det visar sig att de skäl som har anförts av den behöriga unionsmyndigheten faktiskt utgör hinder för att den berörda personen informeras om de uppgifter eller den bevisning som har ingetts till unionsdomstolen, krävs det att det görs en lämplig avvägning mellan rätten till ett effektivt domstolsskydd, framför allt den kontradiktoriska principen, och unionens eller dess medlemsstaters säkerhet eller deras internationella relationer. Unionsdomstolen ska härvid pröva

⁹² Förenade målen C-402/05 P och C-415/05 P (REG 2008, s. I-6351).

⁹³ Tribunalens dom av den 30 september 2010 i mål T-85/09, *Kadi mot kommissionen* (REU 2010, s. II-5177).

⁹⁴ Denna dom redovisas under rubriken "Unionsmedborgarskap".

huruvida och i vilken utsträckning den omständigheten att uppgifter inte har lämnats ut till den berörda personen kan påverka bevisvärdet av dessa.

I det aktuella fallet fann domstolen, till skillnad från vad tribunalen funnit i sin dom, att de flesta av de skäl som åberopats gentemot Yassin Abdullah Kadi är tillräckligt precisa och konkreta för att möjliggöra att möjligheten till försvar utövas på ett effektivt sätt samt domstolens laglighetsprövning av den angripna akten. Eftersom det inte hade åberopats någon uppgift eller någon bevisning till stöd för påståendena om Yassin Abdullah Kadis inblandning i internationell terrorism kan emellertid dessa påståenden inte utgöra en grund för att, på EU-nivå, anta restriktiva åtgärder mot honom.

På grundval av denna tolkning av unionsrätten på Gusp-området ogillade domstolen i sin dom av den 28 november 2013 i mål C-280/12 P, *rådet mot Fulmen och Mahmoudian*, på ett liknande sätt rådets överklagande av tribunalens dom⁹⁵. Tribunalen hade ogiltigförklarat de restriktiva åtgärder som vidtagits gentemot sökandena vid tribunalen inom ramen för restriktiva åtgärder mot Iran i syfte att hindra kärnvapenspridning⁹⁶. Domstolen konstaterade att eftersom rådet inte inkommit till unionsdomstolen med vare sig bevisning eller sammanfattning av de konfidentiella uppgifterna, var denna tvungen att utgå från den enda uppgift den hade tillgång till, närmare bestämt det påstående som görs i motiveringen av de aktuella rättsakterna. Domstolen fann således att tribunalen inte gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning när den fann att rådet inte hade visat att Fulmen och Fereydoun Mahmoudian varit involverade i kärnvapenspridning.

I sin dom av den 23 april 2013 i de förenade målen C-478/11 P–C-482/11 P, *Gbagbo m.fl. mot rådet*, uttalade sig domstolen angående *vid vilken tidpunkt tidsfristen börja löpa för väckande av en talan om ogiltigförklaring på Gusp-området*. Domstolen hade att pröva ett överklagande av beslut från tribunalen⁹⁷ i vilka respektive sökandes talan hade avvisats på grund av att den inkommit för sent. Respektive talan gällde ogiltigförklaring av rådets beslut och förordningar om restriktiva åtgärder gentemot vissa personer och enheter mot bakgrund av situationen i Elfenbenskusten. Vid tribunalen hade sökandena anfört att den tvåmånadersfrist som föreskrivs för att väcka talan inte kunde göras gällande mot dem därför att de inte hade blivit delgivna de omtvistade rättsakterna. Tribunalen hade däremot funnit att denna tidsfrist började löpa 14 dagar efter det att de angripna rättsakterna offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning* och redan hade löpt ut när de lämnade in stämningsansökningarna.

Enligt domstolen hade tribunalen gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning genom sin bedömning. Detta saknade emellertid betydelse eftersom talan i alla fall var för sent väckt. Domstolen erinrade om att de omtvistade rättsakterna inte bara skulle offentliggöras i *Europeiska unionens officiella tidning* utan även skulle delges de berörda personerna och enheterna antingen direkt, om deras adresser var kända, eller i annat fall genom offentliggörande av ett meddelande i *Europeiska unionens officiella tidning*, i enlighet med artiklarna 7.3 i beslut 2010/656⁹⁸ och 11a.3

⁹⁵ Tribunalens dom av den 21 mars 2012 i de förenade målen T-439/10 och T-440/10, *Fulmen mot rådet* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen).

⁹⁶ Tribunalen hade funnit att laglighetsprövningen inte begränsas till frågan huruvida de angivna skälen är "sannolika" i abstrakt mening, utan måste inbegripa frågan huruvida skälen har tillräckligt stöd av bevisning och konkreta upplysningar. Tribunalen hade även ansett att rådet inte kunde åberopa uppgifter från hemliga källor och hade därför funnit att rådet inte visat att sökandena varit inblandade i spridning av kärnvapen.

⁹⁷ Tribunalens beslut av den 13 juli 2011 i mål T-348/11, *Gbagbo mot rådet*, T-349/11, *Koné mot rådet*, T-350/11, *Boni-Claverie mot rådet*, T-351/11, *Djédjé mot rådet* och T-352/11, *N'Guessan mot rådet*, ännu ej publicerade i rättsfallssamlingen.

⁹⁸ Rådets beslut 2010/656/Gusp av den 29 oktober 2010 om förlängning av restriktiva åtgärder mot (EUT L 285, s. 28).

i förordning nr 560/2005⁹⁹. Ett sådant meddelande ska göra det möjligt för de berörda personerna att få kännedom om hur de kan gå till väga för att invända mot att de tas upp i de aktuella förteckningarna och om vilken dag tidsfristen för väckande av talan löper ut. I det aktuella fallet hade rättsakterna inte delgetts direkt till de berörda personernas adress utan genom offentliggörande av nämnda meddelande. Tidsfristen för att väcka talan om ogiltigförklaring började således löpa för var och en av de berörda personerna och enheterna den dag då den föreskrivna underrättelsen skedde genom offentliggörandet av meddelandet.

Domstolen hade i målet C-239/12 P, *Abdulrahim mot rådet och kommissionen* (i vilket domstolen meddelade dom den 28 maj 2013) att ta ställning till frågan under vilka villkor en sökande fortfarande kan ha ett berättigat intresse av att få en talan om ogiltigförklaring av ett beslut om frysningsåtgärder prövad trots att rättsverkningarna av det angripna beslutet har upphört efter det att talan väcktes.

Abdulbasit Abdulrahim hade först väckt talan vid tribunalen för att få förordningen om restriktiva åtgärder gentemot honom ogiltigförklarad, efter det att han upptagits i den förteckning som upprättats av den sanktionskommitté som inrättats genom en resolution från Förenta nationernas säkerhetsråds resolution 1267 (1999) av den 15 oktober 1999 om situationen i Afghanistan. Under den tid målet pågick i tribunalen avfördes hans namn först från sanktionskommitténs förteckning och därefter från den förteckning som upprättats enligt kommissionens förordning. Tribunalen fann att talan om ogiltigförklaring av upptagandet i förteckningen hade förlorat sitt föremål¹⁰⁰ och slog fast att det inte längre fanns anledning att döma i saken.

Domstolen upphävde tribunalens beslut och erinrade om att en person som berörs av en rättsakt kan behålla ett berättigat intresse av att få denna rättsakt ogiltigförklarad, antingen för att få sin rättsställning återställd eller för att förmå rättsaktens upphovsman att i framtiden vidta de ändringar som är lämpliga för att förhindra att de rättsstridigheter som den angripna rättsakten påstås vara behäftad med upprepas, eller för att eventuellt väcka en skadeståndstalan avseende den ideella skada som rättsstridigheten orsakat honom.

Därefter bekräftade domstolen tribunalens slutsats att det finns en skillnad mellan ett upphävande av en rättsakt vilket endast har verkan från och med upphävandet, och en dom om ogiltigförklaring, enligt vilken den ogiltigförklarade rättsakten retroaktivt avlägsnas från rättsordningen och aldrig ska anses ha existerat. Domstolen konstaterade emellertid att tribunalen hade gjort en felaktig bedömning när den konstaterade att denna skillnad inte kunde läggas till grund för att Abdulbasit Abdulrahim hade ett berättigat intresse av att få den förordning som berörde honom ogiltigförklarad. Domstolen underströk särskilt att de restriktiva åtgärderna har betydande negativa följder för och betydande inverkan på berörda personers fri- och rättigheter. Frysningen av penningmedel i sig innebär, genom sin omfattande räckvidd, att de berörda personernas yrkes- och familjeliv kullkastas och att de ställs inför hinder när det gäller ingående av ett stort antal rättshandlingar. Härutöver ska den vanära och den misstro som följer av det offentliga utpekandet av de berörda personerna som anknutna till en terroristorganisation beaktas.¹⁰¹

⁹⁹ Rådets förordning (EG) nr 560/2005 av den 12 april 2005 om införande av vissa särskilda restriktiva åtgärder mot vissa personer och enheter mot bakgrund av situationen i Elfenbenskusten (EUT L 95, s. 1).

¹⁰⁰ Tribunalens beslut av den 28 februari 2012 i mål T-127/09, *Abdulrahim mot rådet och kommissionen* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen).

¹⁰¹ Domstolen fann att målet inte var färdigt för avgörande i sak och återförvisade det därför till tribunalen. Detta mål har ännu inte avgjorts.

2. Omfattningen av en enhets inblandning och vidtagande av restriktiva åtgärder

I dom av den 28 november 2013 i mål C-348/12 P, *rådet mot Manufacturing Support & Procurement Kala Naft*, upphävde domstolen en dom från tribunalen¹⁰², om *restriktiva åtgärder mot Iran i syfte att hindra kärnvapenspridning*. Målet gällde en åtgärd mot ett företag som tillhandahöll varor till den iranska gas- och oljeindustrin. Domstolen ansåg att tribunalen inte hade beaktat hur unionslagstiftningen om restriktiva åtgärder hade utvecklats, i synnerhet sedan Förenta nationernas säkerhetsråds resolution 1929 (2010).¹⁰³ Enligt domstolen framgår det uttryckligen av unionsrättens bestämmelser¹⁰⁴ att den iranska olje- och gasindustrin kan bli föremål för restriktiva åtgärder särskilt när den medverkar till upphandling av förbjudna varor och teknik. Kopplingen mellan dessa varor och denna teknik å ena sidan och kärnvapenspridningen å andra sidan har fastställts av unionslagstiftaren i de allmänna bestämmelserna.

Mot bakgrund av dessa unionsbestämmelser och nämnda resolution från säkerhetsrådet fann domstolen att handel i väsentlig utrustning och teknik som är avsedd för nämnda industri i sig kunde betraktas som stöd till Islamiska republiken Irans kärntekniska verksamhet. Tribunalen hade således gjort sig skyldig till en felaktig rättstillämpning då den slog fast att antagande av restriktiva åtgärder gentemot en enhet förutsätter att den aktuella enheten först verkligen har gjort sig skyldig till ett klandervärt beteende, och att en risk för att enheten anammar ett sådant beteende i framtiden härvidlag inte var tillräckligt. Domstolen prövade sedan ärendet i sak och fastställde beslutet att uppta bolaget Kala Naft i förteckningen över enheter vilkas tillgångar ska frysas.

XVI. Personalmål

Vad gäller personalmål har domstolen haft tillfälle att uttala sig om två mycket viktiga frågor.

I domen av den 19 september 2013 i mål C-579/12 RX II, *kommissionen mot Strack*, – vilket är den tredje domen i ett förfarande för omprövning enligt artikel 256.2 andra stycket FEUF – prövade domstolen en dom från tribunalen vari tribunalen ogiltigförklarat en dom av personaldomstolen. Personaldomstolen i sin tur hade upphävt ett beslut av kommissionen att avslå *en tjänstemans begäran att överföra semesterdagar som han inte kunnat ta ut under referensperioden på grund av långvarig sjukskrivning*. Domstolen slog fast att tribunalens dom undergräver enhetligheten och konsekvensen i unionsrätten. Genom att fastställa beslutet att avslå begäran om överföring av semesterdagar gjorde tribunalen för det första en felaktig tolkning av artikel 1e.2 i Tjänsteföreskrifter för tjänstemän i Europeiska unionen (nedan kallade tjänsteföreskrifterna)¹⁰⁵ så att den inte omfattar de krav avseende arbetstidens förläggning som

¹⁰² Tribunalens dom av den 25 april 2012 i mål T-509/10, *Manufacturing Support & Procurement Kala Naft mot rådet* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen).

¹⁰³ Säkerhetsrådets resolution 1929 (2010) av den 9 juni 2010.

¹⁰⁴ Se rådets beslut 2010/413/Gusp av den 26 juli 2010 om restriktiva åtgärder mot Iran och om upphävande av gemensam ståndpunkt 2007/140/Gusp (EUT L 195, s. 39, rättelse i EUT L 197, s. 19), och rådets förordning (EU) nr 961/2010 av den 25 oktober 2010 om restriktiva åtgärder mot Iran och om upphävande av förordning (EG) nr 423/2007 (EUT L 281, s. 1).

¹⁰⁵ Rådets förordning (EEG, Euratom, EKSG) nr 259/68 av den 29 februari 1968 om fastställande av tjänsteföreskrifter för tjänstemännen i Europeiska gemenskaperna och anställningsvillkor för övriga anställda i dessa gemenskaper samt om införande av särskilda tillfälliga åtgärder beträffande kommissionens tjänstemän (EGT L 56, s. 1; svensk specialutgåva, område 1, volym 1, s. 39), i dess lydelse enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU, Euratom) nr 1080/2010 av den 24 november 2010 (EUT L 311, s. 1), och enligt den rättelse som publicerades den 5 juni 2012 (EUT L 144, s. 48).

uppställs i direktiv 2003/88, och särskilt inte årlig betald semester och, för det andra, av artikel 4 i bilaga V till tjänsteföreskrifterna så att den innebär att rätten att överföra årlig semester utöver den begränsning som fastställs i denna bestämmelse endast kan medges om tjänstemannen inte har kunnat ta ut dagarna på grund av tjänstens krav.

Enligt allmänna tolkningsprinciper ska en unionsrättsakt, så långt det är möjligt, tolkas på ett sätt som inte påverkar dess giltighet och i överensstämmelse med primärrätten i dess helhet och med bestämmelserna i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Enligt denna princip ska företrädare ges åt en tolkning av artikel 1e.2 i tjänsteföreskrifterna som gör det möjligt att garantera att bestämmelsen överensstämmer med rätten till årlig betald semester såsom en princip i unionens sociala regelverk, vilken numera är uttryckligen stadfäst i artikel 31.2 i stadgan om de grundläggande rättigheterna. Detta kräver enligt domstolen att nämnda artikel 1e.2 tolkas så, att det görs möjligt att integrera innehållet i artikel 7 i direktiv 2003/88 såsom en regel för minimiskydd vilken, i förekommande fall, kompletterar övriga bestämmelser i tjänsteföreskrifterna avseende rätten till årlig betald semester och i synnerhet artikel 4 i bilaga V till tjänsteföreskrifterna.

I den mån artikel 4 i bilaga V ska tolkas så, att den inte reglerar frågan om överföring av årlig semester som tjänstemannen inte kunnat ta ut under referensperioden på grund av långvarig sjukskrivning, ska de krav som härvid föreskrivs i artikel 1e.2 i tjänsteföreskrifterna, och närmare bestämt i artikel 7 i direktiv 2003/88, beaktas såsom minimikrav vilka är tillämpliga med förbehåll för mer fördelaktiga bestämmelser i tjänsteföreskrifterna.

I de domar som avkunnades den 19 november 2013 i mål C-63/12, *kommissionen mot rådet*, C-66/12, *rådet mot kommissionen*, och C-196/12, *kommissionen mot rådet*, uttalade sig domstolen om de regler i Tjänsteföreskrifter för tjänstemän i Europeiska unionen som avser förfarandet för att fastställa den *årliga anpassningen av lönerna och pensionerna för tjänstemän*. Tvisterna mellan kommissionen och rådet gällde frågan huruvida – såvitt avsåg år 2011 – den ”normala” metoden i artikel 3 i bilaga XI till tjänsteföreskrifterna skulle tillämpas eller undantagsklausulen som föreskrivs i artikel 10 i samma bilaga. Nämnda artikel 10 är tillämplig ”[o]m en allvarlig och plötslig försämring av den ekonomiska och sociala situationen inom unionen konstateras”.

Mot bakgrund av de särdrag som kännetecknar de förfaranden som anges i bilaga XI till tjänsteföreskrifterna, det sammanhang som artikel 10 i bilaga XI ingår i och i synnerhet den roll som rådet tillskrivs i artikel 65 i tjänsteföreskrifterna fann domstolen att det ankommer på rådet att utvärdera den objektiva information som lämnats av kommissionen och att konstatera huruvida det föreligger en sådan allvarlig och plötslig försämring som gör det möjligt att utlösa undantagsklausulen. Domstolen betonade att när rådet konstaterar att det föreligger en allvarlig och plötslig försämring i den mening som avses i nämnda artikel 10, är kommissionen skyldig att lägga fram lämpliga förslag för parlamentet och rådet på grundval av nämnda artikel.

Domstolen fann slutligen att då rådet – såvitt avser år 2011 – på grundval av de uppgifter som kommissionen lagt fram hade konstaterat att det förelåg en allvarlig och plötslig försämring, var rådet inte skyldigt att anta det förslag som kommissionen lagt fram med stöd av den ”normala” metoden för anpassning av lönerna det året.

C – Domstolens sammansättning

(Protokollär ordning den 23 oktober 2013)

Första raden från vänster till höger:

Avdelningsordförandena L. Bay Larsen och R. Silva de Lapuerta; domstolens vice ordförande K. Lenaerts; domstolens ordförande V. Skouris; avdelningsordförandena A. Tizzano och M. Ilešič.

Andra raden från vänster till höger:

Avdelningsordförandena C.G. Fernlund och A. Borg Barthet; förste generaladvokaten P. Cruz Villalón, avdelningsordförandena T. von Danwitz, E. Juhász, M. Safjan och J.L. da Cruz Vilaça.

Tredje raden från vänster till höger:

Generaladvokaten P. Mengozzi; domarna J.-C. Bonichot och J. Malenovský; generaladvokaten J. Kokott; domarna A. Rosas, G. Arestis och E. Levits; generaladvokaten E. Sharpston.

Fjärde raden från vänster till höger:

Domarna A. Prechal, M. Berger, C. Toader och A. Ó Caoimh; generaladvokaten Y. Bot; domarna A. Arabadjiev och D. Šváby; generaladvokaten N. Jääskinen.

Femte raden från vänster till höger:

Generaladvokaten M. Szpunar; domaren F. Biltgen; generaladvokaterna N. Wahl och M. Wathelet; domarna E. Jarašiūnas, C. Vajda, S. Rodin och K. Jürimäe; justitiesekreteraren A. Calot Escobar.

1. Domstolens ledamöter

(efter tidpunkt för tillträde av tjänst)

Vassilios Skouris

Född 1948; juristexamen, Berlins fria universitet (1970); juris doktor i konstitutionell rätt och förvaltningsrätt, Hamburgs universitet (1973); universitetslektor, Hamburgs universitet (1972–1977); professor i offentlig rätt, Bielefelds universitet (1978); professor i offentlig rätt, Thessalonikis universitet (1982); inrikesminister (1989 och 1996); ledamot av styrelsen för Kretas universitet (1983–1987); direktör för Centrum för internationell och europeisk ekonomisk rätt, Thessaloniki (1997–2005); ordförande i Grekiska föreningen för Europarätt (1992–1994); ledamot av Grekiska nationalkommittén för forskning (1993–1995); ledamot av Uttagningskommittén för tillsättning av tjänstemän inom den offentliga förvaltningen i Grekland (1994–1996); medlem av Vetenskapliga rådet vid Akademien för Europarätt i Trier (sedan 1995); ledamot av styrelsen för Nationella domarhögskolan i Grekland (1995–1996); ledamot av Vetenskapliga rådet vid utrikesdepartementet (1997–1999); ordförande i Ekonomiska och sociala rådet i Grekland (1998); domare vid domstolen sedan den 8 juni 1999 och domstolens ordförande sedan den 7 oktober 2003.

Koen Lenaerts

Född 1954; juris kandidatexamen och juris doktor (Katholieke Universiteit i Leuven); Master of Laws, Master in Public Administration (Harvard University); assistent (1979–1983), sedermera professor i Europarätt vid Katholieke Universiteit i Leuven (sedan 1983); rättssekreterare vid EG-domstolen (1984–1985); professor vid Collège d'Europe i Brygge (1984–1989); advokat i Bryssel (1986–1989); gästprofessor vid Harvard Law School (1989); domare vid förstainstansrätten från den 25 september 1989 till den 6 oktober 2003. Domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2003. Domstolens vice ordförande sedan den 9 oktober 2012.

Antonio Tizzano

Född 1940; professor i Europarätt vid universitetet La Sapienza i Rom; professor vid universiteten Istituto Orientale (1969–1979) och Federico II i Neapel (1979–1992), vid universitetet i Catania (1969–1977) och vid universitet i Mogadishu (1967–1972); advokat vid Italiens högsta domstol; rättssakkunnig vid Republiken Italiens ständiga representation vid Europeiska gemenskaperna (1984–1992); ledamot av den italienska delegationen vid förhandlingarna om Konungariket Spaniens och Republiken Portugals anslutning till Europeiska gemenskaperna; ledamot av den italienska delegationen vid förhandlingarna om Europeiska enhetsakten; ledamot av den italienska delegationen vid förhandlingarna om fördraget om Europeiska unionen; författare till ett flertal verk, däribland kommentarer till Europafördragen och till Europeiska unionens lagar; grundare och sedan år 1996 direktör för tidskriften *Il Diritto dell'Unione Europea*; styrelseledamot eller ledamot av redaktionskommittén för flera rättsliga tidskrifter; rapportör vid flera internationella kongresser och konferenser samt vid kurser vid flera internationella institutioner, däribland The Hague Academy of International Law (1987); ledamot av den grupp av oberoende sakkunniga som utsågs att granska Europeiska gemenskapernas kommissions finanser (1999); generaladvokat vid EG-domstolen från den 7 oktober 2000 till den 3 maj 2006; domare vid domstolen sedan den 4 maj 2006.

Allan Rosas

Född 1948; juris doktor vid Åbo universitet; juris professor vid Åbo universitet (1978–1981) och vid Åbo Akademi (Åbo, Finland) (1981–1996); ordförande för Institutet för mänskliga rättigheter vid Åbo Akademi (1985–1995); diverse internationella och nationella akademiska ansvarsfulla befattningar; medlem i lärda sällskap; samordnare av flera internationella och nationella forskningsprojekt och forskningsprogram inom bland annat följande områden: gemenskapsrätt, internationell rätt, mänskliga och grundläggande rättigheter, konstitutionell rätt samt komparativ offentlig förvaltning; företrädare för den finska regeringen som medlem i eller rådgivare åt de finska delegationerna vid olika internationella konferenser och sammanträden; sakkunnig i frågor rörande finsk rätt, bland annat i juridiska regerings- eller riksdagsutskott i Finland samt vid Förenta nationerna, Unesco, Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) och Europarådet; sedan 1995 juridisk chefsrådgivare vid Europeiska kommissionens rättstjänst, med ansvar för yttre förbindelser; sedan mars 2001 biträdande generaldirektör för Europeiska kommissionens rättstjänst. Domare vid domstolen sedan den 17 januari 2002.

Rosario Silva de Lapuerta

Född 1954; juris kandidatexamen (Complutenseuniversitetet i Madrid); Abogado del Estado i Málaga. Abogado del Estado vid rättsavdelningen vid transport-, turist- och kommunikationsministeriet och senare vid rättsavdelningen vid utrikesministeriet; Abogado del Estado-Jefe vid avdelningen för gemenskapsrättsliga tvister och biträdande generaldirektör vid tjänsten för gemenskapsrätt och internationell rätt vid Abogacía General del Estado (justitieministeriet); medlem av kommissionens grupp för betänkande om gemenskapens framtida rättssystem; chef för den spanska delegationen i sammanslutningen "Ordförandeskapets vänner" för reformen i Nicefördraget av gemenskapens rättssystem och för rådets ad hocgrupp "EG-domstolen"; professor i gemenskapsrätt vid Escuela Diplomática (Madrid). Biträdande redaktör för tidskriften Noticias de la Unión Europea. Domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2003.

Juliane Kokott

Född 1957; studier i juridik (universiteten i Bonn och Genève); LL.M (American University i Washington D.C.); juris doktor (universitetet i Heidelberg, 1985, och universitetet Harvard University, 1990); gästprofessor vid universitetet i Berkeley (1991); professor i tysk och utländsk offentlig rätt, internationell rätt och Europarätt vid universiteten i Augsburg (1992), Heidelberg (1993) och Düsseldorf (1994); domarsuppleant för den tyska regeringen vid den internationella domstolen för förlikning och skiljeförfarande som inrättats av Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE); vice ordförande för den rådgivande federala kommittén för global förändring (WBGU, 1996); professor i internationell rätt, internationell affärsrätt och Europarätt vid universitetet i S:t Gallen (1999); direktör för Institutet för europeisk och internationell affärsrätt vid universitetet i S:t Gallen (2000); tillförordnad direktör för programmet för specialisering i affärsrätt vid universitetet i S:t Gallen (2001); generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 2003.

Endre Juhász

Född 1944; juristexamen, Szegeds universitet, Ungern (1967); ungersk advokatexamen (1970); studier i komparativ rätt, Strasbourgs universitet, Frankrike (1969, 1970, 1971, 1972); statstjänsteman på rättsavdelningen i Ministeriet för utrikeshandel (1966–1974), chef för lagstiftningsfrågor (1973–1974); förste handelsattaché med ansvar för gemenskapsfrågor vid ungerska ambassaden i Bryssel (1974–1979); direktör vid Ministeriet för utrikeshandel (1979–1983); förste handelsattaché och sedermera rådgivare i handelsfrågor vid ungerska ambassaden i Washington D.C., Förenta staterna (1983–1989); generaldirektör vid Handelsministeriet och Ministeriet för utrikeshandel (1989–1991); chefsförhandlare inför upprättandet av associeringsavtalet mellan Ungern och Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater (1990–1991); generalsekreterare i Ministeriet för utrikeshandel, chef för byrån för europeiska frågor (1992); statssekreterare i Ministeriet för utrikeshandel (1993–1994); statssekreterare i Industri- och handelsministeriet, chef för byrån för europeiska frågor (1994); extraordinär och befullmäktigad ambassadör, chef för Republiken Ungerns diplomatiska representation vid Europeiska unionen (januari 1995–maj 2003); chefsförhandlare inför Republiken Ungerns anslutning till Europeiska unionen (juli 1998–april 2003); minister utan portfölj med ansvar för koordineringen av frågor om europeisk integration (sedan maj 2003); domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

George Arestis

Född 1945; juristexamen, Atens universitet (1968); MA i Comparative Politics and Government, University of Kent, Canterbury (1970); advokat på Cypern (1972–1982); utnämnd till District Court Judge (1982); befordrad till President District Court (1995); Administrative President District Court, Nicosia (1997–2003); domare vid Cyperns högsta domstol (2003); domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

Anthony Borg Barthet U.O.M.

Född 1947; juris doktor, Royal University of Malta (1973); statstjänsteman i egenskap av Notary to Government (1975); rådgivare åt Republiken (1978), förste rådgivare åt Republiken (1979), biträdande Attorney General (1988) och av presidenten utnämnd till Attorney General (1989); lektor i civilrätt på deltid, Maltas universitet (1985–1989); medlem av styrelsen för Maltas universitet (1998–2004); medlem av justitieutskottet (1994–2004); medlem i chefskommittén för Maltas skiljedomstol (1998–2004); domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

Marko Ilešič

Född 1947; juris doktor (Ljubljanas universitet); fördjupning i ämnet komparativ rätt (Strasbourgs universitet och Coimbras universitet); advokat- och domarexamen; professor i civilrätt, handelsrätt och internationell privaträtt; vice dekanus (1995–2001) och dekanus (2001–2004) vid den juridiska fakulteten vid Ljubljanas universitet; författare till ett stort antal juridiska publikationer; hedersdomare och avdelningsordförande vid arbetsdomstolen i Ljubljana (1975–1986); ordförande för Sloveniens idrottsdomstol (1978–1986); chef för fondbörsens skiljenämnd i Ljubljana; domare vid Jugoslaviens handelskammare (fram till 1991) och vid Sloveniens handelskammare (sedan 1991); domare vid Chambre Internationale de Commerce, Paris; domare i UEFA:s appellationsnämnd och i FIFA:s appellationsnämnd; ordförande för det slovenska juristförbundet (1993–2005); medlem av International Law Association, Comité Maritime International och diverse andra internationella juristföreningar; domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

Jiří Malenovský

Född 1950; juris doktor, Karlsuniversitetet i Prag (1975); biträdande lektor (1974–1990), biträdande dekanus (1989–1991) och chef för sektionen för internationell rätt och gemenskapsrätt (1990–1992) vid Masaryk-universitetet, Brno; domare vid den tjeckoslovakiska författningsdomstolen (1992); ambassadör vid Europarådet (1993–1998); ordförande för Europarådets ministerkommitté (1995); generaldirektör vid Utrikesministeriet (1998–2000); ordförande för International Law Associations tjeckiska och slovakiska sektion (1999–2001); domare vid författningsdomstolen (2000–2004); ledamot av lagstiftningskommittén (1998–2000); ledamot av permanenta skiljedomstolen i Haag (sedan 2000); professor i internationell privaträtt, Masaryk-universitetet, Brno (2001); domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

Uno Lõhmus

Född 1952; juris doktor (1986); advokat (1977–1998); gästprofessor i straffrätt vid Tartus universitet; domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (1994–1998); ordförande för Estlands högsta domstol (1998–2004); medlem av författningskommittén; rådgivare åt strafflagskommittén; delaktig i arbetsgruppen för beredning av straffprocesslag; författare till ett flertal publikationer i ämnena mänskliga rättigheter och författningsrätt, domare vid domstolen från den 11 maj 2004 till den 23 oktober 2013.

Egils Levits

Född 1955; examen i juridik och i statsvetenskap, Hamburgs universitet; vetenskaplig medarbetare vid juridiska fakulteten vid Kiels universitet; det lettiska parlamentets rådgivare i frågor om internationell rätt, författningsrätt och lagstiftningsreformer; Lettlands ambassadör i Tyskland och Schweiz (1992–1993), och i Österrike, Schweiz och Ungern (1994–1995); biträdande premiärminister, justitieminister och tjänstgörande utrikesminister (1993–1994); medlare vid Medlings och skiljedomstolen inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) (sedan 1997); ledamot av permanenta skiljedomstolen (sedan 2001); vald till domare vid Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (1995, omvald 1998 och 2001); författare till ett flertal publikationer i ämnena författningsrätt och förvaltningsrätt, lagstiftningsreformer och gemenskapsrätt; domare vid domstolen sedan den 11 maj 2004.

Aindrias Ó Caoimh

Född 1950; juristexamen (National University of Ireland, University College Dublin, 1971); barrister (King's Inns, 1972), högskoleexamen i Europarätt (University College Dublin, 1977); medlem i Irlands advokatsamfund (1972–1999); lektor i Europarätt (King's Inns, Dublin); Senior Counsel (1994–1999); företrädare för den irländska regeringen i ett flertal mål vid Europeiska gemenskapernas domstol; domare vid Irlands High Court (sedan 1999); bencher (dekanus) vid Honorable Society of King's Inns (sedan 1999); vice ordförande för den irländska föreningen för Europarätt, medlem av International Law Association (irländska sektionen); son till Andreas O'Keeffe (Aindrias Ó Caoimh), domare vid domstolen (1974–1985); domare vid domstolen sedan den 13 oktober 2004.

Lars Bay Larsen

Född 1953; examen i statsvetenskap (1976), juris kandidatexamen (1983), Köpenhamns universitet; sekreterare i justitieministeriet (1983–1985); undervisningsassistent (1984–1991) och därefter extern lektor (1991–1996) i familjerätt vid Köpenhamns universitet; anställd vid advokatsamfundet (1985–1986); anställd vid justitieministeriet (1986–1991); advokat (1991); kontorschef i justitieministeriet (1991–1995); chef för civil- och polisavdelningen inom justitieministeriet (1995–1999) och för lagstiftningsavdelningen inom justitieministeriet (2000–2003); Danmarks representant i K4-kommittén (1995–2000), i centralgruppen (Schengen) (1996–1998) och i Europol Management Board (1998–2000); domare vid Højesteret (2003–2006); domare vid domstolen sedan den 11 januari 2006.

Eleanor Sharpston

Född 1955; ekonomi-, språk- och juridikstudier vid King's College, Cambridge (1973–1977); assistent och forskare vid Corpus Christi College, Oxford (1977–1980); upptagen som medlem av Middle Temple (1980), barrister (1980–1987 och 1990–2005); rättssekreterare hos generaladvokaten och senare domaren Sir Gordon Slynn (1987–1990); lektor i Europarätt och komparativ rätt (Director of European Legal Studies) vid University College London (1990–1992); Lecturer vid juridiska fakulteten (1992–1998) och därefter Affiliated Lecturer (1998–2005) vid universitetet i Cambridge, Fellow of King's College, Cambridge (1992–2010); Emeritus Fellow of King's College, Cambridge (sedan 2011), Senior Research Fellow vid Centre for European Legal Studies vid universitetet i Cambridge (1998–2005); Queen's Counsel (1999); Benchers (dekanus) vid Middle Temple (2005); Honorary Fellow of Corpus Christi College, Oxford (2010), LL.D (honoris causa) Glasgow (2010) och Nottingham Trent (2011); generaladvokat vid domstolen sedan den 11 januari 2006.

Paolo Mengozzi

Född 1938; professor i internationell rätt och innehavare av professuren Jean Monnet för gemenskapsrätt vid universitetet i Bologna; hedersdoktor vid universitetet Carlos III i Madrid; gästprofessor vid universiteten Johns Hopkins (Bologna Center), St. Johns (New York), Georgetown, Paris II, Georgia (Aten) samt vid Institut universitaire international (Luxemburg); samordnare för European Business Law Pallas Program, som har utarbetats vid universitetet i Nijmegen; ledamot av Rådgivande kommittén för offentlig upphandling vid Europeiska gemenskapernas kommission; understatssekreterare för industri- och handelsfrågor under den halvårsperiod då Italien innehade ordförandeskapet för rådet; ledamot av Europeiska gemenskapens arbetsgrupp för Världshandelsorganisationen (WTO) och ordförande för 1997 års konferens om WTO vid forskningscentret inom institutet för folkrätt i Haag; domare vid förstainstansrätten mellan den 4 mars 1998 och den 3 maj 2006; generaladvokat vid domstolen sedan den 4 maj 2006.

Yves Bot

Född 1947; juristexamen från juridiska fakulteten i Rouen; juris doktor (universitetet Paris II Panthéon-Assas); extern lektor vid juridiska fakulteten i Mans; biträdande och därefter förste biträdande åklagare vid åklagarmyndigheten i Mans (1974–1982); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Dieppe (1982–1984); biträdande allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Strasbourg (1984–1986); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Bastia (1986–1988); allmän åklagare vid Cour d'appel de Caen (1988–1991); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance du Mans (1991–1993); juridisk sakkunnig hos justitieministern (1993–1995); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Nanterre (1995–2002); allmän åklagare vid Tribunal de grande instance de Paris (2002–2004); allmän åklagare vid Cour d'appel de Paris (2004–2006); generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Jean-Claude Bonichot

Född 1955; jur. kand. vid universitetet i Metz, examen från Institut d'études politiques i Paris, studier vid École nationale d'administration; föredragande (1982–1985), regeringsombud (1985–1987 och 1992–1999); bisittare (1999–2000); ordförande för den sjätte underavdelningen vid Conseil d'États tvistemålsavdelning (2000–2006); rättssekreterare vid domstolen (1987–1991); kabinettschef hos ministern med ansvar för arbete, sysselsättning och yrkesutbildning, därefter kabinettschef hos ministern med ansvar för offentliganställda och för moderniseringen av statlig förvaltning (1991–1992); chef för Conseil d'États juridiska delegation vid en nationell sjukförsäkring (Caisse nationale d'assurance maladie des travailleurs salariés) (2001–2006); extern lektor vid universitetet i Metz (1988–2000), därefter vid universitetet Paris I Panthéon-Sorbonne (sedan 2000); författare till ett flertal publikationer i förvaltningsrätt, gemenskapsrätt och Europarätt på området mänskliga rättigheter; grundare av och ordförande för redaktionskommittén för tidskriften *Bulletin de jurisprudence de droit de l'urbanisme*, medgrundare och medlem av redaktionskommittén för tidskriften *Bulletin juridique des collectivités locales*, ordförande för ett vetenskapligt forskningsråd (Conseil scientifique du groupement de recherche sur les institutions et le droit de l'aménagement de l'urbanisme et de l'habitat); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Thomas von Danwitz

Född 1962; studier i Bonn, Genève och Paris; juristexamen (1986 och 1992); juris doktor (universitetet i Bonn, 1988); internationell examen i förvaltningsrätt (École nationale d'administration, 1990); behörighetsförklarad (universitetet i Bonn, 1996); professor i tysk offentlig rätt och Europarätt (1996–2003), dekanus för juridiska fakulteten vid universitetet i Ruhr, Bochum (2000–2001); professor i tysk offentlig rätt och Europarätt (universitetet i Köln, 2003–2006); chef för Institutet för offentlig rätt och förvaltningskunskap (2006); gästprofessor vid Fletcher School of Law and Diplomacy (2000), vid universitetet François Rabelais (Tours, 2001–2006) och vid universitetet Paris I Panthéon-Sorbonne (2005–2006); hedersdoktor vid universitetet François Rabelais (Tours, 2010); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2006.

Alexander Arabadjiev

Född 1949; studier i juridik (S:t Kliment Ohridski-universitetet, Sofia); domare i domstolen i första instans i Blagojevgrad (1975–1983); domare i Blagojevgrads regionala domstol (1983–1986); domare i Högsta domstolen (1986–1991); domare i författningsdomstolen (1991–2000); ledamot av Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna (1997–1999); ledamot av Europeiska konventet om Europas framtid (2002–2003); parlamentsledamot (2001–2006); observatör vid Europaparlamentet; domare vid domstolen sedan den 12 januari 2007.

Camelia Toader

Född 1963; juris kandidat (1986), juris doktor (1997, Bukarests universitet); domaraspirant vid domstolen i första instans i Buftea (1986–1988); domare i domstolen i första instans i Bukarests femte domkrets (1988–1992); medlem i advokatsamfundet i Bukarest (1992), kursansvarig (1992–2005), därefter från och med 2005 professor i civilrätt och i europeisk avtalsrätt vid Bukarests universitet; studier i flera ämnen på doktorsnivå och forskning vid Max Planck-institutet för internationell privaträtt i Hamburg (1992–2004); chef för avdelningen för europeisk integration på Justitiedepartementet (1997–1999); domare i Kassationsdomstolen (1999–2006); gästprofessor vid Wiens universitet (2000); lärare i gemenskapsrätt vid Nationella institutet för domarutbildning (2003 och 2005–2006); redaktionsledamot vid flera juridiska tidskrifter; sedan 2010 associerad ledamot av International Academy of Comparative law samt forskare (cercetător onorific) vid Centrum för europarättsliga studier vid Rumänska akademiens rättsforskningsinstitut; domare vid domstolen sedan den 12 januari 2007.

Jean-Jacques Kasel

Född 1946; juris doktor, licence spéciale (särskild magisterexamen) i förvaltningsrätt (ULB, 1970); examen från Institut d'études politiques (IEP) i Paris (Ecofin, 1972); biträdande jurist; juridisk rådgivare vid Banque de Paris et des Pays-Bas (1972–1973); attaché och därefter legationssekreterare vid utrikesministeriet (1973–1976); ordförande för arbetsgrupper vid ministerrådet (1976); förste ambassadsekreterare (Paris), biträdande ständig representant vid OECD (sambandsansvarig vid Unesco, 1976–1979); chef för vice regeringschefens kabinett (1979–1980); ordförande för arbetsgrupper vid EPS (Asien, Afrika, Latinamerika); rådgivare och därefter biträdande kabinettschef hos Europeiska gemenskapernas kommissions ordförande (1981); chef med ansvar för budget- och personalfrågor vid ministerrådets generalsekretariat (1981–1984); chargé de mission vid den ständiga representationen vid Europeiska gemenskaperna (1984–1985); ordförande för budgetkommittén, ambassadråd, chef för enheten för politiska och kulturella frågor (1986–1991); diplomatisk rådgivare åt premiärministern (1986–1991), ambassadör i Grekland (1989–1991, icke bosatt i Grekland), ordförande för politiska kommittén (1991); ambassadör, ständig representant vid Europeiska gemenskaperna (1991–1998); ordförande för Coreper (1997); ambassadör (Bryssel, 1998–2002); ständig representant vid NATO (1998–2002); maréchal de la Cour (hovmarskalk) och chef för hans kungliga höghet storhertigens kabinett (2002–2007); domare vid domstolen från den 15 januari 2008 till den 7 oktober 2013.

Marek Safjan

Född 1949; juris doktor (universitetet i Warszawa, 1980); doktor i rättsvetenskap (universitetet i Warszawa, 1990); professor i juridik (1998); direktör för institutet för civilrätt vid universitetet i Warszawa (1992–1996); vicerektor för universitetet i Warszawa (1994–1997); generalsekreterare för den polska avdelningen av «Association Henri Capitant des amis de la culture juridique française» (1994–1998); Polens representant vid Europarådets kommitté för bioetik (1991–1997); domare vid författningsdomstolen (1997–1998) därefter ordförande för samma domstol (1998–2006); ledamot av International Academy of Comparative law (sedan 1994); vice ordförande för International Academy of Comparative law (sedan år 2010); ledamot av Association Internationale de Droit, Ethique et Science (sedan år 1995); ledamot av den polska Helsingforskommittén; ledamot av Polska Akademia Umiejętności (polska konst- och litteraturakademin); tilldelad medaljen Pro Merito av Europarådets generalsekreterare (2007); författare till åtskilliga artiklar om civilrätt, medicinsk rätt och europarätt; hedersdoktor vid Europeiska universitetsinstitutet (2012); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2009.

Daniel Šváby

Född 1951; juris doktor, Bratislavas universitet; domare vid Bratislavas domstol i första instans; domare med ansvar för civilmål samt vice ordförande för Bratislavas appellationsdomstol; ledamot av rättsinstitutets civil- och familjerättssektion vid Justitieministeriet; vikarierande domare vid Högsta domstolen med ansvar för handelsrättsliga mål; medlem av Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna, Strasbourg; domare vid författningsdomstolen (2000–2004); domare vid förstainstansrätten mellan den 12 maj 2004 och den 6 oktober 2009; domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2009.

Maria Berger

Född 1956; juridik- och ekonomistudier (1975–1979), juris doktor; assistent och lärare vid institutet för offentlig rätt och statsvetenskap vid Innsbrucks universitet (1979–1984); handläggare vid förbundsministeriet för vetenskap och forskning, avslutningsvis som biträdande avdelningschef (1984–1988); sakkunnig i EU-frågor vid förbundskanslersämbetet (1988–1989); chef för avdelningen för integrationspolitisk samordning vid förbundskanslersämbetet (förberedelse inför Österrikes anslutning till Europeiska unionen) (1989–1992); direktör vid Eftas övervakningsmyndighet i Genève och i Bryssel (1993–1994); vice ordförande för Donau-universitetet i Krems (1995–1996); ledamot av Europaparlamentet (november 1996–januari 2007 och december 2008–juli 2009) och ledamot av utskottet för rättsliga frågor; suppleant i konventet om Europas framtid (februari 2002–juli 2003); ledamot av kommunstyrelsen i Perg (september 1997–september 2009); förbundsjustitieminister (januari 2007–december 2008); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2009.

Niilo Jääskinen

Född 1958; juris kandidat (1980), juris licentiat (1982), juris doktor (2008) vid Helsingfors universitet; undervisning och forskning vid Helsingfors universitet (1980–1986); notarie vid Rovaniemi tingsrätt (1983–1984); lagstiftningsråd (1987–1989), därefter chef för EES-enheten (1990–1995) vid Justitieministeriet; lagstiftningsråd vid Utrikesministeriet (1989–1990); utskottsråd och sekreterare i riksdagens stora utskott för EU-frågor (1995–2000); extraordinarie förvaltningsråd (juli 2000–december 2002), därefter ordinarie förvaltningsråd (januari 2003–september 2009) i Högsta förvaltningsdomstolen; ansvarig för rättsliga och institutionella frågor under förhandlingarna om Republiken Finlands anslutning till Europeiska unionen; generaladvokat vid domstolen sedan den 7 oktober 2009.

Pedro Cruz Villalón

Född 1946; examen i juridik (1963–1968) och juris doktor (1975) vid universitetet i Sevilla; högskolestudier vid universitetet i Freiburg im Breisgau (1969–1971); professor i rättspolitik vid universitetet i Sevilla (1978–1986); innehavare av professuren i konstitutionell rätt vid universitetet i Sevilla (1986–1992); rättssekreterare vid Spaniens författningsdomstol (1986–1987); domare vid Spaniens författningsdomstol (1992–1998); ordförande vid Spaniens författningsdomstol (1998–2001); fellow vid Wissenschaftskolleg i Berlin (2001–2002); innehavare av professuren i konstitutionell rätt vid Universidad Autónoma de Madrid (2002–2009); consejero de Estado electivo (2004–2009); författare till flera publikationer; generaladvokat vid domstolen sedan den 14 december 2009.

Alexandra (Sacha) Prechal

Född 1959; studier i juridik (Groningens universitet, 1977–1983); juris doktor (Amsterdams universitet, 1995); undervisningsassistent vid juridiska fakulteten i Maastricht (1983–1987); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1987–1991); undervisningsassistent vid Europainstitutet vid Amsterdams universitets juridiska fakultet (1991–1995); professor i Europarätt vid Tilburgs universitets juridiska fakultet (1995–2003); professor i Europarätt vid Utrechts universitets juridiska fakultet och ledamot av styrelsen för Europainstitutet vid Utrechts universitet (sedan 2003); ledamot av redaktionskommittén för flera nationella och internationella juridiska tidskrifter; författare av talrika publikationer; ledamot av Kungliga nederländska vetenskapsakademien; domare vid domstolen sedan den 10 juni 2010.

Egidijus Jarašiūnas

Född 1952; juristexamen vid Vilnius universitet (1974–1979); doktor i rättsvetenskap vid juridiska akademien i Litauen (1999), advokat i Litauen (1979–1990); ledamot av högsta rådet vid Republiken Litauens parlament (1990–1992), därefter ledamot av Republiken Litauens parlament (Seimas) och ledamot av utskottet för statliga och rättsliga frågor (1992–1996); domare vid Republiken Litauens författningsdomstol (1996–2005), därpå rådgivare åt ordföranden för Republiken Litauens författningsdomstol (från 2006); assistent knuten till professuren i konstitutionell rätt vid juridiska fakulteten vid universitetet Mykolas Romeris (1997–2000), sedan extern lektor (2000–2004), därpå (från 2004) professor vid nämnda professur och slutligen chef för professuren i konstitutionell rätt (2005–2007); dekanus för juridiska fakulteten vid universitetet Mykolas Romeris (2007–2010); ledamot av Venedigkommissionen (2006–2010); undertecknare av Litauens självständighetsförklaring av den 11 mars 1990; författare till ett stort antal juridiska publikationer; domare vid domstolen sedan den 6 oktober 2010.

Carl Gustav Fernlund

Född 1950; juris kandidat vid Lunds universitet (1975); tingsnotarie vid Landskrona tingsrätt (1976–1978); kammarrättsfiskal (1978–1982); kammarrättsassessor (1982); föredragande i konstitutionsutskottet (1983–1985); rättssakkunnig i Finansdepartementet (1985–1990); departementsråd och chef för Finansdepartementets enhet för personbeskattning (1990–1996); chef för Finansdepartementets punktskatteenhet (1996–1998); ekonomiskt råd vid Sveriges ständiga representation vid Europeiska unionen (1998–2000); finansråd och chef för Finansdepartementets skatte- och tullavdelning (2000–2005); regeringsråd (2005–2009); president i kammarrätten i Göteborg (2009–2011); domare i domstolen sedan den 6 oktober 2011.

José Luís da Cruz Vilaça

Född 1944; juristexamen och masterexamen i nationalekonomi vid universitetet i Coimbra; doktor i internationell ekonomi (Université de Paris I Pantheon-Sorbonne); obligatorisk militärtjänstgöring vid marinministeriet (rättstjänsten 1969–1972); professor vid Portugals katolska universitet och vid Universidade Nova i Lissabon; professor vid universitetet i Coimbra och vid Universidade Lusíada i Lissabon (föreståndare för Institutet för europastudier); ledamot av Portugals regering (1980–1983); statssekreterare för inrikesfrågor, statssekreterare vid premiärministerns kansli, statssekreterare för europeiska integrationsfrågor; ledamot av Portugals parlament, vice ordförande för den kristdemokratiska gruppen; generaladvokat vid domstolen (1986–1988); ordförande för Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt (1989–1995); advokat i Lissabon, specialist på europarätt och konkurrensrätt (1996–2012); ledamot av reflektionsgruppen om gemenskapsdomstolarnas framtid "Due-gruppen" (2000); ordförande för Europeiska kommissionens disciplinnämnd (2003–2007); ordförande för portugisiska föreningen för europarätt (Associação Portuguesa de Direito Europeu) (sedan 1999); domare vid domstolen sedan den 8 oktober 2012.

Melchior Wathelet

Född 1949; examina i juridik och ekonomi (universitetet i Liège); Master of Laws (Harvard University, Förenta staterna); hedersdoktor (Université de Paris-Dauphine); professor i europarätt vid Université catholique de Louvain och vid universitetet i Liège; parlamentsledamot (1977–1995); statssekreterare, minister och regeringschef i regionen Vallonien (1980–1988); vice premiärminister, justitieminister och minister för små och medelstora företag (1988–1992); vice premiärminister, justitieminister och minister för ekonomiska frågor (1992–1995); vice premiärminister, försvarsminister (1995); borgmästare i Verviers (1995); domare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1995–2003); juridisk rådgivare, därefter advokat (2004–2012); Ministre d'État (2009–2012); generaladvokat vid domstolen sedan den 8 oktober 2012.

Christopher Vajda

Född 1955; juristexamen från universitetet i Cambridge; licence spéciale en droit européen vid Université libre de Bruxelles (grande distinction); ledamot av advokatsamfundet i England och Wales (Gray's Inn, 1979); barrister (1979–2012); ledamot av advokatsamfundet i Nordirland (1996); Queen's Counsel (1997); bencher vid Gray's Inn (2003); domare vid Crown Court (2003–2012); skattmästare i United Kingdom Association for European Law (2001–2012); medförfattare till European Community Law of Competition (Bellamy & Child, 3–6 uppl.); domare vid domstolen sedan den 8 oktober 2012.

Nils Wahl

Född 1961; juris doktor (Stockholms universitet, 1995); docent och innehavare av Jean Monnet-professur i Europarätt (1995), professor i europarätt (Stockholms universitet, 2001); administrativ direktör för en utbildningsstiftelse (1993–2004); ordförande för Nätverket för europarättslig forskning (2001–2006); medlem i Rådet för konkurrensfrågor (2001–2006); domare vid tribunalen från den 7 oktober 2006 till den 28 november 2012; generaladvokat vid domstolen sedan den 28 november 2012.

Siniša Rodin

Född 1963; juris doktor (Zagrebs universitet, 1995); LL.M. (University of Michigan Law School, 1992); Fulbright Fellow och Visiting Scholar vid Harvard Law School (2001–2002); amanuens och därefter förste amanuens vid Zagrebs universitet sedan 1987; Jean Monnet-professur sedan 2006 och Jean Monnet-professur ad personam sedan 2011; gästprofessor vid Cornell Law School (2012); ledamot i den kroatiska kommittén för beredning av grundlagsreformer, ordförande för kommittén för anslutning till Europeiska unionen (2009–2010); ledamot i den kroatiska arbetsgrupp som förhandlade om Kroatiens anslutning till Europeiska unionen (2006–2011); författare till ett stort antal publikationer; domare vid domstolen sedan den 4 juli 2013.

François Biltgen

Född 1958; juristexamen (maîtrise en droit) (1981) och magisterexamen (DEA) i gemenskapsrätt vid Université de droit d'économie et de sciences sociales vid Paris II (1982); examen vid Institut d'études politiques de Paris (1982); medlem av luxemburgska advokatsamfundet (1987–1999); parlamentsledamot (1994–1999); ledamot av stadsfullmäktige i Esch-sur-Alzette (1987–1999), vice borgmästare i Esch-sur-Alzette; suppleant i Luxemburgs delegation vid Europeiska unionens regionkommitté (1994–1999); arbetsmarknadsminister, minister för religiösa frågor, minister för förbindelserna med parlamentet, minister med ansvar för kommunikationsfrågor (1999–2004); arbetsmarknadsminister, minister för religiösa frågor, kulturminister, minister för högre utbildning och forskning (2004–2009); justitieminister, minister för offentlig förvaltning och administrativ reform, minister för högre utbildning och forskning, minister för kommunikation och medier, minister för religiösa frågor (2009–2013); vice ordförande för Bolognaprocessens ministerkonferens år 2005 och år 2009; vice ordförande för Europeiska rymdorganisationens ministerkonferens (2012–2013); domare vid domstolen sedan den 7 oktober 2013.

Küllike Jürimäe

Född 1962; examen i juridik, Tartu universitet (1981–1986); statsåklagarassistent i Tallinn (1986–1991); examen från Estlands diplomatskola (1991–1992); juridisk rådgivare (1991–1993) och allmän rådgivare vid handels- och industrikammaren (1992–1993); domare vid appellationsdomstolen i Tallinn (1993–2004); europeisk magisterexamen i mänskliga rättigheter och demokratisering, Padovas universitet och University of Nottingham (2002–2003); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004 och de 23 oktober 2013; domare vid domstolen sedan den 23 oktober 2013.

Maciej Szpunar

Född 1971; juristexamen (Schlesiens universitet och College of Europe i Brygge); juris doktor (2000); doktor i rättsvetenskap (2009); juris professor (2013); Visiting Scholar vid Jesus College, Cambridge (1998), universitetet i Liège (1999) och vid European University Institute i Florens (2003); advokat (2001–2008), ledamot av kommittén för internationell privaträtt (arbetsgruppen för kodifiering av civilrätt vid justitieministeriet) (2001–2008); medlem av Vetenskapliga rådet vid Akademien för Europarätt i Trier (sedan 2008); medlem av Gruppen för forskning kring gemenskapsrättslig privaträtt, "Acquis Group" (sedan 2006); understatssekreterare vid Kommittén för europeisk integration (2008–2009), och därefter vid utrikesministeriet (2010–2013); vice ordförande för Vetenskapliga rådet vid Rättsinstitutet; ombud för den polska regeringen i ett stort antal mål vid Europeiska unionens domstolar; chef för den polska delegationen vid förhandlingarna om fördraget om stabilitet, samordning och styrning inom Ekonomiska och monetära unionen; medlem av redaktionskommittén för flera juridiska tidskrifter; författare till ett stort antal publikationer inom områdena Europarätt och internationell privaträtt; generaladvokat vid domstolen sedan den 23 oktober 2013.

Alfredo Calot Escobar

Född 1961; juris kandidatexamen vid universitetet i Valencia (1979–1984); affärsanalytiker vid rådet för handelskamrarna i den autonoma regionen Valencia (1986); juristlingvist vid domstolen (1986–1990); juridisk granskare vid domstolen (1990–1993); handläggare vid domstolens press- och informationsavdelning (1993–1995); handläggare vid sekretariatet i Europaparlamentets utskott för institutionella frågor (1995–1996); förordnande hos domstolens justitiesekreterare (1996–1999); rättssekreterare (1999–2000); chef för domstolens avdelning för översättning till spanska språket (2000–2001); direktör, därefter generaldirektör, för översättningen vid domstolen (2001–2010); justitiesekreterare vid domstolen sedan den 7 oktober 2010.

2. Förändringar i domstolens sammansättning år 2013

Högtidlig sammankomst den 4 juli 2013

Till följd av Republiken Kroaties anslutning till Europeiska unionen den 1 juli 2013 har företrädarna för medlemsstaternas regeringar genom beslut av den 1 juli 2013 utnämnt Siniša Rodin till domare vid domstolen för perioden den 1 juli 2013–6 oktober 2015.

Högtidlig sammankomst den 7 oktober 2013

Till följd av att Jean-Jacques Kasel lämnat sin tjänst har företrädarna för medlemsstaternas regeringar genom beslut av den 26 juni 2013 utnämnt François Biltgen till domare i domstolen för återstoden av Jean-Jacques Kasels förordnande, det vill säga till och med den 6 oktober 2015.

Högtidlig sammankomst den 23 oktober 2013

Företrädarna för medlemsstaternas regeringar har genom beslut av den 16 oktober 2013 utnämnt Maciej Szpunar till generaladvokat vid domstolen för perioden den 16 oktober 2013–6 oktober 2018.

Med anledning av att Uno Lõhmus lämnat sin tjänst har företrädarna för medlemsstaternas regeringar vidare, genom beslut av den 26 juni 2013, utnämnt Küllike Jürimäe, domare vid tribunalen, till domare vid domstolen för perioden den 6 oktober 2013–6 oktober 2015.

3. Protokollär ordning

från den 1 januari 2013 till den 3 juli 2013

V. SKOURIS, domstolens ordförande
K. LENAERTS, domstolens vice ordförande
A. TIZZANO, ordförande på första avdelningen
R. SILVA DE LAPUERTA, ordförande på andra avdelningen
M. ILEŠIČ, ordförande på tredje avdelningen
L. BAY LARSEN, ordförande på fjärde avdelningen
T. von DANWITZ, ordförande på femte avdelningen
N. JÄÄSKINEN, förste generaladvokat
A. ROSAS, ordförande på tionde avdelningen
G. ARESTIS, ordförande på sjunde avdelningen
J. MALENOVSKÝ, ordförande på nionde avdelningen
M. BERGER, ordförande på sjätte avdelningen
E. JARAŠIŪNAS, ordförande på åttonde avdelningen
J. KOKOTT, generaladvokat
E. JUHÁSZ, domare
A. BORG BARTHET, domare
U. LÖHMUS, domare
E. LEVITS, domare
A. Ó CAOIMH, domare
E. SHARPSTON, generaladvokat
P. MENGGOZZI, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
J.-C. BONICHOT, domare
A. ARABADJIEV, domare
C. TOADER, domare
J.-J. KASEL, domare
M. SAFJAN, domare
D. ŠVÁBY, domare
P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat
A. PRECHAL, domare
C.G. FERNLUND, domare
J.L. DA CRUZ VILAÇA, domare
M. WATHELET, generaladvokat
C. VAJDA, domare
N. Wahl, generaladvokat

A. CALOT ESCOBAR, justitiesekreterare

från den 4 juli 2013 till den 7 oktober 2013

V. SKOURIS, ordförande
K. LENAERTS, vice ordförande
A. TIZZANO, ordförande på första avdelning
R. SILVA DE LAPUERTA, ordförande på andra avdelningen
M. ILEŠIČ, ordförande på tredje avdelningen
L. BAY LARSEN, ordförande på fjärde avdelningen
T. von DANWITZ, ordförande på femte avdelningen
N. JÄÄSKINEN, förste generaladvokat
A. ROSAS, ordförande på tionde avdelningen
G. ARESTIS, ordförande på sjunde avdelningen
J. MALENOVSKÝ, ordförande på nionde avdelningen
M. BERGER, ordförande på sjätte avdelningen
E. JARAŠIŪNAS, ordförande på åttonde avdelningen
J. KOKOTT, generaladvokat
E. JUHÁSZ, domare
A. BORG BARTHET, domare
U. LÖHMUS, domare
E. LEVITS, domare
A. Ó CAOIMH, domare
E. SHARPSTON, generaladvokat
P. MENGGOZZI, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
J.-C. BONICHOT, domare
A. ARABADJIEV, domare
C. TOADER, domare
J.-J. KASEL, domare
M. SAFJAN, domare
D. ŠVÁBY, domare
P. CRUZ VILLALÓN, generaladvokat
A. PRECHAL, domare
C.G. FERNLUND, domare
J.L. da CRUZ VILAÇA, domare
M. WATHELET, generaladvokat
C. VAJDA, domare
N. WAHL, generaladvokat
S. RODIN, domare

A. CALOT ESCOBAR, justitiesekreterare

**från den 8 oktober 2013 till den
22 oktober 2013**

V. SKOURIS, ordförande
K. LENAERTS, vice ordförande
A. TIZZANO, ordförande på första avdelningen
R. SILVA DE LAPUERTA, ordförande på andra avdelningen
M. ILEŠIČ, ordförande på tredje avdelningen
L. BAY LARSEN, ordförande på fjärde avdelningen
T. von DANWITZ, ordförande på femte avdelningen
P. CRUZ VILLALÓN, förste generaladvokat
E. JUHÁSZ, ordförande på tionde avdelningen
A. BORG BARTHET, ordförande på sjätte avdelningen
M. SAFJAN, ordförande på nionde avdelningen
C.G. FERNLUND, ordförande på åttonde avdelningen
J.L. da CRUZ VILAÇA, ordförande på sjunde avdelningen
A. ROSAS, domare
J. KOKOTT, generaladvokat
G. ARESTIS, domare
J. MALENOVSKÝ, domare
U. LÖHMUS, domare
E. LEVITS, domare
A. Ó CAOIMH, domare
E. SHARPSTON, generaladvokat
P. MENGGOZZI, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
J.-C. BONICHOT, domare
A. ARABADJIEV, domare
C. TOADER, domare
D. ŠVÁBY, domare
M. BERGER, domare
N. JÄÄSKINEN, generaladvokat
A. PRECHAL, domare
E. JARAŠIŪNAS, domare
M. WATHELET, generaladvokat
C. VAJDA, domare
N. WAHL, generaladvokat
S. RODIN, domare
F. BILTGEN, domare

A. CALOT ESCOBAR, justitiesekreterare

**från den 23 oktober 2013 till den
31 december 2013**

V. SKOURIS, ordförande
K. LENAERTS, vice ordförande
A. TIZZANO, ordförande på första avdelningen
R. SILVA DE LAPUERTA, ordförande på andra avdelningen
M. ILEŠIČ, ordförande på tredje avdelningen
L. BAY LARSEN, ordförande på fjärde avdelningen
T. von DANWITZ, ordförande på femte avdelningen
P. CRUZ VILLALÓN, förste generaladvokat
E. JUHÁSZ, ordförande på tionde avdelningen
A. BORG BARTHET, ordförande på sjätte avdelningen
M. SAFJAN, ordförande på nionde avdelningen
C.G. FERNLUND, ordförande på åttonde avdelningen
J.L. da CRUZ VILAÇA, ordförande på sjunde avdelningen
A. ROSAS, domare
J. KOKOTT, generaladvokat
G. ARESTIS, domare
J. MALENOVSKÝ, domare
E. LEVITS, domare
A. Ó CAOIMH, domare
E. SHARPSTON, generaladvokat
P. MENGGOZZI, generaladvokat
Y. BOT, generaladvokat
J.-C. BONICHOT, domare
A. ARABADJIEV, domare
C. TOADER, domare
D. ŠVÁBY, domare
M. BERGER, domare
N. JÄÄSKINEN, generaladvokat
A. PRECHAL, domare
E. JARAŠIŪNAS, domare
M. WATHELET, generaladvokat
C. VAJDA, domare
N. WAHL, generaladvokat
S. RODIN, domare
F. BILTGEN, domare
K. JÜRIMÄE, domare
M. SZPUNAR, generaladvokat

A. CALOT ESCOBAR, justitiesekreterare

4. Domstolens tidigare ledamöter

Massimo Pilotti, domare (1952–1958), ordförande 1952–1958
Petrus Serrarens, domare (1952–1958)
Adrianus Van Kleffens, domare (1952–1958)
Jacques Rueff, domare (1952–1959 och 1960–1962)
Otto Riese, domare (1952–1963)
Maurice Lagrange, generaladvokat (1952–1964)
Louis Delvaux, domare (1952–1967)
Charles Léon Hammes, domare (1952–1967), ordförande 1964–1967
Karl Roemer, generaladvokat (1953–1973)
Nicola Catalano, domare (1958–1962)
Rino Rossi, domare (1958–1964)
Andreas Matthias Donner, domare (1958–1979), ordförande 1958–1964
Alberto Trabucchi, domare (1962–1972), därefter generaladvokat (1973–1976)
Robert Lecourt, domare (1962–1976), ordförande 1967–1976
Walter Strauss, domare (1963–1970)
Joseph Gand, generaladvokat (1964–1970)
Riccardo Monaco, domare (1964–1976)
Josse J. Mertens de Wilmars, domare (1967–1984), ordförande 1980–1984
Pierre Pescatore, domare (1967–1985)
Alain Louis Dutheil de Lamothe, generaladvokat (1970–1972)
Hans Kutscher, domare (1970–1980), ordförande 1976–1980
Henri Mayras, generaladvokat (1972–1981)
Cearbhall O'Dalaigh, domare (1973–1974)
Max Sørensen, domare (1973–1979)
Gerhard Reischl, generaladvokat (1973–1981)
Jean-Pierre Warner, generaladvokat (1973–1981)
Alexander J. Mackenzie Stuart, domare (1973–1988), ordförande 1984–1988
Andreas O'Keeffe, domare (1974–1985)
Adolphe Touffait, domare (1976–1982)
Francesco Capotorti, domare (1976), därefter generaladvokat (1976–1982)
Giacinto Bosco, domare (1976–1988)
Thymen Koopmans, domare (1979–1990)
Ole Due, domare (1979–1994), ordförande 1988–1994
Ulrich Everling, domare (1980–1988)
Alexandros Chloros, domare (1981–1982)
Simone Rozès, generaladvokat (1981–1984)
Pieter VerLoren van Themaat, generaladvokat (1981–1986)
Sir Gordon Slynn, generaladvokat (1981–1988), därefter domare (1988–1992)
Fernand Grévisse, domare (1981–1982 och 1988–1994)
Kai Bahlmann, domare (1982–1988)
Yves Galmot, domare (1982–1988)
G. Federico Mancini, generaladvokat (1982–1988), därefter domare (1988–1999)
Constantinos Kakouris, domare (1983–1997)

Marco Darmon, generaladvokat (1984–1994)
René Joliet, domare (1984–1995)
Carl Otto Lenz, generaladvokat (1984–1997)
Thomas Francis O’Higgins, domare (1985–1991)
Fernand Schockweiler, domare (1985–1996)
José Luís Da Cruz Vilaça, generaladvokat (1986–1988)
José Carlos De Carvalho Moithinho de Almeida, domare (1986–2000)
Jean Mischo, generaladvokat (1986–1991 och 1997–2003)
Gil Carlos Rodríguez Iglesias, domare (1986–2003), ordförande 1994–2003
Manuel Díez de Velasco, domare (1988–1994)
Manfred Zuleeg, domare (1988–1994)
Walter Van Gerven, generaladvokat (1988–1994)
Giuseppe Tesauro, generaladvokat (1988–1998)
Francis Geoffrey Jacobs, generaladvokat (1988–2006)
Paul Joan George Kapteyn, domare (1990–2000)
John L. Murray, domare (1991–1999)
Claus Christian Gulmann, generaladvokat (1991–1994), därefter domare (1994–2006)
David Alexander Ogilvy Edward, domare (1992–2004)
Michael Bendik Elmer, generaladvokat (1994–1997)
Günter Hirsch, domare (1994–2000)
Georges Cosmas, generaladvokat (1994–2000)
Antonio Mario La Pergola, domare (1994 och 1999–2006), generaladvokat (1995–1999)
Jean-Pierre Puissochet, domare (1994–2006)
Philippe Léger, generaladvokat (1994–2006)
Hans Ragnemalm, domare (1995–2000)
Nial Fennelly, generaladvokat (1995–2000)
Leif Sevón, domare (1995–2002)
Melchior Wathelet, domare (1995–2003)
Peter Jann, domare (1995–2009)
Colomer Dámaso Ruiz-Jarabo, generaladvokat (1995–2009)
Romain Schintgen, domare (1996–2008)
Krateros Ioannou, domare (1997–1999)
Siegbert Alber, generaladvokat (1997–2003)
Antonio Saggio, generaladvokat (1998–2000)
Fidelma O’Kelly Macken, domare (1999–2004)
Stig Von Bahr, domare (2000–2006)
Ninon Colneric, domare (2000–2006)
Leendert A. Geelhoed, generaladvokat (2000–2006)
Christine Stix-Hackl, generaladvokat (2000–2006)
Christiaan Willem Anton Timmermans, domare (2000–2010)
José Narciso Da Cunha Rodrigues, domare (2000–2012)
Maduro Luís Miguel Póiares Pessoa, generaladvokat (2003–2009)
Jerzy Makarczyk, domare (2004–2009)
Ján Klučka, domare (2004–2009)
Pranas Kūris, domare (2004–2010)
Konrad Hermann Theodor Schiemann, domare (2004–2012)

Uno Löhmus, domare (2004–2013)
Pernilla Lindh, domare (2006–2011)
Ján Mazák, generaladvokat (2006–2012)
Verica Trstenjak, generaladvokat (2006–2012)
Jean-Jacques Kasel, domare (2008–2013)

Ordförande

Massimo Pilotti (1952–1958)
Andreas Matthias Donner (1958–1964)
Charles Léon Hammes (1964–1967)
Robert Lecourt (1967–1976)
Hans Kutscher (1976–1980)
Josse J. Mertens de Wilmars (1980–1984)
Alexander John Mackenzie Stuart (1984–1988)
Ole Due (1988–1994)
Gil Carlos Rodríguez Iglésias (1994–2003)

Justitiesekreterare

Albert Van Houtte (1953–1982)
Paul Heim (1982–1988)
Jean-Guy Giraud (1988–1994)
Roger Grass (1994–2010)

D – Domstolens verksamhetsstatistik

Domstolens allmänna verksamhet

1. Inkomna, avgjorda och pågående mål (2009–2013)

Inkomna mål

2. Typ av förfarande (2009–2013)
3. Föremål för talan (2013)
4. Talan om fördragsbrott (2009–2013)

Avgjorda mål

5. Typ av förfarande (2009–2013)
6. Domar, beslut, yttranden (2013)
7. Dömande sammansättning (2009–2013)
8. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättsskipningskaraktär (2009–2013)
9. Föremål för talan (2009–2013)
10. Föremål för talan (2013)
11. Domar i mål om fördragsbrott: avgörandets innebörd (2009–2013)
12. Handläggningstid (domar och beslut av rättsskipningskaraktär) (2009–2013)

Pågående mål per den 31 december

13. Typ av förfarande (2009–2013)
14. Dömande sammansättning (2009–2013)

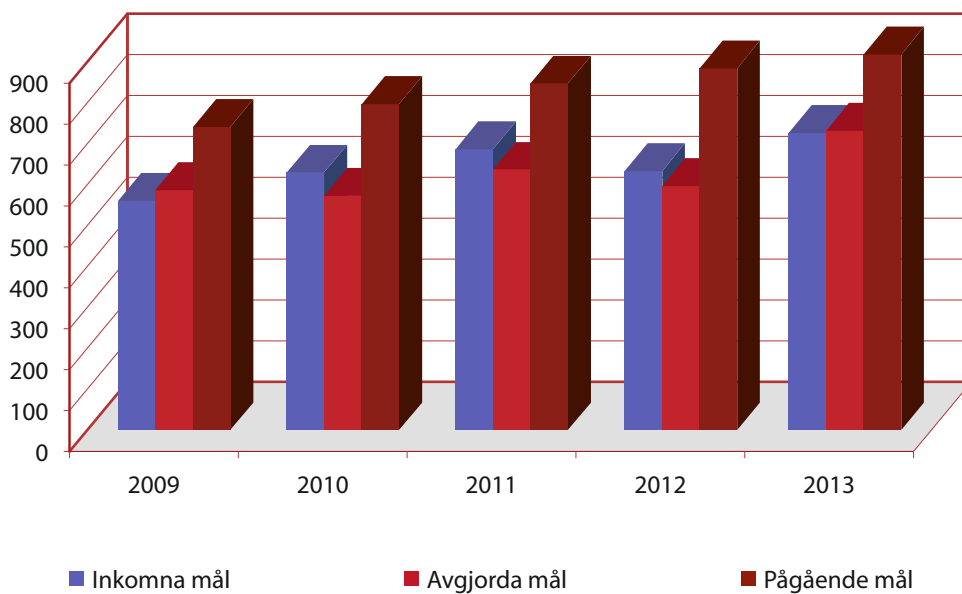
Övrigt

15. Skyndsam handläggning (2009–2013)
16. Förfarande för brådskanie mål om förhandsavgörande (2009–2013)
17. Interimistiska förfaranden (2013)

Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2013)

18. Inkomna mål och domar
19. Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och år)
20. Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och domstol)
21. Anhängiggjorda mål om fördragsbrott

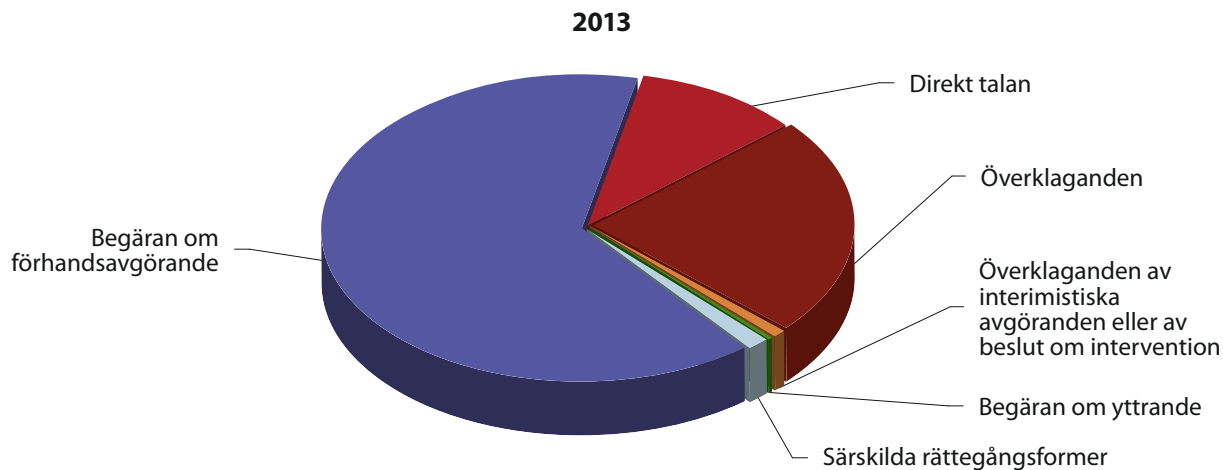
1. *Domstolens allmänna verksamhet* Inkomna mål, avgjorda mål och pågående mål (2009–2013)¹

	2009	2010	2011	2012	2013
Inkomna mål	562	631	688	632	699
Avgjorda mål	588	574	638	595	701
Pågående mål	742	799	849	886	884

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

2. Inkomna mål – Typ av förfaranden (2009–2013)¹

	2009	2010	2011	2012	2013
Begäran om förhandsavgörande	302	385	423	404	450
Direkt talan	143	136	81	73	72
Överklaganden	105	97	162	136	161
Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	2	6	13	3	5
Begäran om yttrande	1			1	2
Särskilda rättegångsformer ²	9	7	9	15	9
Totalt	562	631	688	632	699
Ansökan om interimistiska åtgärder	1	3	3		1

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

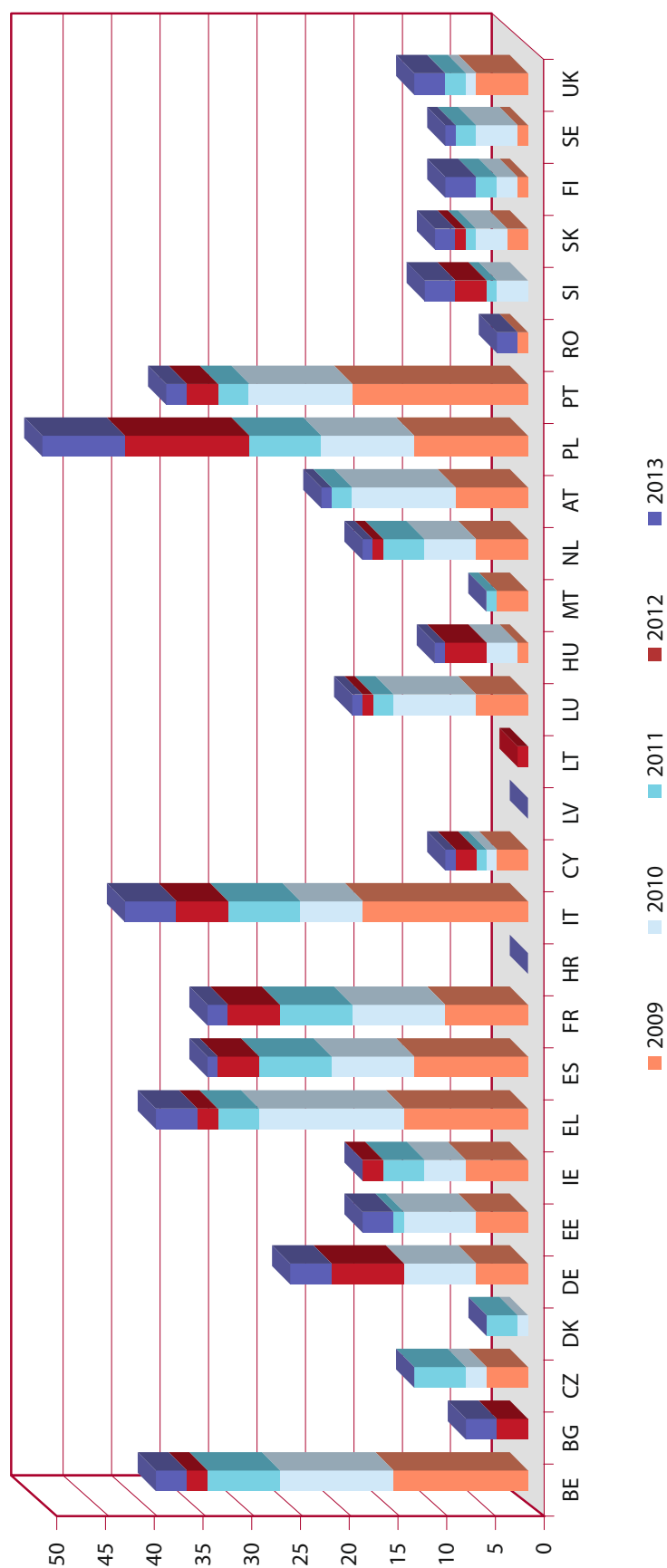
² Följande förfaranden anses vara "särskilda rättegångsformer": rättshjälp, fastställelse av rättegångskostnader, rättelse, återvinning av tredsdom, tredjemanstalan, tolkning av dom, resning, prövning av förste generaladvokatens förslag om omprövning av ett avgörande av tribunalen, förfaranden om utmätning, kvarstad och andra säkerhetsåtgärder, mål rörande immunitet.

3. Inkomna mål – Föremål för talan (2013)¹

	Direkt talan	Begäran om förhandsavgörande	Överklaganden	Överklaganden av in- terimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	Begäran om yttrande	Totalt	Särskilda rättegångsfor- mer
Anslutning av nya stater	1					1	
Bolagsrätt	1	2				3	
Ekonomisk och monetär politik	1	1				2	
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning		2	8			10	
Energi	9	1	1			11	
Etableringsfrihet	2	7				9	
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	1	57			1	59	
Europeiska unionens yttre åtgärder		5				5	
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel, bedrägeribekämpning, ...)	1	2				3	
Folkhälsa		3	2		1	6	
Forskning och teknisk utveckling samt rymden			1			1	
Fri rörlighet för kapital	1	4				5	
Fri rörlighet för personer	2	22				24	
Fri rörlighet för varor	1	5				6	
Frihet att tillhandahålla tjänster		12				12	
Gemensam fiskepolitik	2		2			4	
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik		1	6			7	
Handelspolitik		4	4			8	
Immaterialrätt och industriell äganderätt	2	22	38			62	
Industripolitik	2	9				11	
Institutionell rätt	12	2	8		1	23	1
Jordbruk	2	20	9			31	
Konkurrens		6	32		1	39	1
Konsumentskydd		34				34	
Miljö	12	16	1			29	
Offentlig upphandling	1	13	3			17	
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)			5			5	
Skatterätt	8	44				52	
Social trygghet för migrerande arbetstagare		18				18	
Socialpolitik	3	37	3			43	
Statligt stöd	1	9	29		1	40	
Tillgång till handlingar			8		2	10	
Tillnärmning av lagstiftning	2	24				26	
Transport	3	26				29	
Tullunionen och gemensamma tulltaxan		17				17	
Unionsmedborgarskap		6				6	
Unionsrättens principer		16				16	
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott		1				1	
FEUF	70	448	160	5	2	685	2
Förfarande							7
Tjänsteföreskrifterna	2	2	1			5	
Övriga	2	2	1			5	7
TOTALT	72	450	161	5	2	690	9

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

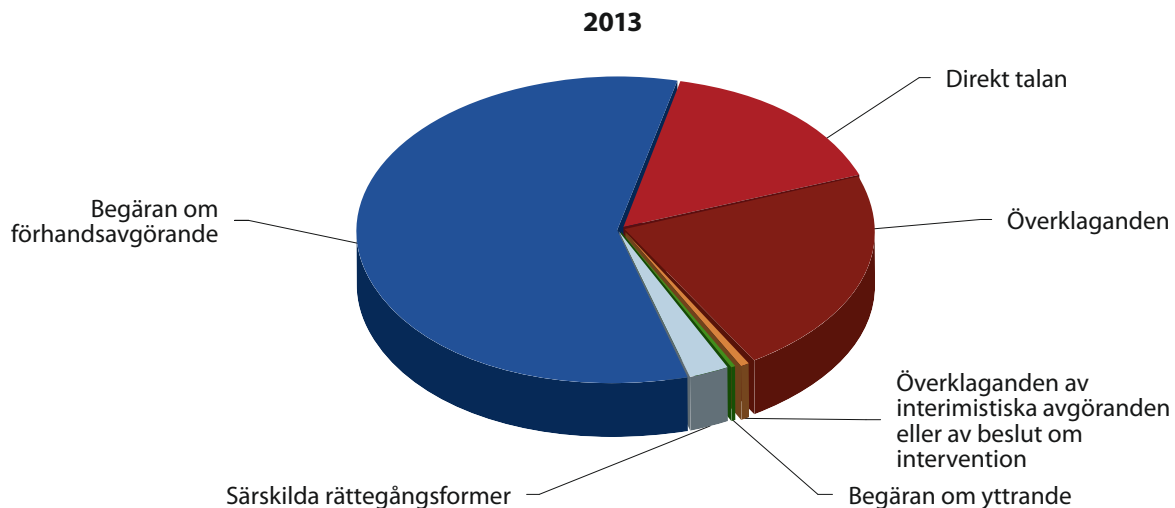
4. Inkomna mål – Talan om fördragsbrott (2009–2013)¹

	2009	2010	2011	2012	2013
Belgien	13	11	7	2	3
Bulgarien				3	3
Tjeckien	4	2	5		
Danmark		1	3		
Tyskland	5	7		7	4
Estland	5	7	1		3
Irland	6	4	4	2	
Grekland	12	14	4	2	4
Spanien	11	8	7	4	1
Frankrike	8	9	7	5	2
Kroatien					
Italien	16	6	7	5	5
Cypern	3	1	1	2	1
Lettland					
Litauen				1	
Luxemburg	5	8	2	1	1
Ungern	1	3		4	1
Malta	3		1		
Nederländerna	5	5	4	1	1
Österrike	7	10	2		1
Polen	11	9	7	12	8
Portugal	17	10	3	3	2
Rumänien	1				2
Slovenien		3	1	3	3
Slovakien	2	3	1	1	2
Finland	1	2	2		3
Sverige	1	4	2		1
Förenade kungariket	5	1	2		3
Totalt	142	128	73	58	54

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

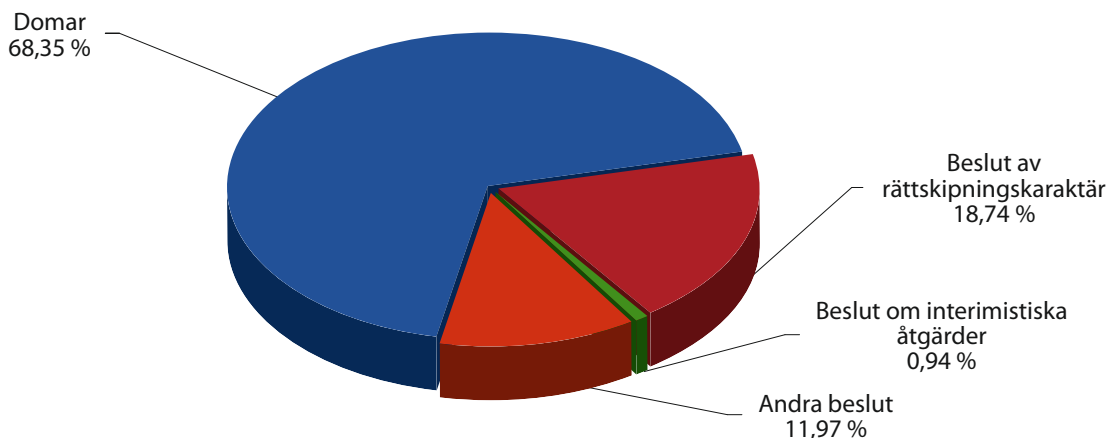
5. Avgjorda mål – Typ av förfaranden (2009–2013)¹

	2009	2010	2011	2012	2013
Begäran om förhandsavgörande	259	339	388	386	413
Direkt talan	215	139	117	70	110
Överklaganden	97	84	117	117	155
Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	7	4	7	12	5
Begäran om yttrande	1		1		1
Särskilda rättegångsformer	9	8	8	10	17
Totalt	588	574	638	595	701

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

6. Avgjorda mål – Domar, beslut och yttranden (2013)¹

	Domar	Beslut av rättskipningskaraktär	Beslut om interimistiska åtgärder ³	Andra beslut ⁴	Begäran om yttrande	Totalt
Begäran om förhandsavgörande	276	51		35		362
Direkt talan	74	1		34		109
Överklaganden	82	52	1	6		141
Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention			5			5
Begäran om yttrande				1		1
Särskilda rättegångsformer	2	15				17
Totalt	434	119	6	76		635

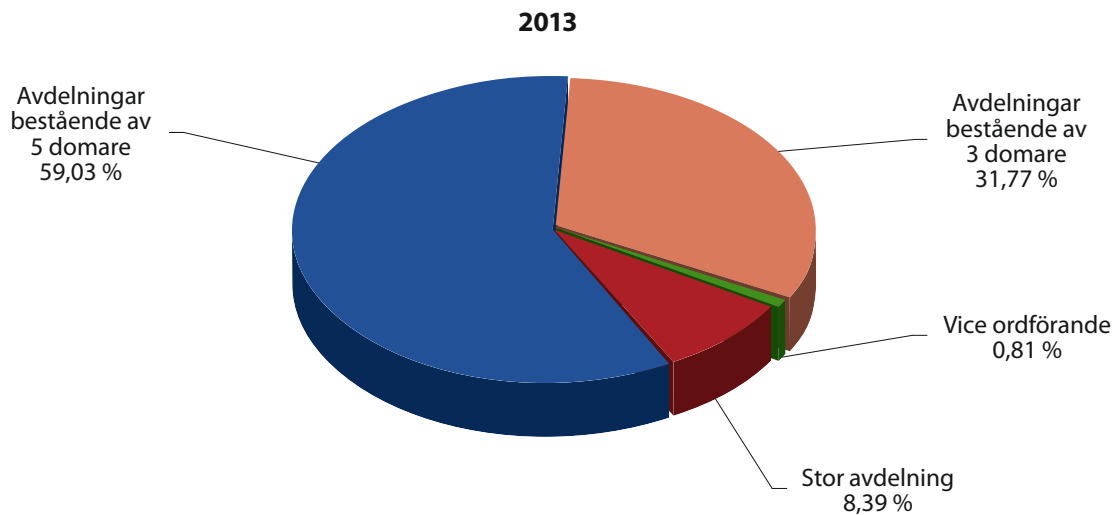
¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av att vissa mål har förenats på grund av samband (en serie förenade mål = ett mål).

² Beslut varigenom domstolen skiljer sig från ett mål på annat sätt än genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribunalen.

³ Beslut som meddelats efter en begäran enligt artiklarna 278 FEUF och 279 FEUF (tidigare artiklarna 242 EG och 243 EG) eller artikel 280 FEUF (tidigare artikel 244 EG) eller enligt motsvarande bestämmelser i Euratom-fördraget, eller beslut som meddelats till följd av ett överklagande av ett beslut om interimistiska åtgärder eller intervention.

⁴ Beslut som innebär att domstolen skiljer sig från målet genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribunalen.

7. Avgjorda mål – Dömande sammansättning (2009–2013)¹

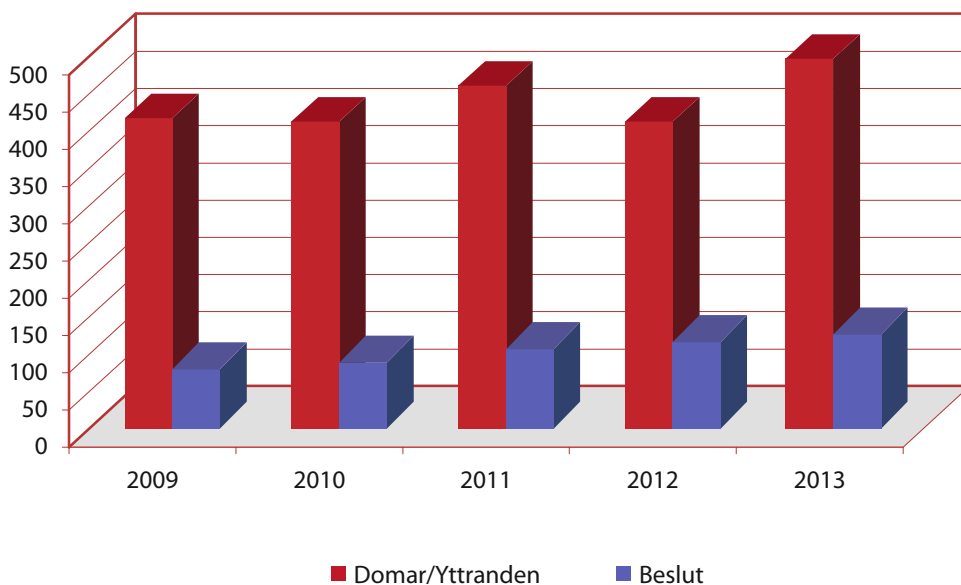

	2009			2010			2011			2012			2013		
	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt
Domstolen i plenum							1		1	1		1			
Stor avdelning	41		41	70	1	71	62		62	47		47	52		52
Avdelningar bestående av 5 domare	275	8	283	280	8	288	290	10	300	275	8	283	348	18	366
Avdelningar bestående av 3 domare	96	70	166	56	76	132	91	86	177	83	97	180	91	106	197
Ordförande		5	5		5	5		4	4		12	12			
Vice ordförande														5	5
Totalt	412	83	495	406	90	496	444	100	544	406	117	523	491	129	620

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Beslut varigenom domstolen skiljer sig från ett mål på annat sätt än genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribuanlen.

8. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättsskipningskaraktär (2009–2013)^{1 2}

	2009	2010	2011	2012	2013
Domar/Yttranden	412	406	444	406	491
Beslut	83	90	100	117	129
Totalt	495	496	544	523	620

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Beslut varigenom domstolen skiljer sig från ett mål på annat sätt än genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribuanlen.

9. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättskipningskaraktär – Föremål för talan (2009–2013)¹

	2009	2010	2011	2012	2013
Anslutning av nya stater	1		1	2	
Bolagsrätt	17	17	8	1	4
Brysselkonventionen	2				
Ekonomisk och monetär politik	1	1		3	
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning				3	6
Energi	4	2	2		1
Etableringsfrihet	13	17	21	6	13
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	26	24	24	37	46
Europeiska unionens yttre åtgärder	8	10	8	5	4
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel, bedrägeribekämpning, ...) ²		1	4	3	2
Folkhälsa			3	1	2
Forskning och teknisk utveckling samt rymden				1	1
Forskning, information, utbildning, statistik		1			
Fri rörlighet för kapital	7	6	14	21	8
Fri rörlighet för personer	19	17	9	18	15
Fri rörlighet för varor	13	6	8	7	1
Frihet att tillhandahålla tjänster	17	30	27	29	16
Gemensam fiskepolitik	4	2	1		
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik	2	2	3	9	12
Gemensamma tulltaxan ⁴	13	7	2		
Gemenskapens budget ²		1			
Gemenskapernas egna medel ²	10	5	2		
Handelspolitik	5	2	2	8	6
Immaterialrätt och industriell äganderätt	31	38	47	46	43
Industripolitik	6	9	9	8	15
Institutionell rätt	29	26	20	27	31
Jordbruk	18	15	23	22	33
Konkurrens	28	13	19	30	43
Konsumentskydd ³		3	4	9	19
Miljö- och konsumentskydd ³	60	48	25	1	
Miljö ³		9	35	27	35
Offentlig upphandling			7	12	12
Regionalpolitik	3	2			
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)			1		
Romkonventionen	1				
Skatterätt	44	66	49	64	74
Social trygghet för migrerande arbetstagare	3	6	8	8	12
Socialpolitik	33	36	36	28	27
Statligt stöd	10	16	48	10	34
Tillgång till handlingar			2	5	6
Tillnärmning av lagstiftning	32	15	15	12	24

>>>

	2009	2010	2011	2012	2013
Transport	9	4	7	14	17
Tullunionen och gemensamma tulltaxan ⁴	5	15	19	19	11
Turism				1	
Unionsmedborgarskap	3	6	7	8	12
Unionsrättens principer	4	4	15	7	17
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott				1	
EG-fördraget/FEUF	481	482	535	513	602
EU-fördraget	1	4	1		
Kol- och stålfördraget			1		
Immunitet och privilegier			2	3	
Förfarande	5	6	5	7	13
Tjänsteföreskrifterna	8	4			5
Övriga	13	10	7	10	18
TOTALT	495	496	544	523	620

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

² Rubrikerna "Gemenskapernas budget" och "Gemenskapernas egna medel" har slagits samman och återfinns under rubriken "Finansiella bestämmelser" såvitt avser mål som anhängiggjorts efter den 1 december 2009.

³ Rubriken "Miljö och konsumenter" har delats upp i två olika rubriker för mål som anhängiggjorts efter den 1 december 2009.

⁴ Rubrikerna "Gemensamma tulltaxan" och "Tullunionen" har slagits samman till en enda rubrik för mål som anhängiggjorts efter den 1 december 2009.

10. Mål avgjorda genom dom, yttrande eller beslut av rättskipningskaraktär – Föremål för talan (2013)¹

	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt
Bolagsrätt	4		4
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	3	3	6
Energi	1		1
Etableringsfrihet	13		13
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	41	5	46
Europeiska unionens yttre åtgärder	4		4
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel, bedrägeribekämpning, ...) ³	2		2
Folkhälsa	1	1	2
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	1		1
Fri rörlighet för kapital	8		8
Fri rörlighet för personer	14	1	15
Fri rörlighet för varor	1		1
Frihet att tillhandahålla tjänster	14	2	16
Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik	12		12
Handelspolitik	6		6
Immaterialrätt och industriell äganderätt	24	19	43
Industripolitik	14	1	15
Institutionell rätt	9	22	31
Jordbruk	30	3	33
Konkurrens	38	5	43
Konsumentskydd ⁴	15	4	19
Miljö ⁴	33	2	35
Offentlig upphandling	8	4	12
Skatterätt	67	7	74
Social trygghet för migrerande arbetstagare	12		12
Socialpolitik	21	6	27
Statligt stöd	30	4	34
Tillgång till handlingar	4	2	6
Tillnärmning av lagstiftning	18	6	24
Transport	16	1	17
Tullunionen och gemensamma tulltaxan ⁵	9	2	11
Unionsmedborgarskap	11	1	12
Unionsrättens principer	4	13	17
EG-fördraget/FEUF	488	114	602

>>>

	Domar/Yttranden	Beslut ²	Totalt
Förfarande		13	13
Tjänsteföreskrifterna	3	2	5
Övriga	3	15	18
TOTALT	491	129	620

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

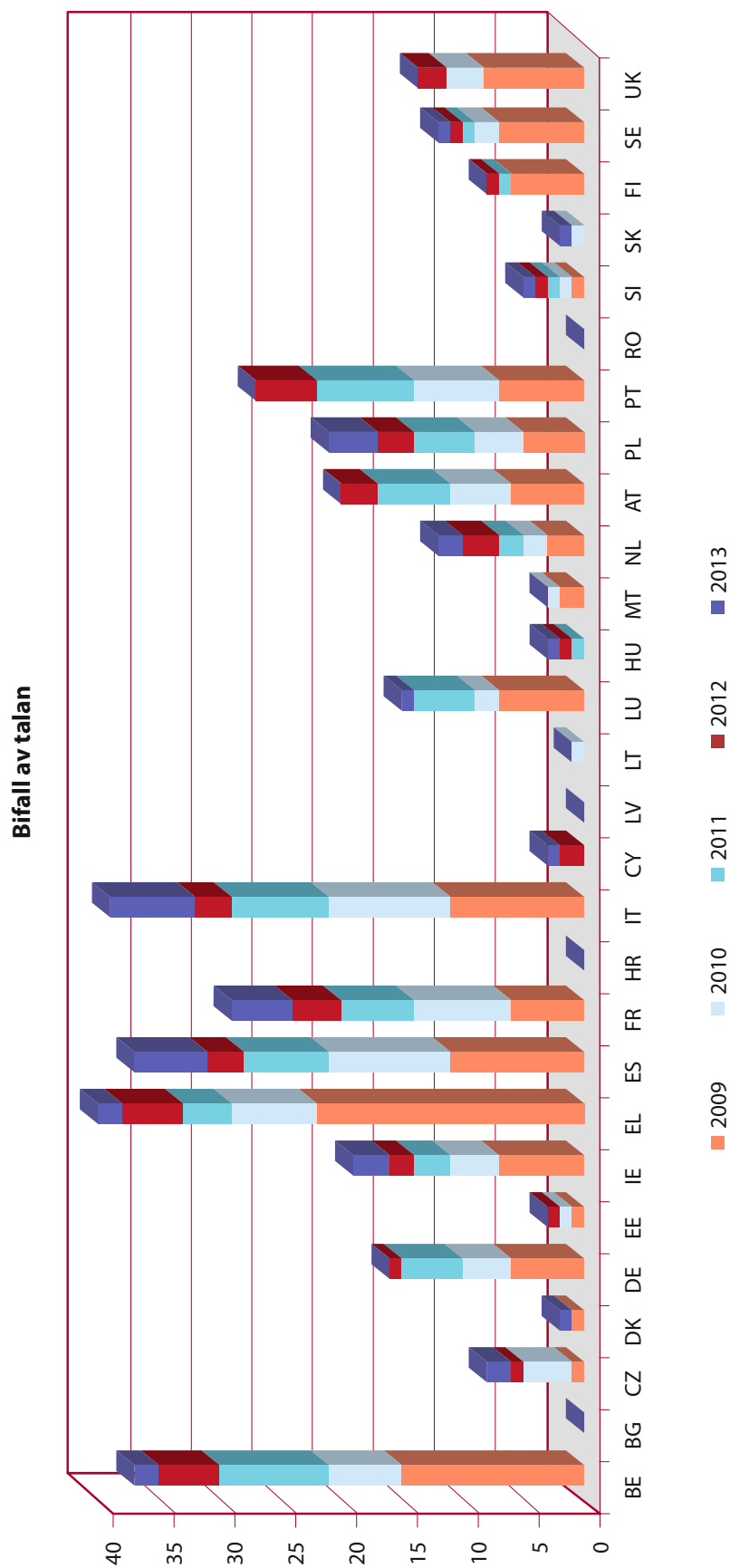
² Beslut varigenom domstolen skiljer sig från ett mål på annat sätt än genom avskrivning, genom konstaterande att anledning saknas att döma i målet eller genom återförvisning till tribunanlen.

³ Rubrikerna "Gemenskapernas budget" och "Gemenskapernas egna medel" har slagits samman och återfinns under rubriken "Finansiella bestämmelser" såvitt avser mål som anhängiggjorts efter den 1 december 2009.

⁴ Rubriken "Miljö och konsumenter" har delats upp i två olika rubriker för mål som anhängiggjorts efter den 1 december 2009.

⁵ Rubrikerna "Gemensamma tulltaxan" och "Tullunionen" har slagits samman till en enda rubrik för mål som anhängiggjorts efter den 1 december 2009.

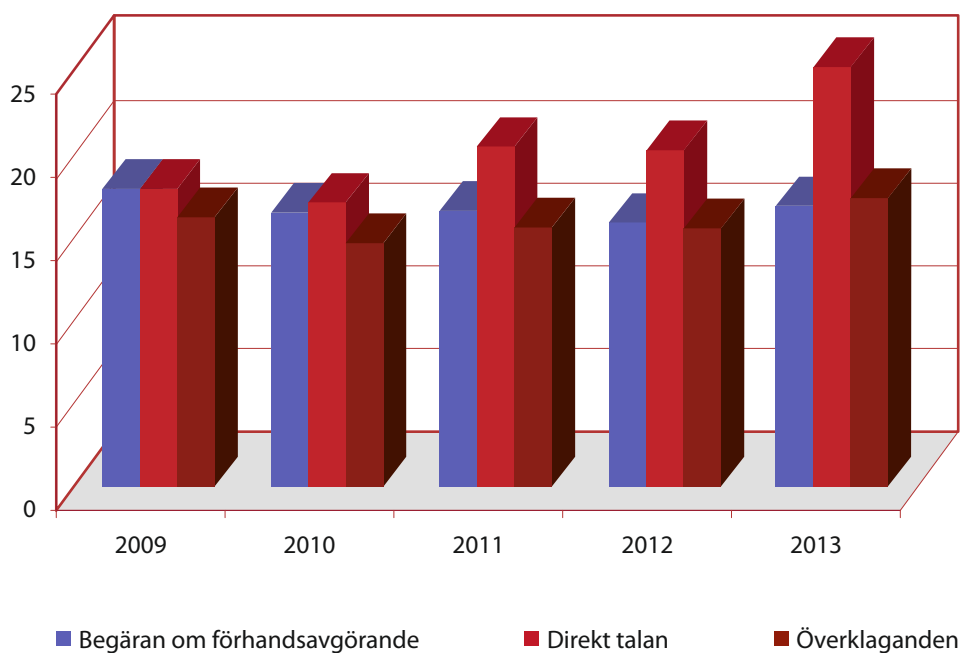
11. Avgjorda mål – Domar i mål om fördragsbrott: avgörandets innebörd (2009–2013)¹

	2009		2010		2011		2012		2013	
	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag
Belgien	15	1	6	1	9	1	5	1	2	1
Bulgarien										
Tjeckien	1		4				1		2	2
Danmark	1								1	1
Tyskland	6	2	4	2	5		1	2		2
Estland	1		1				1			
Irland	7		4		3		2		3	1
Grekland	22		7		4		5		2	1
Spanien	11		10	2	7	1	3		6	
Frankrike	6		8	2	6		4		5	3
Kroatien										
Italien	11	4	10		8	1	3		7	1
Cypern						1	2		1	
Lettland										
Litauen			1							
Luxemburg	7		2		5				1	1
Ungern					1	1	1		1	
Malta	2		1	1		1				
Nederländerna	3		2	1	2		3	1	2	2
Österrike	6		5		6		3			1
Polen	5		4	1	5		3		4	2
Portugal	7	1	7	1	8	1	5			1
Rumänien						1				
Slovenien	1		1		1		1		1	
Slovakien			1			1		1	1	
Finland	6	1			1		1			2
Sverige	7		2		1		1		1	1
Förenade kungariket	8	1	3	1			2			1
Totalt	133	10	83	12	72	9	47	5	40	23

¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av att vissa mål har förenats på grund av samband (en serie förenade mål = ett mål).

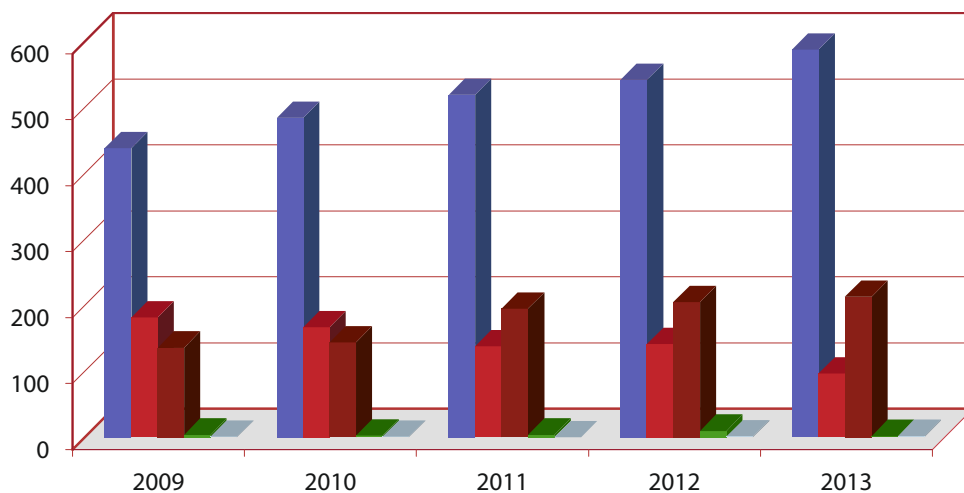
12. Avgjorda mål – Handläggningstid (2009–2013)¹ (domar och beslut av rättskipningskaraktär)

	2009	2010	2011	2012	2013
Begäran om förhandsavgörande	17,0	16,1	16,3	15,6	16,3
Förfaranden för brådskande mål om förhandsavgörande	2,6	2,2	2,5	1,9	2,2
Direkt talan	17,1	16,7	20,3	19,7	24,3
Överklaganden	15,5	14,0	15,1	15,2	16,6

¹ Följande typer av mål omfattas inte av beräkningen av handläggningstiden: mål som innehåller en mellandom eller en åtgärd för bevisupptagning, yttranden, särskilda rättegångsformer (det vill säga rättshjälp, fastställelse av rättegångskostnader, rättelse, återvinning av tredskodom, tredjemanstalan, tolkning av dom eller särskilt uppsatt beslut, resning, prövning av förste generaladvokatens förslag om omprövning av ett avgörande från tribunalen, förfaranden om utmätning, kvarstad och andra säkerhetsåtgärder och mål rörande immunitet), mål som avslutas genom ett beslut om avskrivning, beslut att anledning saknas att döma i saken, beslut om återförvisning eller beslut om överlämnande till tribunalen, interimistiska förfaranden samt överklaganden angående interimistiska åtgärder eller intervention.

13. Pågående mål per den 31 december – Typ av förfaranden (2009–2013)¹

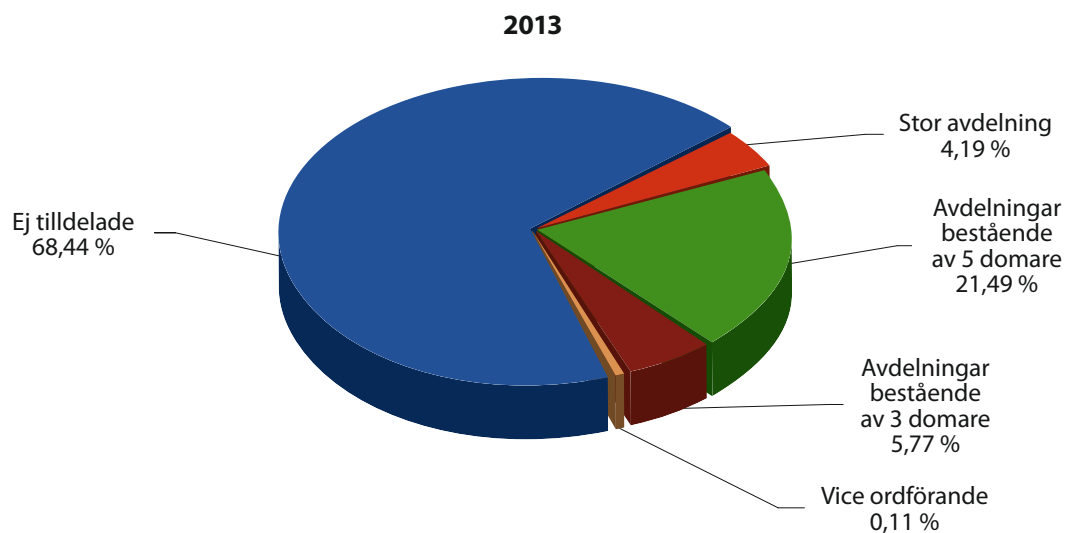

■ Begäran om förhandsavgörande ■ Direkt talan ■ Överklaganden
■ Särskilda rättegångsformer ■ Begäran om yttrande

	2009	2010	2011	2012	2013
Begäran om förhandsavgörande	438	484	519	537	574
Direkt talan	170	167	131	134	96
Överklaganden	129	144	195	205	211
Särskilda rättegångsformer	4	3	4	9	1
Begäran om yttrande	1	1		1	2
Totalt	742	799	849	886	884

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

14. Pågående mål per den 31 december – Dömande sammansättning (2009–2013)¹

	2009	2010	2011	2012	2013
Domstolen i plenum		1			
Stor avdelning	65	49	42	44	37
Avdelningar bestående av 5 domare	169	193	157	239	190
Avdelningar bestående av 3 domare	15	33	23	42	51
Ordförande	3	4	10		
Vice ordförande				1	1
Ej tilldelade	490	519	617	560	605
Totalt	742	799	849	886	884

¹ De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

15. Övrigt – Skyndsam handläggning (2009–2013)

	2009		2010		2011		2012		2013	
	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag
Direkt talan				1			1			
Begäran om förhandsavgörande	1	3	4	8	2	7	1	4		14
Överklaganden		1				5		1		
Särskilda rättegångsformer		1								
Totalt	1	5	4	9	2	12	2	5		14

16. Övrigt – Förfaranden för brådskande mål om förhandsavgörande (2009–2013)

	2009		2010		2011		2012		2013	
	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag	Bifall	Avslag
Polisiärt och straffrättsligt samarbete		1								
Ett område med frihet, säkerhet och rättvisa	2		5	4	2	5	4	1	2	3
Totalt	2	1	5	4	2	5	4	1	2	3

17. Övrigt – Interimistiska förfaranden (2013)¹

	Anhängiggjorda interimistiska förfaranden	Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	Beslutets innebörd	
			Avslag	Bifall
Tillgång till handlingar		2	2	
Statligt stöd		1		
Konkurrens		1	2	
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	1		1	
Folkhälsa		1	1	
TOTALT	1	5	6	

¹ De angivna siffrorna (nettosiffror) visar antalet mål med beaktande av att vissa mål har förenats på grund av samband (en serie förenade mål = ett mål).

18. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2013) – Inkomna mål och domar

År	Inkomna mål ¹							Domar/Yttranden ²
	Begäran om förhandsavgörande	Direkt talan	Överklaganden	Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	Begäran om yttrande	Totalt	Ansökan om interimistiska åtgärder	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1 218				1 324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238

>>>

År	Inkomna mål ¹							Domar/Yttranden ²
	Begäran om förhandsavgörande	Direkt talan	Överklaganden	Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention	Begäran om yttrande	Totalt	Ansökan om interimistiska åtgärder	
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
Totalt	8 282	8 827	1 578	106	22	18 815	356	9 797

¹ Bruttosiffror, särskilda rättegångsformer undantagna.

² Nettosiffror.

19. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2013) – Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och år)

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Övrigt ¹	Totalt
1961																			1											1
1962																			5											5
1963																1			5											6
1964												2							4											6
1965					4					2									1											7
1966																			1											1
1967	5				11					3						1			3											23
1968	1				4					1		1							2											9
1969	4				11					1						1														17
1970	4				21					2		2							3											32
1971	1				18					6		5				1			6											37
1972	5				20					1		4							10											40
1973	8				37					4		5				1			6											61
1974	5				15					6		5							7									1		39
1975	7			1	26					15		14				1			4									1		69
1976	11				28					8		12							14								1			75
1977	16			1	30					14		7							9								5			84
1978	7			3	46					12		11							38								5			123
1979	13			1	33					18		19					1		11								8			106
1980	14			2	24					14		19							17								6			99
1981	12			1	41					17		11					4		17								5			108
1982	10			1	36					39		18							21								4			129
1983	9			4	36					15		7							19								6			98
1984	13			2	38					34		10							22								9			129
1985	13				40					45		11				6			14								8			139
1986	13			4	18			2	1	19		5				1			16								8			91
1987	15			5	32			2	17	1	36	5				3			19								9			144

>>>

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Övrigt¹	Totalt	
1988	30			4	34				1	38		28				2			26									16		179	
1989	13			2	47		1	2	2	28		10				1			18			1						14		139	
1990	17			5	34		4	2	6	21		25				4			9			2						12		141	
1991	19			2	54		2	3	5	29		36				2			17			3						14		186	
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1						18		162	
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204	
1994	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1						24		203	
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251	
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256	
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2				6	7	18		239	
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7				2	6	24		264	
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7				4	5	22		255	
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8				5	4	26	1	224	
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4				3	4	21		237	
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3				7	5	14		216	
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1				4	4	22		210	
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249	
2005	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221	
2006	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3				1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1			1	5	6	16		265
2008	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288	
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302	
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385	
2011	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423	
2012	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404	
2013	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450	
Totalt	739	65	34	155	2 050	15	72	166	313	886		1 227	5	30	23	83	84	2	879	429	60	116	63	5	24	83	111	561	2	8 282	

¹ Mål C-265/00, Campina mot Melkunie (Cour de justice Benelux / Benelux Gerichtshof).
Mål C-196/09, Miles m.fl. (Chambre de recours des écoles européennes).

20. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2013) – Begäran om förhandsavgörande som anhängiggjorts (per medlemsstat och domstol)

			Totalt
Belgien	Cour constitutionnelle	28	
	Cour de cassation	90	
	Conseil d'État	68	
	Övriga domstolar	553	739
Bulgarien	Върховен касационен съд	1	
	Върховен административен съд	10	
	Övriga domstolar	54	65
Tjeckien	Ústavní soud		
	Nejvyššího soudu	2	
	Nejvyšší správní soud	16	
	Övriga domstolar	16	34
Danmark	Højesteret	33	
	Övriga domstolar	122	155
Tyskland	Bundesverfassungsgericht		
	Bundesgerichtshof	184	
	Bundesverwaltungsgericht	109	
	Bundesfinanzhof	295	
	Bundesarbeitsgericht	26	
	Bundessozialgericht	75	
	Övriga domstolar	1 361	2 050
Estland	Riigikohus	5	
	Övriga domstolar	10	15
Irland	Supreme Court	23	
	High Court	23	
	Övriga domstolar	26	72
Grekland	Άρειος Πάγος	10	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	51	
	Övriga domstolar	105	166
Spanien	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	49	
	Övriga domstolar	263	313
Frankrike	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	107	
	Conseil d'État	83	
	Övriga domstolar	695	886
Kroatien	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud		
	Visoki prekršajni sud		

>>>

			Totalt
Italien	Corte Costituzionale	2	
	Corte suprema di Cassazione	119	
	Consiglio di Stato	101	
	Övriga domstolar	1 005	1 227
Cypern	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Övriga domstolar	1	5
Lettland	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa		
	Övriga domstolar	9	30
Litauen	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas	1	
	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas	9	
	Lietuvos vyriausiasis administracinis Teismas	7	
	Övriga domstolar	6	23
Luxemburg	Cour supérieure de justice	10	
	Cour de cassation	12	
	Cour administrative	10	
	Övriga domstolar	51	83
Ungern	Kúria	15	
	Fővárosi Ítéltábla	4	
	Szegedi Ítéltábla	2	
	Övriga domstolar	63	84
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Övriga domstolar	2	2
Nederländerna	Hoge Raad der Nederlanden	239	
	Raad van State	95	
	Centrale Raad van Beroep	58	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	148	
	Tariefcommissie	35	
	Övriga domstolar	304	879
Österrike	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	98	
	Verwaltungsgerichtshof	76	
	Övriga domstolar	250	429
Polen	Trybunał Konstytucyjny		
	Sąd Najwyższy	6	
	Naczelny Sąd Administracyjny	24	
	Övriga domstolar	30	60
Portugal	Supremo Tribunal de Justiça	3	
	Supremo Tribunal Administrativo	51	
	Övriga domstolar	62	116

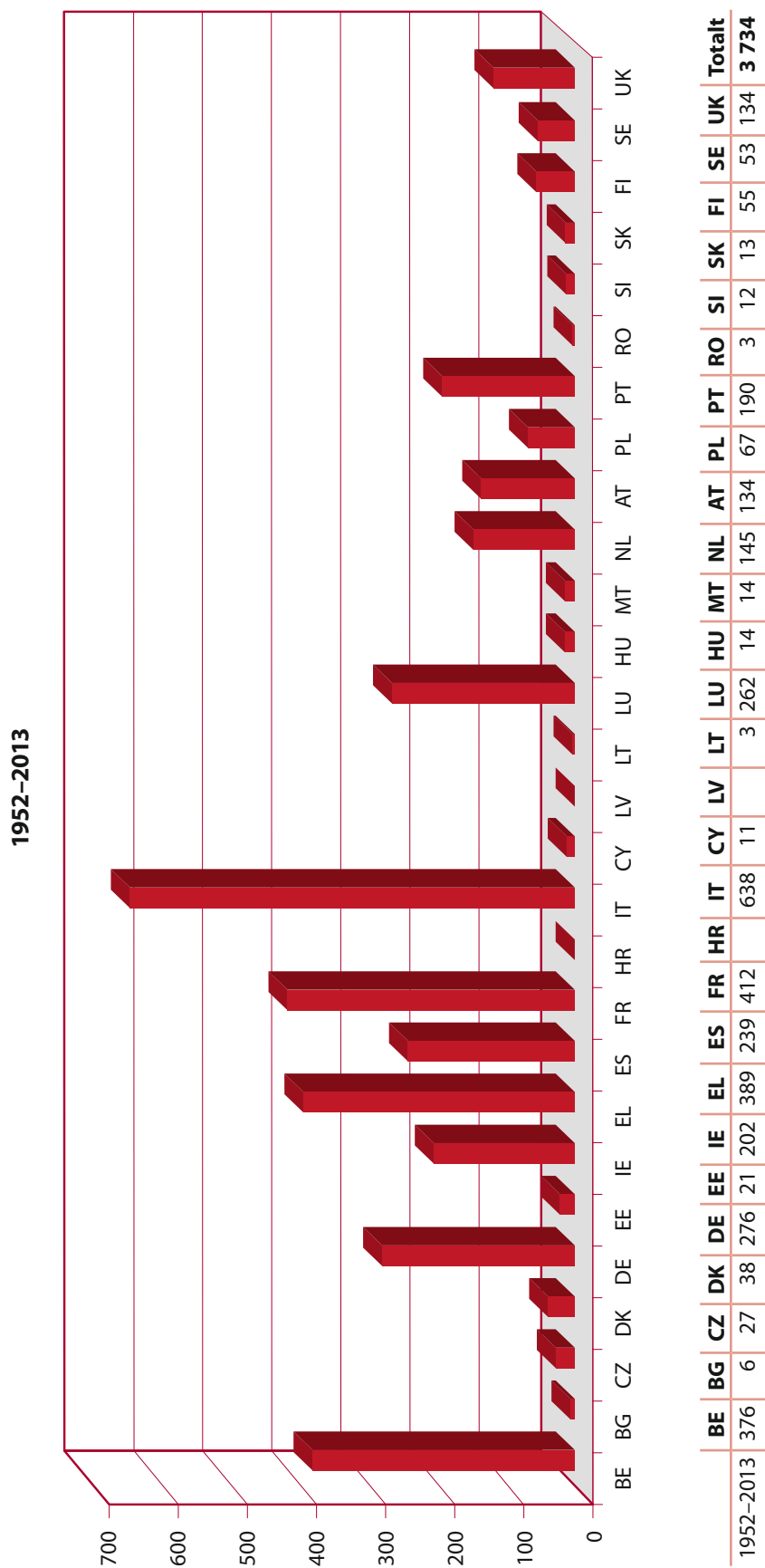
>>>

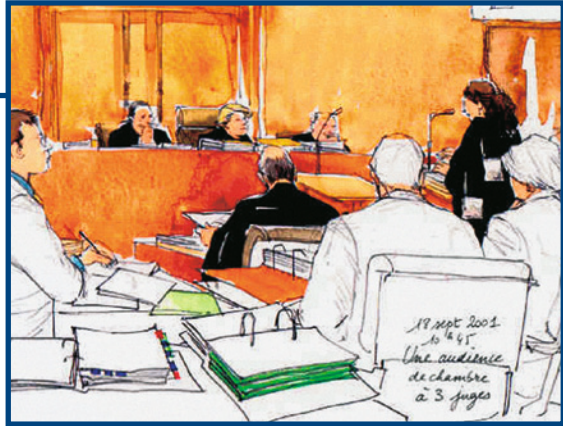
			Totalt
Rumänien	Înalta Curte de Casație și Justiție	6	
	Curtea de Apel	31	
	Övriga domstolar	26	63
Slovenien	Ustavno sodišče		
	Vrhovno sodišče	2	
	Övriga domstolar	3	5
Slovakien	Ústavný Súd		
	Najvyšší súd	9	
	Övriga domstolar	15	24
Finland	Högsta domstolen	13	
	Högsta förvaltningsdomstolen	42	
	Työtuomioistuin	3	
	Övriga domstolar	25	83
Sverige	Högsta domstolen	17	
	Högsta förvaltningsdomstolen	5	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	3	
	Övriga domstolar	81	111
Förenade kungariket	House of Lords	40	
	Supreme Court	5	
	Court of Appeal	73	
	Övriga domstolar	443	561
Övriga	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	1	
	Europaskolornas överklagandenämnd ²	1	2
Totalt			8 282

¹ Mål C-265/00, Campina Melkunie.

² Mål C-196/09, Miles m.fl.

21. Den dömande verksamhetens allmänna utveckling (1952–2013) – Anhängiggjorda mål om fördragsbrott

Kapitel II

Tribunalen

A – Tribunalens verksamhet år 2013

Av ordföranden Marc Jaeger

År 2013 kännetecknades av Republiken Kroatians anslutning till Europeiska unionen och av att tribunalen, den 4 juli 2013, välkomnade den första kroatiska domaren, Vesna Tomljenović, bland sina ledamöter. Denna utnämning föregicks av utnämningen av Carl Wetter, som tillträdde sitt ämbete den 18 mars 2013, för att ersätta Nils Wahl som i sin tur utnämndes till generaladvokat vid domstolen den 28 november 2012. Sedan Josef Azizi (domare vid tribunalen sedan år 1995), Vilenas Vadapalas (domare vid tribunalen sedan år 2004), Santiago Soldevila Fragoso och Laurent Truchot (båda två domare vid tribunalen sedan år 2007) samt Kevin O'Higgins (domare vid tribunalen sedan år 2008) lämnat sina ämbeten, utnämndes den 16 september 2013 Viktor Kreuschitz, Egidijus Bieliūnas, Ignacio Ulloa Rubio, Stéphane Gervasoni och Anthony Michael Collin till deras respektive ersättare. Med anledning slutligen av att Küllike Jürimäe (domare vid tribunalen sedan år 2004) avgick för att utnämnas till ledamot av domstolen, tillträdde Lauri Madise sitt uppdrag vid tribunalen den 23 oktober 2013.

Denna omfattande ny tillsättning (vilken motsvarar en fjärdedel av tribunalens ledamöter) visar, ytterligare en gång, problematiken med stabiliteten i tribunalens sammansättning. Tribunalen har stått inför utmaningen att integrera åtta nya ledamöter i en struktur som består av totalt 28. Även om detta onekligen innebär en förnyelse kommer det emellertid att påverka tribunalens verksamhet under år 2014.

Vad gäller den ny tillsättning som sker vart tredje år utsågs under år 2013 tribunalens ordförande. För första gången utsågs även en vice-ordförande, Heikki Kanninen, samt avdelningsordförandena Maria Eugénia Martins de Nazaré Martins Ribeiro, Savvas S. Papasavvas, Miro Prek, Alfred Dittrich, Sten Frimodt Nielsen, Marc van der Woude, Dimitrios Gratsias och Guido Berardis. Samtidigt inrättades en nionde avdelning i syfte att ytterligare öka tribunalens prestationer.

I statistiskt hänseende kan många lärdomar dras av år 2013. För det första har tribunalen – för tredje året i rad – visat sin ökade förmåga att handlägga mål som en följd av den genomförda interna reformen och en ständig strävan att förbättra sina arbetsmetoder. Under år 2013 avgjordes sålunda 702 mål (trots de stränga organisatoriska krav som är en följd av de ny tillsättningar som sker vart tredje år), vilket innebär att det under de senaste tre åren avgjorts i snitt 700 mål årligen. Jämförelsevis avgjordes 480 mål under år 2008. Under en femårsperiod har effektivitetsvinsterna möjliggjort en ökning av tribunalens produktivitet med 45 procent. Vidare har antalet anhängiggjorda mål nått ett historiskt rekord med 790 nya mål, vilket är en ökning med 30 procent jämfört med år 2012. Den allmänna trenden med ett ökat antal mål vid tribunalen, i synnerhet vad gäller immaterialrättsliga mål, bekräftas härvid på ett synnerligen tydligt sätt. Som en följd härav har antalet nu pågående mål kraftigt ökat och passerat gränsen 1 300 mål (1 325). Vad sedan gäller handläggningstiden kännetecknas denna – allmänt sett (det vill säga inbegripet de mål som avgörs genom beslut) – förvisso av en konjunkturbetonad ökning om 10 procent (vilken innebär att handläggningstiden nu uppgår till 26,9 månader). Det ska dock betonas att såvitt gäller mål som avgörs genom dom kan en minskning av handläggningstiden med en månad jämfört med år 2012 konstateras, vilket ger ett genomsnitt på 30,6 månader.

En genomgång av dessa olika omständigheter visar att även om tribunalens åtgärder för att förbättra sin effektivitet har burit frukt kan tribunalen emellertid inte styra över stabiliteten i dess sammansättning eller sin arbetsbörda. Mer än någonsin ankommer det på unionens behöriga myndigheter att vara medvetna om den absoluta nödvändigheten av att ge tribunalen resurser

som gör det möjligt för den att fullfölja sitt grundläggande uppdrag, det vill säga att garantera rätten till ett effektivt domstolsskydd. Detta skydd ställer krav på unionsdomstolarna vad gäller domstolsprövningens kvalitet och nivå samt vad gäller skyndsamhet.

Omarbetningen av tribunalens rättegångsregler kommer att tillställas Europeiska unionens råd i början av år 2014 och kommer att möjliggöra en modernisering av tribunalens processuella regler samt generera vinster i effektivitetshänseende. Det är dock uppenbart att det här inte kan röra sig om en åtgärd för att förändra den stora skevhet som föreligger mellan tribunalens kapacitet att avgöra mål och mängden mål som anhängiggörs vid den.

Följande sidor försöker ge en översikt, nödvändigtvis i valda delar, av rättspraxis som varit avgörande för år 2013. Här kommer vikten av att det finns en allmän unionsdomstol som prövar mål om direkt talan att belysas. Detta gäller i såväl ekonomiskt hänseende som på områden såsom folkhälsa, utrikespolitik, allmän säkerhet och miljö.

I. Rättsakters lagenlighet

Upptagande till sakprövning av talan som väckts med stöd av artikel 263 FEUF

1. Begreppet rättsakt mot vilken talan kan väckas

I målet T-556/11, *European Dynamics Luxembourg m.fl. mot harmoniseringsbyrån* (beslut av den 12 september 2013, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) hade tribunalen anledning att uttala sig i frågan huruvida ett beslut från direktören för Byrån för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken, mönster och modeller) (harmoniseringsbyrån) att tilldela andra anbudsgivare kontraktet, vilket antagits i ett öppet anbudsförfarande, utgör en rättsakt mot vilken talan om ogiltigförklaring kan väckas. Harmoniseringsbyrån bestred att så var fallet.

Tribunalen framhöll för det första att artikel 263 första stycket andra meningen FEUF utgör en ny primärrättslig bestämmelse, enligt vilken unionsdomstolen även ska granska lagenligheten av sådana akter antagna av unionens organ eller byråer som är avsedda att ha rättsverkan i förhållande till tredje man. Syftet med denna bestämmelse är att fylla en betydande lucka i den tidigare artikel 230 första stycket EG genom att uttryckligen göra det möjligt att väcka talan vid unionsdomstolen mot inte bara institutionernas akter i den mening som avses i artikel 13 FEU utan även mot tvingande akter från unionens organ och byråer. Enligt artikel 115.1 i varumärkesförordning nr 207/2009¹ utgör harmoniseringsbyrån en av unionens byråer i den mening som avses i artikel 263 första stycket andra meningen FEUF. Tribunalen är följaktligen behörig att pröva en talan som väckts mot harmoniseringsbyråns akter. Till dessa akter hör sådana som antagits av dess direktör vad gäller offentlig upphandling och som är avsedda att ha rättsverkan i förhållande till tredje man.

Tribunalen erinrade vidare om att det föreskrivs i artikel 122.1 i förordning nr 207/2009 att "[k]ommissionen ska kontrollera lagligheten av de åtgärder som byråns direktör vidtar, för vilka det inte föreskrivs i gemenskapslagstiftningen att laglighetskontroll ska företas av något annat organ". Tillämpningsområdet för denna bestämmelse villkoras således av att det inte sker någon lagenlighetskontroll av de åtgärder som byråns direktör vidtar hos ett annat organ. Tribunalen ansåg sig emellertid utgöra ett sådant "annat organ", eftersom den utövar en sådan kontroll. Sedan

¹ Rådets förordning (EG) nr 207/2009 av den 26 februari 2009 om gemenskapsvarumärken (EUT L 78, s. 1).

ikraftträdandet av artikel 263 FEUF föreligger det inte längre något behov av att framkalla ett beslut av Europeiska kommissionen för att det åtminstone indirekt ska bli möjligt att väcka talan vid unionsdomstolen mot akter som antas av unionens organ eller byråer och det saknas grund för att anse att förfarandet enligt artikel 122 i förordning nr 207/2009 är ett obligatoriskt steg innan talan väcks vid unionsdomstolen.

2. Begreppet regleringsakt som inte medför genomförandeåtgärder

Under år 2013 preciserade tribunalen i flera viktiga avseenden begreppet regleringsakt som inte medför genomförandeåtgärder i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket FEUF.

I beslut av den 5 februari 2013 i mål T-551/11, *BSI mot rådet* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), vilket avsåg en talan om ogiltigförklaring av genomförandeförordningen (EU) nr 723/11² om utvidgning av den slutgiltiga antidumpningstull som införts genom förordning (EG) nr 91/2009³ fann tribunalen – efter att först ha konstaterat att den angripna förordningen var en regleringsakt i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket FEUF – inom ramen för analysen av begreppet regleringsakt som inte medför genomförandeåtgärder att syftet med artikel 263 fjärde stycket FEUF skulle beaktas. Syftet med denna artikel är att fysiska eller juridiska personer ska kunna väcka talan mot regleringsakter som berör dem direkt och som inte medför genomförandeåtgärder, för att en situation där sådana personer tvingas bryta mot lagen för att få tillgång till domstolsprövning ska kunna undvikas.

I detta fall konstaterade tribunalen att eftersom de beslut som sökanden mottagit från de behöriga nationella tullmyndigheterna under alla omständigheter hade antagits med tillämpning av den angripna förordningen medförde förordningen genomförandeåtgärder i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket FEUF. Tribunalen ansåg inte att detta konstaterande påverkades av syftet med denna bestämmelse, eftersom sökanden i princip kunde väcka talan mot de nationella åtgärder som vidtagits till genomförande av den angripna förordningen och således vid en nationell domstol göra gällande att förordningen var rättsstridig. Den nationella domstolen hade i ett sådant fall kunnat tillämpa bestämmelserna i artikel 267 FEUF innan den avgjorde målet och därigenom undgått att dessförinnan bryta mot den angripna förordningen. Detsamma gäller sökandens argument att skyddet för sökandens personliga rättigheter äventyrades, eftersom möjligheten att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, enligt sökanden, inte innebar att sökanden gavs ett fullständigt och effektivt domstolsskydd. Det framgår nämligen av fast rättspraxis att villkoren enligt vilka enskilda kan väcka talan mot en förordning ska tolkas med hänsyn till principen om ett effektivt domstolsskydd och att unionsdomstolen inte utan att överskrida sin befogenhet kan tolka villkoren i fråga på ett sätt som avviker från villkoren som uttryckligen föreskrivs i fördraget.

Tribunalen hade även att tolka detta begrepp i dom av den 7 mars 2013 i mål T-93/10, *Bilbaina de Alquitranes m.fl. mot Echa* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen). Detta mål avsåg en talan om ogiltigförklaring av ett beslut från Europeiska kemikaliemyndigheten (Echa)

² Rådets genomförandeförordning (EU) nr 723/2011 av den 18 juli 2011 om utvidgning av den slutgiltiga antidumpningstull som genom förordning (EG) nr 91/2009 införts på import av vissa fästdon av järn eller stål med ursprung i Folkrepubliken Kina till att även omfatta import av vissa fästdon av järn eller stål som avsänts från Malaysia, oavsett om produkternas deklarerade ursprung är Malaysia eller inte (EUT L 194, s. 6).

³ Rådets förordning (EG) nr 91/2009 av den 26 januari 2009 om införandet av en slutgiltig antidumpningstull beträffande import av vissa fästdon av järn eller stål med ursprung i Folkrepubliken Kina (EUT L 29, s. 1).

om att identifiera högttemperatursbeck (stenkolstjära) som ett ämne som inger mycket stora betänkligheter och som uppfyller kriterierna i artikel 57 a, d och e i förordning nr 1907/2006⁴.

Tribunalen erinrade om att begreppet regleringsakt i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket FEUF ska förstås som alla akter som har allmän giltighet, med undantag för lagstiftningsakter. Så är fallet med ett sådant beslut som det som var aktuellt i detta mål. Ett sådant beslut har allmän giltighet, eftersom det är tillämpligt på fastställda situationer och medför rättsverkningar för en allmänt och abstrakt angiven personkrets, det vill säga bland annat varje fysisk eller juridisk person som omfattas av tillämpningsområdet för artiklarna 31.9 a och 34 a i förordning nr 1907/2006. Vidare utgör ett sådant beslut inte en lagstiftningsakt, eftersom det varken har antagits enligt det ordinarie lagstiftningsförfarandet eller enligt det särskilda lagstiftningsförfarandet, i den mening som avses i artikel 289.1–289.3 FEUF. Slutligen medför den angripna rättsakten, vilken antagits på grundval av artikel 59 i förordning nr 1907/2006, inte några genomförandeåtgärder, eftersom identifieringen av ett ämne som ett ämne som inger mycket stora betänkligheter medför informationsskyldigheter utan att några andra åtgärder därvid är nödvändiga.

Tribunalen framhöll även att artikel 263 första stycket FEUF innehåller uttryckliga föreskrifter om granskning av lagenligheten hos sådana akter antagna av unionens organ eller byråer som är avsedda att ha rättsverkan i förhållande till tredje man. Fördragets upphovsmän gav således uttryck för sin avsikt att i princip även underställa kemikaliemyndighetens akter, som den antar i egenskap av unionsorgan, unionsdomstolens prövning. Kemikaliemyndighetens uppgift enligt artikel 75.1 i förordning nr 1907/2006 – det vill säga att handlägga och i vissa fall utföra tekniska, vetenskapliga och administrativa frågor i samband med denna förordning samt att sörja för enhetlighet på unionsnivå – medför inte heller att den saknar befogenhet att anta en regleringsakt.

Slutligen hade tribunalen att avgöra målet T-400/11, *Altadis mot kommissionen* (beslut av den 9 september 2013, ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen), vilket avsåg en talan om delvis ogiltigförklaring av ett beslut från kommissionen varigenom en stödordning – bestående i tillåtande av avskrivning av skatt på finansiellt mervärde vid förvärv av aktieinnehav i utländska företag – förklarades vara oförenlig med den inre marknaden. Enligt kommissionen krävs det att ett antal nationella åtgärder vidtas för att genomföra det angripna beslutet, det vill säga särskilt den spanska lagstiftarens upphävande av den omtvistade stödordningen, skattemyndigheternas återkrav från mottagarna av olagligt stöd som beviljats i enlighet med den omtvistade stödordningen och dessa myndigheters beviljande eller ej av den aktuella skatteförmånen.

Tribunalen uttalade att det framgår av artikel 288 fjärde stycket FEUF att ett sådant beslut som det som var aktuellt i detta mål är bindande till alla delar endast för dem till vilka det riktar sig. Skyldigheten att inte bevilja stöd enligt den omtvistade stödordningen, att upphäva de beviljade skatteförmånerna och att återkräva de stöd som utbetalats i enlighet med denna stödordning utgör således tvingande rättsverkningar av det angripna beslutet för den medlemsstat som beslutet riktar sig till. Det angripna beslutet har emellertid inte några sådana rättsverkningar för stödmottagarna enligt den omtvistade stödordningen. I artikel 1.1 i det angripna beslutet sägs inget om vilka konsekvenser som den omtvistade stödordningens oförenlighet med den inre marknaden ska ha för var och en av stödmottagarna. Det angripna beslutet innebär nämligen inte i sig självt något förbud eller föreläggande för dessa stödmottagare. Vidare är konsekvenserna av

⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006 av den 18 december 2006 om registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach), inrättande av en europeisk kemikaliemyndighet, ändring av direktiv 1999/45/EG och upphävande av rådets förordning (EEG) nr 793/93 och kommissionens förordning (EG) nr 1488/94 samt rådets direktiv 76/769/EEG och kommissionens direktiv 91/155/EEG, 93/67/EEG, 93/105/EG och 2000/21/EG (EUT L 396, s. 1).

stödets oförenlighet inte nödvändigtvis desamma för var och en av stödmottagarna enligt den omtvistade stödordningen. Konsekvenserna av stödets oförenlighet måste således individualiseras genom en rättsakt från de behöriga nationella myndigheterna, såsom ett taxeringsbeslut som utgör en genomförandeåtgärd för artikel 1.1 i det angripna beslutet i den mening som avses i artikel 263 fjärde stycket FEUF. Det saknar härvidlag betydelse att den berörda medlemsstaten inte förfogar över något utrymme för skönsässig bedömning vid genomförandet av det angripna beslutet. Även om avsaknaden av utrymme för skönsässig bedömning är ett villkor som ska undersökas före bedömningen av om villkoret personligen berörd är uppfyllt vad gäller en sökande utgör förekomsten av en rättsakt som inte medför genomförandeåtgärder nämligen ett villkor som är separat från villkoret att personen i fråga ska vara personligen berörd.

Konkurrensregler tillämpliga på företag

1. Allmänt

a) Klagomål – Omprövning

I de förenade målen T-104/07 och T-339/08, *BVGD mot kommissionen* (dom av den 11 juli 2013, ej publicerad i rättsfallssamlingen) hade tribunalen anledning att uttala sig om kommissionens möjlighet att, efter det att den beslutat att avslå ett klagomål, inleda ett kompletterande förfarande för att ompröva den situation som var föremål för beslutet. Dessa mål grundade sig på ett klagomål till kommissionen från Belgische Vereniging van handelaars in- en uitvoerders geslepen diamant (BVGD), en belgisk sammanslutning för förhandlare, importörer och exportörer av slipade diamanter, mot ett bolag som bedrev verksamhet inom denna bransch. BVGD påstod att de avtal som detta bolag hade ingått med sina kunder och som avsåg inrättandet av ett system för tillhandahållande av rådiamanter stred mot artiklarna 101 FEUF och 102 FEUF. Kommissionen avtog klagomålet med motiveringen att det inte fanns något gemenskapsintresse av att återuppta inspektionen. Kommissionen beslutade emellertid, mot bakgrund av tribunalens dom av den 11 juli 2007 i målet *Alrosa mot kommissionen*⁵, vilken hade meddelats efter avslaget, att ompröva ärendet och inleda ett kompletterande förfarande.

Tribunalen hade att pröva sökandens argument att kommissionen endast är behörig att ompröva sina beslut om de ålägger någon en skyldighet eller en påföljd. Så var inte fallet i detta mål. Tribunalen erinrade om att den allmänna rättsprincipen om att administrationen har möjlighet att ompröva och, i förekommande fall, återkalla en individuell administrativ rättsakt, vilken grundar sig på medlemsstaternas rättsordningar, hade tillämpats sedan domstolen meddelade sina första domar. En rättsstridig administrativ rättsakt som är gynnande eller som ger upphov till subjektiva rättigheter kan således återkallas, förutsatt att den institution som antagit rättsakten uppfyller villkoren om återkallande inom en rimlig tid och om skydd för berättigade förväntningar hos mottagaren av rättsakten, som har kunnat förlita sig på att denna var rättsenlig.

Kommissionen kunde inte heller kritiseras för att den inte hade återkallat det ursprungliga avslagsbeslutet och därefter fattat ett nytt avslagsbeslut. Ett sådant återkallande skulle nämligen ha stridit mot rättspraxis med avseende på den allmänna principen om återkallande av administrativa rättsakter. Även om en rättsakt inte ger upphov till subjektiva rättigheter, såsom är fallet med ett avslagsbeslut, omfattar nämligen möjligheten till återkallande enligt unionsdomstolarna endast rättsstridiga rättsakter. Unionsdomstolarna grundar sig härvidlag bland annat på principen om god förvaltningssed och rättssäkerhetsprincipen. Eftersom det endast var en av grunderna

⁵ Mål T-170/06, REG 2006, s. II-2601.

för avslagsbeslutet som hade förklarats rättsstridig och sedermera ogiltigförklarats i domen i det ovannämnda målet *Alrosa mot kommissionen* kunde det kompletterande förfarandet endast avse denna grund och avslagsbeslutet kunde endast återkallas om kommissionen fann det nödvändigt, på grund av att det saknades åtaganden från de bolag som ingått det omtvistade avtalet, att återuppta inspektionen med avseende på detta avtal, varvid den aktuella rättsstridigheten påverkade valet att avslå klagomålet. Tribunalen fann inte att kommissionen genom detta tillvägagångssätt hade blandat samman omständigheter avseende förfarandet för återkallande med saken i ärendet, vilken kännetecknades av att det saknades ett tillräckligt gemenskapsintresse. Kommissionen hade endast prövat huruvida villkoret för att återkalla en rättsakt, det vill säga att rättsakten är rättsstridig, var uppfyllt i det aktuella fallet.

b) Inspektioner – Lagenligheten av systemet med inspektioner (artikel 20.4 i förordning (EG) nr 1/2003)

I de förenade målen T-289/11, T-290/11 och T-521/11, *Deutsche Bahn m.fl. mot kommissionen* (dom av den 6 september 2013, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) hade tribunalen att bedöma lagenligheten av det system med inspektioner som införts genom artikel 20.4 i förordning (EG) nr 1/2003⁶. Målen hade anhängiggjorts genom att talan hade väckts mot ett antal kommissionsbeslut inom järnvägssektorn där sökandena hade ålagts att underkasta sig inspektioner. Sökandena gjorde gällande att de omtvistade besluten hade fattats utan förhandstillstånd från en rättslig myndighet, vilket innebar att de garantier som säkerställs genom principen om hemmets okränkbarhet inte hade iakttagits. Sökandena framställde även invändning om rättegångshinder avseende, bland annat, ovannämnda bestämmelse i förordning nr 1/2003.

I detta hänseende konstaterade tribunalen inledningsvis att utövandet av kommissionens befogenheter enligt denna bestämmelse att genomföra inspektioner hos ett företag utgör en uppenbar inskränkning av företagets rätt till sitt privatliv, sitt hem och sin korrespondens. Det system som har inrättats genom förordning nr 1/2003, särskilt artikel 20.4 i förordningen, ansågs emellertid vara förenat med lämpliga och tillräckliga garantier motsvarande en tillräckligt strikt reglering av kommissionens befogenheter. Dessa garantier, vilka kan kompensera avsaknaden av ett förhandstillstånd från en rättslig myndighet, kan delas in i fem kategorier. Tribunalen fann att det sätt på vilket det system som inrättats genom förordning nr 1/2003 hade genomförts innebar att samtliga fem kategorier av garantier var säkerställda i förevarande fall. I inspektionsbesluten angavs de uppgifter som föreskrivs i artikel 20.4 i förordning nr 1/2003.

Ett inspektionsbeslut ska för det första ange föremålet för och syftet med inspektionen, fastställa när denna ska börja och ange de påföljder som föreskrivs i artiklarna 23 och 24 i nämnda förordning samt innehålla en upplysning om rätten att få beslutet prövat av EU-domstolen. Av beslutets motivering ska även framgå vilka misstankar och presumtioner som kommissionen vill verifiera. För det andra är handlingar som inte är affärshandlingar, det vill säga som inte rör företagets verksamhet på marknaden, uteslutna från kommissionens undersökningsområde och de företag som är föremål för en inspektion som beordrats genom ett inspektionsbeslut har rätt till juridiskt bistånd och rätt att upprätthålla sekretessen för korrespondensen mellan advokat och klient. Vidare kan kommissionen inte tvinga det berörda företaget att tillhandahålla svar genom vilka företaget tvingas erkänna förekomsten av en överträdelse, vilken det ankommer på kommissionen att bevisa. Denna princip är även tillämplig på de frågor som inspektörerna kan ställa vid en inspektion som genomförs med stöd av artikel 20.4 i förordning nr 1/2003. För det

⁶ Rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna [101 FEUF] och [102 FEUF] (EGT L 1, 2003, s. 1).

tredje förfogar inte kommissionen över några orimliga tvångsåtgärder som gör att möjligheten att motsätta sig en inspektion i enlighet med artikel 20.6 i förordning nr 1/2003 i praktiken bortfaller. Kommissionens tjänstemän kan således inte tilltvinga sig tillträde till lokaler eller förvaringsplatser eller förmå företagets anställda att bereda dem sådant tillträde eller genomföra husrannsakan utan företagsledningens tillstånd. För det fjärde är kommissionen skyldig att begära bistånd från de nationella myndigheterna i den medlemsstat där inspektionen ska utföras. Med detta förfarande aktualiseras de mekanismer för kontroll, i förekommande fall av rättslig karaktär, som gäller i den berörda medlemsstaten. För det femte grundar sig även regleringen av den inskränkning som en inspektion utgör på att unionsdomstolen i efterhand kan pröva inspektionsbeslutets lagenlighet. Möjligheten till en sådan prövning är särskilt viktig, eftersom den kan kompensera avsaknaden av ett förhandstillstånd från en rättslig myndighet.

c) Domstolsprövning – Obegränsad behörighet

I dom av den 16 september 2013 i mål T-462/07, *Galp Energía España m.fl. mot kommissionen* (ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) preciserade tribunalen att principen att en omständighet som inte omfattas av det angripna beslutet – såsom det till ansökan fogade uttalandet av chefen för asfaltförsäljningen i Petrogal Española, SA (numera Galp Energia España, SA) i det aktuella målet – inte kan beaktas vid en lagenlighetsprövning inte gäller när det föreligger obegränsad behörighet.

En sådan behörighet innebär att tribunalen kan ändra den angripna rättsakten och därvid beakta alla faktiska omständigheter som parterna åberopat. Det faktum att kommissionen inte inom ramen för en lagenlighetsprövning kan få till stånd en ändring av domskälen utgjorde således inte hinder för att tribunalen, med utövande av sin obegränsade behörighet, beaktade det omtvistade uttalandet, varvid det kunde avgöras vilken kännedom sökandena hade om en av delarna i den överträdelse som lagts dem till last. Alla omständigheter i akten hade nämligen varit föremål för ett kontradiktoriskt förfarande mellan parterna.

Detta gör sig i än högre grad gällande eftersom bedömningen av om bötesbeloppet är rimligt kan motivera ingivande av och beaktande av kompletterande upplysningar, vilka inte – till uppfyllande av den motiveringsskyldighet som föreskrivs i artikel 296 FEUF – som sådana har varit nödvändiga att nämna i beslutet. Så är fallet bland annat med omständigheter avseende ett företags ansvar för vissa överträdelser under en bestämd period. Vidare är det inte heller uteslutet att kompletterande upplysningar kan avse fastställandet av överträdelsen. Den obegränsade behörighet som innebär att tribunalen kan beakta sådana omständigheter kan nämligen utövas även om den invändning som framställts avser fastställandet av överträdelsen, eftersom en sådan invändning, om den är välgrundad, kan leda till en ändring av bötesbeloppet. Tribunalens utövande av sin obegränsade behörighet, vilken även kan omfatta fastställandet av överträdelsen, kan dessutom leda till en nedsättning av bötesbeloppet, trots att en ogiltigförklaring av hela eller delar av beslutet inte är möjlig. Så är exempelvis fallet när det, trots att kommissionen inte har styrkt vissa av de omständigheter som ligger till grund för dess konstaterande att sökanden har deltagit i överträdelsen, inte finns tillräckliga skäl för att ogiltigförklara beslutet, utan endast för att sätta ned bötesbeloppet i syfte att beakta det faktum att sökanden deltagit i överträdelsen på ett mindre aktivt eller mindre regelbundet sätt.

d) Rimlig tidsfrist – Domstolsförfarande

I dom av den 16 september 2013 i mål T-497/09, *CEPSA mot kommissionen* (ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) slog tribunalen fast att en invändning om att kravet på en rimlig tidsfrist inte har iakttagits i ett domstolsförfarande inte kan prövas i sak när den

framställs i det förfarande där principen om en rimlig tidsfrist påstås ha åsidosatts. Om det inte förhåller sig på detta sätt skulle den avdelning i tribunalen som avgör målet vid prövningen av invändningen tvingas uttala sig i frågan huruvida dess eget handlande har varit felaktigt eller rättsstridigt, vilket skulle skapa legitimt tvivel hos sökanden om tribunalens objektiva opartiskhet. Tribunalen uttalade i detta fall även att det faktum att den aktuella invändningen inte kunde prövas i sak inte på något sätt äventyrade sökandens rätt till domstolsprövning, eftersom sökanden kunde framställa en sådan invändning inom ramen för ett överklagande av tribunalens dom eller inom ramen för en talan om utomobligatoriskt skadestånd enligt artiklarna 268 FEUF och 340 FEUF.

2. Rättspraxis på området för artikel 101 FEUF

a) Bevisning för att det föreligger ett samordnat förfarande

I mål T-401/08, *Säveltäjän Tekijänoikeustoimisto Teosto mot kommissionen* (dom av den 12 april 2013, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen⁷) hade tribunalen tillfälle att precisera räckvidden av det beviskrav som åligger kommissionen när det gäller fastställande av att det föreligger ett samordnat förfarande.

Tribunalen erinrade om att när det resonemang som kommissionen för och som leder till konstatandet av att det föreligger ett samordnat förfarande grundas på antagandet att de i beslutet styrkta sakförhållandena inte kan förklaras på annat sätt än av en samordning mellan företag, är det tillräckligt att de berörda företagen styrker omständigheter som gör att de sakförhållanden som kommissionen styrkt framstår i en annan dager och som möjliggör en annan förklaring till sakförhållandena än den som kommissionen lämnat. Denna princip är emellertid inte tillämplig i en situation där beviset för samordningen mellan företagen inte följer enbart av konstatandet av parallella marknadsbeteenden, utan även av skriftliga handlingar av vilka det framgår att åtgärderna är resultatet av en samordning. I ett sådant fall ankommer det på sökandena att inte bara tillhandahålla en annan förklaring till de sakförhållanden som kommissionen konstaterat, utan även att bestrida förekomsten av de förhållanden som fastställts med stöd av de handlingar kommissionen framlagt.

Mot bakgrund härav fann tribunalen att den i detta fall, innan prövningen av huruvida det fanns andra förklaringar till det parallella marknadsbeteendet än att det varit fråga om en samordning, skulle pröva huruvida kommissionen hade styrkt att det förelåg en sådan överträdelse på grund av begränsningen i de omtvistade avtalen av licensieringsrätten till det nationella territoriet som sökanden hade lagts till last, genom bevisning utöver ett blott konstatande att det förekommit ett parallellt marknadsbeteende. Tribunalen framhöll att denna fråga nämligen måste prövas före frågan huruvida de andra förklaringarna än att det varit fråga om en samordning är välgrundade, eftersom dessa förklaringar – om tribunalen skulle finna att det lagts fram sådana bevis i det angripna beslutet – inte skulle motbevisa överträdelsen även om de vore rimliga.

När det gäller bevisvärdet av den bevisning som kommissionen framlade för att styrka det samordnade förfarandet utan att grunda sig på det påstådda parallella marknadsbeteendet av upphovsrättsorganisationerna fann tribunalen bland annat, vad beträffar de diskussioner som dessa organisationer fört inom ramen för den verksamhet som bedrivs av International Confederation of Societies of Authors and Composers (CISAC), att kommissionen själv hade framhållit att det

⁷ Detta mål ingår i en grupp av 22 mål avseende villkoren för förvaltning av rättigheter för offentligt framförande av musikaliska verk och upphovsrättsorganisationers beviljande av licenser. I 21 av dessa mål ogiltigförklarades det angripna beslutet i den del det avsåg sökandena.

angripna beslutet inte förbjöd vare sig upphovsrättsorganisationernas system med ömsesidiga representationsavtal eller all form av territoriell begränsning av licensieringsrätten. Kommissionen hade vidare inte invänt mot att upphovsrättsorganisationerna samarbetat i viss mån inom ramen för CISAC:s verksamhet. Vad kommissionen hade invänt mot var den samordnade karaktären av den ståndpunkt som samtliga upphovsrättsorganisationer antagit i fråga om territoriell begränsning. Mot denna bakgrund kunde den omständigheten att upphovsrättsorganisationerna mötts inom ramen för den verksamhet som CISAC bedriver och att det förekommit ett samarbete mellan organisationerna inte i sig utgöra ett indicium på en otillåten samordning. Om bakgrunden till mötena mellan de upphovsrättsorganisationer som beskyllts för att ha brutit mot konkurrensreglerna innebar att dessa möten hade varit nödvändiga för att tillsammans avhandla frågor som inte stod i samband med överträdelser av dessa regler, kunde kommissionen inte utgå ifrån att syftet med dessa möten var att samråda om konkurrensbegränsande förfaranden. I detta hänseende fann tribunalen att kommissionen inte hade företett någon bevisning som styrkte att de möten som CISAC hade organiserat och som sökanden hade deltagit i hade handlat om konkurrensbegränsning genom begränsning av licensieringsrätten till det nationella territoriet.

När det gäller frågan huruvida det fanns någon trovärdighet i de andra förklaringarna till upphovsrättsorganisationernas parallella marknadsbeteende än att det varit fråga om en samordning fann tribunalen bland annat att kommissionen inte kunde vederlägga sökandens förklaring till dessa organisationers parallella marknadsbeteende – vilken rörde behovet av att bekämpa otillåtet utnyttjande av musikaliska verk – endast genom att hävda att det finns tekniska lösningar som gör fjärrövervakning möjlig, såvitt avser de typer av rättighetsutnyttjande som avses i det angripna beslutet. Kommissionen har bevisbördan för relevansen av de exempel som den framlagt för att visa på att det berörda företags resonemang saknar rimlighet. Vidare kan kommissionen inte lasta detta företag för att inte ha lämnat ytterligare uppgifter, eftersom det är kommissionen som ska bevisa överträdelser. Om kommissionen, under det administrativa förfarandet, finner att det berörda företaget inte har lämnat in tillräckliga uppgifter till stöd för sin förklaring, ska den följaktligen utreda ärendet ytterligare eller konstatera att sökanden inte har förmått inge de uppgifter som varit nödvändiga. Tribunalen slog följaktligen fast att det inte framgick av det angripna beslutet att kommissionens otillräckliga utredning var en följd av att den inte hade erhållit de uppgifter från CISAC och upphovsrättsorganisationerna som den behövde för att pröva huruvida det förelåg rimliga förklaringar till upphovsrättsorganisationernas parallella marknadsbeteenden.

b) Deltagande i en enda överträdelse

i) Snedvridning av konkurrensen

I dom av den 16 september 2013 i mål T-380/10, *Wabco Europe m.fl. mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) – vilken avser karteller på de belgiska, tyska, franska, italienska, nederländska och österrikiska marknaderna för badrumsutrustning – underkände tribunalen de argument som kommissionen lagt fram vid förhandlingen, enligt vilka kommissionen inte var skyldig att styrka att en konkurrenssnedvridning följde av varje möte inom en sammanslutning, eftersom sanitetsporslin ingick bland de produktgrupper som omfattades av den enda överträdelser. En sådan kvalificering av överträdelsern befriade inte kommissionen från skyldigheten att styrka att det förelåg en konkurrenssnedvridning med avseende på var och en av de tre produktgrupper som omfattades av överträdelsern. Även om det föreligger en enda överträdelse när avtal eller samordnade förfaranden – även om de avser olika varor, tjänster eller områden – ingår i en samlad plan som avsiktligt har genomförts av företag i ett enda konkurrensbegränsande syfte, medför inte konstaterandet att en sådan överträdelse föreligger att villkoret att det ska föreligga en konkurrenssnedvridning som påverkar var och en av de produktmarknader som omfattas av denna enda överträdelse upphör att gälla.

ii) Begreppet upprepad överträdelse

I de förenade målen T-147/09 och T-148/09, *Trelleborg Industrie och Trelleborg mot kommissionen* (dom av den 17 maj 2013, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) hade tribunalen, efter att ha slagit fast att den aktuella överträdelsen inte kunde kvalificeras som en enda fortlöpande överträdelse, anledning att uttala sig om huruvida kvalificeringen av denna överträdelse som en enda upprepad överträdelse var välgrundad.

Tribunalen uttalade att det görs åtskillnad mellan begreppen upprepad överträdelse och fortlöpande överträdelse, vilken distinktion numera har bekräftats av användningen av konjunktionen "eller" i artikel 25.2 i förordning nr 1/2003. En överträdelse kan således betraktas som upprepad när ett företag har avbrutit sin delaktighet i överträdelsen men samtidigt deltagit i den såväl före som efter detta avbrott om det, precis på samma sätt som för den fortlöpande överträdelsen, finns ett enda syfte som företaget eftersträvat såväl före som efter avbrottet. Detta kan härledas från det faktum att de aktuella förfarandena har samma syfte, att det rör sig om samma produkter, att samma företag har deltagit i den otillåtna samverkan, att sättet för genomförande är identiskt, att samma fysiska personer har varit inblandade å företagets vägnar och att de aktuella förfarandena har tillämpats inom samma geografiska område. Det rör sig då om en enda upprepad överträdelse och kommissionen kan ålägga böter för hela överträdelseperioden men däremot inte avseende den period under vilken överträdelsen var avbruten. Skilda överträdelseepisoder som samma företag har deltagit i, men där ett gemensamt syfte inte går att styrka, kan således inte kvalificeras som en enda överträdelse, varken en fortlöpande eller upprepad sådan, utan utgör skilda överträdelser. Mot bakgrund härav slog tribunalen fast att kommissionens felaktiga kvalificering av den aktuella överträdelsen som en fortlöpande överträdelse i detta fall inte hindrade tribunalen från att omkvalificera den såsom en upprepad överträdelse med hänsyn till de omständigheter som framgick av handlingarna i det administrativa ärendet och på vilka det angripna beslutet var grundat.

c) Beräkning av böter

i) Överträdelsens varaktighet

I domen av den 13 september 2013 i mål T-566/08, *Total Raffinage Marketing mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen), vilken rör karteller på marknaden för paraffinvax, uttalade tribunalen att kommissionen, med tillämpning av punkt 24 i 2006 års riktlinjer för beräkning av böter⁸, vid fastställandet av varaktigheten av sökandens deltagande i överträdelsen likställt ett deltagande på sju månader och 28 dagar med ett deltagande som varat ett helt år och att den hade gjort detsamma för två andra bolag som deltagit i kartellen, vilkas deltagande uppgick till elva månader och 20 dagar respektive elva månader och 27 dagar. Tribunalen ansåg att kommissionen härigenom hade behandlat två olika situationer lika. Det fanns inte heller sakliga skäl för en sådan behandling, eftersom den enbart grundade sig på den beräkningsmetod som föreskrivs i punkt 24 i 2006 års riktlinjer för beräkning av böter. Målet med denna bestämmelse är nämligen att säkerställa att bötesbeloppet är proportionerligt i förhållande till varaktigheten av deltagandet i överträdelsen. Bestämmelsen kunde således inte utgöra sakliga skäl för särbehandling, eftersom en strikt tillämpning härav i detta fall medförde att den varaktighet som faststälts uppenbarligen blev oproportionerlig såväl i förhållande till den period under vilken sökanden faktiskt deltagit i kartellen som med hänsyn till behandlingen av andra deltagare.

⁸ Riktlinjer för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 23.2 a i förordning nr 1/2003 (EUT C 210, 2006, s. 2).

ii) Samarbete

– Rätten att inte behöva vittna mot sig själv

I det ovannämnda målet *Galp Energia España m.fl. mot kommissionen* framhöll tribunalen att kommissionen visserligen inte kan ålägga ett företag en skyldighet att besvara frågor om detta skulle innebära att företaget tvingades erkänna en överträdelse som det åligger kommissionen att bevisa men att risken för att det aktuella företaget inte till fullo kan dra fördel av 2002 års meddelande om samarbete⁹ – genom vilket företag uppmuntras att samarbeta på ett seriöst sätt med kommissionen, bland annat genom att inge bevis eller komma med uttalanden som strider mot deras egna intressen – likväl inte kan likställas med en tvångsåtgärd vilken tvingar företaget att erkänna en överträdelse. Tillämpningen av 2002 års meddelande om samarbete grundade sig nämligen från början på ett initiativ från det aktuella företaget, genom vilket företaget ansökte om att till sin fördel få återropa bestämmelserna i detta meddelande, och inte på en ensidig åtgärd från kommissionens sida varigenom företaget tvingades samarbeta. Eftersom det således inte var fråga om en tvångsåtgärd genom vilket det aktuella företaget tvingades att röja sin egen överträdelse ansågs företagets uttalanden, varigenom det erkände att det förelåg en överträdelse, inte sakna bevisvärde.

– Det samarbetande företagets beteende

I mål T-412/10, *Roca mot kommissionen* (dom av den 16 september 2013, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) gjorde kommissionen gällande att sökanden, genom sitt beteende efter ansökan om nedsättning av bötesbeloppet, påverkade det betydande mervärdet av sina egna upplysningar bland annat av det skälet att sökanden inte ansågs ha visat någon verklig samarbetsvilja under det administrativa förfarandet och att sökanden själv hade ifrågasatt upplysningarnas trovärdighet och därigenom minskat deras nytta.

Tribunalen fann att det i det angripna beslutet inte fanns något ifrågasättande av de upplysningar som sökanden tillhandahållit i samband med sin ansökan om nedsättning av böter såvitt avser den relevanta marknaden, i detta fall den franska marknaden. Tribunalen framhöll även att de uttalanden som kommissionen grundade sig på när den påstod att sökanden hade bestritt att de upplysningar som företaget hade lämnat hade ett betydande värde avsåg en överträdelse avseende kranar som hade begåtts på denna marknad och att de därmed inte kunde påverka mervärdet av sökandens upplysningar, vilka endast avsåg överträdelsen avseende sanitetsporslin på den franska marknaden. Eftersom ingen av de omständigheter som kommissionen hade lagt fram i det angripna beslutet eller utvecklat inom ramen för domstolsförfarandet kunde läggas till grund för slutsatsen att sökanden hade misskrediterat de upplysningar som företaget lämnat delade tribunalen inte kommissionens bedömning att sökanden genom sitt beteende efter ansökan om nedsättning av böter hade minskat värdet på de upplysningar som företaget inledningsvis hade lämnat.

d) Ansvar för överträdelsen – Solidariskt ansvar

I mål T-408/10, *Roca Sanitario mot kommissionen* (dom av den 16 september 2013, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) framhöll tribunalen att när ett moderbolags ansvar endast grundar sig på dess dotterbolags delaktighet i en kartell är moderbolagets ansvar ett ansvar

⁹ Kommissionens meddelande om immunitet mot böter och nedsättning av böter i kartellärenden (EGT C 45, 2002, s. 3).

som i sin helhet är härlett, underordnat och avhängigt av dotterbolagets ansvar. Moderbolagets ansvar kan således inte gå utöver dotterbolagets ansvar. I ett sådant fall kan tribunalen i ett mål som anhängiggjorts av moderbolaget, förutsatt att moderbolaget har framställt yrkande härom, bevilja moderbolaget samma nedsättning av böterna som i förekommande fall har beviljats dotterbolaget i ett mål som anhängiggjorts av sistnämnda bolag. Detta innebär, även om moderbolaget inte har gjort gällande att kommissionen har begått något fel vid beräkningen av böterna, inte att tribunalen dömer utöver vad som yrkats av parterna (*ultra petita*).

Statligt stöd

1. Upptagande till sakprövning

Tribunalen har under år 2013 gjort vissa preciseringar i fråga om begreppen rättsakt mot vilken talan kan väckas, talerätt och personligen berörd när det gäller statliga stöd.

De två första begreppen behandlades av tribunalen i målet *Aiscat mot kommissionen* (dom av den 15 januari 2013 i mål T-182/10, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen).

Tribunalen fann att ett beslut av kommissionen att avskriva ett klagomål, vilket fattats i form av ett generaldirektorats skrivelse, utgör en rättsakt mot vilken talan kan väckas i den mening som avses i artikel 263 FEUF. Undersökningen av ett klagomål om statligt stöd ska nämligen inleda den preliminära granskningsfasen, vilken fas ska avslutas genom ett beslut enligt artikel 4 i förordning (EG) nr 659/1999¹⁰, eftersom ett underförstått beslut att inte inleda det formella granskningsförfarandet omöjligen kan kvalificeras som en rent provisorisk åtgärd. För att avgöra om en rättsakt från kommissionen utgör ett sådant beslut ska dessutom endast rättsaktens innehåll beaktas och inte huruvida den uppfyller vissa formkrav eller ej. Kommissionens skyldighet att anta ett beslut efter den preliminära granskningsfasen är för övrigt inte föremål för något villkor att de uppgifter som lämnats av klaganden ska vara av en viss kvalitet. Den omständigheten att sådana uppgifter är av dålig kvalitet medför således inte att kommissionen fritas från sin skyldighet att inleda den preliminära granskningsfasen eller att avsluta densamma genom ett beslut. Denna skyldighet innebär inte att kommissionen måste vidta en oproportionerlig undersökning om de uppgifter som lämnats är vaga eller avser ett mycket vidsträckt område. Eftersom kommissionen i det aktuella fallet tydligt hade angett att de anmälda åtgärderna inte föreföll utgöra ett stöd, slog tribunalen fast att det angripna beslutet skulle anses utgöra ett beslut som antagits med stöd av artikel 4.2 i förordning nr 659/1999.

När det gäller talerätten för sökanden, en branschsammanlutning med uppgift att tillvarata sina medlemmars gemensamma intressen, erinrade tribunalen om att en sådan sammanslutning kunde väcka talan om ogiltigförklaring av kommissionens slutliga beslut om statligt stöd, bland annat när de företag som sammanslutningen företräder, eller vissa av dem, har individuell talerätt. Tribunalen preciserade att det i detta sammanhang inte var nödvändigt att en sammanslutning, vars stadgeenliga verksamhetsföremål innefattar tillvaratagande av dess medlemmars intressen, dessutom hade en särskild behörighet från medlemmarna för att ha talerätt vid unionsdomstolen. Den omständigheten att vissa medlemmar efter talans väckande kunde ta avstånd från väckande av en talan innebar inte att sökanden saknade talerätt, eftersom väckande av talan vid denna domstol omfattades av sammanslutningens stadgeenliga verksamhetsföremål.

¹⁰ Rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om tillämpningsföreskrifter för artikel 108 i EG-fördraget (EGT L 83, s. 1).

I beslut av den 9 september 2013 i mål T-400/11, *Altadis mot kommissionen* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen), behandlade tribunalen begreppet personligen berörd¹¹. Målet gällde huruvida sökanden i sin egenskap av mottagare av ett stöd som beviljats enligt en stödordning var personligen berörd av ett beslut av kommissionen enligt vilket nämnda ordning var oförenlig med den inre marknaden. Talan om ogiltigförklaring av beslutet hade väckts vid tribunalen som påpekade att även om sökanden förmått styrka sin ställning som verklig förmånstagare enligt den omtvistade ordningen var detta inte tillräckligt för att visa att vederbörande skulle anses vara personligen berörd av kommissionens beslut. För att den verkliga förmånstagaren till ett enligt en stödordning beviljat individuellt stöd som krävts åter av kommissionen skulle anses vara personligen berörd krävdes nämligen att vederbörande hade erhållit ett stöd som omfattas av tillämpningsområdet för den föreskrivna återkravsskyldigheten. Återkravet skulle således konkret avse det stöd som sökanden i målet erhållit, och inte generellt de stöd som betalats ut i enlighet med den aktuella stödordningen. Egenskapen av verklig förmånstagare enligt en stödordning var alltså inte tillräcklig för att individualisera denna förmånstagare när vederbörande, såsom i det aktuella målet, inte avsågs med skyldigheten att återkräva stöd som utbetalats med stöd av den i det angripna beslutet föreskrivna ordningen.

2. Frågor i sak

a) Begreppet statligt stöd

I målet *MOL mot kommissionen* (dom av den 12 november 2013 i mål T-499/10, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) fick tribunalen tillfälle att åter uttala sig i fråga om selektivitetsvillkoret, vilket utgör grund för begreppet statligt stöd. Målet gällde ett avtal som ungerska staten ingått år 2005 med ett oljebolag om fastställande av gruvdriftsavgifter för nämnda bolag, samt ändringarna i den ungerska gruvdriftslagen av år 2007, i den mån dessa ändringar medfört en höjning av avgifterna för nämnda bolags konkurrenter.

Bolaget väckte talan vid tribunalen mot ett beslut av kommissionen i vilket denna slagit fast att dessa två åtgärder tillsammans utgjorde ett statligt stöd som var oförenligt med den gemensamma marknaden. Tribunalen konstaterade inledningsvis att en tillämpning av artikel 107.1 FEUF krävde att det fastställdes huruvida en statlig åtgärd, inom ramen för ett visst regelverk, kunde gynna vissa företag i jämförelse med andra företag som i faktiskt och rättsligt hänseende befinner sig i jämförbara situationer när det gällde ändamålet med regelverket. När en medlemsstat sluter ett avtal med en ekonomisk aktör som inte medför utbetalning av statligt stöd är den omständigheten att de yttre villkoren för ett sådant avtal därefter ändras på så sätt att den aktuella ekonomiska aktören kommer att få en förmånligare ställning i förhållande till andra aktörer som inte ingått ett liknande avtal inte tillräcklig för att avtalet och den senare ändringen av de yttre villkoren, tillsammans, kan anses utgöra statligt stöd. Däremot kan en kombination av sådana omständigheter som de i detta mål aktuella kvalificeras som statligt stöd när staten agerar för att skydda en eller flera aktörer som redan är verksamma på marknaden, genom att ingå avtal med dem som innebär att de ges garanterade avgiftsbelopp under avtalets giltighetstid, samtidigt som staten har för avsikt att därefter utnyttja sin lagstiftningsmakt för att höja avgifterna till nackdel för övriga aktörer på marknaden.

¹¹ För tolkningen av detta begrepp, se även de beslut som meddelades samma dag i målen T-429/11, *Banco Bilbao Vizcaya Argentaria mot kommissionen*, och T-430/11, *Telefónica mot kommissionen* (ej publicerade i rättsfallssamlingen, överklagade till domstolen).

Mot bakgrund av dessa omständigheter konstaterade tribunalen att enligt den omtvistade lagstiftningen kunde samtliga gruvdriftsföretag ansöka om att utvinningsrättigheterna för ett eller flera fält där utvinningen inte påbörjats inom fem år från det att tillståndet meddelades, förlängdes. Den omständigheten att sökanden var det enda företag som faktiskt hade slutit ett förlängningsavtal inom kolvätebranschen ändrade inte denna slutsats, eftersom detta förhållande förklarades av att det saknades intresse från andra aktörers sida – och således av att det inte fanns andra ansökningar om förlängning – eller av att parterna inte kommit överens om förlängningsavgiftens storlek. Följaktligen skulle de kriterier som uppställdes i den omtvistade lagstiftningen för ingående av förlängningsavtal anses vara objektiva och tillämpliga på samtliga aktörer som eventuellt skulle vara intresserade.

Med hänsyn till att regelverket för förlängningsavtal inte var selektivt och till att inget tydde på att de ungerska myndigheterna gett sökanden en förmånlig behandling i förhållande till alla andra företag i en jämförbar situation, hade det enligt tribunalen inte visats att 2005 års avtal var selektivt. Då kommissionen inte heller gjort gällande att 2005 års avtal hade ingåtts under förväntningen att gruvdriftsavgifterna skulle höjas kunde detta avtal i kombination med den omtvistade lagstiftningen inte kvalificeras som statligt stöd i den mening som avses i artikel 107 FEUF.

I dom av den 12 september 2013 i mål T-347/09, *Tyskland mot kommissionen* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), fastställde tribunalen kommissionens beslut att som statligt stöd kvalificera Förbundsrepubliken Tysklands vederlagsfria överlåtelse av vissa nationella naturskyddsområden till miljöskyddsorganisationer. Domen meddelades i ett mål som hade sin upprinnelse i en talan som Förbundsrepubliken Tyskland väckt mot nämnda beslut under åberopande av att kommissionen felaktigt ansett att nämnda organisationer utgjorde företag som beviljats en förmån.

Den aktuella verksamhetens art skulle prövas mot bland annat den princip som innebär att en myndighet – i den mån den bedriver en ekonomisk verksamhet som kan skiljas från dess myndighetsutövning – agerar i egenskap av företag med avseende på den delen av verksamheten, medan nämnda verksamhet om den ekonomiska delen i fråga inte kan skiljas från den övriga verksamheten däremot i sin helhet ska anses vara knuten till utövandet av offentliga maktbefogenheter. Tribunalen fann att även om den verksamhet som avser miljöskydd är av ren samhällskaraktär kunde kommissionen på goda grunder hävda att de berörda organisationerna ägnade sig åt andra verksamheter, vilka var av ekonomisk art och med avseende på vilka nämnda organisationer skulle anses utgöra företag. Genom de verksamheter som var tillåtna inom ramen för de aktuella åtgärderna, såsom försäljning av trä, jakt- och fiskearrenden samt turism, erbjöd nämnda organisationer direkt produkter och tjänster på konkurrensutsatta marknader, och fullföljde därmed ett ändamål som kunde skiljas från det rent samhälleliga ändamålet att skydda miljön. Eftersom dessa organisationer vid bedrivandet av sådana verksamheter konkurrerade med aktörer vilka hade ett vinstsyfte, saknade det betydelse att de erbjöd sina varor och tjänster utan sådant syfte.

Tribunalen prövade därefter frågan huruvida nämnda organisationer drog fördel av de omtvistade åtgärderna, och fann att så var fallet. De vederlagsfria överlåtelseerna av mark gav organisationerna möjlighet att bedriva kommersiell verksamhet vilket gynnade dem i förhållande till andra företag med verksamhet i de aktuella sektorerna, eftersom de senare var tvungna att investera i mark för att kunna bedriva samma verksamhet. Kommissionen hade alltså på goda grunder konstaterat att miljöskyddsorganisationerna beviljats en fördel.

b) Tjänster av allmänt ekonomiskt intresse

I målen *Orange mot kommissionen* (dom av den 16 september 2013 i mål T-258/10, ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen), *Iliad m.fl. mot kommissionen* (dom av den 16 september 2013 i mål T-325/10, ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) och *Colt Télécommunications France mot kommissionen* (dom av den 16 september 2013 i mål T-79/10, ej publicerad i rättsfallssamlingen) fick tribunalen möjlighet att ta ställning till betydelsen av kriteriet avseende marknadsmisslyckande, när en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse konstaterats föreligga, när det gällde installation och drift av ett höghastighetsnätverk för elektronisk kommunikation.

Tribunalen betonade i detta avseende att även om kriteriet avseende marknadsmisslyckande beaktas vid bedömningen av ett stöds förenlighet med den inre marknaden, har det även betydelse vid fastställandet av huruvida stödet alls existerar och, i synnerhet, vid fastställande av om det är fråga om en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse. Enligt de tillämpliga bestämmelserna gäller följaktligen att det allmänna, när det bedömer att vissa tjänster är av allmänintresse och att marknadsmekanismerna inte förmår säkerställa ett tillfredsställande tillhandahållande av dessa tjänster, kan inrätta ett antal tillhandahållanden av tjänster för att täcka dessa behov i form av en skyldighet att tillhandahålla tjänster av allmänintresse. I de områden där privata investerare redan har investerat i en viss infrastruktur och tillhandahåller konkurrensutsatta tjänster kan införandet av en konkurrerande parallell infrastruktur som finansieras med allmänna medel däremot inte anses utgöra en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse.

Enligt tribunalen visade en samlad analys av dessa bestämmelser att bedömningen av huruvida det föreligger ett marknadsmisslyckande utgör en förutsättning för att en verksamhet ska kunna anses utgöra en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse, och därmed även för att det inte ska anses föreligga något statligt stöd, varför denna bedömning ska ske vid tidpunkten för införandet av den tjänst som är tänkt att åtgärda marknadsmisslyckandet. Bedömningen ska även omfatta en framåtblickande analys av marknadssituationen för hela den period som tjänsten av allmänt ekonomiskt intresse ska tillämpas, varvid även marknadsmisslyckandet ska bevakas.

I det ovannämnda målet *Iliad m.fl. mot kommissionen*, fick tribunalen också tillfälle att förtydliga begreppet marknadsmisslyckande genom att kvalificera detta som ett objektivet begrepp, vilket ska bedömas på grundval av en analys av de konkreta marknadsförhållandena.¹²

Vad särskilt gällde utbyggnaden av nätverket för elektronisk kommunikation med hög eller mycket hög hastighet förelåg ett marknadsmisslyckande som kunde motivera införandet av en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse om det visades att privata investerare inte var kapabla att inom en snar framtid, det vill säga efter en treårsperiod, säkerställa en täckning som var anpassad till samtliga medborgare eller användare, och att det därför fanns en risk att en betydande del av befolkningen skulle bli utan anslutning på grund av dessa investerare. Den objektiva karaktären av bedömningen av om det föreligger ett marknadsmisslyckande innebar att skälen till avsaknaden av privata initiativ var utan betydelse för denna bedömning. Tribunalen fann att det inte av någon särskild anledning till det konstaterade marknadsmisslyckandet gick att utläsa varför någon tjänst av allmänt ekonomiskt intresse inte inrättats.

¹² Se även, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet *Colt Télécommunications France mot kommissionen*.

I sin dom i det ovannämnda målet *Iliad m.fl. mot kommissionen*, prövade tribunalen dessutom återigen det krav som uppställts i rättspraxis i följd av domen i målet *Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg*¹³. Enligt denna rättspraxis krävs för att en ersättning från staten inte ska anses utgöra ett statligt stöd, att det mottagande företaget ska ha ålagts skyldigheten att tillhandahålla en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse i ett beslut av det allmänna, i vilket det klart ska framgå vilka skyldigheter som gäller beträffande den tjänst som ålagts företaget. Tribunalen betonade att även om kommissionen ansett att den aktuella skyldigheten att tillhandahålla allmännyttiga tjänster klart definierats såväl i avtalet om delegering av den allmännyttiga tjänsten avseende det omtvistade projektet som i det förfrågningsunderlag som tillställts sökandena inom ramen för det urvalsförfarande som ledde till valet av det företag åt vilket det uppdrogs att genomföra nämnda projekt, skulle detta program emellertid endast anses utgöra en förberedande rättsakt i det förfarande som lett till ingåendet av nämnda avtal. Eftersom det var detta avtal, och inte förfrågningsunderlaget, som befullmäktigade den som getts i uppdrag att tillhandahålla tjänsten av allmänt ekonomiskt intresse, var det alltså avtalet som skulle innehålla en klar definition av vederbörandes skyldighet att tillhandahålla den allmännyttiga tjänsten. Förfrågningsunderlaget utgjorde inte den relevanta handlingen varför tribunalen avfärdade sökandenas argument att definitionen av dessa skyldigheter i avtalet om delegering av den offentliga tjänsten och definitionen i förfrågningsunderlaget var motstridiga.

Slutligen fick tribunalen i de ovannämnda målen *Orange mot kommissionen*, *Iliad mot kommissionen* och *Colt Télécommunications mot kommissionen*, tillfälle att pröva problematiken kring ersättning för kostnader till följd av fullgörandet av en skyldighet att tillhandahålla allmännyttiga tjänster. Tribunalen erinrade om att en sådan ersättning inte får överstiga vad som krävs för att täcka hela eller delar av nämnda kostnader, med beaktande av de intäkter som är hänförliga till kostnaderna, samt en rimlig vinst för fullgörandet av de aktuella skyldigheterna, och konstaterade att även om ersättningen endast ska täcka kostnaderna för utbyggnaden av en infrastruktur i icke lönsamma områden, kan intäkterna från den kommersiella driften av infrastrukturen i de lönsamma områdena användas för att finansiera tillhandahållandet av tjänsten av allmänt ekonomiskt intresse i de icke lönsamma områdena. Täckandet av de lönsamma områdena behöver alltså inte innebära att det bidrag som getts är överdrivet, eftersom bidraget utgör en inkomstkälla som kan användas för att finansiera täckandet av icke lönsamma områden och därmed göra det möjligt att minska det beviljade bidraget.

c) Begreppet allvarliga svårigheter

I domen i det ovannämnda målet *Orange mot kommissionen*, fick tribunalen dessutom tillfälle att utveckla sin syn på begreppet allvarliga svårigheter, enligt vilka det inom ramen för tillämpningen av bestämmelserna om statliga stöd krävs att den formella granskningsfasen inleds.

Tribunalen erinrade om att begreppet allvarliga svårigheter är objektivt, och att förekomsten av sådana svårigheter ska sökas genom ett objektivt beaktande av såväl omständigheterna som låg till grund för antagandet av den omtvistade rättsakten som rättsaktens innehåll, genom att skälen i beslutet jämförs med de upplysningar som kommissionen förfogade över då den avgjorde frågan huruvida den omtvistade åtgärden kunde anses utgöra ett stöd. Härav följer att fastställandet av huruvida det föreligger allvarliga svårigheter inte får ske med beaktande av antalet och omfattningen av de invändningar som anförts mot ett projekt av konkurrerande aktörer. Detta övervägande gäller i ännu högre grad när, liksom i förevarande fall, åtminstone en av aktörerna bakom dessa invändningar utan framgång hade deltagit i förfarandet för att välja ut en aktör med

¹³ Dom av den 24 juli 2003 i mål C-280/00, *Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg* (REG 2003, s. I-7747).

ansvar för genomförandet av det omtvistade projektet. Beaktandet av antalet och omfattningen av de invändningar som anförts mot ett sådant projekt leder till att inledandet av det formella prövningsförfarandet blir avhängigt de invändningar som föranleds av ett nationellt projekt och inte av de allvarliga svårigheter som kommissionen faktiskt stött på vid sin prövning. Beaktandet leder också till att de som invänt mot ett projekt enkelt kan förhålla kommissionens prövning av projektet genom att de via sin inblandning tvingar kommissionen att inleda det formella prövningsförfarandet.¹⁴

Slutligen preciserade tribunalen avseende denna problematik, i sina domar i de ovannämnda målen *Orange mot kommissionen* och *Iliad m.fl. mot kommissionen*, att det inom ramen för en talan mot ett beslut av kommissionen i vilket den konstaterat att det inte föreligger något stöd, ankommer på sökanden att visa att kommissionen stött på allvarliga svårigheter som motiverar att ett formellt prövningsförfarande inleds. Enligt tribunalen kan visserligen en sökande som åberopar ett åsidosättande av dess processuella rättigheter till följd av att kommissionen inte har inlett det formella prövningsförfarandet, åberopa alla grunder som är ägnade att visa att bedömningen av de uppgifter som kommissionen haft till sitt förfogande under den preliminära granskningen borde ha föranlett tveksamhet i fråga om huruvida den anmälda åtgärden ska anses utgöra ett stöd och huruvida detta är förenligt med fördraget. Även om det ankommer på unionsdomstolen att bedöma de grunder som åberopats för att bestrida åtgärdens oförenlighet med fördraget till stöd för att det förelegat allvarliga svårigheter, är det emellertid sökanden som har att ange de omständigheter som visar att det förelegat sådana svårigheter. Om sökanden hänvisar till argument som anförts inom ramen för en annan grund avseende saken, ska vederbörande ange exakt vilka av de argument som är ägnade att visa att det föreligger allvarliga svårigheter. I det nu aktuella fallet nöjde sig sökanden med att göra gällande att de omständigheter som åberopats inom ramen för en av sökandens grunder avseende saken visade på flera motsägelser och felaktigheter i kommissionens bedömning, och tribunalen fann att den inte med ledning av denna vaga och ej underbyggda hänvisning kunde identifiera de exakta omständigheter som visade att det förelåg allvarliga svårigheter.

d) Principen om en privat investerare i en marknadsekonomi

I mål T-525/08, *Poste Italiane mot kommissionen* (dom meddelad den 13 september 2013, ej publicerad i rättsfallssamlingen), prövade tribunalen en talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut att anse ränta på italienska postverkets checkkonton hos den italienska statliga finansförvaltningen som ett med den gemensamma marknaden oförenligt statligt stöd. För att visa att mottagaren av stödet åtnjöt en fördel grundade sig kommissionen med tillämpning av principen om en privat investerare i en marknadsekonomi på en jämförelse mellan å ena sidan de räntesatser som finansförvaltningen tillämpade för sökanden med stöd av ett avtal som ingåtts mellan de två parterna och, å andra sidan, den räntesats som enligt kommissionen skulle ha gällt för en privat låntagare på normala marknadsvillkor.

Tribunalen fann att det statliga ingrepp som enligt kommissionen inneburit en fördel för sökanden i form av att räntesatsen fastställdes enligt avtalet, inte kunde skiljas från den skyldighet som staten ålagt sökanden att betala in uppburna medel till ett räntebärande checkkonto. Det var i själva verket fråga om ett enda statligt ingrepp bestående dels i att utge ränta på insättningar av medel från checkkonton hos finansförvaltningen dels att förplikta sökanden att göra denna insättning. På det ekonomiska planet hade detta statliga ingrepp fått två olika konsekvenser för sökanden. Å ena

¹⁴ Se även domarna i de ovannämnda målen *Colt Télécommunications France mot kommissionen* och *Iliad m.fl. mot kommissionen*.

sidan gick sökanden miste om den möjlighet som stod till buds för samtliga övriga banker att använda medel från checkkonton som den förvaltade för att göra de investeringar som den ansåg lämpliga. Å andra sidan erhöll sökanden ränta. Tribunalen slog fast att sökanden kunde åtnjuta en fördel enbart om vederbörande med tillämpning av den räntesats som angavs i avtalet, erhöll en ränta på insättningen av dessa medel som översteg den ersättning som sökanden skäligen kunde ha erhållit vid en fri och försiktig förvaltning av medlen. Kommissionen hade således gjort sig skyldig till en uppenbart oriktig bedömning när den grundade förekomsten av ett statligt stöd enbart på konstaterandet att det förelåg en positiv skillnad mellan den räntesats som definierades i avtalet och den räntesats som tillämpades av en privat låntagare.

I målet *Rousse Industry mot kommissionen* (dom av den 20 mars 2013 i mål T-489/11, ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) kunde tribunalen bekräfta den princip som i fråga om statliga stöd innebär att när en offentlig borgenär går med på betalningslättnader, ska denna åtgärd jämföras med den åtgärd som vidtas av en privat borgenär som söker få betalt för fordringar på en gäldenär med ekonomiska problem. Målet avsåg låneavtal som sökanden ingått med en bulgarisk offentlig fond vars fordringar sedermera övertogs av bulgariska staten, som gick med på att ändra villkoren för gäldenärens återbetalning av skulden. Sökanden klarade inte att rätttidigt betala samtliga belopp som förföll till betalning enligt de nya villkoren, och ansökte därför hos de bulgariska myndigheterna om att villkoren för återbetalning skulle ändras på nytt, vilket de bulgariska myndigheterna anmälde till kommissionen som ett omstruktureringsstöd. Kommissionen beslutade med anledning av nämnda anmälan att bulgariska statens mångåriga underlåtenhet att effektivt kräva betalning av de belopp som den hade rätt till utgjorde ett otillåtet statligt stöd som var oförenligt med den inre marknaden. Sökanden väckte talan mot detta beslut och anförde att de bulgariska myndigheterna hade handlat på samma sätt som en privat borgenär skulle ha gjort, varför nämnda myndigheters åtgärd inte kunde anses utgöra ett statligt stöd.

Tribunalen, vid vilken talan i målet väckts, konstaterade att sökanden systematiskt under hela den aktuella perioden hade varit i dröjsmål med betalningen av ansenliga belopp, att sökanden redovisat en konstant nedgång i omsättningen och ökande förluster, utan utsikter till återhämtning, och fann att kommissionen på goda grunder ansett att en privat borgenär skulle ha ansökt om exekutiva tvångsåtgärder mot sökanden för att åtminstone få betalt för en del av sina fordringar. Endast betalningspåminnelser som trots konstant utebliven betalning inte följdes av mera tvingande åtgärder kunde inte anses utgöra effektiva medel för att erhålla betalning av en skuld. Tribunalen fann i den mån sökanden hävdade att sådana åtgärder definitivt skulle ha äventyrat varje återbetalning av skulden, att den inte förebringats någon bevisning om att det under den aktuella perioden fanns några konkreta och trovärdiga tecken på att sökanden åter skulle bli lönsam, vilket skulle ha kunnat övertyga en privat borgenär om att avstå från exekutiva tvångsåtgärder.

e) Stöd som är förenligt med den inre marknaden

Målet *Andersen mot kommissionen* (dom av den 20 mars 2013 i mål T-92/11, ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) gällde ett beslut av kommissionen i vilken den slog fast att avtal om allmänna tjänster avseende järnvägstrafik som det danska transportministeriet ingått med ett offentligt företag var förenliga med den inre marknaden. En konkurrent till nämnda företag väckte talan vid tribunalen mot detta beslut och hävdade att kommissionen borde ha prövat de aktuella avtalen mot förordning (EG) nr 1370/2007¹⁵, som gällde när det omtvistade

¹⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1370/2007 av den 23 oktober 2007 om kollektivtrafik på järnväg och väg och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 1191/69 och (EEG) nr 1107/70 (EUT L 315, s. 1).

beslutet fattades. Eftersom beslutet avsåg icke anmälda stöd ansåg sökanden att kommissionen skulle ha tillämpat de materiella bestämmelser som gällde vid tidpunkten för utbetalningen av nämnda stöd, det vill säga förordning (EEG) nr 1191/69¹⁶.

Tribunalen fann att fastställandet av vilka materiella bestämmelser som ska tillämpas för bedömningen av om ett stöd är förenligt med den inre marknaden ska ske genom att det görs en principiell skillnad mellan å ena sidan ej utbetalda anmälda stöd och, å andra sidan, utbetalda oanmälda stöd. För ej utbetalda anmälda stöd sammanfaller den tidpunkt då verkan av det planerade stödet anses ha inträtt med den tidpunkt då kommissionen fattar beslut om huruvida nämnda stöd är förenligt med den gemensamma marknaden. Det aktuella stödet föranleder nämligen inte några verkliga fördelar eller nackdelar på den inre marknaden förrän tidigast när kommissionen beslutar att godkänna eller inte godkänna stödet. Beträffande utbetalda oanmälda stöd utgörs de tillämpliga materiella bestämmelserna av dem som gäller vid tidpunkten för utbetalningen av stödet, eftersom ovannämnda för- och nackdelar med ett sådant stöd uppkommer under den period då det aktuella stödet betalades ut. Då de aktuella åtgärderna inte anmälts till kommissionen innan de genomfördes fann tribunalen att dessa åtgärders förenlighet med den inre marknaden skulle ha bedömts på grundval av de materiella bestämmelser som gällde vid tidpunkten för utbetalningen, såvida inte de exceptionella villkoren för retroaktiv tillämpning var uppfyllda. Tribunalen konstaterade att de nya bestämmelser som införts genom förordning nr 1370/2007 inte kunde tillämpas retroaktivt i det aktuella målet, eftersom det inte klart framgick av dessa bestämmelsers lydelse, ändamål och sammanhang att de skulle ha sådan verkan, och ogiltigförklarade därför kommissionens beslut.

I målet *TF1 mot kommissionen* (dom av den 16 oktober 2013 i mål T-275/11, ej publicerad i rättsfallssamlingen) hade tribunalen att pröva frågan huruvida en mekanism för långtidsfinansiering av sex franska statliga tv-kanaler vilka ägdes av France Télévisions, som var underställt den franska statens finansiella och ekonomiska kontroll, var förenlig med den inre marknaden. Finansieringen, som bestod i ett årligt budgetbidrag till France Télévisions, hade godkänts av kommissionen som i samband därmed även hade prövat om bidraget kunde påverkas av de skatter som nyligen införts i den nationella lagstiftningen om reklam och elektronisk kommunikation.

Tribunalen erinrade om att en skatt, för att den ska anses utgöra en integrerad del av en stödåtgärd, måste öronmärkas för finansieringen av stödet, i den meningen att intäkterna från skatten måste användas för att finansiera stödet och direkt inverka på stödbeloppet. Därmed måste det finnas en tvingande bestämmelse i nationell rätt om att skatten ska användas för att finansiera stödet. Med detta sagt är inte förekomsten i sig av en sådan bestämmelse tillräcklig för att visa att en skatt utgör en integrerad del av en stödåtgärd. Det måste nämligen dessutom kontrolleras huruvida skatteintäkterna har en direkt inverkan på stödets storlek. Tribunalen fann med beaktande av dessa principer att kommissionen med stöd av den franska lagstiftningen helt riktigt hade bedömt att den nya skatten, i avsaknad av en bestämmelse med motsatt innebörd, inte måste användas för att finansiera det omtvistade bidraget. Denna slutsats ändrades inte av att det förelåg ett visst samband mellan den nya skatten och finansieringen av den aktuella stödåtgärden. Den omständigheten att den skatt som införts för en generell finansiering av television i allmänhetens tjänst bland annat användes till att finansiera stödet, innebar inte att skatteintäkterna måste användas till detta stöd, eftersom de behöriga myndigheterna efter eget skön kunde anslå nämnda intäkter för olika ändamål och använda dem för att täcka andra kostnader än det aktuella stödet.

¹⁶ Rådets förordning (EEG) nr 1191/69 av den 26 juni 1969 om medlemsstaternas åtgärder i fråga om allmän trafikplikt på järnväg, väg och inre vattenvägar (EGT L 156, s. 1).

Det ovannämnda målet *TF1 mot kommissionen* gav även tribunalen tillfälle att precisera att ett företags ekonomiska effektivitet vid fullgörandet av dess uppdrag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster inte kunde åberopas med någon framgång för att ifrågasätta kommissionens bedömning i fråga om huruvida ett statligt stöd som beviljats företaget var förenligt med den inre marknaden. Det test som genomförs på grundval av domen i det ovannämnda målet *Altmark Trans och Regierungspräsidium Magdeburg* för att fastställa om ersättning för en allmännyttig tjänst kan anses utgöra ett statligt stöd, i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF, får inte förväxlas med det test som genomförs med stöd av artikel 106.2 FEUF och som gör det möjligt att fastställa huruvida en åtgärd för ersättning för en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse, som utgör ett statligt stöd, kan anses förenlig med den inre marknaden. Den ekonomiska effektivitet som för ett företag som har till uppdrag att tillhandahålla en allmännyttig tjänst gäller vid fullgörandet, saknar i det avseendet betydelse för bedömningen av huruvida en sådan ersättning är förenlig med den inre marknaden mot bakgrund av artikel 106.2 FEUF. Genom att denna bestämmelse tillåter undantag från fördragets allmänna bestämmelser syftar den nämligen till att förena medlemsstaternas intresse av att använda vissa företag, bland annat inom den offentliga sektorn, som verktyg för ekonomisk eller social politik, med unionens intresse av att dess konkurrensbestämmelser iakttas och av att den inre marknadens enhetlighet upprätthålls. Villkoren för att artikel 106.2 FEUF ska vara tillämplig förutsätter inte att den finansiella balansen i det företag som har att tillhandahålla en offentlig tjänst är hotad. Om det inte är fråga om de omtvistade rättigheterna är det tillräckligt att företaget hindras från att fullgöra sitt uppdrag att tillhandahålla allmännyttiga tjänster eller att bibehållandet av dessa rättigheter utgör en förutsättning för att företaget ska kunna fullgöra sitt uppdrag på godtagbara ekonomiska villkor. I avsaknad av harmoniserad lagstiftning på området, såsom i förevarande fall, saknar kommissionen dessutom behörighet att uttala sig om omfattningen av de uppdrag att tillhandahålla offentliga tjänster som åligger offentliga bolag, det vill säga den kostnadsnivå som sammanhänger med denna verksamhet, om lämpligheten av de politiska beslut som fattas av de nationella myndigheterna i detta avseende eller om de offentliga bolagens ekonomiska effektivitet. Härav följer att frågan huruvida ett företag som har fått i uppdrag att tillhandahålla den offentliga radio- och tv-sändningstjänsten skulle kunna fullgöra sina skyldigheter att tillhandahålla public service-tv till en lägre kostnad saknar relevans för bedömningen av huruvida den statliga finansieringen av denna verksamhet är förenlig med fördragets bestämmelser om statligt stöd.

Immaterialrätt

1. Gemenskapsvarumärke

a) Absoluta registreringshinder

Tribunalen har under år 2013 behandlat flera av de absoluta registreringshinder som anges i artikel 7.1 i förordning (EG) nr 207/2009¹⁷.

I dom av den 15 januari 2013 i mål T-625/11, *BSH mot harmoniseringsbyrån (ecoDoor)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen), fann tribunalen att beståndsdelen "eco" skulle komma att uppfattas i betydelsen "miljövänlig" och att beståndsdelen "door" skulle komma att förstås så, att den syftar på en "lucka". Mot den bakgrunden slog tribunalen fast att överklagandenämnden hade gjort en riktig bedömning när den fann att omsättningskretsen omedelbart skulle komma att förstå uttrycket "ecodoor" så, att det betyder "miljö-lucka" eller "lucka som är konstruerad och fungerar på ett miljövänligt sätt". Tribunalen preciserade även

¹⁷ Rådets förordning (EG) nr 207/2009 av den 26 februari 2009 om gemenskapsvarumärken (EUT L 78, s. 1).

att ett kännetecken som är beskrivande för en lös del som är inkorporerad i en vara kan vara beskrivande också för denna vara. Detta är fallet när den egenskap hos nämnda del som anges genom kännetecknet, enligt omsättningskretsens uppfattning, kan ha betydande inverkan på de väsentliga egenskaperna hos varan själv.

I målet *ultra air mot harmoniseringsbyrån – Donaldson Filtration Deutschland (ultrafilter international)* (dom av den 30 maj 2013 i mål T-396/11) prövade tribunalen lagligheten av ett beslut av harmoniseringsbyråns fjärde överklagandenämnd. Överklagandenämnden hade i sitt beslut upphävt annulleringsenhetens beslut att förklara det omtvistade varumärket ogiltigt och avvisat den aktuella ansökan om ogiltighetsförklaring på den grunden att den utgjorde rättsmissbruk.

Tribunalen erinrade om att det administrativa förfarande som föreskrivs i artikel 56.1 a i förordning nr 207/2009 i förening med artikel 52.1 a i samma förordning syftar till att ge harmoniseringsbyrån möjlighet att ompröva giltigheten av en varumärkesregistrering och fatta det beslut som byrån, i förekommande fall, borde ha fattat på eget initiativ enligt artikel 37.1 i förordningen. Harmoniseringsbyrån ska härvid bedöma huruvida det aktuella varumärket är beskrivande eller saknar särskiljningsförmåga. Skälen för att sökanden ansöker om ogiltighetsförklaring eller tidigare agerande från denna sökandes sida påverkar inte omfattningen av den prövning som harmoniseringsbyrån har att utföra vad gäller de allmänintressen som ligger bakom artikel 7.1 b och c och artikel 56.1 a i förordningen. Harmoniseringsbyrån tillämpar nämligen de aktuella bestämmelserna inom ramen för ett ogiltighetsförfarande. Därmed uttalar den sig inte i frågan huruvida varumärkesinnehavarens rätt har företräde framför den rätt som tillkommer den som ansöker om ogiltighetsförklaring, utan kontrollerar endast att varumärkesinnehavarens rätt har tillkommit på ett giltigt sätt utifrån de bestämmelser som föreskriver vilka egenskaper ett varumärke ska ha för att kunna registreras. Mot bakgrund härav kan den som ansöker om ogiltighetsförklaring inte anses göra sig skyldig till "rättsmissbruk". Det faktum att den som ansöker om ogiltighetsförklaring möjligen ger in sin ansökan för att senare kunna förse sina varor med det aktuella kännetecknet är helt i överensstämmelse med det allmänintresse som skyddas genom artikel 7.1 c i förordning nr 207/2009, nämligen att kännetecknet ska vara tillgängligt och kunna användas fritt. Enligt tribunalen kan ett sådant förhållande således aldrig utgöra rättsmissbruk och denna bedömning bekräftas i artikel 52.1 i förordning nr 207/2009. Enligt denna artikel kan ett gemenskapsvarumärke även förklaras ogiltigt på grundval av ett genkärsmål i ett mål om varumärkesintrång, vilket förutsätter att svaranden i ett sådant mål kan utverka en ogiltighetsförklaring även om denne har använt det aktuella varumärket och har för avsikt att fortsätta använda det.

I dom av den 10 juli 2013 i mål T-3/12, *Kreyenberg mot harmoniseringsbyrån – kommissionen (MEMBER OF € euro experts)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) prövade tribunalen en talan mot andra överklagandenämndens beslut om ett ogiltighetsförfarande rörande figurmärket MEMBER OF € euro experts. Andra överklagandenämnden hade i sitt beslut uttalat sig angående förhållandet mellan artikel 7.1 i och artikel 7.1 h i förordning nr 207/2009. Tribunalen slog fast att artikel 7.1 i i förordningen under vissa omständigheter ska anses förbjuda registrering, såsom varumärken eller beståndsdelar i varumärken, av andra emblem än dem som avses i artikel 7.1 h i förordningen, oavsett om dessa emblem återges identiskt eller om de endast efterbildas. Tribunalen nådde denna slutsats på grundval av lydelsen av artikel 7.1 i i förordning nr 207/2009 och med utgångspunkt i ytterligare två överväganden. För det första konstaterade tribunalen att bestämmelsen inte innehåller någon uttrycklig begränsning av tillämpningsområdet för förbudet mot registrering av varumärken som återger ett emblem identiskt. Bestämmelsen kan utifrån dess ordalydelse tolkas så, att förbudet inte bara avser identiska återgivningar, utan även varumärken som efterbildar ett emblem. Om bestämmelsen inte tolkades på detta sätt skulle dess ändamålsenliga verkan till stor del gå förlorad, eftersom det i så fall skulle räcka att ett emblem blev föremål för en mycket liten ändring, som kanske inte ens uppfattas av en person som inte är heraldiker, för att det skulle kunna

registreras såsom varumärke eller beståndsdel i ett varumärke. För det andra underströk tribunalen att unionslagstiftaren på intet sätt har angett att det endast är varumärken som uteslutande består av ett emblem som omfattas av förbudet mot registrering i artikel 7.1 i i förordning nr 207/2009. Genom att i bestämmelsen använda verbet "innehåller" har unionslagstiftaren angett att det, i de situationer som anges däri, är förbjudet att använda andra emblem än dem som avses i artikel 7.1 h i förordningen, inte bara som varumärke utan även som en beståndsdel i ett varumärke. Detta är även förenligt med den ändamålsenliga verkan av artikel 7.1 h i förordning nr 207/2009, vilken syftar till att skydda de emblem som den omfattar på ett så fullständigt sätt som möjligt. Genom en analog tillämpning av rättspraxis rörande artikel 7.1 h i förordning nr 207/2009, som avser internationella mellanstatliga organisationers emblem som ingår i en förteckning som i vederbörlig ordning avgetts till de stater som är parter i Pariskonventionen¹⁸, fann tribunalen att skyddet för de emblem som avses i artikel 7.1 i i förordningen endast gäller när det varumärke som innehåller ett sådant emblem, betraktat som helhet, kan vilseleda allmänheten att tro att det finns ett samband mellan, å ena sidan, innehavaren eller användaren av varumärket och, å andra sidan, den myndighet som det aktuella emblemet symboliserar.

b) Relativa registreringshinder

I målet *Sanco mot harmoniseringsbyrån – Marsalman (Återgivande av en kyckling)* (dom av den 14 maj 2013 i mål T-249/11, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen), prövade tribunalen frågan om bedömningen av huruvida de varor och tjänster som avses med en registreringsansökan kompletterar varandra.

Tribunalen erinrade inledningsvis om att det endast är i de fall där det fastställs att det helt saknas varu- och tjänsteslagslikhet som det är möjligt att dra slutsatsen att det saknas risk för förväxling mellan de aktuella varumärkena, utan att det behöver göras någon helhetsbedömning mot bakgrund av samtliga relevanta faktorer i det enskilda fallet med utgångspunkt i hur omsättningskretsen uppfattar de ifrågavarande kännetecknen och varorna eller tjänsterna. Vid bedömningen av likheten mellan de aktuella varorna och tjänsterna ska i princip alla relevanta faktorer som avser förhållandet mellan varorna och tjänsterna beaktas. Vid bedömningen av huruvida varorna och tjänsterna kompletterar varandra ska det således beaktas hur viktig omsättningskretsen anser att den ena varan eller tjänsten är för användningen av en annan vara eller tjänst.

Vid bedömningen av risken för förväxling ska således frågan huruvida varor och tjänster kompletterar varandra inte prövas med utgångspunkt i om det för omsättningskretsen föreligger ett samband mellan de aktuella varorna och tjänsterna när det gäller deras art, användningsområde och distributionskanaler. Denna bedömning ska istället ske med utgångspunkt i om det finns ett nära samband mellan varorna och tjänsterna, det vill säga om den ena är nödvändig eller viktig för användningen av den andra, så att omsättningskretsen därmed kan få uppfattningen att ett och samma företag ansvarar för tillverkningen av dessa varor eller tillhandahållandet av dessa tjänster. Den omständigheten att användningen av en vara eller tjänst saknar samband med användningen av en annan vara eller tjänst innebär nämligen inte i samtliga fall att användningen av den ena inte är viktig eller nödvändig för användningen av den andra. Mot denna bakgrund slog tribunalen fast att överklagandenämnden hade gjort ett fel vid bedömningen av huruvida de varor som omfattades av det äldre varumärket och de tjänster avseende reklam, företagsagenturer, franchising, export och import, som omfattades av det sökta varumärket, kompletterade varandra och att detta fel medförde att överklagandenämnden inte hade beaktat alla faktorer som var relevanta vid prövningen av likheten mellan de aktuella varorna och tjänsterna.

¹⁸ Pariskonventionen för industriellt rättsskydd av den 20 mars 1883 i reviderad och ändrad lydelse.

I dom av den 11 juli 2013 i mål T-321/10, *SA. PAR. mot harmoniseringsbyrå – Salini Costruttori (GRUPPO SALINI)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), klargjorde tribunalen hur begreppet ond tro enligt artikel 52.1 b i förordning nr 207/2009 ska tolkas. Enligt den bestämmelsen ska, efter ansökan till harmoniseringsbyrå eller på grundval av ett genkåromål i mål om varumärkesintrång, ett gemenskapsvarumärke förklaras ogiltigt om den som ansökt om registrering var i ond tro när ansökan om varumärkesregistrering gavs in. Det ankommer på den som ansöker om ogiltigförklaring att styrka att så var fallet. Tribunalen underströk att begreppet ond tro enligt nämnda bestämmelse inte på något sätt definierats, avgränsats eller ens beskrivits i unionslagstiftningen. I samband med den helhetsbedömning som ska göras enligt denna bestämmelse kan även beaktas vilka affärsmässiga överväganden som legat till grund för en ansökan om registrering av ett kännetecken som gemenskapsvarumärke och i vilken tidsfölgd händelserna kring ingivandet ägde rum. Exempelvis ska för det första den omständigheten beaktas att sökanden haft eller borde ha haft vetskap om att tredje man i åtminstone en medlemsstat använder ett identiskt eller liknande kännetecken för en vara eller tjänst som är identisk eller av liknande slag, vilket innebär en risk för förväxling med det kännetecken som avses i registreringsansökan. Vidare ska beaktas, för det andra, sökandens avsikt att hindra denne tredje man från att fortsätta att använda ett sådant kännetecken och för det tredje, graden av rättsskydd för tredje mans kännetecken och för det kännetecken som avses i registreringsansökan. Det förhållandet att varumärkessökanden hade kännedom om varumärkesinnehavarens marknads-situation och bolagssituation, inbegripet det förhållandet att varumärkesinnehavarens bolag befann sig i ett expansivt skede, är inte i sig tillräckligt för att styrka att varumärkessökanden varit i ond tro. Den avsikt som den som ansöker om registrering har när ansökan om registrering ges in ska nämligen också beaktas. Denna avsikt, som är en subjektiv omständighet, ska fastställas mot bakgrund av de objektiva omständigheterna i det enskilda fallet. För att avgöra om varumärkessökanden är i ond tro, är det således viktigt att bedöma dennes avsikt genom att dra en slutsats av de objektiva omständigheterna och dennes konkreta handlingar, av dennes roll eller ställning, av dennes kännedom om användningen av det äldre varumärket, genom avtalsförhållanden mellan denne och den som ansöker om ogiltighetsförklaring, samt förhållandena mellan dem före och efter ingående av avtalet, av huruvida ömsesidiga skyldigheter föreligger mellan dem, samt allmänt av samtliga objektiva omständigheter i samband med intressekonflikter där den som ansöker om registrering har varit inblandad. Till de objektiva omständigheter som kan kasta ljus över varumärkessökandens avsikter hör således bland annat händelsernas kronologi i samband med att det omstridda varumärket registrerades, den intressekonflikt som eventuellt förelåg mellan varumärkessökanden och innehavaren av det äldre varumärket, det sökta varumärkets karaktär eller hur välkänt kännetecknet var när ansökan om registrering gavs in. Mot bakgrund av det ovanstående fann tribunalen att överklagandenämnden hade gjort en riktig bedömning när den förklarade det omstridda varumärket ogiltigt med stöd av artikel 52.1 b i förordning nr 207/2009.

c) Bevisbörda – Harmoniseringsbyråns prövning på eget initiativ

I dom av den 20 mars 2013, i mål T-571/11, *El Corte Inglés mot harmoniseringsbyrå – Chez Gerard (CLUB GOURMET)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen), klargjorde tribunalen med avseende på tillämpningen av förordning nr 207/2009 att fastställande och tolkning av nationell rätt, i den mån dessa åtgärder är nödvändiga för unionsinstitutionernas verksamhet, utgör en del av fastställandet av de faktiska omständigheterna och inte av rättstillämpningen.

Tribunalen slog fast att det förvisso är riktigt att artikel 65.2 i förordning nr 207/2009 ska förstås så att de rättsregler vilkas åsidosättande kan föranleda en talan vid tribunalen kan härröra såväl från nationell rätt som från gemenskapsrätten, men att det bara är den sistnämnda som utgör en rättsfråga på vilken principen *jura novit curia* är tillämplig. Den nationella rätten avser däremot

bevisbördan och bevisningen med avseende på de faktiska omständigheterna, och dess innehåll ska i förekommande fall således styrkas med bevis. Härav följer att det i ett förfarande vid unionsinstitutionerna i princip är den part som har åberopat nationell rätt som ska styrka att den nationella rätten stöder partens yrkanden. Det är visserligen riktigt att harmoniseringsbyrån på eget initiativ och på det sätt som förefaller lämpligt ska inhämta upplysningar om den nationella rätten i den berörda medlemsstaten om sådana upplysningar är nödvändiga för bedömningen av om villkoren för att tillämpa ett hinder för den berörda registreringen är uppfyllda och särskilt för bedömningen av om de åberopade faktiska omständigheterna föreligger och av den förebringade bevisningens bevisvärde, men det gäller bara om harmoniseringsbyrån redan förfogar över vissa uppgifter om den nationella rätten, antingen i form av påståenden om dess innehåll eller i form av omständigheter som har anförts under förfarandets gång och påståtts ha bevisvärde.

I dom av den 7 maj 2013 i mål T-579/10, *macros consult mot harmoniseringsbyrån – MIP Metro (makro)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), framhöll tribunalen att det – i den situationen där en ansökan ges in enligt artikel 53.2 i förordning nr 207/2009 på grundval av en äldre rättighet som skyddas i nationell rätt, framgår av regel 37 i förordning (EG) nr 2868/95¹⁹ – åligger sökanden att lägga fram relevant information som visar att denne, enligt tillämplig nationell lag, är berättigad att göra anspråk på den rättigheten.

Enligt regel 37 krävs det för att användningen av ett gemenskapsvarumärke ska kunna förbjudas med stöd av en äldre rättighet att sökanden ger in information till harmoniseringsbyrån som visar att denne uppfyller de villkor i den åberopade nationella lagstiftningen som måste vara uppfyllda. Sökanden ska dessutom ge in information till harmoniseringsbyrån som visar innehållet i den nationella lagstiftningen. Eftersom artikel 53.1 c i förordning nr 207/2009 uttryckligen hänvisar till artikel 8.4 i samma förordning och då den sistnämnda bestämmelsen avser äldre rättigheter som skyddas i unionslagstiftningen eller i en medlemsstats nationella lagstiftning som är tillämplig på det aktuella kännetecknet, är dessutom dessa principer även tillämpliga när en nationell rätt åberopas på grundval av artikel 53.1 c i förordning nr 207/2009. Regel 37 b ii i förordning nr 2868/95 innehåller nämligen liknande bestämmelser beträffande beviset för att det föreligger en äldre rättighet för det fall då en ansökan inges med stöd av artikel 53.1 i förordning nr 207/2009. Frågan huruvida det finns någon nationell rättighet utgör således en sakfråga och det ankommer på en part som gör gällande att det föreligger en rättighet som uppfyller de villkor som föreskrivs i artikel 8.4 i förordning nr 207/2009 att vid harmoniseringsbyrån styrka inte bara att en sådan rättighet följer av nationell lagstiftning, utan också själva innehållet i lagstiftningen.

I dom av den 13 september 2013 i mål T-320/10, *Fürstlich Castell'sches Domänenamt mot harmoniseringsbyrån – Castel Frères (CASTEL)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) tog tribunalen slutligen ställning till frågan huruvida harmoniseringsbyrån på eget initiativ ska pröva det absoluta registreringshinder som föreskrivs i artikel 7.1 d i förordning nr 207/2009 även om sökanden inte har åberopat det i förfarandet vid harmoniseringsbyrån.

Tribunalen erinrade inledningsvis om att granskarna vid harmoniseringsbyrån och, efter överklagande, harmoniseringsbyråns överklagandenämnder, vid prövningen av om det föreligger några absoluta registreringshinder, i enlighet med artikel 76.1 i förordning nr 207/2009, utan särskilt yrkande ska pröva sakförhållandena för att fastställa huruvida det sökta varumärket omfattas av något av de registreringshinder som stadgas i artikel 7 i samma förordning. Härav följer att harmoniseringsbyråns behöriga enheter kan komma att grunda sina avgöranden

¹⁹ Kommissionens förordning (EG) nr 2868/95 av den 13 december 1995 om genomförande av rådets förordning (EG) nr 40/94 om gemenskapsvarumärke (EGT L 303, s. 1).

på sakförhållanden som inte åberopats av sökanden. Tribunalen preciserade dock att harmoniseringsbyrån i ett ogiltighetsförfarande inte kan vara skyldig att, i likhet med granskaren, på eget initiativ pröva de relevanta sakförhållanden som kan föranleda den att tillämpa de absoluta registreringshindren. Det framgår nämligen av artiklarna 52 och 55 i förordning nr 207/2009 att gemenskapsvarumärket anses giltigt till dess att det förklaras ogiltigt av harmoniseringsbyrån efter ett ogiltighetsförfarande. För varumärket gäller således en giltighetspresumtion, som är en logisk följd av den kontroll som harmoniseringsbyrån gör inom ramen för prövningen av en registreringsansökan.

Denna giltighetspresumtion medför enligt tribunalen att harmoniseringsbyråns skyldighet enligt artikel 76.1 i förordning nr 207/2009 att på eget initiativ pröva de relevanta sakförhållanden som skulle kunna föranleda den att tillämpa de absoluta registreringshindren enbart gäller vid harmoniseringsbyråns granskares prövning av en registreringsansökan och vid överklagandenämndens prövning i förfarandet om registrering av varumärket. I ett ogiltighetsförfarande är det emellertid, mot bakgrund av att gemenskapsvarumärket efter registrering presumeras vara giltigt, den person som har ansökt om ogiltighetsförklaring som vid harmoniseringsbyrån ska redogöra för de konkreta omständigheter som påstås påverka varumärkets giltighet. I ett ogiltighetsförfarande är harmoniseringsbyråns överklagandenämnd följaktligen inte skyldig att på eget initiativ pröva de relevanta sakförhållanden som skulle kunna föranleda den att tillämpa de absoluta registreringshinder som stadgas i artikel 7.1 d i förordning nr 207/2009.

d) Tribunalens behörighet att ändra överklagandenämndens beslut

I dom av den 4 juni 2013 i mål T-514/11, *i-content mot harmoniseringsbyrån – Decathlon (BETWIN)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), prövade tribunalen villkoren för att tribunalen ska kunna ändra överklagandenämndens beslut enligt artikel 65.3 i förordning nr 207/2009.

Tribunalen betonade att dess behörighet enligt artikel 65.3 i förordning nr 207/2009 att ändra överklagandenämndens beslut inte innebär att tribunalen får vidta bedömningar i frågor där överklagandenämnden ännu inte uttalat sig. Tribunalens behörighet att ändra beslut ska således i princip endast avse de fall där tribunalen – efter att ha prövat överklagandenämndens bedömning – på grundval av fastlagda rättsliga och faktiska omständigheter kan bestämma det beslut som överklagandenämnden var skyldig att fatta. I förevarande fall fann tribunalen att villkoren för utövandet av denna behörighet var uppfyllda. Enligt tribunalen var överklagandenämnden skyldig att fastställa – i motsats till invändningens enhetens bedömning – att det inte förelåg någon risk för förväxling i fråga om de varor som avsågs med registreringsansökan. Tribunalen ändrade följaktligen det angripna beslutet.

I dom av den 3 juli 2013, i mål T-236/12, *Airbus mot harmoniseringsbyrån (NEO)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), uttalade sig tribunalen om omfattningen av den prövning som överklagandenämnden ska utföra.

Tribunalen angav i detta avseende att det framgår av artikel 64.1 i förordning nr 207/2009 att överklagandenämnden, efter det att den har prövat om överklagandet är befogat, ska avgöra överklagandet, och att den därvid får vidta de åtgärder som kunnat vidtas av den enhet som meddelat det överklagade beslutet. Behörigheten att göra en ny, fullständig prövning av registreringsansökan i sak, det vill säga både en rättslig prövning och en prövning av de faktiska omständigheterna, är emellertid beroende av huruvida överklagandenämnden kan ta upp överklagandet till sakprövning. När granskaren, såsom i förevarande mål, avslår en registreringsansökan endast med avseende på de varor som har angetts i ansökan, men bifaller ansökan med avseende på de tjänster som har angetts däri, kan det överklagande som inges av

varumärkessökanden rättsenligt endast avse granskarens avslag på registreringsansökan för de varor som har angetts däri. Varumärkessökanden kan däremot inte till överklagandenämnden med giltig verkan överklaga granskarens bifall till registreringsansökan beträffande tjänsterna. I det aktuella målet angav tribunalen att trots att sökanden hade överklagat granskarens beslut och yrkat att detta skulle upphävas i sin helhet, så hade detta beslut enligt artikel 59 första meningen i förordning nr 207/2009 likväl överklagats rättsenligt till överklagandenämnden endast i den del som granskaren hade avslagit sökandens ansökan. Tribunalen slog således fast att överklagandenämnden hade överskridit gränserna för sin behörighet, eftersom den på eget initiativ på nytt hade tagit upp prövningen av registreringsansökan beträffande de däri angivna tjänsterna med avseende på de absoluta registreringshinder som anges i artikel 7 i förordning nr 207/2009, och dessutom hade slagit fast att det sökta varumärket saknade särskiljningsförmåga som gjorde det möjligt att särskilja dessa tjänster i den mening som avses i artikel 7.1 b och c samt 7.2 i samma förordning.

e) Bevis på verkligt bruk av varumärket

I dom av den 28 november 2013, i mål T-34/12, *Herbacin cosmetic mot harmoniseringsbyrån – Laboratoire Garnier (HERBA SHINE)* (ej publicerad i rättsfallssamlingen), preciserade tribunalen omfattningen av överklagandenämndernas motiveringsskyldighet vid tillämpningen av artikel 15.1 andra stycket b i förordning nr 207/2009. I denna bestämmelse föreskrivs att anbringande av gemenskapsvarumärket på varor eller deras emballage endast för exportändamål i gemenskapen också ska betraktas som sådant bruk som avses i artikel 15.1 första stycket i förordning nr 207/2009. Tribunalen ansåg sig inte vara i stånd att pröva det angripna beslutets laglighet, eftersom överklagandenämnden i beslutet inte ens underförstått hade angett skälen till att den inte hade beaktat fakturor som var ställda till adressater utanför unionen. Dessutom konstaterade tribunalen att det för prövningen av huruvida den av sökanden framlagda bevisningen räckte för att styrka att villkoren i artikel 15.1 andra stycket b i förordning nr 207/2009 var uppfyllda var nödvändigt att göra en bedömning av den samlade bevisning som sökanden framlagt. Överklagandenämnden hade dock inte vidtagit någon sådan bedömning och det ålåg inte tribunalen att göra den för första gången. Tribunalen ogiltigförklarade således det angripna beslutet på grund av att det saknade motivering.

2. Gemenskapsformgivningar

En dom på området för gemenskapsformgivningar förtjänar särskild uppmärksamhet, närmare bestämt dom av den 6 juni 2013, i mål T-68/11, *Kastenholtz mot harmoniseringsbyrån – Qwatchme (Urtavlor)* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen). Målet rörde bland annat kraven på nyhet och särprägel som är ett villkor för att gemenskapsformgivningar ska kunna skyddas. Tribunalen angav att det framgår av artikel 5.2 i förordning (EG) nr 6/2002²⁰ att två formgivningar ska anses identiska om deras utseende endast skiljer sig åt på oväsentliga punkter, det vill säga på punkter som inte uppfattas omedelbart och som således inte medför några skillnader, inte ens små, mellan formgivningarna. *E contrario* ska det vid bedömningen av huruvida en formgivning uppfyller nyhetskravet prövas om det finns skillnader mellan de motstående formgivningarna som inte är oväsentliga, även om de är små. I detta avseende slog tribunalen fast att ordalydelsen i artikel 6 i förordning nr 6/2002 går längre än den i artikel 5. Det är således möjligt att de skillnader som konstateras mellan de motstående formgivningarna inom ramen för tillämpningen av artikel 5 inte är tillräckliga, särskilt om de är små, för att de helhetsintryck som en kunnig användare får ska kunna anses skilja sig åt i den mening som avses i artikel 6 i förordningen. I ett sådant fall kan den omtvistade formgivningen anses ny enligt

²⁰ Rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning (EGT L 3, 2002, s. 1).

artikel 5 i förordning nr 6/2002, men den kommer inte att anses ha särprägel i den mening som avses i artikel 6 i samma förordning. Eftersom kravet i artikel 6 i förordning nr 6/2002 går längre än kravet i artikel 5 i samma förordning gäller omvänt att skillnaden i helhetsintryck som en kunnig användare upplever i den mening som avses i artikel 6, enbart kan grunda sig på förekomsten av objektiva skillnader mellan de motstående formgivningarna. Dessa skillnader måste således vara tillräckliga för att nyhetskravet i artikel 5 i förordning nr 6/2002 ska vara uppfyllt.

Gemensam utrikes- och säkerhetspolitik – Restriktiva åtgärder

År 2013 avgjorde tribunalen 40 mål angående frysningsåtgärder. Merparten av dessa gällde åtgärder som vidtagits av rådet gentemot personer och enheter som är inblandade i Islamiska republiken Irans kärnprogram. De domar som meddelats efter det att två av dessa enheter väckt talan vid tribunalen förtjänar särskilt att uppmärksammas.

I sin dom av den 5 februari 2013 i mål T-494/10, *Bank Saderat Iran mot rådet* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) underströk tribunalen att en juridisk person som kan hänföras till staten i ett tredjeland kan åberopa garantier som är knutna till de grundläggande rättigheterna. I målet bestreds lagenligheten av de restriktiva åtgärder som rådet vidtagit gentemot en iransk affärsbank med motiveringen att den delvis ägdes av Irans regering. Rådet anförde, med stöd av kommissionen, att banken kunde hänföras till den iranska staten och därför inte kunde åberopa skydd och garantier som är knutna till de grundläggande rättigheterna.

Tribunalen godtog inte detta argument, och påpekade att varken Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna eller fördragen innehåller bestämmelser om att juridiska personer som är organ som kan hänföras till staten inte omfattas av skyddet för de grundläggande rättigheterna. Tvärtom innehåller bestämmelserna i nämnda stadga, och särskilt artiklarna 17, 41 och 47, garantier för "[v]ar och en", vilket är en formulering som även omfattar juridiska personer som sökanden. Ett sådant uteslutande från rätten att kunna åberopa grundläggande rättigheter kan inte heller ske med stöd av artikel 34 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som undertecknades i Rom den 4 november 1950. I nämnda bestämmelse föreskrivs att Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna inte kan uppta en talan som väcks av ett regeringsorgan till sakprövning, men denna bestämmelse är inte tillämplig på förfaranden vid unionsdomstolen. Juridiska personer som kan hänföras till staten kan således åberopa de grundläggande rättigheterna vid unionsdomstolen, om detta är förenligt med deras egenskap av juridiska personer.

I sin dom av den 6 september 2013 i mål T-493/10, *Persia International Bank mot rådet* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), preciserade tribunalen omfattningen av principen om iakttagande av rätten till försvar vid antagandet av restriktiva åtgärder. Sökanden, ett bolag som ägs av två iranska banker, hade upptagits i förteckningen över personer eller enheter som anses ha varit inblandade i det iranska programmet för kärnvapenspridning eftersom rådet hade ansett att bolaget skulle anses som ägt av eller tillhörande en av de två ovannämnda bankerna, Bank Mellat. Sökanden hävdade att dess rätt till försvar och rätt till ett effektivt domstolsskydd hade åsidosatts eftersom bolaget inte erhållit tillräckliga upplysningar om påståendet att Bank Mellat är inblandad i kärnvapenspridning.

Tribunalen angav härvidlag att när rådet har för avsikt att grunda sig på omständigheter som kommer från en medlemsstat för att vidta restriktiva åtgärder mot en enhet, måste rådet, innan det vidtar nämnda åtgärder, försäkra sig om att dessa uppgifter kan meddelas den berörda enheten i god tid dessförinnan, så att enheten kan yttra sig över uppgifterna på ett lämpligt sätt. Det faktum att rådet i ett sent skede meddelat en handling som den grundat sig på för att anta eller

bibehålla restriktiva åtgärder gentemot en enhet utgör emellertid endast ett åsidosättande av rätten till försvar som motiverar ogiltigförklaring av rättsakter som antagits dessförinnan om det är visat att de aktuella restriktiva åtgärderna inte hade kunnat antas eller bibehållas med giltig verkan om det skulle bortses från den handling som meddelats för sent såsom bevisning till nackdel för sökanden. Tribunalen ansåg att så inte var fallet i detta mål, eftersom de handlingar som meddelats för sent av rådet inte innehöll några ytterligare omständigheter jämfört med de äldre åtgärderna. Att bortse från nämnda handlingar såsom bevisning till nackdel för banken påverkade således inte det faktum att antagandet och bibehållandet av de aktuella restriktiva åtgärderna var välgrundat. Vad närmare avser den omständigheten att banken inte underrättats om bevisningen påpekade tribunalen att i enlighet med principen om iakttagande av rätten till försvar är rådet inte skyldigt att lämna andra upplysningar än dem som ingår i handlingarna i ärendet vid rådet. Det hade i det aktuella fallet inte bestritts att det bland rådets handlingar i ärendet inte förekom någon ytterligare bevisning om Bank Mellats inblandning i spridningen av kärnvapen eller beträffande banken själv. Rådet kan under dessa omständigheter inte lastas för att ha åsidosatt bankens rätt till försvar och dess rätt till ett effektivt domstolsskydd genom att inte ha underrättat om bevisningen.

Privilegier och immuniteter

De förenade målen T-346/11 och T-347/11, *Gollnisch mot parlamentet*, där tribunalen meddelade dom den 17 januari 2013 (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen) gällde en talan om ogiltigförklaring av Europaparlamentets beslut att häva immuniteten för en av sina ledamöter och av ett beslut från Europaparlamentet att inte fastställa denna immunitet. Dessa beslut hade antagits med anledning av en begäran om upphävande av parlamentarisk immunitet från Frankrikes justitieminister och minister för fri- och rättigheter med stöd av en begäran från åklagarmyndigheten i Frankrike, så att undersökningen av en anmälan mot sökanden för uppvigling till hat på grund av ras kunde fortsätta och att det, i förekommande fall, kunde väckas talan mot honom vid behörig domstol.

Tribunalen gör skillnad mellan upphävande av immunitet för en ledamot av Europaparlamentet och fastställande av denne parlamentledamots immunitet. Även om det uttryckligen föreskrivs i artikel 9 i protokoll nr 7 om Europeiska unionens privilegier och immuniteter²¹, att en parlamentsledamots immunitet kan upphävas gäller detsamma inte för fastställande av immunitet, som endast följer av artikel 6.3 i parlamentets arbetsordning²², i vilken begreppet inte definieras och som utgör ett yttrande som inte är bindande för de nationella rättsliga myndigheterna. Eftersom den okränkbarhet som avses i artikel 9 i protokoll nr 7 gäller i kraft av själva lagen, och en ledamot av Europaparlamentet endast kan fråntas den såvida parlamentet har upphävt den, kan det inom ramen för bestämmelserna i denna artikel 9 endast vara fråga om att fastställa immuniteten då okränkbarheten, så som den följer av bestämmelser i nationell rätt i ledamotens ursprungsmedlemsstat, åsidosätts, bland annat genom handlingar av polismyndigheter eller rättsvårdande myndigheter i denna stat, och det inte har riktats någon begäran om att ledamotens immunitet ska upphävas. Ledamoten av Europaparlamentet kan under sådana omständigheter begära att parlamentet ska fastställa hans immunitet, såsom föreskrivs i artikel 6.3 i parlamentets arbetsordning. Fastställande av immuniteten utgör således ett sätt varpå parlamentet, efter begäran från en ledamot, kan ingripa, när nationella myndigheter kränker eller riskerar att kränka en av dess ledamöters immunitet. Om nationella myndigheter däremot har begärt att immuniteten ska upphävas ska parlamentet besluta huruvida detta ska ske eller inte. I så fall finns det inte längre något skäl att fastställa immuniteten, eftersom parlamentet antingen upphäver den, med följd att den inte längre kan fastställas, eller nekar att upphäva den, med följd

²¹ EUT C 83, 2010, s. 266.

²² EUT L 116, 2011, s. 1.

att det inte längre är nödvändigt att fastställa den, eftersom nationella myndigheter underrättas om att parlamentet har avslagit deras begäran om upphävande av immuniteten och om att immuniteten således utgör hinder för de åtgärder de kunde eller önskade att vidta. Fastställande av immuniteten har således förlorat sitt syfte när nationella myndigheter har begärt att immuniteten ska upphävas. Parlamentet har inte längre någon skyldighet att agera på egen hand på grund av att det inte föreligger en formell begäran från behöriga myndigheter i en medlemsstat, men ska däremot fatta ett beslut, och därmed efterkomma en sådan begäran.

Vidare omfattas ett yttrande endast av immunitet om en ledamot av Europaparlamentet har gjort det under utövandet av sitt ämbete. Det måste således föreligga ett samband mellan yttrandet och uppdraget som parlamentsledamot. Situationen blir emellertid en annan när en ledamot av Europaparlamentet, såsom i det aktuella fallet, har yttrat sig utanför parlamentet, under utövandet av det uppdrag som Europaparlamentsledamoten har som ledamot av ett regionalt organ i en medlemsstat och som ordförande i en partigrupp i detta organ. Det finns således inget samband mellan de omtvistade uttalandena och uppdraget som Europaparlamentsledamot, än mindre något direkt och klart samband mellan de omtvistade uttalandena och detta uppdrag som skulle kunna motivera att artikel 8 i protokoll nr 7 om privilegier och immuniteter tillämpas. Tribunalen fann följaktligen att parlamentet inte kunde kritiseras för att det mot bakgrund av de faktiska omständigheterna och den begäran som framställdes av de franska myndigheterna beslutat att upphäva sökandens immunitet, så att den undersökning som inletts av nämnda myndigheter kunde fortsätta.

Folkhälsa

I sin dom av den 4 juli 2013 i mål T-301/12, *Laboratoires CTRS mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), uttalade sig tribunalen om undantagen från de villkor som i princip måste uppfyllas för att erhålla godkännande för försäljning av humanläkemedel. Talan gällde ogiltigförklaring av ett genomförandebeslut från kommissionen om avslag på ansökan om godkännande för försäljning i enlighet med förordning (EG) nr 726/2004²³ för ett läkemedel. Detta läkemedel, vars aktiva substans är cholsyra, är avsett för behandling av två sällsynta, men mycket allvarliga, leversjukdomar. Om dessa sjukdomar inte behandlas på ett lämpligt sätt inom de första veckorna eller månaderna efter födseln kan de leda till döden. Sökanden väckte talan mot detta beslut vid tribunalen och anförde bland annat att kommissionen gjorde fel då den fann att det inte visats att cholsyra varit föremål för väletablerad medicinsk användning i den mening som avses i artikel 10a i direktiv 2001/83/EG²⁴ och att de bibliografiska uppgifter som lämnats i ansökan om godkännande var ofullständiga.

Tribunalen konstaterade inledningsvis att cholsyra använts för att behandla patienter i Frankrike mellan år 1993 och oktober 2007 såsom receptbelagda sjukhuspreparat. Det har framställts individuellt enligt farmakopé och i enlighet med god praxis som anges i nationell lagstiftning. Syftet med dessa sjukhuspreparat med cholsyra var att tillgodose speciella behov (de var nödvändiga för att tillgodose patientens behov eftersom det inte fanns något läkemedel på marknaden mot de aktuella leversjukdomarna). Vidare skrev läkare ut sjukhuspreparaten uteslutande på grundval av terapeutiska hänsyn efter att ha undersökt sin patient. Tribunalen fann att kommissionen gjorde

²³ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 726/2004 av den 31 mars 2004 om inrättande av gemenskapsförfaranden för godkännande av och tillsyn över humanläkemedel och veterinärmedicinska läkemedel samt om inrättande av en europeisk läkemedelsmyndighet (EUT L 136, s. 1).

²⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2001/83/EG av den 6 november 2001 om upprättande av gemenskapsregler för humanläkemedel (EUT L 311, s. 67).

fel då den slog fast att användningen av cholsyra såsom sjukhuspreparat i Frankrike mellan år 1993 och oktober 2007 inte påvisade någon väletablerad medicinsk användning i den mening som avses i artikel 10a i direktiv 2001/83.

Vidare ansåg tribunalen att sökanden hade visat att det inte var möjligt att lämna fullständiga uppgifter om effekt och säkerhet vid normala användningsbetingelser, och att det var att betrakta som ett undantagsfall. Tribunalen konstaterade att sökanden i sammanställningar hade angett skälen till varför det inte var möjligt att lämna fullständiga uppgifter om läkemedlets effekt och säkerhet (eftersom sjukdomen är så sällsynt och med beaktande av principerna för medicinsk etik) och hade inkommit med motivering till det aktuella läkemedlets nytta/risk-förhållande. Tribunalen fann således att kommissionen gjorde fel då den i sitt beslut slog fast att uppgifterna i sökandens ansökan borde ha varit fullständiga samt att sökanden inte fick åberopa undantagsfallsbestämmelsen i en ansökan som grundas på väletablerad medicinsk användning.

Tribunalen konstaterade dessutom att kommissionen inte hade fog för att i det angripna beslutet slå fast att det skulle strida mot syftet med förordning (EG) nr 1901/2006²⁵ och innovationsskyddet om ansökan om godkännande för försäljning beviljades. Tribunalen fann således att avslaget om ansökan om godkännande för försäljning var felaktigt och ogiltigförklarade nämnda beslut.

Miljö

Målet T-370/11 *Polen mot kommissionen*, där tribunalen meddelade dom den 7 mars 2013 (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), gällde det system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser som infördes genom direktiv 2003/87/EG²⁶. Republiken Polen hade väckt talan mot kommissionens beslut om fastställande av unionstäckande övergångsbestämmelser för harmoniserad gratis tilldelning av sådana utsläppsrätter²⁷. Republiken Polen ifrågasatte de riktmärken som kommissionen använde för att beräkna det antal utsläppsrätter som ska tilldelas.

Tribunalen konstaterade inledningsvis att det angripna beslutet utgjorde en åtgärd för genomförande av direktiv 2003/87, ett direktiv som antagits med stöd av EUF-fördragets bestämmelser på miljöpolitikens område. Följaktligen godtog tribunalen inte sökandens argument att kommissionen åsidosatt bestämmelserna i artikel 194.2 FEUF om medlemsstaternas behörighet på energipolitikens område.

Vidare fann tribunalen att det kan anses vara objektivt motiverat att anläggningar som, med anledning av att de använder olika bränslen, befinner sig i olika situationer i det angripna beslutet behandlas lika vid fastställandet av produktriktmärken för tilldelning av utsläppsrätter. Enligt tribunalen skulle en skillnad mellan dessa riktmärken beroende på vilket bränsle som används inte ge industrianläggningar som använder ett bränsle som avger mycket CO₂ ett incitament att söka efter metoder som gör det möjligt att minska utsläppen. I stället skulle det utgöra ett incitament för att upprätthålla status quo, vilket skulle strida mot artikel 10a.1 tredje stycket

²⁵ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1901/2006 av den 12 december 2006 om läkemedel för pediatrik användning och om ändring av förordning (EEG) nr 1768/92, direktiv 2001/20/EG, direktiv 2001/83/EG och förordning (EG) nr 726/2004 (EUT L 378, s. 1).

²⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG (EUT L 275, s. 32).

²⁷ Kommissionens beslut 2011/278/EU av den 27 april 2011 om fastställande av unionstäckande övergångsbestämmelser för harmoniserad gratis tilldelning av utsläppsrätter enligt artikel 10a i Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG (EUT L 130, s. 1).

i direktiv 2003/87. Dessutom skulle en sådan skillnad innebära en risk för en ökning av utsläppen, eftersom de industrianläggningar som använder bränsle som avger lite CO₂ skulle kunna förmås att ersätta det sistnämnda bränslet med ett bränsle som avger mer CO₂ i syfte att erhålla fler gratis utsläppsrätter. På samma sätt fann tribunalen att valet av naturgas vid fastställandet av riktmärken för värme och bränsle, i egenskap av bränsle som avger lite CO₂, syftade till att minska utsläppen av växthusgaser.

Dessutom konstaterade tribunalen att det angripna beslutet på lämpligt sätt beaktade de ekonomiska och sociala följderna av åtgärderna för att minska utsläppen av CO₂. För det första kommer tillämpningsbestämmelserna för tiden från år 2013 att införas stegvis. I detta sammanhang kommer följaktligen anläggningar som släpper ut mycket CO₂ – såsom de som använder kol i Polen och som därför behöver ett större antal utsläppsrätter för sin produktion – under en inledningsperiod erhålla ännu fler gratis utsläppsrätter för att täcka sina behov. För det andra har unionslagstiftaren infört mekanismer för att stödja ansträngningarna i medlemsstater med relativt sett lägre inkomst per capita och högre tillväxtutsikter, för att minska koldioxidintensiteten inom ekonomin till år 2020.

Slutligen angav tribunalen att från och med år 2013 är auktionsmetoden huvudprincipen för tilldelning av utsläppsrätter för CO₂. Således kan medlemsstaterna auktionera ut samtliga utsläppsrätter som inte tilldelats gratis så att anläggningarna kan köpa de utsläppsrätter som saknas. Detta system är vidare förenligt med principen om att förorenaren betalar, eftersom de anläggningar som släpper ut mest CO₂ tvingas att betala för utsläppsrätter eller minska sina utsläpp.

Tillgång till institutionernas handlingar

Under år 2013 avsåg tribunalens avgöranden på området tillgång till handlingar särskilt räckvidden av undantaget avseende skydd för internationella förbindelser i förordning (EG) nr 1049/2001²⁸, och, när det gäller rätten att ta del av miljöinformation, tolkningen av förordning (EG) nr 1367/2006.²⁹

1. Skydd för internationella förbindelser

I dom av den 19 mars 2013 i mål T-301/10, *In't Veld mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), uttalade sig tribunalen om huruvida det var välgrundat att i ett beslut avslå en ansökan om tillgång till ett visst antal handlingar hos kommissionen avseende ett utkast till internationellt handelsavtal för bekämpning av varumärkesförfalskning på grundval av undantaget avseende skydd för internationella förbindelser i artikel 4.1 a tredje strecksatsen i förordning nr 1049/2001.

Tribunalen fann i huvudsak att en unionsinstitution lagligen kan grunda ett avslag på en ansökan från allmänheten om tillgång till handlingar på artikel 4.1 a tredje strecksatsen i förordning nr 1049/2001 för att förhandlingspositioner avseende internationella avtal ska förbli konfidentiella. För att säkerställa effektiviteten av en sådan förhandling kan nämligen en viss nivå av diskretion vara motiverad för att på så sätt garantera ett ömsesidigt förtroende parterna emellan

²⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1049/2001 av den 30 maj 2001 om allmänhetens tillgång till Europaparlamentets, rådets och kommissionens handlingar (EUT L 145, s. 43).

²⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1367/2006 av den 6 september 2006 om tillämpning av bestämmelserna i Århuskonventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor på gemenskapens institutioner och organ (EUT L 264, s. 13).

och främja en fri och verkningsfull diskussion. Initiativet till och genomförandet av förhandlingar för ingående av ett internationellt avtal omfattas i princip av den verkställande makten och allmänhetens deltagande i förhandlingarna om och slutandet av ett sådant avtal är nödvändigtvis begränsat mot bakgrund av att det finns ett legitimt intresse av att inte röja de strategiska målen med förhandlingarna.

Ett utlämnande av unionens eller andra parter ståndpunkt i förhandlingar om ett internationellt handelsavtal för bekämpning av varumärkesförfalskning kan skada det allmänna samhällsintresset som skyddas i artikel 4.1 a tredje strecksatsen i förordning nr 1049/2001. Det kan nämligen inte uteslutas att ett sådant utlämnande kan göra det möjligt för utomstående att indirekt få kännedom om vilka ståndpunkter som företräds av de andra förhandlingsparterna. Vid internationella förhandlingar kan unionens ståndpunkt dessutom rent hypotetiskt utvecklas beroende på hur förhandlingarna fortlöper samt beroende på de eftergifter och kompromisser som gjorts av olika berörda parter. Förhandlingsparterna – inklusive unionen – kan då de utarbetar sina ståndpunkter beakta ett visst mått av taktiska överväganden. Om unionen rörde sin egen förhandlingsposition för allmänheten medan övriga förhandlingsparter ståndpunkter förblev hemliga, kan det inte uteslutas att detta i praktiken skulle kunna leda till att unionens förhandlingsförmåga påverkas negativt.

Om en förhandlingspart inom ramen för internationella förhandlingar ensidigt röjer en eller flera av de övriga parternas förhandlingsposition, även om detta sker på ett sätt som vid första påseendet är anonymt, så kan detta allvarligt skada den anda av förtroende som råder hos den förhandlingspart vars ståndpunkt offentliggjorts och för övrigt även hos övriga förhandlingsparter som bevittnat detta offentliggörande. Ett sådant utlämnande kan i övrigt påverka såväl kommissionens trovärdighet som förhandlingspart i förhållande till andra förhandlingsparter som samtliga förhandlingsparter – och därmed unionens – relationer med eventuella tredjeländer som vill delta i förhandlingarna.

2. Rätt att ta del av miljöinformation

I dom av den 8 oktober 2013 i mål T-545/11, *Stichting Greenpeace Nederland och PAN Europe mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen), prövade tribunalen villkoren för allmänhetens rätt att ta del av miljöinformation och förhållandet mellan, å ena sidan, förordning nr 1367/2006 om rätt att ta del av sådana upplysningar och, å andra sidan, det system som inrättats genom förordning nr 1049/2001.

När begäran om tillgång till handlingar avser miljöinformation eller information som rör utsläpp i miljön fann tribunalen att det framgår av skälen 8 och 15, i förening med artiklarna 3 och 6, i förordning nr 1367/2006 att förordningen innehåller bestämmelser som ersätter, ändrar eller preciserar vissa av bestämmelserna i förordning nr 1049/2001. I ett sådant fall förstärks skyldigheten att tolka undantagen i förordning nr 1049/2001 restriktivt dels på grund av kraven på den berörda institutionen att beakta allmänintresset av att få sådan information utlämnad och hänvisningen till fastställandet av om informationen rör utsläpp i miljön, dels på grund av den omständigheten att förordning nr 1049/2001 inte innehåller några motsvarande preciseringar vad gäller tillämpningen av nämnda undantag på detta område.

I artikel 6.1 första meningen i förordning nr 1367/2006 föreskrivs en presumtion för att ett övervägande allmänintresse av utlämnande ska anses föreligga om den begärda informationen rör utsläpp i miljön, utom när informationen rör en utredning, särskilt om denna gäller möjliga överträdelser av unionsrätten. Den berörda institutionen ska således lämna ut handlingen om den begärda informationen rör utsläpp i miljön, även om ett sådant utlämnande riskerar att undergräva skyddet för en fysisk eller juridisk persons affärsintressen, inklusive personens

immateriella rättigheter. När det är fråga om en ansökan om utlämnande av handlingar avseende det första godkännandet för att släppa ut ett verksamt ämne på marknaden som omfattas av bilaga I till direktiv 91/414/EEG³⁰, såsom det ämne som var aktuellt i förevarande fall, innehåller direktivet visserligen bestämmelser som syftar till att skydda konfidentiell information, bestående av industri- och affärshemligheter. Förekomsten av sådana bestämmelser påverkar emellertid inte den icke motbevisbara presumtion som följer av förordning nr 1367/2006. Även om artiklarna 16 och 17 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna rör näringsfriheten respektive rätten till egendom kan det, för att säkerställa en tolkning som överensstämmer med unionslagstiftningen, emellertid inte godtas att giltigheten av en klar och ovillkorlig bestämmelse i sekundärrätten sätts i fråga. Det kan inte heller bli fråga om att underlåta att tillämpa bestämmelserna i artikel 6.1 första meningen i förordning nr 1367/2006 för att de ska vara förenliga med artikel 39.2 och 39.3 i avtalet om handelsrelaterade aspekter av immaterialrätter (TRIPS) av den 15 april 1994³¹, vilken skyddar information som har kommersiellt värde mot utlämnande till allmänheten. Ett sådant tillvägagångssätt skulle i realiteten innebära att lagenligheten av artikel 6.1 första meningen i förordning nr 1367/2006 sattes i fråga mot bakgrund av nämnda bestämmelser i TRIPS-avtalet.

I målet T-111/11, *ClientEarth mot kommissionen* (dom av den 13 september 2013, ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen, överklagad till domstolen) uppkom frågan huruvida kommissionens tillämpning av undantaget i artikel 4.2 tredje strecksatsen i förordning nr 1049/2001 avseende skyddet för syftet med utredningar var förenlig med konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor (Århuskonventionen). Sökanden hävdade nämligen att denna konvention inte innehåller något undantag från rätten till tillgång till handlingar avseende skyddet för syftet med andra utredningar än straffrättsliga eller disciplinära. De handlingar som kommissionen hade beslutat att inte lämna ut avsåg emellertid överensstämmelsen mellan medlemsstaternas lagstiftning och Europeiska unionens miljö rätt och hade utarbetats av kommissionen för att den skulle få möjlighet att kontrollera hur medlemsstaterna införlivade ett flertal direktiv och, i förekommande fall, inleda ett fördragsbrottsförfarande.

Tribunalen fann att unionen är bunden av Århuskonventionen. Med avseende på skälen till avslag på en ansökan om tillgång till miljöinformation framstår konventionen emellertid inte till sitt innehåll som ovillkorlig och tillräckligt precis, eftersom den föreskriver att varje part ska vidta nödvändiga åtgärder för att fastställa och upprätthålla tydliga, öppna och enhetliga ramar för införlivandet av bestämmelserna i konventionen, varvid varje part har ett stort utrymme för skönmässig bedömning för att avgöra på vilket sätt den miljöinformation som begärs av myndigheterna ska ställas till allmänhetens förfogande.

Artikel 4.4 c i Århuskonventionen är inte tillräckligt precis för att vara direkt tillämplig, åtminstone inte vad avser sådana regionala organisationer för ekonomisk integration som avses i artikel 2 d i konventionen. Det är uppenbart att Århuskonventionen, och i synnerhet artikel 4.4 c i denna, utformades för att i första hand tillämpas på myndigheterna i de stater som är parter i konventionen och att begrepp används som är karakteristiska för dessa. I konventionen beaktas däremot inte de särdrag som är utmärkande för regionala organisationer för ekonomisk integration. Dessa kan emellertid ansluta sig till konventionen. Det finns i synnerhet inte någon uppgift i artikel 4.4 c eller i någon annan bestämmelse i Århuskonventionen som gör det möjligt att tolka de begrepp

³⁰ Rådets direktiv 91/414/EEG av den 15 juli 1991 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden (EGT L 230, s. 1; svensk specialutgåva, område 13, volym 20, s. 236).

³¹ EGT L 336, s. 214; svensk specialutgåva, område 11, volym 38, s. 216.

som används i denna bestämmelse eller att avgöra huruvida en undersökning avseende ett fördragsbrottsförfarande kan omfattas av bestämmelsen.

Eftersom det inte anges några preciseringar i detta avseende, kan Århuskonventionen inte anses hindra unionslagstiftaren att föreskriva undantag från principen om tillgång till institutionernas handlingar avseende miljöfrågor när dessa handlingar rör ett fördragsbrottsförfarande. Detta förfarande ingår i unionsrättens konstitutionella mekanismer som föreskrivs i fördragen.

Utsläppande på marknaden av genetiskt modifierade organismer

Genom dom av den 13 december 2013 i mål T-240/10, *Ungern mot kommissionen* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), gavs vissa klaganden rörande förfarandet för utsläppande på marknaden av genetiskt modifierade organismer. Upprinnelsen till detta mål var två beslut av kommissionen. I det första beslutet godkändes utsläppande på marknaden av en genetiskt modifierad potatissort och i det andra godkändes utsläppande på marknaden av foder som framställts av den genetiskt modifierade potatisen samt tillfälliga eller tekniskt oundvikliga spår av sådan potatis i livsmedel och foder. Ungern ansåg att potatissorten utgjorde en risk för människors eller djurs hälsa och för miljön och väckte därför talan om ogiltigförklaring av de båda besluten.

Tribunalen betonade inledningsvis att de åtgärder som kommissionen föreslår avseende utsläppande på marknaden av genetiskt modifierade organismer ska antas i enlighet med det föreskrivande förfarandet, såsom detta regleras i artikel 5 i beslut 1999/468³². Enligt detta förfarande är kommissionen skyldig att förelägga den behöriga föreskrivande kommittén ett utkast till åtgärder. I det aktuella fallet hade kommissionen, genom att begära ett sammanställt yttrande från Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (Efsa) och genom att basera de angripna besluten bland annat på detta yttrande utan att ge de behöriga myndigheterna möjlighet att ta ställning till vare sig yttrandet eller till utkasten till beslut, underlåtit att fullgöra denna skyldighet.

Mot denna bakgrund fann tribunalen att utgången av förfarandet eller innehållet i de angripna besluten skulle ha kunnat bli väsentligt annorlunda om kommissionen hade iakttagit gällande bestämmelser. Kommittéerna hade nämligen varit mycket splittrade när de röstade om de äldre utkasten och slutsatserna i Efsas ovannämnda yttrande gav uttryck för mer osäkerhet än de tidigare yttrandena från Efsa, och innehöll skiljaktiga meningar. Det var därför inte uteslutet att ledamöterna i kommittéerna hade kunnat ändra sin inställning. Vidare skulle kommissionen, om yttrandet varit negativt eller kommittéerna inte yttrade sig, ha varit skyldig att lägga fram förslagen om godkännande inför rådet. Rådet hade därefter kunnat ta ställning för eller emot godkännandena. Det var först efter det att detta förfarande hade fullgjorts som kommissionen, i avsaknad av kvalificerad majoritet i rådet, hade kunnat anta förslagen till de omstridda åtgärderna.

Tribunalen biföll således talan och ogiltigförklarade de angripna besluten.

II. Överklaganden

Bland de avgöranden som under år 2013 meddelades av tribunalens avdelning för överklaganden förtjänar tre domar särskild uppmärksamhet.

³² Rådets beslut 1999/468/EG av den 28 juni 1999 om de förfaranden som skall tillämpas vid utövandet av kommissionens genomförandebefogenheter (EGT L 184, s. 23).

För det första uttalade sig tribunalen, i dom av den 11 september 2013 i mål T-317/10 P, *L mot parlamentet* (ännu ej publicerad i rättsfallsamlingen), om uppsägning på grund av att det ömsesidiga förtroendet mellan en tillfälligt anställd och den politiska grupp i parlamentet som den anställde är placerad hos har gått förlorat eller skadats. En tillfälligt anställd som är placerad hos grupplösa parlamentsledamöter har visserligen ett intresse av att försäkra sig om att det verkligen är förtroendet till hans eller hennes närmast överordnade förvaltningschef som har skadats men detta gäller inte i ett sådant fall då den anställda är placerad hos en traditionell politisk grupp som inte består av grupplösa parlamentsledamöter, vilken kännetecknas av en politisk övertygelse som presumeras vara gemensam för alla gruppmedlemmarna. Om förtroendet skadas i ett sådant fall finns det inte längre något förtroende mellan den anställde och gruppen i sin helhet, varför frågan vilka personer som har tappat förtroendet för den anställde inte längre är relevant. Tribunalen erinrade om att förekomsten av ett sådant ömsesidigt förtroende inte grundas på objektiva omständigheter och på grund av sin natur inte kan göras till föremål för domstolsprövning, eftersom unionsdomstolen inte kan ersätta den bedömning som gjorts av myndigheten som är behörig att sluta anställningsavtal med sin egen och att detta särskilt gör sig gällande på det politiska området där förlust av förtroende är ett vitt begrepp. Tribunalen konstaterade vidare att unionsdomstolen, om en institution som beslutar att säga upp ett anställningsavtal med en tillfälligt anställd hänvisar särskilt till de närmare faktiska omständigheter som ligger till grund för beslutet om uppsägning på grund av förlust av förtroende, emellertid är skyldig att undersöka riktigheten av dessa faktiska omständigheter. Det kan inte anses att domstolen härigenom ersätter den behöriga myndighetens bedömning, enligt vilken det är fråga om en förlust av förtroende, med sin egen. Domstolen begränsar sig endast till att pröva huruvida de faktiska omständigheter som ligger till grund för beslutet och som institutionen har redogjort för är materiellt riktiga.

För det andra klagjorde tribunalen, i dom av den 23 oktober 2013 i mål T-476/11 P, *kommissionen mot Moschonaki* (ännu ej publicerad i rättsfallsamlingen), räckvidden av regeln om överensstämmelse mellan klagomålet i den mening som avses i artikel 91.2 första strecksatsen i tjänsteföreskrifterna för tjänstemän i Europeiska unionen och den efterföljande ansökan, genom vilken talan väcks. Enligt tribunalen kunde argumentet att syftet med de grunder som angetts i ansökan och i klagomålet är att bestrida en rättsakts materiella, eller alternativt formella, lagenlighet inte som sådant läggas till grund för ett konstaterande av att dessa grunder kan anses vara nära förbundna med varandra. Detta skulle innebära att en sökande för första gången vid personaldomstolen kunde åberopa en grund som inte har något samband med de grunder som åberopats i klagomålet, eftersom alla grunderna avser antingen den materiella lagenligheten eller den formella lagenligheten av den aktuella rättsakten. I ett sådant fall skulle tillsättningsmyndigheten, inom ramen för klagomålet, endast ha kännedom om en del av de invändningar som framförts mot administrationen. I avsaknad av tillräckligt detaljerad kännedom om den berörda personens invändningar eller krav skulle tillsättningsmyndigheten således inte kunna vidta åtgärder för att uppnå en förlikning. Begreppen materiell lagenlighet och formell lagenlighet är nämligen allt för vida och abstrakta i förhållande till det precisa föremålet för den aktuella invändningen för att kunna säkerställa att ett sådant samband föreligger mellan de grunder som uteslutande omfattas av det ena begreppet och de grunder som uteslutande omfattas av det andra begreppet.

Även om det krävs att tvisteföremålet och tvistefrågan är desamma i klagomålet och i ansökan för att tvister ska kunna lösas genom förlikning – eftersom tillsättningsmyndigheten endast under dessa omständigheter får kännedom om den berörda personens kritik redan under handläggningen av klagomålet – kan tolkningen av dessa begrepp inte begränsa möjligheterna för den berörda personen att på ett ändamålsenligt sätt invända mot ett beslut som går honom eller henne emot. Om den som inger klagomål får kännedom om motiveringen för den rättsakt som går vederbörande emot först genom svaret på klagomålet eller om motiveringen i detta svar innebär

att det görs väsentliga ändringar i eller tillägg till den motivering som angetts i själva rättsakten ska talan anses kunna sakprövas såvitt avser alla grunder varigenom den motivering som framgår av svaret på klagomålet bestrids, oberoende av att de åberopas för första gången i ansökan.

För det tredje preciserade tribunalen, i dom av den 4 december 2013 i mål T-107/11 P, *ETF mot Schuerings* (ännu ej publicerad i rättsfallssamlingen), omfattningen av institutionernas skyldigheter vid uppsägning av ett avtal om tillsvidareanställning av en tillfälligt anställd. I detta fall fann tribunalen att Europeiska yrkesutbildningsstiftelsen, eftersom den hade ett giltigt skäl för uppsägningen, nämligen inskränkning av ett unionsorgans verksamhetsområde, inte var skyldig att pröva huruvida den tillfälligt anställda kunde omplaceras till någon annan existerande eller framtida tjänst till följd av att ETF skulle ges nya befogenheter. Även om tillsvidareanställningar, när det gäller anställningstrygghet, skiljer sig från avtal om tidsbegränsad anställning kan de unionsanställda som har ingått avtal om tillsvidareanställning nämligen inte bortse från det faktum att deras anställning är av en tillfällig karaktär och att den inte utgör någon garanti för att den anställda får en tjänst, eftersom begreppet "fast tjänst vid någon av [institutionerna]" i den mening som avses i artikel 1a.1 i tjänsteföreskrifterna endast omfattar tjänster som uttryckligen anges vara "fasta" eller som beskrivs på ett liknande sätt i budgeten.

III. Ansökningar om interimistiska åtgärder

Under året lämnades 31 ansökningar om interimistiska åtgärder in till tribunalen, vilket utgör en betydande ökning i förhållande till antalet ansökningar år 2012 (21). År 2013 antog tribunalens ordförande beslut i 27 mål, jämfört med 23 år 2012. Han biföll, helt eller delvist, fyra ansökningar. Detta skedde genom beslut av den 11 mars 2013 i mål T-44/13 R, *Pilkington Group mot kommissionen* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen, överklagat till domstolen), av den 25 april 2013 i mål T-44/13 R, *AbbVie mot EMA* (ej publicerat i rättsfallssamlingen, överklagat till domstolen) och T-73/13 R, *InterMune UK m.fl. mot EMA* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen, överklagat till domstolen), och av den 15 maj 2013 i mål T-198/12 R, *Tyskland mot kommissionen* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen, överklagat till domstolen). De första tre besluten gällde problematiken kring kommissionens och Europeiska läkemedelmyndighetens (EMA) utlämnande av uppgifter som påstås vara konfidentiella, och följde det synsätt som anlagts i tre beslut som antogs år 2012.³³

I det ovannämnda målet *Tyskland mot kommissionen*, ansåg den tyska regeringen att de gränsvärden för vissa tungmetaller i leksaker som tillämpades i Tyskland innebar en högre skyddsnivå än de gränsvärden som infördes genom direktiv 2009/48/EG.³⁴ Nämda regering hade därför hos kommissionen sökt tillstånd att behålla sina nationella gränsvärden. Kommissionen

³³ Det huvudsakliga innehållet i dessa beslut av den 16 november 2012 i mål T-341/12 R, *Evonik Degussa mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen) och T-345/12 R, *Akzo Nobel m.fl. mot kommissionen* (ej publicerat i rättsfallssamlingen), och av den 29 november 2012 i mål T-164/12 R, *Alstom mot kommissionen* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen), vilka inte hade överklagats, har beskrivits grundligen i årsrapporten för år 2012 (s. 161 och 162). Kommissionens överklagande av beslutet i det ovannämnda målet *Pilkington Group mot kommissionen*, ogillades genom beslut från domstolens vice ordförande av den 10 september 2013 i mål C-278/13 P(R), *kommissionen mot Pilkington Group* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen). Efter överklaganden från EMA beslutade domstolens vice ordförande, genom beslut av den 28 november 2013 i mål C-389/13 P(R), *EMA mot AbbVie* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen) och C-390/13 P(R) *EMA mot InterMune UK m.fl.* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen), att upphäva besluten i de ovannämnda målen *AbbVie mot EMA* och *InterMune UK m.fl. mot EMA*, och återhänvisade dessa mål till tribunalen.

³⁴ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/48/EG av den 18 juni 2009 om leksakers säkerhet (JO L 170, s. 1, och rättelse i EUT L 355, 2013, s. 92).

avslog denna ansökan. Den tyska regeringen väckte ogiltighetstalan mot detta beslut och ansökte därefter om att Tyskland interimistiskt skulle tillåtas att fortsätta tillämpa sina egna gränsvärden fram till och med att tribunalen avgjort målet i sak. I sitt beslut av den 15 maj 2013 fann tribunalens ordförande att ansökan om att kommissionen skulle bevilja ett sådant tillstånd kunde prövas i sak. En ansökan om interimistiska åtgärder som syftar till uppskov med verkställigheten av ett avslagsbeslut kan förvisso i princip inte prövas i sak, eftersom den sökta åtgärden inte i sig kan påverka den rättsliga situationen för sökanden. Den tyska regeringen ingav emellertid inte en ansökan om uppskov med verkställigheten av ett avslagsbeslut. Den tyska regeringen ansökte snarare om att en interimistisk åtgärd skulle vidtas i enlighet med artikel 279 FEUF. Enligt artikel 279 FEUF, artikel 104 i rättegångsreglerna och i än högre grad enligt artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna är det emellertid inte möjligt att avvisa en sådan ansökan endast på grund av att den talan som den hör till avser ogiltigförklaring av ett avslagsbeslut. Tribunalens ordförande tillade att domaren med behörighet att besluta om interimistiska åtgärder är behörig att fatta beslut vars verkningar i förhållande till unionens institutioner går utöver de verkningar som en dom om ogiltigförklaring har, under förutsättning att de interimistiska åtgärderna inte tillämpas under längre tid än förfarandet i målet, inte föregriper det framtida avgörandet i sak och inte berövar det dess ändamålsenliga verkan.

Vad gäller sakfrågan konstaterade tribunalens ordförande att den tyska regeringen visat att provisoriska åtgärder framstår som faktiskt och rättsligt befogade för att skydda barns hälsa samt att en situation som ställer krav på skyndsamhet förelåg vad gäller antagandet av dessa åtgärder. Han underströk särskilt att tvisten mellan den tyska regeringen och kommissionen avseende "korrekta" gränsvärden för bly, barium, antimon, arsenik och kvicksilver i leksaker ger upphov till i högsta grad tekniska frågor, som det vid första påseendet inte kan bortses från på grund av att de saknar relevans, utan som nödvändiggör en fördjupad prövning när tribunalen avgör målet i sak. Följaktligen beslutade tribunalens ordförande att kommissionen ska godkänna bibehållandet av de tyska gränsvärdena.³⁵

Övriga ansökningar om interimistiska åtgärder har alla ogillats (med undantag för några fall där det ej längre fanns anledning att pröva dem) vilket oftast berodde på att det inte förelåg en situation som ställde krav på skyndsamhet.

Målet T366/13 R, *Frankrike mot kommissionen*, där beslut meddelades den 29 augusti 2013 (ej publicerat, överklagat till domstolen), gällde ett beslut från kommissionen enligt vilket Société nationale Corse Méditerranée (SNCM) skulle återbetala ett statligt stöd på mer än 220 miljoner euro som beviljats av Republiken Frankrike. Nämnda medlemsstat anförde att SNCM ofrånkomligen skulle bli insolvent och att det skulle bli nödvändigt att avveckla bolaget om det återbetalade denna summa. Därmed skulle denna medlemsstat förorsakas allvarliga, och irreparabla skador. Den territoriella sammanhållningen med Korsika skulle avbrytas, sociala konflikter skulle bryta ut och Korsikas ekonomi skulle drabbas negativt. Tribunalens ordförande erinrade om att det angripna beslutet endast var bindande för de franska myndigheterna och konstaterade att detta beslut inte i sig kunde förplikta SNCM att återbetala det statliga stödet. Eftersom de franska myndigheterna inte vidtagit några rättsligt bindande åtgärder för att genomföra det angripna beslutet kunde risken för att SNCM skulle avvecklas inte anses vara tillräckligt överhängande för att bifalla ansökan om uppskov med verkställigheten. Vad gäller de inhemska rättsmedel som SNCM kunde tillgripa för att försvara sig mot ett beslut på nationell nivå om återkrav har Republiken Frankrike under alla förhållanden inte visat att dessa rättsmedel inte gjorde det möjligt för SNCM att undvika

³⁵ Överklagandet av detta beslut ogillades genom beslut av domstolens vice ordförande den 19 december 2013 i mål C-426/13 P(R), *kommissionen mot Tyskland* (ännu ej publicerat i rättsfallssamlingen).

att avvecklas genom att i en nationell domstol åberopa bolagets ekonomiska situation och skyldighet att säkerställa sjöförbindelsen mellan Marseille och Korsika. Tribunalens ordförande kunde således endast konstatera att det inte visats att de franska rättsmedlen på området skulle vara bristande. I det aktuella fallet måste det anses vara en grundförutsättning att SNCM anhängiggjort ett mål vid en fransk domstol och Republiken Frankrike kan inte hävda att det föreligger en situation som kräver skyndsamhet så länge som de nationella myndigheterna inte har antagit några beslut om tvingande verkställighetsåtgärder och någon ansökan om uppskov med verkställighet inte har inlämnats till en nationell domstol.

Målet T397/13 R, *Tilly-Sabco mot kommissionen*, där beslutet meddelades den 26 september 2013 (ej publicerat i rättsfallssamlingen), gällde ett företag vars huvudverksamhet bestod i export till länder i mellanöstern av frysta kycklingar som vägde mindre än de kycklingar som säljs på den europeiska marknaden. Företagets lönsamhet byggde i huvudsak på att det erhöll ett statligt stöd i form av exportbidrag, som syftade till att vid behov underlätta export inom ramen för målen med den gemensamma jordbrukspolitik. Efter det att kommissionen i en förordning fastställt exportbidraget för frysta kycklingar till noll hävdade sökanden att företagets totala omsättning gått ned med 80 procent och att dess ekonomiska bärkraft var i fara. I sitt beslut av den 26 september 2013 avslog tribunalens ordförande ansökan om interimistiska åtgärder, med motiveringen att sökanden, i egenskap av klok och kunnig näringsidkare, inte kunde vara ovetande om att den gemensamma jordbruksmarknaden är mycket reglerad och att kommissionen var tredje månad fastställer exportbidragen med hänsyn till den ekonomiska situationen. Sökanden kunde således inte med framgång hävda att företaget förvärvat en rätt bestående i att exportbidraget alltid skulle fastställas till ett visst belopp som bidraget fastställts till vid ett visst tidigare tillfälle. Detta gäller i än högre grad eftersom exportbidragen enligt tillämpliga bestämmelser är fakultativa, varför det inte föreligger någon rättslig skyldighet att ständigt bibehålla detta bidragssystem. Detta innebär att bidragen till följd av förändringar på marknaden kan minskas eller tas bort helt. Under dessa omständigheter ankom det på sökanden att uppvisa tillbörlig aktsamhet och vidta försiktighetsåtgärder i syfte att diversifiera sin produktion och sina avsättningsmöjligheter. Eftersom sökanden inte uppvisat en sådan aktsamhet får företaget bära de kostnader som orsakats av fastställandet av exportbidraget till noll såsom en del av företagandets risker.

B – Tribunalens sammansättning

(Protokollär ordning den 23 oktober 2013)

Första raden från vänster till höger:

Avdelningsordförandena G. Berardis, M. Van der Woude, A. Dittrich, S. Papasavvas; tribunalens vice ordförande H. Kanninen; tribunalens ordförande M. Jaeger; avdelningsordförandena M.E. Martins Ribeiro, M. Prek, S. Frimodt Nielsen och D. Gratsias.

Andra raden från vänster till höger:

Domarna E. Buttigieg, A. Popescu, I. Labucka, I. Wiszniewska-Bialecka, F. Dehousse, N. J. Forwood, O. Czúcz, I. Pelikánová, J. Schwarcz, och M. Kancheva.

Tredje raden från vänster till höger:

Domarna L. Madise, I. Ulloa Rubio, V. Kreuschitz, V. Tomljenović, C. Wetter, E. Bieliūnas, A.M. Collins och S. Gervasoni; justitiesekreteraren E. Coulon.

1. Tribunalens ledamöter

(efter tidpunkt för tillträde av tjänst)

Marc Jaeger

Född 1954; juristexamen från Université Robert Schuman i Strasbourg, studier vid Collège d'Europe, invald i det luxemburgska advokatsamfundet (1981), justitieattaché, förordnad vid riksåklagarämbetet i Luxemburg (1983), domare vid Tribunal d'arrondissement de Luxembourg (1984), rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1986–1996), ordförande för Institut Universitaire International de Luxembourg (IUIL), domare vid tribunalen sedan den 11 juli 1996; tribunalens ordförande sedan den 17 september 2007.

Heikki Kanninen

Född 1952; examina från handelshögskolan i Helsingfors och juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet; föredragande i Högsta förvaltningsdomstolen; huvudsekreterare för kommittén för översyn av rättsskyddet inom offentlig förvaltning; förvaltningssekreterare i Högsta förvaltningsdomstolen; ordförande för kommittén för översyn av det förvaltningsrättsliga förfarandet, lagstiftningsråd i justitieministeriet; biträdande justitiesekreterare vid Eftadomstolen; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol; förvaltningsråd i Högsta förvaltningsdomstolen (1998–2005); ledamot av asylnämnden; vice ordförande i kommittén för utveckling av det finländska rättsväsendet; domare vid personaldomstolen mellan den 6 oktober 2005 och den 6 oktober 2009; domare vid tribunalen sedan den 7 oktober 2009; tribunalens vice ordförande sedan den 17 september 2013.

Josef Azizi

Född 1948; juris doktor samt fil. kand. i samhällsvetenskap och ekonomi vid universitetet i Wien; kursföreläsare och lärare vid universitetet för nationalekonomi i Wien, vid juridiska fakulteten vid universitetet i Wien och vid flera andra universitet; professor emeritus vid juridiska fakulteten vid universitetet i Wien; Ministerialrat och avdelningschef vid Bundeskanzleramt; ledamot i Europarådets styrkommitté för juridiskt samarbete (CDCJ); rättegångsombud vid Verfassungsgerichtshof (författningsdomstolen) i mål avseende prövning av huruvida förbundslagar överensstämmer med konstitutionen; ansvarig samordnare för anpassningen av österrikisk rätt till gemenskapsrätten; domare vid tribunalen från den 18 januari 1995 till den 16 september 2013.

Nicholas James Forwood

Född 1948; examina från Cambridge University, BA 1969 och MA 1973 (mekanik och juridik); invald i Englands advokatsamfund 1970; praktiserade därefter i London (1971–1999) och i Bryssel (1979–1999); invald i Irlands advokatsamfund 1981; utnämnd till Queen's Counsel 1987; benchers of the Middle Temple 1998; representant för Englands och Wales advokatsamfund vid "Council of the Bars and Law Societies" (CCBE) och ordförande för CCBE:s ständiga delegation vid Europeiska gemenskapernas domstol (1995–1999); styrelseledamot i "World Trade Law Association" och i "European Maritime Law Organization" (1993–2002); domare vid tribunalen sedan den 15 december 1999.

Maria Eugénia Martins de Nazaré Ribeiro

Född 1956; studier i Lissabon, Bryssel och Strasbourg; advogada i Portugal och i Bryssel; fristående forskare vid Institutet för europeiska studier vid Université libre de Bruxelles; rättssekreterare hos domstolens portugisiska domare J.C. Moitinho de Almeida (1986–2000), därefter hos förstainstansrättens ordförande B. Vesterdorf (2000–2003); domare vid tribunalen sedan den 31 mars 2003.

Franklin Dehousse

Född 1959; juris kandidatexamen (universitetet i Liège, år 1981); aspirant (Statliga fonden för vetenskaplig forskning, 1985–1989); rättsakkunnig vid Chambre des représentants (1981–1990); juris doktor (universitetet i Strasbourg, år 1990); professor (universiteten i Liège och Strasbourg, Collège d'Europe, Institut royal supérieur de Défense, Montesquieuuniversitetet i Bordeaux, collège Michel Servet vid universiteten i Paris, Notre-Dame de la Paix-fakulteten i Namur); utrikesministerns särskilda sändebud (1995–1999); direktör för europastudierna vid Institut royal des relations internationales (1998–2003); bisittare i Conseil d'État (2001–2003); rådgivare i Europeiska kommissionen (1990–2003); ledamot av Observatoire Internet (2001–2003); domare vid tribunalen från och med den 7 oktober 2003.

Ottó Czúcz

Född 1946; juris doktor, Szegeds universitet (1971); handläggare vid Arbetsmarknadsministeriet (1971–1974); programansvarig och professor (1974–1989), dekanus vid den juridiska fakulteten (1989–1990), prorektor (1992–1997), Szegeds universitet; advokat; medlem av styrelsen för den nationella pensionsförsäkringen; vice president i European Institute of Social Security (EISS) (1998–2002); medlem av vetenskapliga rådet i International Social Security Association (ISSA); domare vid författningsdomstolen (1998–2004); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Irena Wiszniewska-Białecka

Född 1947; examen i juridik från Warszawas universitet (1965–1969); forskare (assistent, docent, professor) vid institutet för rättsvetenskap vid polska vetenskapsakademin (1969–2004); forskarassistent vid Max Planck-institutet för utländsk och internationell patent-, upphovs- och konkurrensrätt i München (AvH-stiftelsens stipendium, 1985–1986); advokat (1992–2000); domare vid högsta förvaltningsdomstolen (2001–2004); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Irena Pelikánová

Född 1949; juris doktor, lektor i handelsrätt (före 1989), högre doktorsgrad, professor i handelsrätt (sedan 1993) vid den juridiska fakulteten, Karls universitet, Prag; medlem av styrelsen för värdepappersnämnden (1999–2002); advokat; medlem av den tjeckiska regeringens rådgivande organ i lagstiftningsfrågor (1998–2004); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Vilenas Vadapalas

Född 1954; juris doktor (Moskvas universitet); högre doktorsgrad i juridik (Warszawas universitet); professor, Vilnius universitet: internationell rätt (sedan 1981), mänskliga rättigheter (sedan 1991) och gemenskapsrätt (sedan 2000); rådgivare hos regeringen på det utrikespolitiska området (1991–1993); medlem i koordineringsgruppen vid delegationen för förhandlingarna inför anslutningen till Europeiska unionen; generaldirektör för regeringens gemenskapsrättsavdelning (1997–2004); professor i gemenskapsrätt, Vilnius universitet, innehavare av en Jean Monnet-professur; ordförande för den litauiska föreningen för europastudier; ordförande för utskottet för beredning av författningsreformer inför Litauens anslutning till Europeiska unionen; ledamot av Internationella juristkommissionen (ICJ) (april 2003); domare vid tribunalen från den 12 maj 2004 till den 16 september 2013.

Küllike Jürimäe

Född 1962; examen i juridik, Tartus universitet (1981–1986); statsåklagarassistent i Tallinn (1986–1991); examen från Estlands diplomatskola (1991–1992); juridisk rådgivare (1991–1993) och allmän rådgivare vid handels- och industrikammaren (1992–1993); domare vid appellationsdomstolen i Tallinn (1993–2004); europeisk magisterexamen i mänskliga rättigheter och demokratisering, Padovas universitet och University of Nottingham (2002–2003); domare vid tribunalen från den 12 maj 2004 till den 23 oktober 2013; domare vid domstolen sedan den 23 oktober 2013.

Ingrida Labucka

Född 1963; examen i juridik, Lettlands universitet (1986); Inrikesministeriets tillsynsman för regionen Kirov och staden Riga (1986–1989); domare vid Rigas förstainstansrätt (1990–1994); advokat (1994–1998 och juli 1999–maj 2000); justitieminister (november 1998–juli 1999 och maj 2000–oktober 2002); ledamot av permanenta skiljedomstolen i Haag (2001–2004); parlamentsledamot (2002–2004); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Savvas S. Papasavvas

Född 1969; studier vid Atens universitet (kandidatexamen år 1991); studier vid universitetet Paris II (fördjupade studier i offentlig rätt, DEA, år 1992) och vid universitetet Aix-Marseille III (juris doktor år 1995); advokat på Cypern, advokat i Nicosia sedan 1993; programansvarig vid Cyperns universitet (1997–2002), lektor i författningsrätt sedan september 2002; forskare vid European Public Law Center (2001–2002); domare vid tribunalen sedan den 12 maj 2004.

Miro Prek

Född 1965; juristexamen (1989); invald i advokatsamfundet (1994); diverse uppdrag och tjänster inom statsförvaltningen, huvudsakligen i regeringens enhet för lagberedning (vice statssekreterare och biträdande chef, därefter chef för avdelningen för europarätt och komparativ rätt) och vid byrån för europafrågor (biträdande statssekreterare); medlem i förhandlingsgruppen inför upprättandet av associeringsavtalet (1994–1996) och inför anslutningen till Europeiska unionen (1998–2003) med ansvar för juridiska frågor; advokat; projektansvarig för anpassning till gemenskapslagstiftningen och den europeiska integrationen, huvudsakligen i västra Balkan; avdelningschef vid Europeiska gemenskapernas domstol (2004–2006); domare vid tribunalen sedan den 7 oktober 2006.

Alfred Dittrich

Född 1950; juridikstudier vid universitetet i Erlangen-Nürnberg (1970–1975); notarie (Rechtsreferendar) vid Oberlandesgericht Nürnberg (1975–1978); tjänsteman vid förbundsekonominministeriet (1978–1982); tjänsteman vid Förbundsrepubliken Tysklands ständiga representation vid Europeiska gemenskaperna (1982), tjänsteman vid förbundsekonominministeriet med ansvar för gemenskapsrätt och konkurrens (1983–1992); chef för EU-rättsavdelningen vid justitieministeriet (1992–2007); chef för den tyska delegationen i rådsarbetsgruppen "Domstolen"; ombud för förbundsregeringen i ett stort antal mål vid Europeiska gemenskapernas domstol; domare vid tribunalen sedan den 17 september 2007.

Santiago Soldevila Fragoso

Född 1960, juristexamen från Universitat Autònoma de Barcelona (1983); domare (1985); expertdomare i förvaltningsrättsliga tvister vid Tribunal Superior de Justicia de Canarias i Santa Cruz, Teneriffa (1992 och 1993) och vid Audiencia Nacional i Madrid (maj 1998–augusti 2007), med ansvar för skatterättsliga mål (mervärdesskatt), tvister avseende de allmänna normativa bestämmelser som näringsministern antar och dennes beslut om statligt stöd och statens skadeståndsansvar, samt tvister avseende avtal som ingåtts av statens tillsynsmyndigheter inom bank-, börs-, energi-, försäkrings- och konkurrensskyddssektorerna; rättssekreterare vid Tribunal Constitucional (1993–1998); domare vid tribunalen från den 17 september 2007 till den 16 september 2013.

Laurent Truchot

Född 1962; examen från Institut d'études politiques de Paris (1984); tidigare elev vid École nationale de la magistrature (1986–1988); domare vid Tribunal de grande instance de Marseille (januari 1988–januari 1990); tjänsteman vid avdelningen för civilrättsliga frågor vid justitieministeriet (januari 1990–juni 1992); biträdande avdelningschef, därefter avdelningschef för generaldirektoratet för konkurrens, konsumtion och bedrägeribekämpning vid ekonomi-, finans- och industriministeriet (juni 1992–september 1994); teknisk rådgivare till justitieministern (september 1994–maj 1995); domare vid Tribunal de grande instance de Nîmes (maj 1995–maj 1996); rättssekreterare hos generaladvokat P. Léger vid Europeiska gemenskapernas domstol (maj 1996–december 2001); rättssekreterare (conseiller référendaire) vid Cour de Cassation (december 2001–augusti 2007); domare vid tribunalen från den 17 september 2007 till den 16 september 2013.

Sten Frimodt Nielsen

Född 1963, juris kandidatexamen från Köpenhamns universitet (1988), tjänsteman vid utrikesministeriet (1988–1991), undervisningsassistent i internationell rätt och EG-rätt vid Köpenhamns universitet (1988–1991), ambassadsekreterare vid Danmarks ständiga representation vid Förenta nationerna i New York (1991–1994), tjänsteman vid utrikesministeriets rättssekretariat (1994–1995), extern lektor vid Köpenhamns universitet (1995), tjänsteman och därefter kansliråd vid statsministeriet (1995–1998), ministerråd vid Danmarks ständiga representation vid Europeiska unionen (1998–2001), ämnesråd (kommitté) i rättsliga frågor vid statsministeriet (2001–2002), avdelningschef och juridisk rådgivare vid statsministeriet (mars 2002–juli 2004), departementsråd och juridisk rådgivare vid statsministeriet (augusti 2004–augusti 2007), domare vid tribunalen sedan den 17 september 2007.

Kevin O'Higgins

Född 1946; studier vid Crescent College, Limerick, vid Clongowes Wood College, vid University College Dublin (filosofie kandidatexamen samt diplom i europarätt) och vid Kings Inn; ledamot av Irlands advokatsamfund år 1968; barrister (1968–1982); Senior Counsel, Inner Bar of Ireland (1982–1986); domare vid Circuit court (1986–1997); domare vid High Court (Irland) (1997–2008); bencher vid Kings Inn; Irlands representant i det konsultativa rådet för domare i Europa (Consultative Council of European Judges) (2000–2008); domare vid tribunalen från den 15 september 2008 till den 16 september 2013.

Juraj Schwarcz

Född 1952; juris doktor (Comenius-universitetet i Bratislava, 1979); juridisk företagsrådgivare (1975–1990), justitiesekreterare med ansvar för handelsregistret vid distriktsdomstolen i Košice (1991), domare vid distriktsdomstolen i Košice (januari–oktober 1992), domare och avdelningsordförande vid den regionala domstolen i Košice (november 1992–2009), tillförordnad domare i Republiken Slovakien's högsta domstol, avdelningen för handelsrätt (oktober 2004–september 2005), ordförande för kollegiet för handelsrätt vid den regionala domstolen i Košice (oktober 2005–september 2009), extern ledamot av fakulteten för handelsrätt och kommersiell rätt vid P.J. Šafárik-universitetet i Košice (1997–2009), extern ledamot av lärarkåren vid Justičná akadémia (Rättsakademin) (2005–2009), domare vid tribunalen sedan den 7 oktober 2009.

Marc van der Woude

Född 1960; juris kandidat (universitetet i Groningen, 1983); studier vid Collège d'Europe (1983–1984); amanuens vid Collège d'Europe (1984–1986); lärare vid universitetet i Leiden (1986–1987); föredragande vid Generaldirektoratet för konkurrens vid Europeiska gemenskapernas kommission (1987–1989); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1989–1992); politisk koordinator vid Generaldirektoratet för konkurrens vid Europeiska gemenskapernas kommission (1992–1993); jurist vid rättstjänsten vid Europeiska gemenskapernas kommission (1993–1995); invald i Bryssels advokatsamfund sedan år 1995; lärare vid Erasmusuniversitetet i Rotterdam sedan år 2000; författare till ett stort antal publikationer; domare vid tribunalen sedan den 13 september 2010.

Dimitrios Gratsias

Född 1957; juristexamen vid Athens universitet (1980); examen efter fördjupade studier i förvaltningsrätt vid universitetet Paris I Panthéon-Sorbonne (1981); utbildningsbevis från centret för gemenskaps- och europastudier (universitetet Paris I) (1982); rättssekreterare vid den högsta förvaltningsdomstolen (1985–1992); revisionssekreterare vid den högsta förvaltningsdomstolen (1992–2005); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1994–1996); ställföreträdande ledamot av Greklands högsta specialdomstol (1998 och 1999); ledamot av den högsta förvaltningsdomstolen (2005); ledamot av specialdomstolen för domares ansvar (2006); ledamot av förvaltningsdomstolarnas högsta råd (2008); inspektör för förvaltningsdomstolarna (2009–2010); domare vid tribunalen sedan den 25 oktober 2010.

Andrei Popescu

Född 1948; juris kandidatexamen vid universitetet i Bukarest (1971); högre universitetsstudier i internationell arbetsrätt och europeisk socialrätt vid universitetet i Genève (1973–1974); juris doktor vid universitetet i Bukarest (1980); biträdande assistent (1971–1973), assistent (1974–1985) och sedan kursansvarig i arbetsrätt vid universitetet i Bukarest (1985–1990); förste forskare vid institutet för vetenskaplig forskning i arbetsfrågor och socialrättsliga frågor (1990–1991); biträdande generaldirektör (1991–1992) och sedan direktör (1992–1996) vid departementet för arbete och social trygghet; docent (1997) och sedan professor vid den nationella högskolan för studier inom politik och administration i Bukarest (2000); statssekreterare vid departementet för europeisk integration (2001–2005); avdelningschef vid lagrådet i Rumänien (1996–2001 och 2005–2009); grundare och direktör för tidskriften *Revue roumaine de droit européen*; ordförande för den rumänska föreningen för europarätt; ombud för den rumänska regeringen vid Europeiska unionens domstolar (2009–2010); domare vid tribunalen sedan den 26 november 2010.

Mariyana Kancheva

Född 1958; juris kandidatexamen vid universitetet i Sofia (1979–1984); magisterexamen i europarätt vid Institut d'études européennes, Université libre de Bruxelles (2008–2009); specialiserad i handelsrätt och immaterialrätt; domaraspirant vid den regionala domstolen i Sofia (1985–1986); rättssakkunnig (1986–1988); advokat i Sofia (1988–1992); generaldirektör för utrikesministeriets diplomatkårsavdelning (1992–1994); advokat i Sofia (1994–2011) och i Bryssel (2007–2011); skiljemannauppdrag i affärstvister i Sofia; har deltagit i utformningen av lagstiftning i egenskap av rättssakkunnig i det bulgariska parlamentet; domare i tribunalen sedan den 19 september 2011.

Guido Berardis

Född 1950; juristexamen (universitetet La Sapienza i Rom, 1973), högskoleexamen i Europarätt vid Collège d'Europe (Brygge, 1974–1975); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission (direktoratet Internationella frågor inom generaldirektoratet för Jordbruk, 1975–1976); medarbetare inom rättstjänsten vid Europeiska gemenskapernas kommission (1976–1991 och 1994–1995); företrädare för rättstjänsten vid Europeiska gemenskapernas kommission i Luxemburg (1990–1991); rättssekreterare hos domaren G.F. Mancini vid Europeiska gemenskapernas domstol (1991–1994); juridisk rådgivare hos M. Monti (1995–1997) och F. Bolkestein (2000–2002), ledamöter vid Europeiska gemenskapernas kommission; direktör för direktoratet "Upphandlingspolitik" (2002–2003), för direktoratet "Tjänster, immateriella rättigheter och industriell äganderätt, mediesektorena och uppgiftsskydd" (2003–2005) och för direktoratet "Tjänster" (2005–2011) inom generaldirektoratet "Inre marknaden" vid Europeiska gemenskapernas kommission; juridisk chefsrådgivare och direktör för avdelningen "Rättvisa, frihet och säkerhet, civilrätt och straffrätt" inom rättstjänsten vid Europeiska kommissionen (2011–2012); domare vid tribunalen sedan den 17 september 2012.

Eugène Buttigieg

Född 1961; juristexamen (University of Malta); master i europarätt (University of Exeter); doktorsexamen i konkurrensrätt (University of London); juridisk handläggare vid justitieministeriet (1987–1990); förste juridisk handläggare vid utrikesministeriet (1990–1994); ledamot av Copyright Board (kommittén för upphovsrätt) (1994–2005); juridisk granskare vid ministeriet för justitiefrågor och lokalt självstyre (2001–2002); handläggare vid Malta Resources Authority (Maltas myndighet för förvaltning av naturtillgångar) (2001–2009); konsult i europarätt (sedan 1994); juridisk rådgivare i konkurrensrätt och konsumenträtt vid finans-, ekonomi och investeringsministeriet (2000–2010); juridisk rådgivare i konkurrensrätt och konsumenträtt vid premiärministerns kansli (2010–2011), konsult vid Malta Competition and Consumer Affairs Authority (Maltas myndighet för konkurrens- och konsumentfrågor) (2012); lektor (1994–2001), förste lektor (2001–2006), därefter biträdande professor (sedan 2007) och innehavare av Jean Monnet-professuren i europarätt (sedan 2009) vid University of Malta; medgrundare av och vice ordförande för Maltese Association for European Law (Maltas förening för europarätt); domare vid tribunalen sedan den 8 oktober 2012.

Carl Wetter

Född 1949; examen i ekonomi (fil kand, 1974) och juridik (jur kand, 1977) vid Uppsala universitet; kanslissekreterare i utrikesdepartementet (1977); ledamot av Advokatsamfundet (sedan 1983); medlem i Svenska ICC:s (International Chamber of Commerce) referensgrupp Konkurrens; föreläsare i konkurrensrätt vid Lunds och Stockholms universitet; författare av ett stort antal publikationer; domare vid tribunalen sedan den 18 mars 2013.

Vesna Tomljenović

Född 1956; examen från Rijeka universitet (magisterexamen 1979) och från Zagrebs universitet (LL.M. 1984, juris doktor 1996); lektor (1980–1998), biträdande professor (2003–2009) och professor (2009–2013) vid juridiska fakulteten, Rijekas universitet; biträdande professor vid ekonomiska fakulteten, Rijekas universitet (1990–2013); ordförande för den kroatiska föreningen för komparativ rätt (2006–2013); domare vid tribunalen sedan den 4 juli 2013.

Egidijus Bieliūnas

Född år 1950, juristexamen från Vilnius universitet (1973); juris doktor (1978); assistent, lektor, därefter docent på juridiska fakulteten vid Vilnius universitet (1977–1992); rådgivare på juridiska avdelningen vid Republiken Litauens parlament (1990–1992); rådgivare vid Litauens ambassad i Belgien (1992–1994); rådgivare vid Litauens ambassad i Frankrike (1994–1996); medlem av Europeiska kommissionen för mänskliga rättigheter (1996–1999); domare vid Litauens högsta domstol (1999–2011); docent i straffrätt vid Vilnius universitet (2003–2013); Republiken Litauens representant vid Eurojusts gemensamma tillsynsorgan (2004–2011); domare vid Republiken Litauens författningsdomstol (2011–2013); domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Viktor Kreuschitz

Född 1952; juris doktor vid universitetet i Wien (1981); statstjänsteman vid förbundskanslersämbetet – avdelningen för konstitutionella frågor (1981–1997); rådgivare vid Europeiska kommissionens rättstjänst (1997–2013); domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Anthony Michael Collins

Född 1960; examen från Trinity College, Dublin (rättsvetenskap) (1984) och från Honourable Society of the King's Inns, Dublin (Barrister-at-Law) (1986); Barrister-at-Law (1986–1990 respektive 1997–2003) och Senior Counsel (2003–2013) vid Irlands domstolar; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1990–1997); direktör för Irish Centre for European Law (1997–2000) och alltså medlem av dess styrelse; vice ordförande för Council of European National Youth Committees (1979–1981); generalsekreterare för Organising Bureau of European School Student Unions (1977–1984); generalsekreterare för Irish Union of School Students (1977–1979); internationell vice ordförande för Union of Students in Ireland (1982–1983); medlem av Administrative Committee of the Amicale des référendaires, Luxemburg (1992–2000); ledamot av Permanent Delegation of the Council of Bars and Law Societies of Europe (CCBE), EU- och EFTA-domstolarna (2006–2013); domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Ignacio Ulloa Rubio

Född 1967; juristexamen med högsta betyg (1985–1990) och forskarutbildning (1990–1993) vid Universidad Complutense, Madrid; allmän åklagare i Girona (2000–2003); rådgivare rörande rättsskipningsfrågor och mänskliga rättigheter vid Koalitionens provisoriska myndighet (Coalition Provisional Authority), Bagdad, Irak (2003–2004); tvistemålsdomare i första instans samt undersökningsdomare i Girona (2003–2007); därefter förstedomare i Girona (2008); biträdande chef för det samordnade rättsstatsuppdraget i Irak, Eujus Lex, vid Europeiska unionens råd (2005–2006); juridisk rådgivare till Spaniens författningsdomstol (2006–2011 och 2013); statssekreterare för säkerhetspolitik (2012–2013); civil sakkunnig i rättsstatsfrågor och reform av säkerhetssektorn vid Europeiska unionens råd (2005–2011); extern sakkunnig rörande grundläggande rättigheter och straffrätt för Europeiska kommissionen (2011–2013); föreläsare och författare till ett flertal publikationer; domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Stéphane Gervasoni

Född 1967; examen från Institut d'études politiques i Grenoble (1988) och från École nationale d'administration (1993); auditeur vid Conseil d'État (referent vid den dömande avdelningen (1993–1997) och ledamot vid avdelningen för sociala frågor (1996–1997)); maître des requêtes au Conseil d'État (1996–2008); docent vid Institut d'études politiques i Paris (1993–1995); regeringsombud vid Commission spéciale de cassation des pensions (1994–1996); juridisk rådgivare vid ministeriet för offentligt anställda och vid Paris stad (1995–1997); generalsekreterare för prefekturen i departementet Yonne, underprefekt i länet Auxerre (1997–1999); generalsekreterare för prefekturen i departementet Savoie, underprefekt i länet Chambéry (1999–2001); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (2001–2005); ordinarie ledamot av överklagandeinstansen vid Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato) (2001–2005); domare vid Europeiska unionens personaldomstol (2005–2011), avdelningsordförande (2008–2011); ledamot av Conseil d'État (vice ordförande på den dömande avdelningens åttonde rotel (2011–2013); ledamot av Europeiska rymdorganisationens överklagandeinstans (2011–2013); domare vid tribunalen sedan den 16 september 2013.

Lauri Madise

Född 1974; juristexamen (Tartus universitet och Université de Poitiers); rådgivare vid justitieministeriet (1995–1999); rådgivare och därefter chef för sekretariatet i det estniska parlamentets konstitutionsutskott (1999–2000); domare vid distriktsdomstolen i Tallinn (sedan 2002); ledamot i kommittén för domarexamina (sedan 2005); delaktig i lagstiftningsarbetet inom konstitutionell rätt och förvaltningsrätt; domare vid tribunalen sedan den 23 oktober 2013.

Emmanuel Coulon

Född 1968; studier i juridik (Panthéon-Assas-universitetet, Paris); studier i företagsekonomi (Paris-Dauphine-universitetet); Collège d'Europe (1992); inträdesprov till Centre régional de formation à la profession d'avocat de Paris; invald i advokatsamfundet i Bryssel; advokat i Bryssel; avklarat allmänt uttagningsprov för anställning som tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission; rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt (hos ordföranden Saggio, 1996–1998; hos ordföranden Vesterdorf, 1998–2002); kabinettschef hos förstainstansrättens ordförande (2003–2005); justitiesekreterare vid tribunalen sedan den 6 oktober 2005.

2. Förändringar i tribunalens sammansättning år 2013

Högtidlig sammankomst den 18 mars 2013

Med anledning av att Nils Wahl har lämnat sin tjänst, för att bli generaladvokat vid domstolen, har företrädarna för medlemsstaternas regeringar genom beslut av den 6 mars 2013 utnämnt Carl Vetter till domare vid tribunalen för återstoden av Nils Wahls förordnande, det vill säga till den 31 augusti 2013.

Högtidlig sammankomst den 4 juli 2013

Till följd av Republiken Kroatians anslutning till Europeiska unionen den 1 juli 2013 har företrädarna för medlemsstaternas regeringar genom beslut av den 1 juli 2013 utsett Vesna Tomljenović till domare i tribunalen för perioden den 1 juli 2013–31 augusti 2015.

Högtidlig sammankomst den 16 september 2013

I samband med den partiella nytillsättningen av tribunalens ledamöter och för att ersätta Laurent Truchot, Vilenas Vadapalas, Santiago Soldevila Fragoso och Kevin O'Higgins, har företrädarna för medlemsstaternas regeringar genom beslut av den 26 juni och den 24 juli 2013, utnämnt Egidijus Bieliūnas, Anthony Collins, Ignacio Ulloa Rubio och Stéphane Gervasoni, till domare i tribunalen för perioden den 1 september 2013–31 augusti 2019.

Genom beslut av den 6 mars, den 26 juni och den 24 juli 2013 har företrädarna för medlemsstaternas regeringar för samma period återutnämnt Nicholas James Forwood, Alfred Dittrich, Ingrida Labucka, Miro Prek, Mariyana Kancheva, Guido Berardis, Eugène Buttigieg, Carl Wetter och Vesna Tomljenović.

Till följd av att Josef Azizi lämnat sin tjänst har företrädarna för medlemsstaternas regeringar genom beslut av den 26 juni 2013 utnämnt Viktor Kreuschitz till domare i tribunalen för perioden den 1 september 2013–31 augusti 2016.

Högtidlig sammankomst den 23 oktober 2013

Genom beslut av den 16 oktober 2013 utnämndes Lauri Madise till domare i tribunalen för perioden den 6 oktober 2013–31 augusti 2016.

I samband med den partiella nytillsättningen av tribunalens ledamöter har företrädarna för medlemsstaternas regeringar genom beslut av den 16 oktober 2013, återutnämnt Irena Pelikánová för perioden den 1 september 2013–31 augusti 2019.

3. Protokollär ordning

från den 1 januari 2013 till den 17 mars 2013

M. JAEGER, tribunalens ordförande
 J. AZIZI, avdelningsordförande
 N.J. FORWOOD, avdelningsordförande
 O. CZÚCZ, avdelningsordförande
 I. PELIKÁNOVÁ, avdelningsordförande
 S. PAPASAVVAS, avdelningsordförande
 A. DITTRICH, avdelningsordförande
 L. TRUCHOT, avdelningsordförande
 H. KANNINEN, avdelningsordförande
 M.E. MARTINS RIBEIRO, domare
 F. DEHOUSSE, domare
 I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, domare
 V. VADAPALAS, domare
 K. JÜRIMÄE, domare
 I. LABUCKA, domare
 M. PREK, domare
 S. SOLDEVILA FRAGOSO, domare
 S. FRIMODT NIELSEN, domare
 K. O'HIGGINS, domare
 J. SCHWARCZ, domare
 M. VAN DER WOUDE, domare
 D. GRATSIAS, domare
 A. POPESCU, domare
 M. KANCHEVA, domare
 G. BERARDIS, domare
 E. BUTTIGIEG, domare

E. COULON, justitiesekreterare

från den 18 mars 2013 till den 3 juli 2013

M. JAEGER, tribunalens ordförande
 J. AZIZI, avdelningsordförande
 N.J. FORWOOD, avdelningsordförande
 O. CZÚCZ, avdelningsordförande
 I. PELIKÁNOVÁ, avdelningsordförande
 S. PAPASAVVAS, avdelningsordförande
 A. DITTRICH, avdelningsordförande
 L. TRUCHOT, avdelningsordförande
 H. KANNINEN, avdelningsordförande
 M.E. MARTINS RIBEIRO, domare
 F. DEHOUSSE, domare
 I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, domare
 V. VADAPALAS, domare
 K. JÜRIMÄE, domare
 I. LABUCKA, domare
 M. PREK, domare
 S. SOLDEVILA FRAGOSO, domare
 S. FRIMODT NIELSEN, domare
 K. O'HIGGINS, domare
 J. SCHWARCZ, domare
 M. VAN DER WOUDE, domare
 D. GRATSIAS, domare
 A. POPESCU, domare
 M. KANCHEVA, domare
 G. BERARDIS, domare
 E. BUTTIGIEG, domare
 C. WETTER, domare

E. COULON, justitiesekreterare

**från den 4 juli 2013 till den
17 september 2013**

M. JAEGER, tribunalens ordförande
J. AZIZI, avdelningsordförande
N.J. FORWOOD, avdelningsordförande
O. CZÚCZ, avdelningsordförande
I. PELIKÁNOVÁ, avdelningsordförande
S. PAPASAVVAS, avdelningsordförande
A. DITTRICH, avdelningsordförande
L. TRUCHOT, avdelningsordförande
H. KANNINEN, avdelningsordförande
M.E. MARTINS RIBEIRO, domare
F. DEHOUSSE, domare
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, domare
V. VADAPALAS, domare
K. JÜRIMÄE, domare
I. LABUCKA, domare
M. PREK, domare
S. SOLDEVILA FRAGOSO, domare
S. FRIMODT NIELSEN, domare
K. O'HIGGINS, domare
J. SCHWARCZ, domare
M. VAN DER WOUDE, domare
D. GRATSIAS, domare
A. POPESCU, domare
M. KANCHEVA, domare
G. BERARDIS, domare
E. BUTTIGIEG, domare
C. WETTER, domare
V. TOMLJENOVIC, domare

E. COULON, justitiesekreterare

**från den 18 september 2013 till den
22 oktober 2013**

M. JAEGER, tribunalens ordförande
H. KANNINEN, vice ordförande
M.E. MARTINS RIBEIRO, avdelningsordförande
S. PAPASAVVAS, avdelningsordförande
M. PREK, avdelningsordförande
A. DITTRICH, avdelningsordförande
S. FRIMODT NIELSEN, avdelningsordförande
M. VAN DER WOUDE, avdelningsordförande
D. GRATSIAS, avdelningsordförande
G. BERARDIS, avdelningsordförande
N.J. FORWOOD, domare
F. DEHOUSSE, domare
O. CZÚCZ, domare
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, domare
I. PELIKÁNOVÁ, domare
K. JÜRIMÄE, domare
I. LABUCKA, domare
J. SCHWARCZ, domare
A. POPESCU, domare
M. KANCHEVA, domare
E. BUTTIGIEG, domare
C. WETTER, domare
V. TOMLJENOVIC, domare
E. BIELIŪNAS, domare
V. KREUSCHITZ, domare
A. COLLINS, domare
I. ULLOA RUBIO, domare
S. GERVASONI, domare

E. COULON, justitiesekreterare

**från den 23 oktober 2013 till den
31 december 2013**

M. JAEGER, tribunalens ordförande
H. KANNINEN, vice ordförande
M.E. MARTINS RIBEIRO, avdelningsordförande
S. PAPASAVVAS, avdelningsordförande
M. PREK, avdelningsordförande
A. DITTRICH, avdelningsordförande
S. FRIMODT NIELSEN, avdelningsordförande
M. VAN DER WOUDE, avdelningsordförande
D. GRATSIAS, avdelningsordförande
G. BERARDIS, avdelningsordförande
N.J. FORWOOD, domare
F. DEHOUSSE, domare
O. CZÚCZ, domare
I. WISZNIEWSKA-BIAŁECKA, domare
I. PELIKÁNOVÁ, domare
I. LABUCKA, domare
J. SCHWARCZ, domare
A. POPESCU, domare
M. KANCHEVA, domare
E. BUTTIGIEG, domare
C. WETTER, domare
V. TOMLJENOVIC, domare
E. BIELIŪNAS, domare
V. KREUSCHITZ, domare
A. COLLINS, domare
I. ULLOA RUBIO, domare
S. GERVASONI, domare
L. MADISE, domare

E. COULON, justitiesekreterare

4. Tribunalens tidigare ledamöter

Edward David Alexander Ogilvy (1989–1992)
Christos Yeraris (1989–1992)
José Luis Da Cruz Vilaça (1989–1995), ordförande (1989–1995)
Jacques Biancarelli (1989–1995)
Donal Patrick Michael Barrington (1989–1996)
Romain Alphonse Schintgen (1989–1996)
Heinrich Kirschner (1989–1997)
Antonio Saggio (1989–1998), ordförande (1995–1998)
Cornelis Paulus Briët (1989–1998)
Koen Lenaerts (1989–2003)
Bo Vesterdorf (1989–2007), ordförande (1998–2007)
Rafael García-Valdecasas y Fernández (1989–2007)
Andreas Kalogeropoulos (1992–1998)
Christopher William Bellamy (1992–1999)
André Potocki (1995–2001)
Rui Manuel Gens de Moura Ramos (1995–2003)
Pernilla Lindh (1995–2006)
Virpi Tiili (1995–2009)
Josef Azizi (1995–2013)
John D. Cooke (1996–2008)
Jörg Pirrung (1997–2007)
Paolo Mengozzi (1998–2006)
Arjen W.H.Meij (1998–2010)
Mihalis Vilaras (1998–2010)
Hubert Legal (2001–2007)
Verica Trstenjak (2004–2006)
Daniel Šváby (2004–2009)
Ena Cremona (2004–2012)
Vilenas Vadapalas (2004–2013)
Küllike Jürimäe (2004–2013)
Enzo Moavero Milanesi (2006–2011)
Nils Wahl (2006–2012)
Teodor Tchihev (2007–2010)
Valeriu M. Ciucă (2007–2010)
Santiago Soldevila Frago (2007–2013)
Laurent Truchot (2007–2013)
Kevin O'Higgins (2008–2013)

Ordförande

José Luis Da Cruz Vilaça (1989–1995)

Antonio Saggio (1995–1998)

Bo Vesterdorf (1998–2007)

Justitiesekreterare

Hans Jung (1989–2005)

C – Tribunalens verksamhetsstatistik

Tribunalens allmänna verksamhet

1. Inkomna, avgjorda och pågående mål (2009–2013)

Inkomna mål

2. Typ av förfarande (2009–2013)
3. Form av talan (2009–2013)
4. Föremål för talan (2009–2013)

Avgjorda mål

5. Typ av förfarande (2009–2013)
6. Föremål för talan (2013)
7. Föremål för talan (2009–2013) (domar och beslut)
8. Förstainstansrättens/tribunalens sammansättning (2009–2013)
9. Handläggningstid i månader (2009–2013) (domar och beslut)

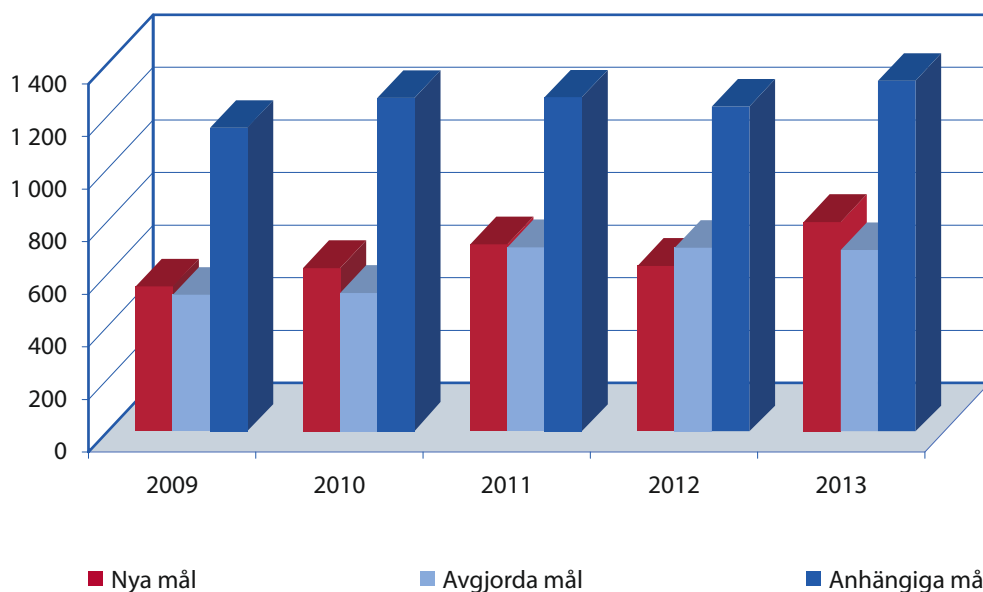
Pågående mål per den 31 december 2013

10. Typ av förfarande (2009–2013)
11. Föremål för talan (2009–2013)
12. Förstainstansrättens/tribunalens sammansättning (2009–2013)

Övrigt

13. Interimistiska förfaranden (2009–2013)
14. Skyndsam handläggning (2009–2013)
15. Avgöranden av förstainstansrätten/tribunalen som har överklagats till domstolen (1990–2013)
16. Fördelning av överklagandena på typ av förfarande (2009–2013)
17. Utgången i överklagade mål (2013) (domar och beslut)
18. Utgången i överklagade mål (2009–2013) (domar och beslut)
19. Allmän utveckling (1989–2013) (inkomna, avgjorda och pågående mål)

1. Tribunalens allmänna verksamhet – Inkomna mål, avgjorda mål och anhängiga mål (2009–2013)¹²

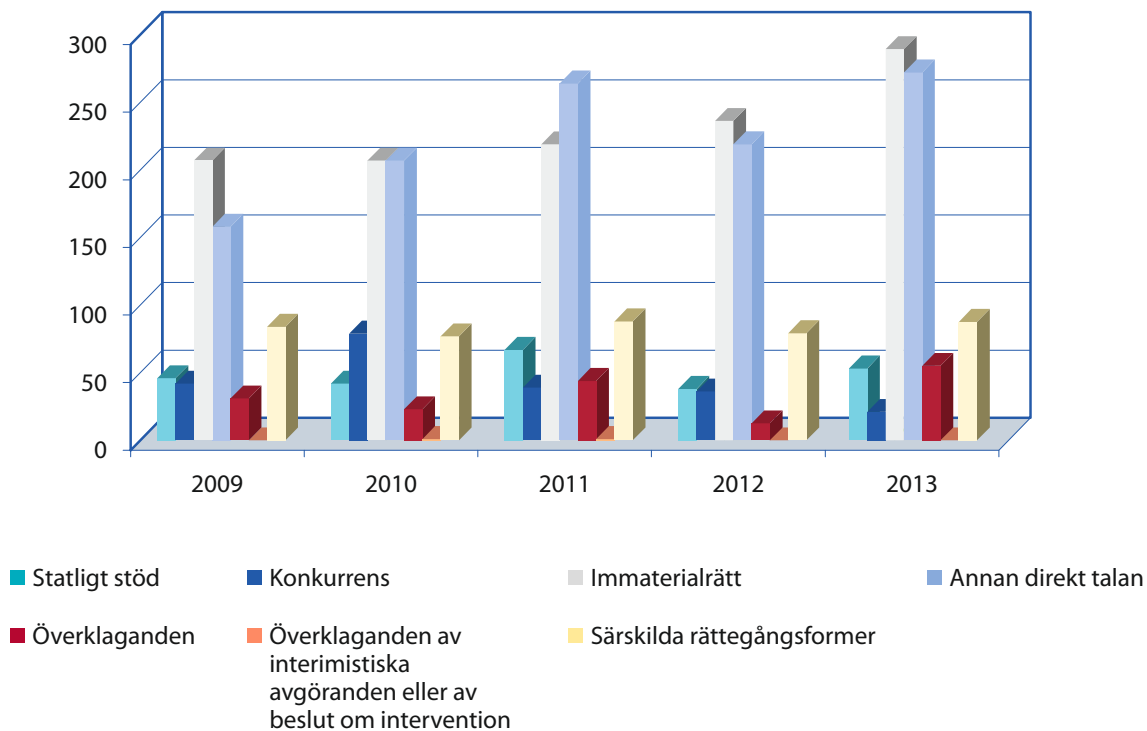

	2009	2010	2011	2012	2013
Nya mål	568	636	722	617	790
Avgjorda mål	555	527	714	688	702
Anhängiga mål	1 191	1 300	1 308	1 237	1 325

¹ Om inget annat anges beaktas de särskilda rättegångsformerna i denna tabell och i tabellerna på följande sidor. Följande förfaranden anses vara "särskilda rättegångsformer": Ansökan om återvinning (artikel 41 i domstolens stadga, artikel 122 i förstainstansrättens rättegångsregler), talan av tredje man (artikel 42 i domstolens stadga, artikel 123 i förstainstansrättens rättegångsregler), resning (artikel 44 i domstolens stadga, artikel 125 i förstainstansrättens rättegångsregler), förklaring av dom (artikel 43 i domstolens stadga, artikel 129 i förstainstansrättens rättegångsregler), fastställande av rättegångskostnader (artikel 92 i förstainstansrättens rättegångsregler), rättshjälp (artikel 96 i förstainstansrättens rättegångsregler) och rättelse av dom (artikel 84 i förstainstansrättens rättegångsregler).

² Om inget annat anges beaktas inte interimistiska förfaranden i denna tabell eller i tabellerna på följande sidor.

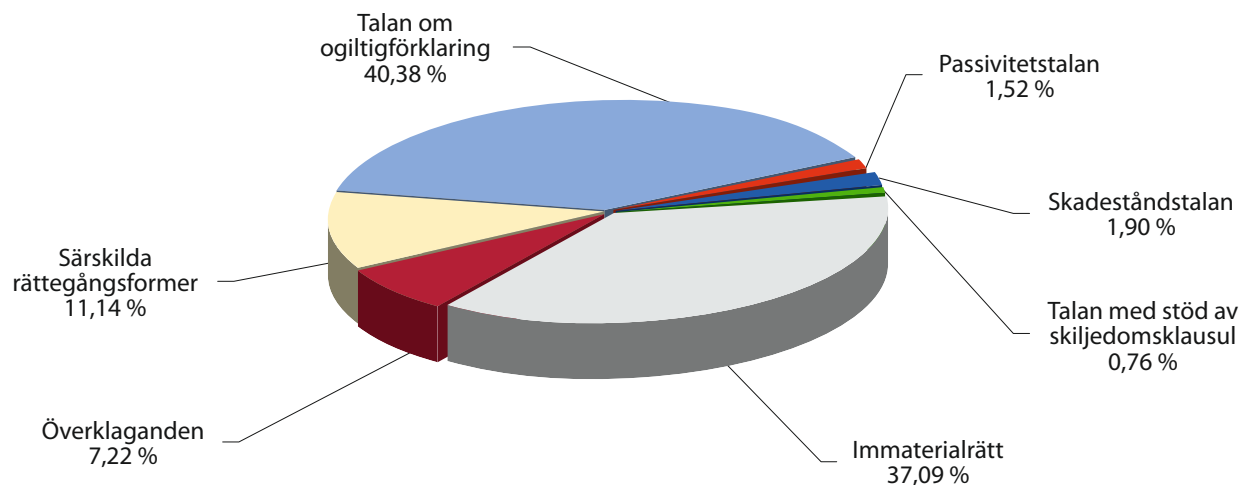
2. Inkomna mål – Typ av förfarande (2009–2013)

	2009	2010	2011	2012	2013
Statligt stöd	46	42	67	36	54
Konkurrens	42	79	39	34	23
Immaterialrätt	207	207	219	238	293
Annan direkt talan	158	207	264	220	275
Överklaganden	31	23	44	10	57
Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention		1	1	1	
Särskilda rättegångsformer	84	77	88	78	88
Totalt	568	636	722	617	790

3. Inkomna mål – Form av talan (2009–2013)

Fördelning år 2013

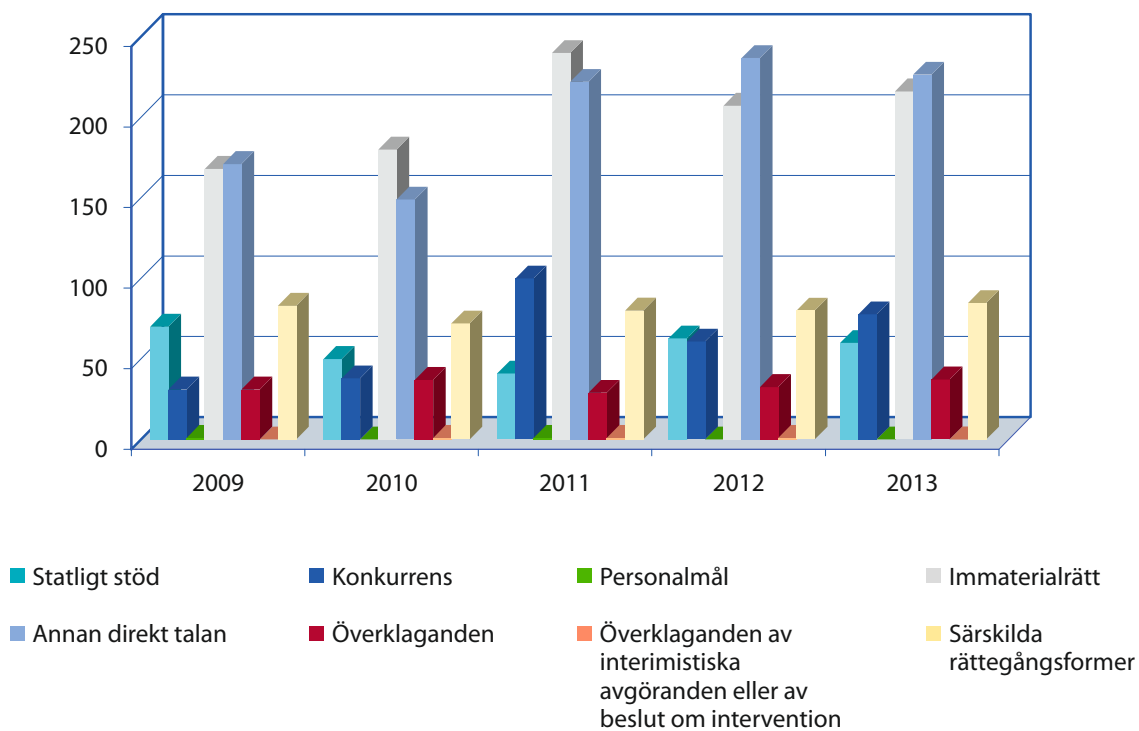
	2009	2010	2011	2012	2013
Talan om ogiltigförklaring	214	304	341	257	319
Passivitetstalan	7	7	8	8	12
Skadeståndstalan	13	8	16	17	15
Talan med stöd av skiljedomsklausul	12	9	5	8	6
Immaterialrätt	207	207	219	238	293
Överklaganden	31	23	44	10	57
Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention		1	1	1	
Särskilda rättegångsformer	84	77	88	78	88
Totalt	568	636	722	617	790

4. Inkomna mål – Föremål för talan (2009–2013)¹

	2009	2010	2011	2012	2013
Anslutning av nya stater	1				1
Associering av utomeuropeiska länder och territorier					1
Bolagsrätt	1				
Ekonomisk och monetär politik		4	4	3	15
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	6	24	3	4	3
Energi	2		1		1
Europeiska unionens yttre åtgärder	5	1	2	1	
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel bedrägeribekämpning)	1			1	
Fiskepolitik	1	19	3		3
Folkhälsa	2	4	2	12	5
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	6	3	4	3	5
Fri rörlighet för personer	1	1			
Fri rörlighet för varor	1				1
Frihet att tillhandahålla tjänster	4	1		1	
Handelspolitik	8	9	11	20	23
Immaterialrätt och industriell äganderätt	207	207	219	238	294
Institutionell rätt	32	17	44	41	44
Jordbruk	19	24	22	11	27
Konkurrens	42	79	39	34	23
Konsumentskydd					2
Kultur	1				1
Miljö	4	15	6	3	10
Offentlig upphandling	19	15	18	23	15
Område med frihet, säkerhet och rättvisa	2		1		6
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)		8	3	2	12
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	7	21	93	59	41
Skatterätt		1	1	1	1
Skiljedomsklausul	12	9	5	8	6
Social trygghet för migrerande arbetstagare					1
Socialpolitik	2	4	5	1	
Statligt stöd	46	42	67	36	54
Sysselsättning					2
Tillgång till handlingar	15	19	21	18	20
Tillnärmning av lagstiftning					13
Transeuropeiska nät					3
Transport		1	1		5
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	5	4	10	6	1
Turism					2
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott			2	1	2
Utrikes- och säkerhetspolitik		1			2
Totalt EG/FEUF-fördraget	452	533	587	527	645
Totalt Euratomfördraget		1			
Tjänsteföreskrifterna	32	25	47	12	57
Särskilda rättegångsformer	84	77	88	78	88
TOTALT	568	636	722	617	790

¹ I samband med att Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) trädde i kraft den 1 december 2009 blev det nödvändigt att ändra presentationen av föremålen för talan. Uppgifterna för år 2009 har ändrats i enlighet härmed.

5. Avgjorda mål – Typ av förfarande (2009–2013)

	2009	2010	2011	2012	2013
Statligt stöd	70	50	41	63	60
Konkurrens	31	38	100	61	75
Personalmål	1		1		
Immaterialrätt	168	180	240	210	217
Annan direkt talan	171	149	222	240	226
Överklaganden	31	37	29	32	39
Överklaganden av interimistiska avgöranden eller av beslut om intervention		1	1	1	
Särskilda rättegångsformer	83	72	80	81	85
Totalt	555	527	714	688	702

6. Avgjorda mål – Föremål för talan (2013)

	Domar	Beslut	Totalt
Ekonomisk och monetär politik		1	1
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	14		14
Energi	1		1
Europeiska unionens yttre åtgärder		2	2
Fiskepolitik	2		2
Folkhälsa	2	2	4
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	1	3	4
Fri rörlighet för varor		1	1
Handelspolitik	11	8	19
Immaterialrätt och industriell äganderätt	164	54	218
Institutionell rätt	14	21	35
Jordbruk	12	4	16
Konkurrens	66	9	75
Miljö	4	2	6
Offentlig upphandling	12	9	21
Område med frihet, säkerhet och rättvisa	1	6	7
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)	6		6
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	33	7	40
Skiljedoms klausul	4	4	8
Social trygghet för migrerande arbetstagare		1	1
Socialpolitik	4		4
Statligt stöd	16	43	59
Sysselsättning		2	2
Tillgång till handlingar	10	9	19
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	6	3	9
Turism		1	1
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott		1	1
Totalt EG/FEUF-fördraget	383	193	576
Totalt Kol- och stålfördraget	1		1
Tjänsteföreskrifterna	14	26	40
Särskilda rättegångsformer		85	85
TOTALT	398	304	702

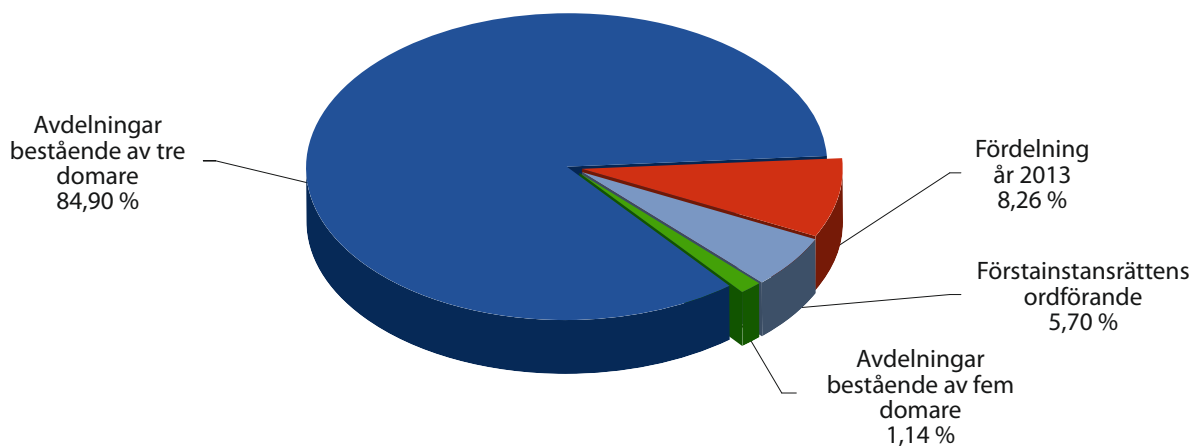
7. Avgjorda mål – Föremål för talan (2009–2013)¹ (domar och beslut)

	2009	2010	2011	2012	2013
Anslutning av nya stater	1				
Bolagsrätt		1			
Ekonomisk och monetär politik		2	3	2	1
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	3	2	9	12	14
Energi		2			1
Europeiska unionens yttre åtgärder		4	5		2
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel bedrägeribekämpning)	2			2	
Fiskepolitik	17		5	9	2
Folkhälsa	1	2	3	2	4
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	1	3	5	3	4
Fri rörlighet för personer	1		2	1	
Fri rörlighet för varor	3				1
Frihet att tillhandahålla tjänster	2	2	3	2	
Handelspolitik	6	8	10	14	19
Immaterialrätt och industriell äganderätt	169	180	240	210	218
Institutionell rätt	20	26	36	41	35
Jordbruk	46	16	26	32	16
Konkurrens	31	38	100	61	75
Konsumentskydd		2	1		
Kultur	2				
Miljö	9	6	22	8	6
Offentlig upphandling	12	16	15	24	21
Område med frihet, säkerhet och rättvisa	3			2	7
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)			4	1	6
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	8	10	32	42	40
Skatterätt		1		2	
Skiljedomsklausul	10	12	6	11	8
Social trygghet för migrerande arbetstagare					1
Socialpolitik	6	6	5	1	4
Statligt stöd	70	50	41	63	59
Sysselsättning					2
Tillgång till handlingar	6	21	23	21	19
Transport		2	1	1	
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	10	4	1	6	9
Turism					1
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott		1	1	1	1
Totalt EG/FEUF-fördraget	439	417	599	574	576
Totalt Kol- och stålfördraget					1
Totalt Euratomfördraget	1		1		
Tjänsteföreskrifterna	32	38	34	33	40
Särskilda rättegångsformer	83	72	80	81	85
TOTALT	555	527	714	688	702

¹ I samband med att Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) trädde i kraft den 1 december 2009 blev det nödvändigt att ändra presentationen av föremålen för talan. Uppgifterna för år 2009 har ändrats i enlighet härmed.

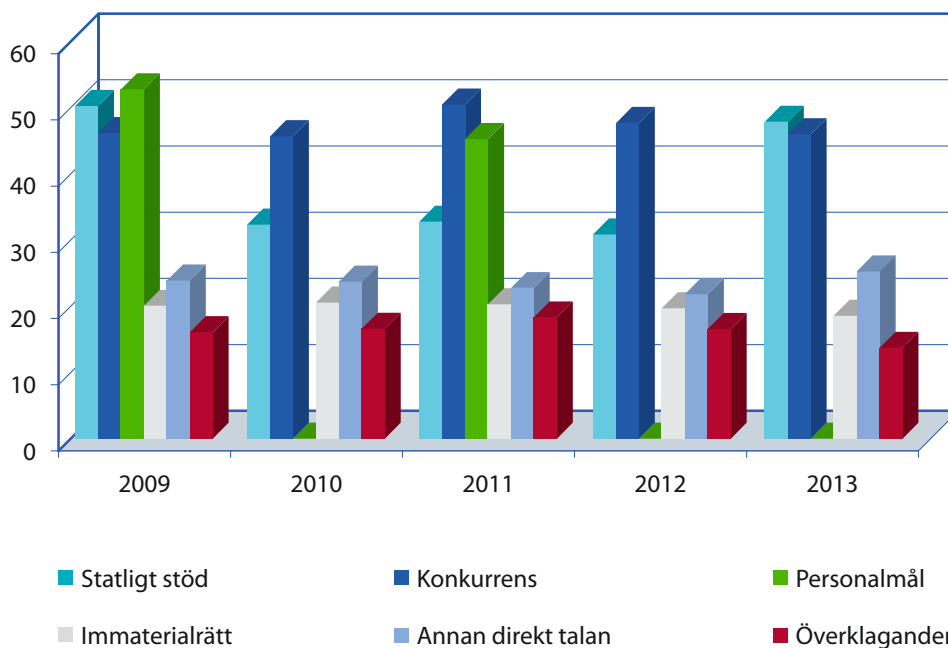
8. Avgjorda mål – Dömande sammansättning (2009–2013)

Fördelning år 2013

	2009			2010			2011			2012			2013		
	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt	Domar	Beslut	Totalt
Stor avdelning					2	2									
Avdelningen för överklaganden	20	11	31	22	15	37	15	14	29	17	20	37	13	45	58
Förstainstansrättens ordförande		50	50		54	54		56	56		50	50		40	40
Avdelningar bestående av fem domare	27	2	29	8		8	19	6	25	9		9	7	1	8
Avdelningar bestående av tre domare	245	200	445	255	168	423	359	245	604	328	264	592	378	218	596
Ensamdomare				3		3									
Total	292	263	555	288	239	527	393	321	714	354	334	688	398	304	702

9. Avgjorda mål – Handläggningstid i månader (2009–2013)¹ (domar och beslut)

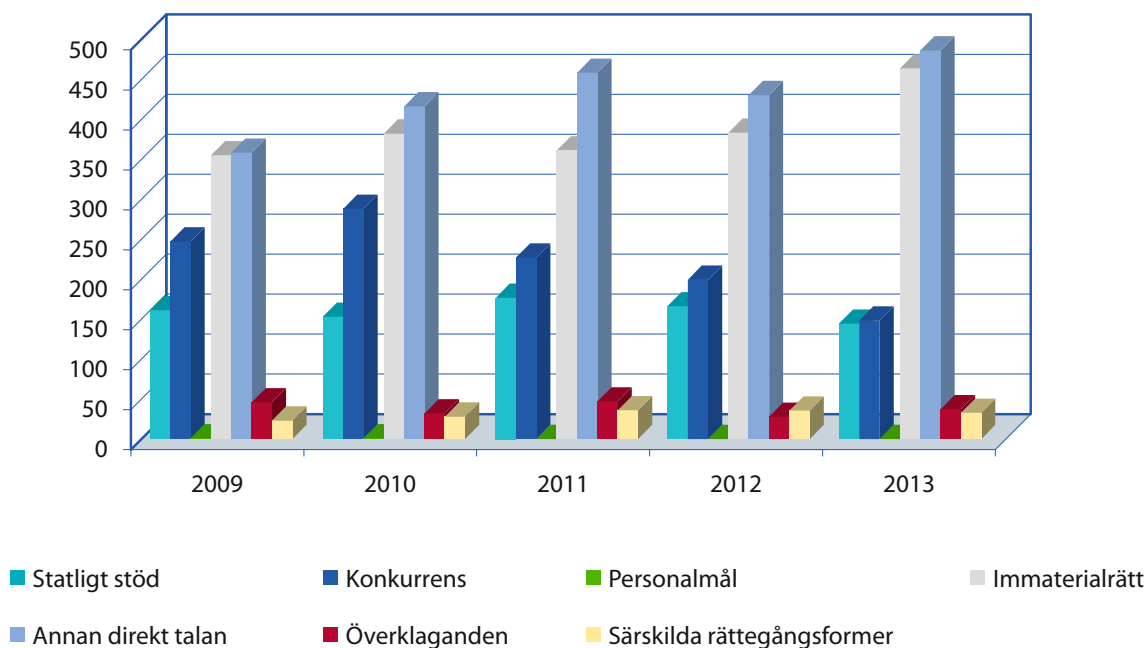

	2009	2010	2011	2012	2013
Statligt stöd	50,3	32,4	32,8	31,5	48,1
Konkurrens	46,2	45,7	50,5	48,4	46,4
Personalmål	52,8		45,3		
Immaterialrätt	20,1	20,6	20,3	20,3	18,7
Annan direkt talan	23,9	23,7	22,8	22,2	24,9
Överklaganden	16,1	16,6	18,3	16,8	13,9

¹ Följande typer av mål omfattas inte av beräkningen av genomsnittliga handläggningstider: mål som innehåller en mellandom, särskilda rättegångsformer, överklaganden av interimistiska beslut, mål som överlämnats av domstolen till följd av en ändring i fördelningen av behörigheten mellan domstolen och tribunalen, mål som överlämnats av tribunalen till följd av inrättandet av personaldomstolen.

Handläggningstiden uttrycks i månader och i tiondelar av en månad.

10. Pågående mål per den 31 december – Typ av förfarande (2009–2013)

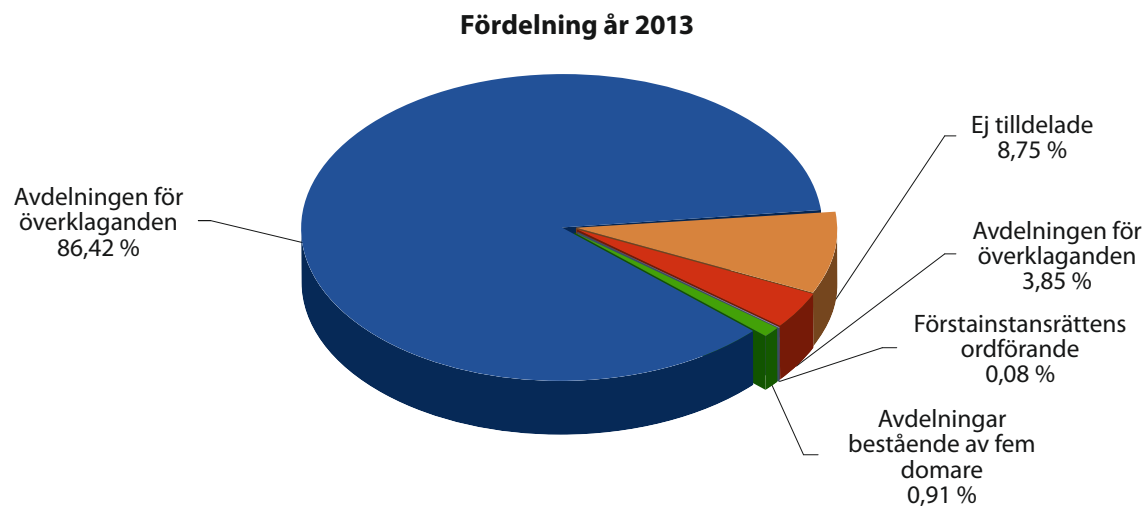
	2009	2010	2011	2012	2013
Statligt stöd	161	153	179	152	146
Konkurrens	247	288	227	200	148
Personalmål	1	1			
Immaterialrätt	355	382	361	389	465
Annan direkt talan	358	416	458	438	487
Överklaganden	46	32	47	25	43
Särskilda rättegångsformer	23	28	36	33	36
Totalt	1 191	1 300	1 308	1 237	1 325

11. Pågående mål per den 31 december – Föremål för talan (2009–2013)¹

	2009	2010	2011	2012	2013
Anslutning av nya stater					1
Associering av utomeuropeiska länder och territorier					1
Bolagsrätt	1				
Ekonomisk och monetär politik		2	3	4	18
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	16	38	32	24	13
Energi	2		1	1	1
Europeiska unionens yttre åtgärder	8	5	2	3	1
Finansiella bestämmelser (budget, budgetram, egna medel bedrägeribekämpning)	2	2	2	1	1
Fiskepolitik	8	27	25	16	17
Folkhälsa	4	6	5	15	16
Forskning och teknisk utveckling samt rymden	8	8	7	7	8
Fri rörlighet för personer	2	3	1		
Frihet att tillhandahålla tjänster	5	4	1		
Handelspolitik	33	34	35	41	45
Immaterialrätt och industriell äganderätt	355	382	361	389	465
Institutionell rätt	42	33	41	41	50
Jordbruk	57	65	61	40	51
Konkurrens	247	288	227	200	148
Konsumentskydd	3	1			2
Kultur					1
Miljö	25	34	18	13	17
Offentlig upphandling	41	40	43	42	36
Område med frihet, säkerhet och rättvisa	2	2	3	1	
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)		8	7	8	14
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	17	28	89	106	107
Skatterätt			1		1
Skiljedomsklausul	22	19	18	15	13
Socialpolitik	6	4	4	4	
Statligt stöd	160	152	178	151	146
Tillgång till handlingar	44	42	40	37	38
Tillnärmning av lagstiftning					13
Transeuropeiska nät					3
Transport	2	1	1		5
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	6	6	15	15	7
Turism					1
Utbildning, yrkesutbildning, ungdomsfrågor och idrott	1		1	1	2
Utrikes- och säkerhetspolitik		1	1	1	3
Totalt EG/FEUF-fördraget	1 119	1 235	1 223	1 176	1 245
Totalt Kol- och stålfördraget	1	1	1	1	
Totalt Euratomfördraget		1			
Tjänsteföreskrifterna	48	35	48	27	44
Särskilda rättegångsformer	23	28	36	33	36
TOTALT	1 191	1 300	1 308	1 237	1 325

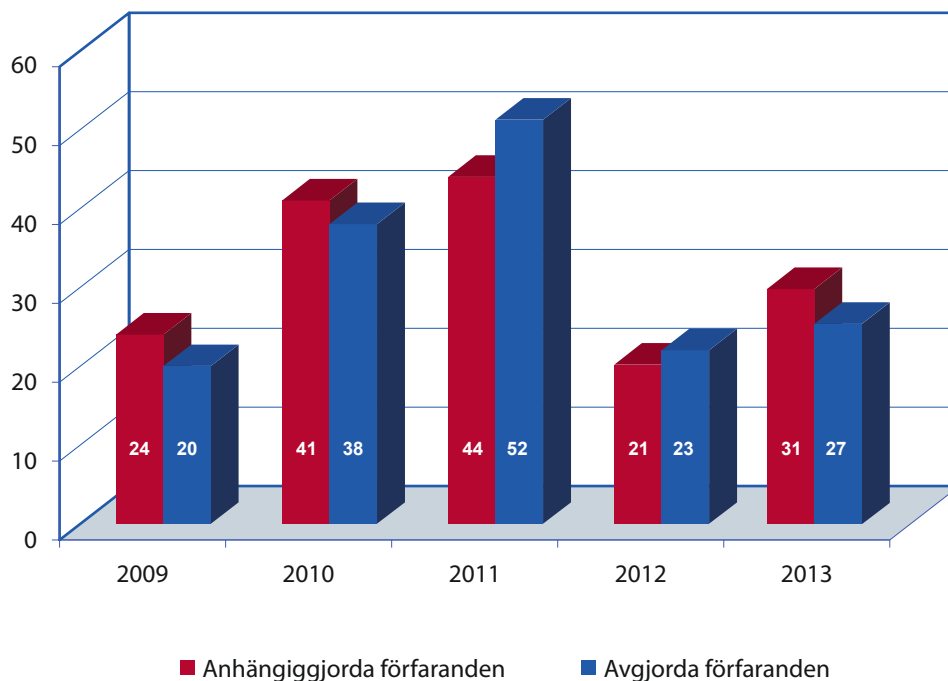
¹ I samband med att Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) trädde i kraft den 1 december 2009 blev det nödvändigt att ändra presentationen av föremålen för talan. Uppgifterna för år 2009 har ändrats i enlighet härmed.

12. Pågående mål per den 31 december – Dömande sammansättning (2009–2013)

	2009	2010	2011	2012	2013
Avdelningen för överklaganden	46	32	51	38	51
Förstainstansrättens ordförande		3	3	3	1
Avdelningar bestående av fem domare	49	58	16	10	12
Avdelningar bestående av tre domare	1 019	1 132	1 134	1 123	1 145
Ensamdomare	2				
Ej tilldelade	75	75	104	63	116
Totalt	1 191	1 300	1 308	1 237	1 325

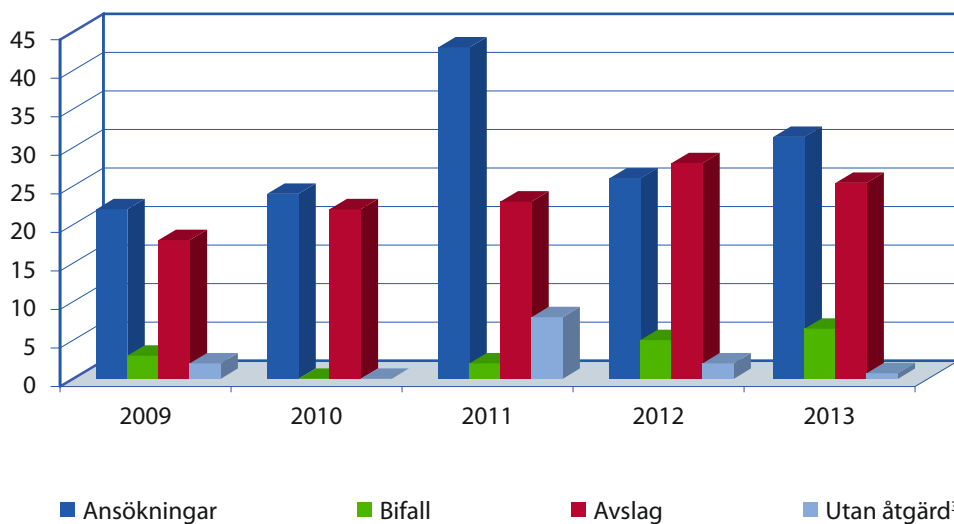
13. Övrigt – Interimistiska beslut (2009–2013)

Fördelning år 2013

	Anhängiggjorda interimistiska förfaranden	Avgjorda interimistiska förfaranden	Beslutets innebörd		
			Bifall	Avskrivning/ Anledning saknas att döma i saken	Avslag
Associering av utomeuropeiska länder och territorier	1				
Folkhälsa	2	2	1		1
Institutionell rätt	4	3		1	2
Jordbruk	2	1			1
Konkurrens		1	1		
Konsumentskydd	1	1			1
Miljö	1				
Offentlig upphandling	3	2			2
Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier (Reach-förordningen)	1	2		1	1
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	3	3			3
Skiljedomsklausul	1	1			1
Statligt stöd	8	9		3	6
Tillgång till handlingar	4	2	2		
Totalt	31	27	4	5	18

14. Övrigt – Skyndsam handläggning (2009–2013)^{1 2}

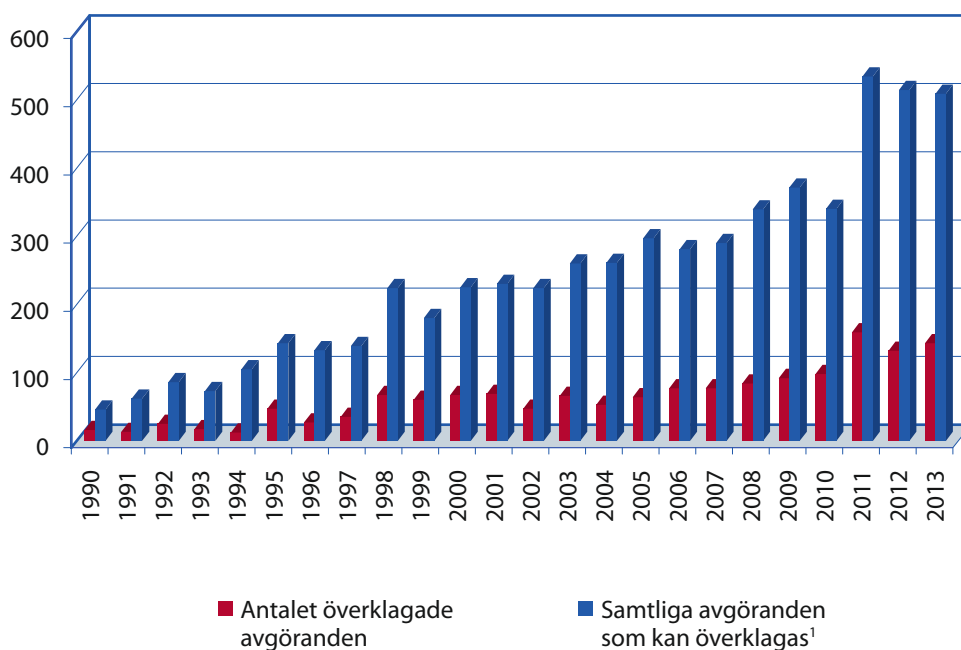
	2009				2010				2011				2012				2013			
	Ansökningar	Beslutets innebörd		Utan åtgärd³	Ansökningar	Beslutets innebörd		Utan åtgärd³	Ansökningar	Beslutets innebörd		Utan åtgärd³	Ansökningar	Beslutets innebörd		Utan åtgärd³	Ansökningar	Beslutets innebörd		Utan åtgärd³
		Bifall	Avslag			Bifall	Avslag			Bifall	Avslag			Bifall	Avslag			Bifall	Avslag	
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning					1	1							1	1						
Energi																	1		1	
Europeiska unionens yttre åtgärder					1	1														
Folkhälsa	1		1										5	1	3		1		2	
Frihet att tillhandahålla tjänster	1	1																		
Handelspolitik	2		2						3		2		3		2		15	2	14	1
Institutionell rätt	1		1						1			1	1		1					
Jordbruk	2		3														1		1	
Konkurrens	2		2		3		3		4		4		2		2		2		2	
Miljö	1			1					2		2						5		5	
Offentlig upphandling	2		2				2										2		1	
Processuella frågor	1		1																	
Restriktiva åtgärder (yttre åtgärder)	5	1	2	1	10		10		30	2	12	7	10	4	16		4		4	
Socialpolitik									1			1								
Statligt stöd					7		5				2		2			2				
Tillgång till handlingar	4		4						2		1		1		2		1		1	
Tjänsteföreskrifterna			1																	
Tullunionen och gemensamma tulltaxan													1		1					
Totalt	22	3	18	2	24		22		43	2	23	9	26	5	28	2	32	7	26	1

¹ Skyndsam handläggning av ett mål vid tribunalen kan beslutas enligt artikel 76a i rättegångsreglerna. Denna bestämmelse är tillämplig sedan den 1 februari 2001.

² I samband med att Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) trädde i kraft den 1 december 2009 blev det nödvändigt att ändra presentationen av föremålen för talan. Uppgifterna för år 2009 har ändrats i enlighet härmed.

³ Kategorin "utan åtgärd" omfattar följande fall: återkallelse av talan, återkallelse av ansökan och fall i vilka talan har avgjorts genom beslut innan ansökan om skyndsam handläggning har prövats.

15. Övrigt – Avgöranden av tribunalen som har överklagats (1990–2013)

	Antalet överklagade avgöranden	Samtliga avgöranden som kan överklagas¹	Andelen överklagade avgöranden i procent
1990	16	46	35 %
1991	13	62	21 %
1992	25	86	29 %
1993	17	73	23 %
1994	12	105	11 %
1995	47	143	33 %
1996	27	133	20 %
1997	35	139	25 %
1998	67	224	30 %
1999	60	180	33 %
2000	67	225	30 %
2001	69	230	30 %
2002	47	225	21 %
2003	66	260	25 %
2004	53	261	20 %
2005	64	297	22 %
2006	77	281	27 %
2007	78	290	27 %
2008	84	339	25 %
2009	92	371	25 %
2010	98	338	29 %
2011	158	533	30 %
2012	132	514	26 %
2013	144	510	28 %

¹ Samtliga avgöranden som kan överklagas – domar, interimistiska beslut och beslut att avslå en interventionsansökan, samt alla beslut varigenom målet avgörs med undantag för beslut om avskrivning och beslut att överföra målet – där tidsfristen för överklagande har löpt ut eller där överklagande har skett.

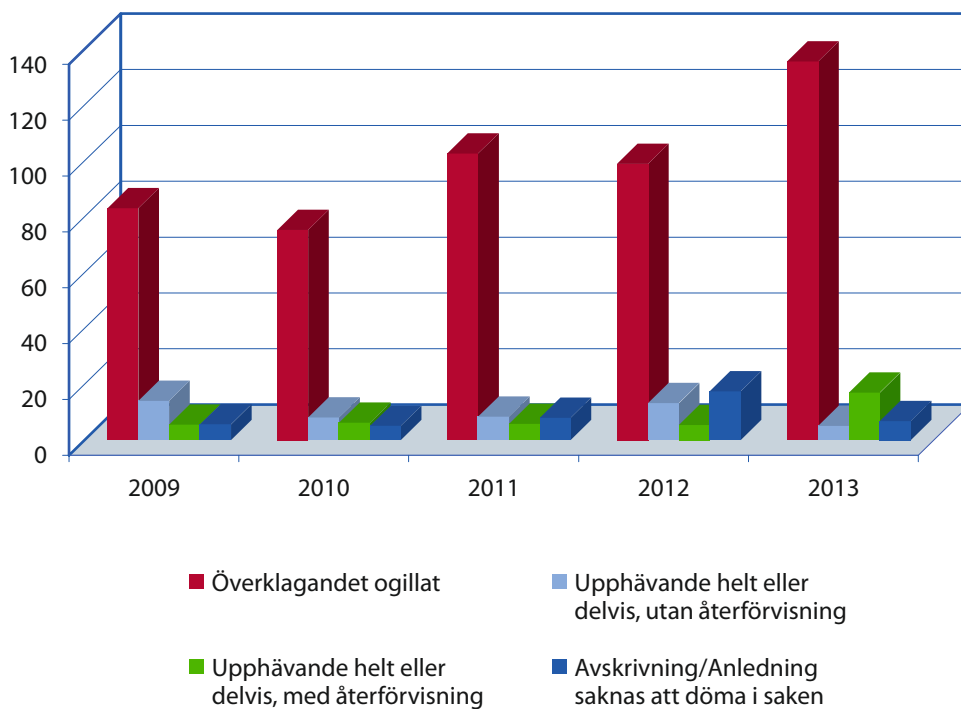
16. Övrigt – Fördelning av överklagandena på typ av förfarande (2009–2013)

	2009			2010			2011			2012			2013		
	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent	Överklagade avgöranden	Avgöranden som kan överklagas	Överklaganden i procent
Statligt stöd	23	51	45 %	17	34	50 %	10	37	27 %	18	52	35 %	16	52	31 %
Konkurrens	11	45	24 %	15	33	45 %	49	90	54 %	24	60	40 %	28	73	38 %
Personalmål	1	3	33 %				1	1	100 %						
Immaterialrätt	25	153	16 %	32	140	23 %	39	201	19 %	41	190	22 %	38	183	21 %
Annan direkt talan	32	119	27 %	34	131	26 %	59	204	29 %	47	208	23 %	62	202	31 %
Överklaganden											2	0 %			
Särskilda rättegångsformer										2	2	100 %			
Totalt	92	371	25 %	98	338	29 %	158	533	30 %	132	514	26 %	144	510	28 %

17. Övrigt – Utgången i överklagade mål (2013) (domar och beslut)

	Överklagandet ogillat	Upphävande helt eller delvis, utan återförvisning	Upphävande helt eller delvis, med återförvisning	Avskrivning/ Anledning saknas att döma i saken	Totalt
Ekonomisk, social och territoriell sammanhållning	3	1			4
Folkhälsa	1				1
Fri rörlighet för personer	2				2
Frihet att tillhandahålla tjänster	1				1
Handelspolitik	3		1		4
Immaterialrätt och industriell äganderätt	25	1	2	5	33
Institutionell rätt	19	1	2		22
Jordbruk	5				5
Konkurrens	33	1	1	1	36
Konsumentskydd	1				1
Miljö	1				1
Offentlig upphandling	2				2
Skatterätt	1				1
Socialpolitik	1				1
Statligt stöd	18		5		23
Tillgång till handlingar	4		2		6
Tjänsteföreskrifterna	2				2
Transport	1				1
Tullunionen och gemensamma tulltaxan	2				2
Utrikes- och säkerhetspolitik	9	1	2		12
Totalt	134	5	15	6	160

18. Övrigt – Utgången i överklagade mål (2009–2013) (domar och beslut)

	2009	2010	2011	2012	2013
Överklagandet ogillat	83	73	101	98	134
Upphävande helt eller delvis, utan återförvisning	12	6	9	12	5
Upphävande helt eller delvis, med återförvisning	4	5	6	4	15
Avskrivning/Anledning saknas att döma i saken	5	4	8	15	6
Totalt	104	88	124	129	160

19. Övrigt – Allmän utveckling (1989–2013)

Nya mål, avgjorda mål och anhängiga mål

	Nya mål ¹	Avgjorda mål ²	Anhängiga mål den 31 december
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
2009	568	555	1 191
2010	636	527	1 300
2011	722	714	1 308
2012	617	688	1 237
2013	790	702	1 325
Totalt	10 740	9 415	

¹ 1989: Domstolen överlämnade 153 mål till den nyinrättade tribunalen.
 1993: Domstolen överlämnade 451 mål till följd av den första utvidgningen av tribunalens behörighet.
 1994: Domstolen överlämnade 14 mål till följd av den andra utvidgningen av tribunalens behörighet.
 2004–2005: Domstolen överlämnade 25 mål till följd av den tredje utvidgningen av tribunalens behörighet.

² 2005–2006: Tribunalen överlämnade 118 mål till den nyinrättade personaldomstolen.

Kapitel III

Personaldomstolen

A – Personaldomstolens verksamhet år 2013

Av ordföranden Sean Van Raepenbusch

1. Personaldomstolens verksamhetsstatistik för år 2013 präglas av ett minskat antal anhängiggjorda mål (160) jämfört med året före (178). År 2012 uppmärksammades dock som det år då personaldomstolen registrerade det största antalet nya mål sedan den inrättades. Antalet mål som anhängiggjordes under år 2013 är däremot jämförbart med antalet anhängiggjorda mål år 2011 (159). Detta antal är dock betydligt högre än föregående år (139 år 2010, 113 år 2009 och 111 år 2008).

Vad som framför allt ska betonas är att antalet avgjorda mål (184) har ökat kraftigt i förhållande till föregående år (121). Sistnämnda års siffror kan förvisso förklaras av att tre av de sju ledamöter som utgör personaldomstolen ersattes i slutet av år 2011. Personaldomstolen visar inte desto mindre upp sitt bästa kvantitativa resultat någonsin sedan den inrättades.

Härav följer att antalet pågående mål har minskat i förhållande till föregående år (211 jämfört med 235 den 31 december 2012). Denna nivå är dock högre än motsvarande nivå den 31 december 2011 (178). Den genomsnittliga handläggningstiden¹, har dock inte ändrats nämnvärt (14,7 månader år 2013 mot 14,8 månader år 2012).

Personaldomstolens ordförande antog vidare tre beslut om interimistiska åtgärder mot elva år 2012 och sju år 2011.

Verksamhetsstatistiken för år 2013 visar att 56 avgöranden från personaldomstolen har överklagats till Europeiska unionens tribunal, vilket är en ökning jämfört med år 2011 (44) och år 2012 (elva). Det ska härvid emellertid understrykas att 22 av de överklaganden som gjordes år 2013 kom från en och samma klagande. Av de 39 överklaganden som avgjordes år 2013, ogillades 30 och nio bifölls helt eller delvis. Fyra av de mål som ledde till att domen upphävdes återförvisades för övrigt.

Vidare har nio mål avgjorts genom förlikning i enlighet med artikel 69 i rättegångsreglerna, mot fyra året före. Således ligger personaldomstolen åter på samma nivå som år 2011 (åtta).

2. Under år 2013 ändrades slutligen personaldomstolens sammansättning då en ny ledamot tillträdde sedan en domare lämnat sitt ämbete i förtid.

3. Nedan följer en redogörelse för den viktigaste utvecklingen i personaldomstolens rättspraxis.

¹ Hänsyn har härvid inte tagits till eventuell vilandeförklaring.

I. Förfarandet

Villkor för upptagande till sakprövning

1. Rättsakt som går sökanden emot

I dom av den 11 december 2013 i mål F-130/11, *Verile och Gjergji mot kommissionen* fann personaldomstolen vad gäller överföring av pensionsrättigheter att ett förslag om tillgodoräknande av pensionsgrundande tjänsteår som en behörig avdelning inom en institution tillställer en tjänsteman för godkännande utgör en ensidig åtgärd som går att skilja från det processuella sammanhang i vilket den aktualiseras och följer direkt av den individuella rättighet som artikel 11.2 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifter för tjänstemän i Europeiska unionen (nedan kallade tjänsteföreskrifterna) uttryckligen tillerkänner tjänstemän och anställda när de tillträder en tjänst i unionen. Följaktligen slog personaldomstolen fast att ett sådant förslag utgör en åtgärd som går den tjänsteman emot som har ingett en begäran om överföring av sina pensionsrättigheter.

2. Fristerna för att väcka talan

Det är inte ovanligt att tjänstemän eller anställda inkommer med successiva klagomål mot en och samma rättsakt. Klagomålen kan upptas till prövning om de framställs inom den frist som föreskrivs i artikel 90.2 i tjänsteföreskrifterna. Frågan uppstår dock när fristen för att väcka talan börjar löpa. I sin dom av den 23 oktober 2013 i mål F-93/12, *D'Agostino mot kommissionen*, ansåg personaldomstolen att denna tidpunkt infaller då mottagande sker av det beslut vari administrationen tar ställning till klagandens hela argumentation som framförts inom fristen för att väcka talan. Om det andra klagomålet har samma räckvidd som det första – det vill säga det innehåller inga nya yrkanden, inga nya invändningar eller ny bevisning – ska det beslut varigenom det andra klagomålet avslås anses som en rättsakt som endast bekräftar avslaget på det första klagomålet. Fristen för att väcka talan börjar således löpa från och med nämnda avslagsbeslut. För det fall det andra klagomålet innehåller nya omständigheter jämfört med det första klagomålet utgör beslutet att avslå det andra klagomålet ett nytt beslut som antagits efter en omprövning av beslutet att avslå det första klagomålet mot bakgrund av det andra klagomålet. Det är detta andra avslagsbeslut som utgör utgångspunkt för fristen att väcka talan.

3. Behörighet

I dom av den 16 september 2013 i de förenade målen F-20/12 och F-43/12), *Wurster mot EIGE*, slog personaldomstolen fast att en god rättskipning kräver att personaldomstolen ex officio prövar en grund som utgör tvingande rätt och som avser åsidosättande av lagens tillämpningsområde då det angripna beslutet, i det förevarande fallet, hade antagits med stöd av bestämmelser som inte var tillämpliga på sökanden. Med hänvisning till förstainstansrättens dom av den 15 juli 1994 i de förenade målen T-576/93–T-582/93, *Browet m.fl. mot kommissionen*, fann personaldomstolen att det skulle innebära ett åsidosättande av dess roll som lagenlighetens väktare om den avstod från att, även om parterna inte gjort någon invändning i detta hänseende, påpeka att det angripna beslutet har antagits med stöd av en bestämmelse som inte var tillämplig i det aktuella fallet.

4. Förfarande

Vad gällde en ansökan med ett strukturproblem fann personaldomstolen i sin dom av den 30 september 2013 i mål F-38/12, *BP mot FRA*, att det inte ålåg den att ex officio sortera argument, invändningar och grunder i en ansökan som framställts under olika yrkanden. Personaldomstolen fastställde samtidigt att en invändning som framställts inom ramen för ett

yrkande om ogiltigförklaring av ett första beslut inte kan beaktas till stöd för ett annat yrkande om ogiltigförklaring av ett andra beslut. Detta gäller även om invändningen innebar ett ifrågasättande av det sistnämnda beslutets giltighet.

II. Prövning i sak

Allmänna villkor för rättsakernas giltighet

1. Skyldighet att avgöra ett ärende efter en individuell och detaljerad prövning

Personaldomstolen har vid flertalet tillfällen erinrat om institutionernas skyldighet att göra en detaljerad prövning av varje mål innan de fattar ett beslut. I sin dom av den 19 mars 2013 i mål F-13/12, *BR mot kommissionen*, preciserade personaldomstolen att skyldigheten att vidta en snabb, uttömmande och opartisk granskning av varje ärende följer av rätten till god förvaltningssed, omsorgsplikten och principen om likabehandling. På samma sätt slog personaldomstolen fast i sin dom av den 17 oktober 2013 i mål F-69/11, *BF mot revisionsrätten*, att en kommitté med uppgift att göra ett första urval bland de sökande till en tjänst ska för tillsättningsmyndigheten presentera meriterna för respektive sökande som valts ut i detta skede. Tillsättningsmyndigheten ska nämligen ges kunskap om och själv bedöma de kriterier enligt vilka utvärderingen av de sökande skett för att kunna göra sitt slutgiltiga val. Det förhållandet att nämnda kommitté inte lämnar en jämförelse som inbegriper de bortsållade sökandenas meriter är inte i sig en omständighet som går någon emot.

2. Motiveringsskyldighet

Det är inte ovanligt att ett internt regelverk uppdrar åt en kommitté, med uppgift att göra ett första urval, att lägga fram en motiverad rapport till tillsättningsmyndigheten över de sökande till en tjänst. I sin dom i det ovannämnda målet *BF mot revisionsrätten*, fann personaldomstolen att för att ett sådant regelverk inte ska berövas sin betydelse, måste den erfordrade motiveringen innehålla samtliga utvärderingskriterier som krävs för att tillsättningsmyndigheten ska kunna utöva sina omfattande befogenheter i fråga om tillsättning. En sådan motiverad rapport ska, *in fine*, ge tillsättningsmyndigheten möjlighet att förstå den utvärdering som kommittén med uppgift att göra ett första urval har gjort av de valda sökandena och därefter, efter den jämförande bedömningen, själv välja den kandidat som är mest lämpad att utföra de uppgifter som meddelandet om ledig tjänst avser.

I sin dom av den 6 mars 2013 i mål F-41/12, *Scheefer mot parlamentet*, betonade personaldomstolen vidare att en motivering inte kan anses bristfällig på grund av att den inte är detaljerad. En motivering är tillräcklig om den redogör för de faktiska omständigheter och juridiska överväganden som är av väsentlig vikt för beslutets systematik. Administrationen är således inte skyldig att motivera sin motivering.

I vissa fall har administrationen dock en förstärkt motiveringsskyldighet enligt rättspraxis.

Enligt vad som sägs i domen av den 11 juli 2013 i mål F-46/11, *Tzirani mot kommissionen*, är detta fallet vad gäller beslut att avskriva en utredning som har sin upprinnelse i en ansökan om bistånd på grund av mobbning. Personaldomstolen fann i denna dom att till skillnad från de flesta administrativa rättsakter som kan gå en tjänsteman emot fattas sådana beslut med anledning av mycket speciella faktiska omständigheter. När det styrkts att mobbning förekommit kännetecknas denna situation ofta av sin varaktighet och av de ytterst nedbrytande effekterna på offrets hälsotillstånd. En sådan situation påverkar vidare inte huvudsakligen tjänstemannens ekonomiska

intressen eller karriär utan innebär en kränkning av hans eller hennes självkänsla, värdighet och fysiska eller psykiska integritet.

I samma dom noterade personaldomstolen dessutom att då den klagande är övertygad om att ha mobbats kräver omsorgsplikten att motiveringsskyldigheten i artikel 25 andra stycket i tjänsteföreskrifterna tolkas strikt. Institutionen måste således motivera sitt avslag på en ansökan om bistånd så fullständigt som möjligt, så att klaganden inte måste invänta svaret på ett klagomål för att få kännedom om skälen till avslaget.

3. Verkställighet av en dom om ogiltigförklaring

I tre domar av den 5 november 2013 i målen F-103/12, *Doyle mot Europol*, F-104/12, *Hanschmann mot Europol*, och F-105/12, *Knöll mot Europol* betonade personaldomstolen att, när unionsdomstolarna i en dom ogiltigförklarar ett beslut av administrationen på grund av att rätten till försvar har åsidosatts ankommer det på den berörda administrationen att visa att den vidtagit samtliga möjliga åtgärder för att undanröja verkningarna av denna rättsstridighet. Administrationen kan följaktligen inte nöja sig med att hävda att det inte längre är möjligt att försätta den som lidit skada av rättsstridigheten i en situation där vederbörande kan göra sin rätt till försvar gällande. Att godta ett sådant handlingssätt skulle innebära att skyldigheten att säkerställa iakttagande av dessa rättigheter och att följa en dom vari det fastställs att de har åsidosatts berövades allt innehåll. Det är endast när det, av skäl som inte kan tillskrivas den berörda administrationen, objektivt sett är svårt eller till och med omöjligt att mildra verkningarna av att rätten till försvar har åsidosatts som domen om ogiltigförklaring kan ge upphov till utbetalning av kompensationsersättning.

Tjänstemäns och övriga anställdas karriär

Unionsdomstolarna anser att en uttagningskommitté har ett stort utrymme för skönsmässig bedömning när den kontrollerar att en sökandes examina är passande för det område som uttagningsprovet omfattar och den erfordrade arbetserfarenhetens längd. Följaktligen ska personaldomstolen endast kontrollera att utövandet av denna befogenhet inte har skett på ett sätt som innebär en uppenbart oriktig bedömning. I sin dom av den 7 oktober 2013 i mål F-97/12, *Thomé mot kommissionen*, kompletterade personaldomstolen nämnda rättspraxis och slog fast att när det gäller huruvida den sökandes examensbevis är erkänt enligt lagen i den stat där det utfärdats eller om det, enligt nämnda lag, uppfyller den nivå som krävs enligt meddelandet om uttagningsprov omfattas den tolkning som uttagningskommittén eller tillsättningsmyndigheten gör, med anledning av ett klagomål, inte av dess stora utrymme för skönsmässig bedömning och ska således vara föremål för en fullständig prövning av unionsdomstolarna.

När tillsättningsmyndigheten, efter publiceringen av meddelandet om uttagningsprov, upptäcker att de villkor som ska vara uppfyllda är strängare än vad tjänsten kräver kan tillsättningsmyndigheten enligt rättspraxis antingen fortsätta förfarandet – och i förekommande fall anställa ett färre antal godkända sökande än vad som ursprungligen avsågs – eller göra om uttagningsförfarandet genom att återkalla det ursprungliga meddelandet om uttagningsprov och ersätta det med ett korrigerat meddelande. Personaldomstolen preciserade i sina domar av den 13 mars 2013 i mål F-125/11, *Mendes mot kommissionen*, och av den 21 mars 2013 i mål F-93/11, *Taghani mot kommissionen*, att tillsättningsmyndigheten inte under förfarandets gång kan ändra reglerna för poängsättning av vissa prov för att öka antalet sökande som uppnått minimipoäng på de aktuella proven. Ett sådant tillvägagångssätt minskar nämligen chanserna för de sökande som klarat testen enligt de ursprungliga reglerna att hamna bland de bästa sökandena. Personaldomstolen angav härvid att tillämpningen av den aktuella ändringen på sökandena åsidosätter principen om skydd för berättigade förväntningar och rättssäkerhetsprincipen.

Sökandena hade nämligen fog för att förvänta sig att de sökande som skulle få delta i utvärderingstesterna skulle väljas ut endast bland dem som hade uppnått godkänt resultat på tillträdesproven enligt de utvärderingskriterier som föreskrivs i meddelandet om uttagningsprov.

Tjänstemännens och övriga anställdas rättigheter och skyldigheter

1. Förbud mot diskriminering på grund av ålder

Frågan har uppstått huruvida det förhållandet att en godkänd sökande i ett uttagningsprov tillsätts i ingångslönegraden i sin tjänstekategori – när vederbörande har förvärvat en omfattande arbetserfarenhet utanför institutionerna – utgör åldersdiskriminering på grund av att vederbörande inte kommer att ha samma karriärmöjligheter som yngre godkända sökande. I sin dom av den 12 december 2013 i mål F-133/11, *BV mot kommissionen*, slog personaldomstolen fast att när det enligt ett meddelande om uttagningsprov som publicerats för att rekrytera tjänstemän i en viss lönegrad krävs att de sökande uppfyller ett krav om minsta arbetslivserfarenhet, ska samtliga sökande till uttagningsprovet – oavsett ålder och tidigare arbetslivserfarenhet – anses befinna sig i samma situation då de lönegradsplaceras. Personaldomstolen medgav förvisso att godkända sökande i ett sådant uttagningsprov som tillträtt en tjänst inom EU:s offentliga förvaltning sedan de förvärvat en omfattande arbetserfarenhet utanför institutionerna inte har samma karriärutsikter som de som tillträtt en tjänst inom nämnda offentliga förvaltning i yngre år. De förstnämndas karriär kommer i princip att vara kortare än de sistnämndas. Detta förhållande utgör emellertid enligt personaldomstolen inte en diskriminering på grund av ålder utan en individuell omständighet för varje godkänd sökande.

2. Diskriminering på grund av kön

Mammaledighet syftar till att skydda dels kvinnans biologiska tillstånd under och efter graviditeten, dels den särskilda relationen mellan kvinnan och hennes barn under den period som följer efter graviditeten och förlossningen. I sin dom av den 11 juli 2013 i mål F-86/12, *Haupt-Lizer mot kommissionen*, konstaterade emellertid personaldomstolen att genom att begränsa den period då en kvinna är skyldig att inte arbeta till två veckor runt förlossningen hade unionslagstiftaren inte för avsikt att inrätta någon presumtion för att den berörda är oförmögen att vidta några som helst professionella åtgärder under övriga veckor av mammaledigheten. Mot bakgrund av att sökanden hade informerats efter denna tvåveckorsperiod om att hon uppförts på reservlistan i det uttagningsprov hon deltagit i och då hon inte åberopat några särskilda medicinska omständigheter ansåg personaldomstolen att mammaledigheten inte i förevarande fall kunde anses utgöra hinder för att vidta åtgärder i rekryteringssyfte. Även om sökanden hade rätt att uteslutande ägna sig åt sitt barn under mammaledigheten kunde hon dock inte åberopa detta personliga val för att hävda att hon utsatts för könsdiskriminering.

I samma dom fann personaldomstolen vidare att sökandens utnyttjande av rätten till föräldraledighet inte hade kunnat hindra henne från att delta i ett rekryteringsförfarande och att det inte utgjorde könsdiskriminering att inte beakta nämnda ledighet. Personaldomstolen noterade att möjligheten att ta ut föräldraledighet är öppen för såväl kvinnor som män och att det skydd denna ledighet åtnjuter är mindre omfattande än skyddet för mammaledighet.

3. Mobbning

Som en följd av domen av den 9 december 2008 i mål F-52/05, *Q mot kommissionen*, vilken ogiltigförklarades avseende en annan fråga i den dom som meddelades av Europeiska unionens tribunal den 12 juli 2011 i mål T-80/09 P, *kommissionen mot Q*, fann personaldomstolen i sin dom

i det ovannämnda målet *Tzirani mot kommissionen*, att ett beslut att avskriva en ansökan om bistånd som grundas på ett påstående om mobbning åsidosätter artikel 12a.3 i tjänsteföreskrifterna om beslutet motiverades med att den påstådde mobbaren saknade otillbörlig avsikt. I samma dom ansåg personaldomstolen att det i artikel 25 andra stycket i tjänsteföreskrifterna inte föreskrivs någon skyldighet att överlämna den slutliga administrativa utredningsrapporten eller redogörelserna från de förhör som hållits i samband med utredningen till den som inkommit med en ansökan om bistånd. Förutsatt att hänsyn tas till de ifrågasatta personernas och vittnenas intressen finns det emellertid inte heller några bestämmelser i tjänsteföreskrifterna som hindrar att dessa handlingar överlämnas.

I artikel 12a i tjänsteföreskrifterna, som är tillämplig på kontraktsanställda, föreskrivs att de inte får behandlas på ett sätt som är till deras nackdel av institutionen som de är anställda av om de utsatts för mobbning. I sin dom i det ovannämnda målet *D'Agostino mot kommissionen*, noterade personaldomstolen emellertid att denna bestämmelse endast syftar till att skydda tjänstemän och övriga anställda mot mobbning. Bestämmelsen hindrar följaktligen inte institutionen att säga upp ett anställningsavtal av sakliga skäl i tjänstens intresse som saknar allt samband med mobbning.

4. Hantering av säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter

I en dom av den 21 november 2013 i mål F-122/12, *Arguelles Arias mot rådet*, tolkade personaldomstolen för första gången rådets beslut 2011/292². Den slog fast att tillsättningsmyndigheten, eller den myndighet som är behörig att sluta anställningsavtal, är ensam behörig att, efter en säkerhetsprövning som gjorts av behöriga nationella myndigheter, bevilja eller neka personalsäkerhetsgodkännande för rådets personal. Tillsättningsmyndigheten och den myndighet inom rådet som är behörig att sluta anställningsavtal är inte bundna av slutsatserna av den säkerhetsprövning som gjorts av de nationella myndigheterna, även när resultatet av prövningen är positivt, och är därför inte skyldiga att bevilja den berörda personen ett säkerhetsgodkännande om vederbörande visar en risk för att utsättas för utpressning. De förstnämnda myndigheterna har således möjlighet att neka vederbörande ett sådant godkännande med stöd av den skyldighet att iaktta försiktighet som åvilar institutionerna.

5. Samarbetskyldighet och lojalitetsplikt

I den ovannämnda domen *Arguelles Arias mot rådet*, fann personaldomstolen vidare att sökanden åsidosatt sin lojalitetsplikt och samarbetskyldighet gentemot den institution han var anställd av genom att vägra att tillställa nämnda institution de handlingar han hade åberopat inför den nationella myndigheten och som kunde styrka att nämnda myndighets positiva beslut var välgrundat, trots att sökanden var den ende som hade möjlighet att inkomma med dem.

6. Tillgång till hälsojournalen

Personaldomstolen slog i sin dom av den 16 september 2013 i mål F-84/12, *CN mot rådet*, fast att artikel 26a i tjänsteföreskrifterna inte kan anses utgöra ett åsidosättande av artikel 41.2 b i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Nämnda artikel 26a ger nämligen varje tjänsteman rätt att ta del av sin hälsojournal. Vidare preciseras i bestämmelsen att detta ska ske i enlighet med de bestämmelser som fastställs av varje institution. Enligt artikel 41.2 b i stadgan krävs nämligen inte att tjänstemännen, under alla förhållanden, har direkt tillgång till

² Rådets beslut 2011/292/EU av den 31 mars 2011 om säkerhetsbestämmelser för skydd av säkerhetsskyddsklassificerade EU-uppgifter (EUT L 141, s. 17).

sin hälsojournal utan att de ges möjlighet att få indirekt tillgång därtill när berättigade intressen vad avser sekretess och affärshemligheter motiverar detta.

Tjänstemännens löneförmåner och sociala förmåner

1. Dagtraktamente

I sin dom av den 19 mars 2013 i mål F-10/12, *Infante García-Consuegra mot kommissionen*, slog personaldomstolen fast att för att beviljas dagtraktamente enligt artikel 10.1 i bilaga VII i tjänsteföreskrifterna ska två villkor vara uppfyllda: den berörde ska byta bosättningsort för att uppfylla kravet i artikel 20 i tjänsteföreskrifterna och ska vidare ha kostnader för och utstå olägenheter till följd av nödvändigheten att flytta eller tillfälligt bosätta sig på tjänstgöringsorten. För att beviljas dagtraktamente krävs emellertid inte att den berörde tjänstemannen visar att han eller hon var tvungen att tillfälligt behålla en bostad som orsakar kostnader på sin ursprungsort eller förra tjänstgöringsort. Med risk för att annars automatiskt, och i strid med tjänsteföreskrifterna, utesluta tjänstemän från dagtraktamente kan det inte anses att endast personer som har en osäker anställning med institutionerna bosätter sig tillfälligt på bosättningsorten så länge flytten inte skett. I samma dom preciserade personaldomstolen även att då ovannämnda villkor är kumulativa ankommer det på den berörde tjänstemannen att bevisa att han eller hon haft kostnader eller utstått olägenheter till följd av nödvändigheten att flytta eller tillfälligt bosätta sig på tjänstgöringsorten. Däremot åligger det administrationen att respektera den berördes val av bostad under den tid som är nödvändig för att söka en varaktig bosättning på den nya tjänstgöringsorten. Såvida det inte föreligger allvarliga misstankar och uppenbara tecken på att de åberopade kostnaderna inte motsvarar vederbörandes verkliga situation, ankommer det inte på administrationen att ifrågasätta tjänstemannens val.

2. Sjukförsäkring

I dom av den 16 maj 2013 i mål F-104/10, *de Pretis Cagnodo och Trampuz de Pretis Cagnodo mot kommissionen*, konstaterade personaldomstolen att det varken i de gemensamma reglerna om sjukförsäkring för tjänstemän som avses i artikel 72 i tjänsteföreskrifterna eller i de allmänna genomförandebestämmelser som kommissionen antagit finns någon bestämmelse som ålägger de försäkrade att skaffa sig ett kostnadsförslag i vederbörlig ordning och översända det till avräkningskontoret tillsammans med ansökan om kostnadsåtagande. Personaldomstolen påpekade vidare att det inte har fastställts något maximibelopp för ersättningen för kostnader för kost och logi vid en sjukhusvistelse. I de tillämpliga bestämmelserna föreskrivs endast att det inte ska betalas ut någon ersättning för den del av kostnaderna som anses orimliga i förhållande till de normala kostnaderna i det land där kostnaderna uppkommit.

I samma dom slog personaldomstolen fast att kommissionen är skyldig att tillämpa de gemensamma reglerna om sjukförsäkring i överensstämmelse med principen om god förvaltning. Vad gäller orimliga kostnader för kost och logi kräver omsorgsplikten att kommissionen, och i förlängningen avräkningskontoren, innan de betalar en sådan faktura och även om det finns ett kostnadsåtagande, skaffar skriftliga upplysningar från sjukvårdsinrättningen och även att de underrättar den försäkrade om problemet. Om avräkningskontoren inte går till väga på detta sätt kan de inte låta den försäkrade stå för ett belopp som anses orimligt.

Personaldomstolen har även haft tillfälle att precisera det uppdrag som åligger den läkarkommitté som avses i artikel 23 i de gemensamma reglerna om sjukförsäkring och omfattningen av dess kontroll. I sin dom av den 2 oktober 2013 i mål F-111/12, *Nardone mot kommissionen*, erinrade personaldomstolen om att det åligger läkarkommittén att på ett objektivt och oberoende sätt

göra en bedömning av medicinska frågor. Uppdraget kräver vidare att kommittén har tillgång till samtliga omständigheter som kan vara relevanta samt att den har fullständig bedömningsfrihet. Unionsdomstolen är endast behörig att pröva dels om kommittén upprättats och utfört sitt uppdrag på ett korrekt sätt, dels – om dess yttrande är rättsenligt – att det innehåller en lämplig motivering. I samma dom preciserade personaldomstolen även att när läkarkommittén ska ta ställning till komplicerade frågor beträffande en svår diagnos, ankommer det på kommittén att ange vilka omständigheter i handlingarna som den stödjer sig på och att, vid betydande meningsskiljaktigheter, precisera skälen till varför man frångår vissa tidigare och relevanta läkarutlåtanden som är mer förmånliga för den berörde. Slutligen slog personaldomstolen i samma dom fast att läkarkommittén uppfyller kraven på motivering, konsekvens och precision då den för det första tar ställning till huruvida den berörde i medicinskt hänseende ska anses lida av var och en av de sjukdomar och åkommor som han eller hon påstått sig lida av och detta sker på ett sätt som är tillräckligt klart och uttryckligt för att göra en bedömning möjlig av de överväganden som författarna till rapporten grundat sig på. Läkarkommittén uppfyller vidare dessa krav på motivering, konsekvens och precision då den tar ställning, likaså på ett sätt som är tillräckligt klart och uttryckligt, till huruvida de sjukdomar och åkommor som den berörde rent medicinskt ska anses lida av är resultatet av en olyckshändelse eller är yrkesrelaterade, och slutligen då det är möjligt att vid en genomläsning av läkarkommitténs utlåtande fastställa en förståelig koppling mellan de rent medicinska konstaterandena i utlåtandet och var och en av dess slutsatser.

3. Pensioner

Personaldomstolen har lämnat diverse preciseringar vad gäller överföring av pensionsrättigheter i sin dom i det redan nämnda målet *Verile och Gjergji mot kommissionen*. Vid överföring av rättigheter som förvärvats inom unionen till ett nationellt pensionssystem (nedan kallad överföring från unionens pensionssystem), föreskrivs det i artikel 11.1 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna att den berörda tjänstemannen ska ha rätt att få "det försäkringstekniska värdet, uppräknat per dagen för överföringen, för den avgångspension han är berättigad till inom unionen" överförd. Vid överföring av pensionsrättigheter som intjänats i en medlemsstat till unionens pensionssystem (nedan kallad överföring till unionens pensionssystem) föreskrivs det däremot i artikel 11.2 att den berörda tjänstemannen ska ha rätt att få "kapitalvärdet, uppräknat per dagen för överföringen, för de pensionsrättigheter som han förvärvat [i ett nationellt eller internationellt system som han fram till dess var ansluten till]" inbetalt till unionen. I fallet med en överföring från unionens pensionssystem, består det överförda penningbeloppet av det "försäkringstekniska värdet" av de rättigheter som har förvärvats inom unionen. I fallet med en överföring till unionens pensionssystem, består det överförda penningbeloppet av det "uppräknade kapitalvärdet", det vill säga ett penningbelopp som faktiskt motsvarar de pensionsrättigheter som den berörda tjänstemannen har förvärvat på grundval av tidigare tjänstgöring eller verksamhet i det nationella eller internationella pensionssystem som är i fråga, uppräknat per dagen för överföringen.

I detta sammanhang slog personaldomstolen fast att det "försäkringstekniska värde" som avses i artikel 11.1 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna och det "uppräknade kapitalvärde" som avses i artikel 11.2 dock utgör två olika rättsliga begrepp, som vart och ett omfattas av regelverk som är oberoende av varandra. Det "försäkringstekniska värdet" framstår nämligen, inom tjänsteföreskrifternas rättsområde, som ett självständigt begrepp som är specifikt för unionens pensionssystem. Enligt artikel 8 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna avses med detta värde "kapitalvärdet på de förmåner [i form av avgångspension] som tillkommer tjänstemannen, beräknat enligt den mortalitetstabell som avses i artikel 9 i bilaga XII [till tjänsteföreskrifterna] och på grundval av en årlig räntesats på 3,1 %, som kan ses över enligt bestämmelserna i artikel 10 i bilaga XII [till tjänsteföreskrifterna]". Det "uppräknade kapitalvärdet" definieras däremot inte i tjänsteföreskrifterna, och inte heller dess beräkningsmetod anges däri. Skälet till detta är att

beräkningen av detta värde och formerna för att kontrollera denna beräkning enbart omfattas av de berörda nationella eller internationella myndigheternas behörighet. Vad beträffar de behöriga nationella eller internationella myndigheternas beräkning av det uppräknade kapitalvärdet, med avseende på en överföring till unionens pensionssystem, fastställs följaktligen detta kapitalvärde på grundval av tillämplig nationell rätt och enligt de metoder som fastställs i denna rätt eller, vad beträffar en internationell organisation, i dess egna regler, och inte på grundval av artikel 8 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna och enligt den räntesats som fastställs i denna bestämmelse. Mot bakgrund av dessa överväganden slog personaldomstolen fast att artikel 2 i förordning nr 1324/2008³, om ändring av den räntesats som föreskrivs i artikel 8 i bilaga VIII till tjänsteföreskrifterna såvitt gäller överföringar från unionens pensionssystem, inte ska beaktas som en del av metoden för att beräkna kapitalvärdet motsvarande de pensionsrättigheter som tjänstemannen eller den anställde har förvärvat innan vederbörande tillträdde sin tjänst i unionen och att den inte nödvändigtvis ska beaktas av de berörda nationella eller internationella myndigheterna när de uppräknar det kapitalvärde som de är skyldiga att överföra.

I sin dom av den 11 december 2013 i mål F-15/10, *Andres m.fl. mot ECB*, tillämpade personaldomstolen vidare rättspraxis enligt vilken en tjänsteman endast kan göra gällande en förvärvad rättighet om den omständighet som gav upphov till denna rättighet uppkom vid tidpunkten för tjänsteföreskrifterna i dess lydelse före den införda ändringen. Även om det faktum att en anställd uppnår 60 års ålder ger vederbörande möjlighet att omedelbart göra sin rätt till pension gällande och begära utbetalning av pensionen, är den omständighet som gav upphov till denna pensionsrätt att den berörde uppnått den aktuella åldern. Den anställde kan således inte åberopa en förvärvad rätt enligt det tidigare pensionssystemet om vederbörande inte hade uppnått denna ålder då pensionssystemet ändrades.

Det föreligger slutligen en tydlig skillnad mellan fastställande av rätten till pension och utbetalning av de förmåner som följer härav. Mot bakgrund av denna åtskillnad anses en förvärvad rättighet inte ha åsidosatts då den ändring som skett av de faktiskt utbetalade beloppen är resultatet av de korrigeringskoefficienter som gäller för pensionerna beroende på pensionsmottagarens bosättningsland. Dessa ändringar har nämligen ingen menlig inverkan på själva rätten till pension. I sin dom i det ovannämnda målet *Andres m.fl. mot ECB*, fann personaldomstolen att nämnda rättspraxis även gäller de omräkningsfaktorer för pensioner som används för att beräkna de förmåner som i praktiken ska betalas ut, eftersom dessa faktorer inte är en del av själva pensionsrätten i sig.

Avtalstvister

I domen i det ovannämnda målet *BR mot kommissionen*, erinrade personaldomstolen om att en institution ofta har ett stort utrymme för skönsmässig bedömning inte bara i individuella fall utan även såvitt gäller en allmän policy som fastställts i ett internt beslut med allmän räckvidd i vilket institutionen själv begränsar hur den använder sitt utrymme för skönsmässig bedömning. Personaldomstolen erinrade emellertid även om att ett sådant internt beslut inte kan få till följd att institutionen helt avstår från sin befogenhet enligt artikel 8 första stycket i anställningsvillkoren för övriga anställda i Europeiska unionen att, allt efter omständigheterna, ingå eller förlänga ett avtal om tillfällig anställning i den mening som avses i artikel 2 b eller d i nämnda anställningsvillkor upp till maximalt sex år. Personaldomstolen påpekade vidare i den nämnda domen att den myndighet som är behörig att sluta anställningsavtal inte kan avsäga sig sin bedömningsrätt

³ Rådets förordning (EG, Euratom) nr 1324/2008 av den 18 december 2008 om anpassning med verkan från och med den 1 juli 2008 av storleken på avgiften till pensionssystemet för tjänstemän och övriga anställda i Europeiska gemenskaperna (EUT L 345, s. 17).

enligt artikel 8 andra stycket i anställningsvillkoren för övriga anställda genom en rent mekanisk tillämpning av den så kallade "sexårsregeln" i artikel 3.1 i kommissionens beslut av den 28 april 2004 enligt vilken den totala sammanlagda tjänstgöringstiden för tillfälligt anställda, vid alla typer av avtal och tjänsteplaceringar, är begränsad till högst sex år beräknat på en tolvårsperiod. En mekanisk tillämpning av denna regel kan i synnerhet inte motivera att en anställd får sin tjänstgöring begränsad till en kortare period än den som är tillåten enligt artikel 8 andra stycket i anställningsvillkoren för övriga anställda. Om den myndighet som är behörig att sluta anställningsavtal skulle avstå från denna bedömningsbefogenhet skulle den åsidosätta principen om god förvaltningssed, omsorgsplikten och principen om likabehandling.

I det ovannämnda målet *D'Agostino mot kommissionen*, avsåg kommissionen åberopa det faktum att den myndighet som är behörig att sluta anställningsavtal borde ha påvisat att det förelåg ett synnerligen viktigt intresse av att förlänga sökandens avtal med motiveringen att det tillämpliga regelverket då hade krävt att kommissionen förlängde avtalet till en tillsvidareanställning. I sin dom slog personaldomstolen fast att en institution emellertid inte, utan att göra sig skyldig till en felaktig rättstillämpning, kan låta tjänstens intresse av att förlänga en tillfälligt anställds kontrakt vara beroende av de skyldigheter som kommissionen ska iaktta enligt tjänsteföreskrifterna vid förlängning av nämnda kontrakt i stället för tjänstens behov.

Mot bakgrund härav slog personaldomstolen fast i sin dom i det ovannämnda målet *Scheefer mot parlamentet*, att omkvalificering av ett avtal om tillfällig anställning till ett avtal om tillsvidareanställning för att, i enlighet med artikel 8 första stycket i anställningsvillkoren för övriga anställda, beivra att en institution hade ingått på varandra följande tidsbegränsade anställningsavtal, frantog dock inte nämnda institution möjligheten att säga upp detta avtal på de villkor som föreskrivs i artikel 47 c led i i anställningsvillkoren för övriga anställda. Tillämpning av tillsvidareavtal ger nämligen inte de anställda den säkerhet som en utnämning till tjänsteman ger.

B – Personaldomstolens sammansättning

(Protokollär ordning den 8 oktober 2013)

Från vänster till höger:

Domarna K. Bradley och E. Perillo, avdelningsordföranden H. Kreppel, ordföranden S. Van Raepenbusch, avdelningsordföranden M. I. Rofes i Pujol, domarna R. Barents och J. Svenningsen, samt justitiesekreteraren W. Hakenberg.

1. Personaldomstolens ledamöter

(i rangordning efter tillträde av ämbetet)

Sean Van Raepenbusch

Född 1956; juris kandidat (Université libre de Bruxelles, 1979); särskild kandidatexamen i internationell rätt (Bryssel, 1980); juris doktor (1989); ansvarig för rättstjänsten vid Société anonyme du canal et des installations maritimes de Bruxelles (1979–1984); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommission (generaldirektoratet för sociala frågor, 1984–1988); ledamot av Europeiska kommissionens rättstjänst (1988–1994); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1994–2005); lektor vid Centre universitaire de Charleroi (internationell och europeisk socialrätt, 1989–1991), Université de Mons-Hainaut (Europarätt, 1991–1997), Université de Liège (europeisk personalrätt, 1989–1991; institutionell EU-rätt, 1995–2005; europeisk socialrätt, 2004–2005) och, sedan 2006, Université libre de Bruxelles (institutionell EU-rätt); författare till ett flertal publikationer i ämnena europeisk socialrätt och institutionell EU-rätt; domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005; ordförande för personaldomstolen sedan den 7 oktober 2011.

Horstpeter Kreppel

Född 1945; universitetsstudier i Berlin, München och Frankfurt am Main (1966–1972); första juristexamen (1972); domarpraktikant i Frankfurt am Main (1972–1973 och 1974–1975); Collège d'Europe, Brygge (1973–1974); andra juristexamen (Frankfurt am Main, 1976); tjänsteman vid den federala arbetsmarknadsstyrelsen och advokat (1976); domare vid arbetsdomstolen (delstaten Hessen, 1977–1993); lektor vid Fachhochschule für Sozialarbeit i Frankfurt am Main och vid Verwaltungsfachhochschule i Wiesbaden (1979–1990); nationell expert vid Europeiska kommissionens rättstjänst (1993–1996 och 2001–2005); tredje ambassadsekreterare med ansvar för sociala frågor vid Förbundsrepubliken Tysklands ambassad i Madrid (1996–2001); domare vid arbetsdomstolen i Frankfurt am Main (februari–september 2005); domare vid personaldomstolen sedan den 6 oktober 2005.

Irena Boruta

Född 1950; juristexamen, Wrocław universitet (1972), juris doktor (Łódź 1982); invald i Republiken Polens advokatsamfund (sedan 1977); gästforskare (Université de Paris X, 1987–1988, Université de Nantes, 1993–1994); "Solidarnosc"-expert (1995–2000); professor i arbetsrätt och europeisk socialrätt, Łódź universitet (1997–1998 och 2001–2005), adjungerad professor vid handelshögskolan i Warszawa (2002), professor i arbets- och socialförsäkringsrätt vid Kardinal Stefan Wyszyńskiuniversitetet i Warszawa (2002–2005); vice arbetsmarknads- och socialminister (1998–2001); ledamot av förhandlingskommittén inför Republiken Polens anslutning till Europeiska unionen (1998–2001); den polska regeringens företrädare i Internationella arbetsorganisationen (1998–2001); författare till ett flertal publikationer i ämnena arbetsrätt och europeisk socialrätt; domare vid personaldomstolen från den 6 oktober 2005 till den 7 oktober 2013.

Maria Isabel Rofes i Pujol

Född 1956; juridikstudier (licenciatura en derecho, Universidad de Barcelona, 1981); specialisering i internationell handel (Mexiko 1983), studier i europeisk integration (handelskammaren i Barcelona 1985) och gemenskapsrätt (Escola d'Administració Pública de Catalunya 1986), tjänsteman vid Generalitat de Catalunya (anställd vid industri- och energiministeriets rättstjänst, april 1984–augusti 1986), advokat i Barcelona (1985–1987), handläggare och därefter förste handläggare vid EG-domstolens avdelning för forskning och dokumentation (1986–1994), rättssekreterare vid EG-domstolen (generaladvokat Ruiz-Jarabo Colomers kabinett, januari 1995–april 2004, domare Lohmus kabinett maj, 2004–augusti 2009), kursansvarig för kurser i EG-processrätt, juridiska fakulteten vid Universitat Autònoma de Barcelona (1993–2000), författare till åtskilliga artiklar om europeisk socialrätt, ledamot av överklagandenämnden vid Gemenskapens växtsortsmyndighet (2006–2009), domare vid personaldomstolen sedan den 7 oktober 2009.

Ezio Perillo

Född år 1950; juris doktor och advokat i Padua; amanuens och därefter innehavare av en forskartjänst i civilrätt och komparativ rätt vid juridiska fakulteten vid universitetet i Padua (1977–1982); lärare i gemenskapsrätt vid Collegio Europeo i Parma (1990–1998), och vid de juridiska fakulteterna vid universiteten i Padua (1985–1987), Macerata (1991–1994), Neapel (1995) och Milano (2000–2001); ledamot av den vetenskapliga kommittén för "Master in European integration" vid universitetet i Padua; tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas domstols direktorat för biblioteket, forskning och dokumentation (1982–1984); rättssekreterare åt generaladvokat Mancini (1984–1988); rättsakkunnig åt Europaparlamentets generalsekreterare Enrico Vinci (1988–1993); avdelningschef på Europaparlamentets rättstjänst (1995–1999); direktör för direktoratet för lagstiftningsamordning, förlikning, interinstitutionella förbindelser och förbindelser med de nationella parlamenten (1999–2004); direktör för direktoratet för yttre förbindelser (2004–2006); direktör för rättstjänstens direktorat för lagstiftningsfrågor (2006–2011); författare till ett flertal publikationer i italiensk civilrätt och EU-rätt; domare i personaldomstolen sedan den 6 oktober 2011.

René Barents

Född år 1951; examen i juridik och ekonomi (Erasmus-universitetet i Rotterdam, 1973); juris doktor (universitetet i Utrecht, 1981); forskartjänst i europarätt och internationell ekonomisk rätt (1973–1974) och universitetslektor i europarätt och ekonomisk rätt vid Institut Europa vid universitetet i Utrecht (1974–1979) och universitetet i Leyden (1979–1981); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1981–1986), enhetschef på domstolens personalavdelning (1986–1987); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas kommissions rättstjänst (1987–1991); rättssekreterare vid domstolen (1991–2000); avdelningschef (2000–2009) därefter direktör för domstolens direktorat för forskning och dokumentation (2009–2011); professor (1988–2003) och professor h.c. (sedan år 2003) i europarätt vid universitetet i Maastricht; sakkunnig vid appellationsdomstolen i 's-Hertogenbosch (1993–2011); ledamot i Nederländernas kungliga vetenskapsakademi (sedan år 1993); författare till ett flertal europarättsliga publikationer; domare i personaldomstolen sedan den 6 oktober 2011.

Kieran Bradley

Född år 1957; examen i juridik (Trinity College, Dublin, 1975–1979); assistent åt senator Mary Robinson, (1978–79 och 1980); "Pádraig Pearse"-stipendiat vid College of Europe (1979); masterexamen i europarätt vid College of Europe (1979–1980); examen i juridik vid universitetet i Cambridge (1980–1981); praktikant vid Europaparlamentet (Luxemburg, 1981); handläggare vid sekretariatet för Europaparlamentets utskott för rättsliga frågor (Luxemburg, 1981–1988); tjänsteman vid Europaparlamentets rättstjänst (Bryssel, 1988–1995); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (1995–2000); universitetslektor i europarätt vid Harvard Law School (2000); tjänsteman vid Europaparlamentets rättstjänst (2000–2003), därefter enhetschef (2003–2011) och direktör (2011); författare till åtskilliga publikationer; domare i personaldomstolen sedan den 6 oktober 2011.

Jesper Svenningsen

Född år 1966, juridikstudier (juris kandidat) vid Århus universitet (1989); biträdande jurist hos Kammeradvokaten (1989–1991); rättssekreterare vid domstolen (1991–1993); medlem av advokatsamfundet i Danmark (1993); advokat hos Kammeradvokaten (1993–1995); undervisning i unionsrätt vid Köpenhamns universitet; lektor vid lokalkontoret för Europeiska institutet för offentlig förvaltning (EIPA) i Luxemburg, därefter tillförordnad direktör (1995–1999); handläggare vid rättstjänsten för Eftas övervakningsmyndighet (1999–2000); tjänsteman vid domstolen (2000–2013); rättssekreterare (2003–2013); domare vid personaldomstolen sedan den 7 oktober 2013.

Waltraud Hakenberg

Född 1955; juridikstudier i Regensburg och i Genève (1974–1979); första juristexamen (1979); studier i gemenskapsrätt vid Collège d'Europe, Brygge (1979–1980); domarpraktikant i Regensburg (1980–1983); juris doktor (1982); andra juristexamen (1983); advokat i München och i Paris (1983–1989); tjänsteman vid Europeiska gemenskapernas domstol (1990–2005); rättssekreterare vid Europeiska gemenskapernas domstol (på P. Janns kabinett, 1995–2005); läraruppdrag vid flera universitet i Tyskland, Österrike, Schweiz och Ryssland; professors titel vid universitetet i Saarland (sedan 1999); medlem av flera kommittéer, föreningar och rättsliga råd; flera publikationer i allmän juridik och gemenskapsrätt; justitiesekreterare vid personaldomstolen sedan den 30 november 2005.

2. Förändringar i personaldomstolens sammansättning år 2013

Sedan Irena Boruta lämnat sitt uppdrag utnämnde Europeiska unionens råd, genom beslut av den 16 september 2013, Jesper Svenningsen till ledamot av Europeiska unionens personaldomstol för perioden från den 1 oktober 2013 till den 30 september 2019.

3. Tribunalens ledamöter (i protokollär ordning)

Från den 1 januari 2013 till den 7 oktober 2013

S. VAN RAEPENBUSCH, personaldomstolens
ordförande

H. KREPPEL, avdelningsordförande

M. I. ROFES i PUJOL, avdelningsordförande

I. BORUTA, domare

E. PERILLO, domare

R. BARENTS, domare

K. BRADLEY, domare

W. HAKENBERG, justitiesekreterare

Från den 8 oktober 2013 till den 31 december 2013

S. VAN RAEPENBUSCH, personaldomstolens
ordförande

H. KREPPEL, avdelningsordförande

M. I. ROFES i PUJOL, avdelningsordförande

E. PERILLO, domare

R. BARENTS, domare

K. BRADLEY, domare

J. SVENNINGSEN, domare

W. HAKENBERG, justitiesekreterare

4. Tidigare ledamöter av personaldomstolen

Kanninen Heikki (2005–2009)

Tagaras Haris (2005–2011)

Gervasoni Stéphane (2005–2011)

Boruta Irena (2005–2013)

Ordförande

Mahoney Paul J. (2005–2011)

C – Personaldomstolens verksamhetsstatistik

Personaldomstolens allmänna verksamhet

1. Anhängiggjorda, avgjorda och pågående mål (2009–2013)

Anhängiggjorda mål

2. Andelen mål i procent fördelat på de huvudsakliga svarandeinstitutionerna (2009–2013)
3. Rättegångsspråk (2009–2013)

Avgjorda mål

4. Domar och beslut – domstolens sammansättning (2013)
5. Avgörandets innebörd (2013)
6. Interimistiska beslut (2009–2013)
7. Handläggningstid i månader (2013)

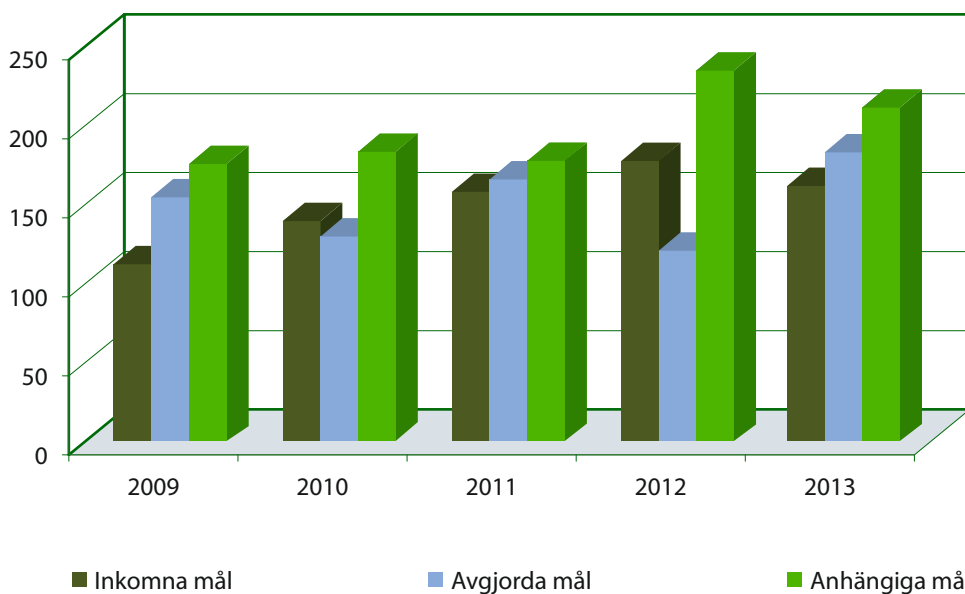
Pågående mål den 31 december

8. Dömande sammansättning (2009–2013)
9. Antal sökande

Övrigt

10. Avgörande från personaldomstolen som har överklagats till tribunalen (2009–2013)
11. Utgången i mål som har överklagats till tribunalen (2009–2013)

1. Personaldomstolens allmänna verksamhet – Inkomna mål, avgjorda mål och anhängiga mål (2009–2013)

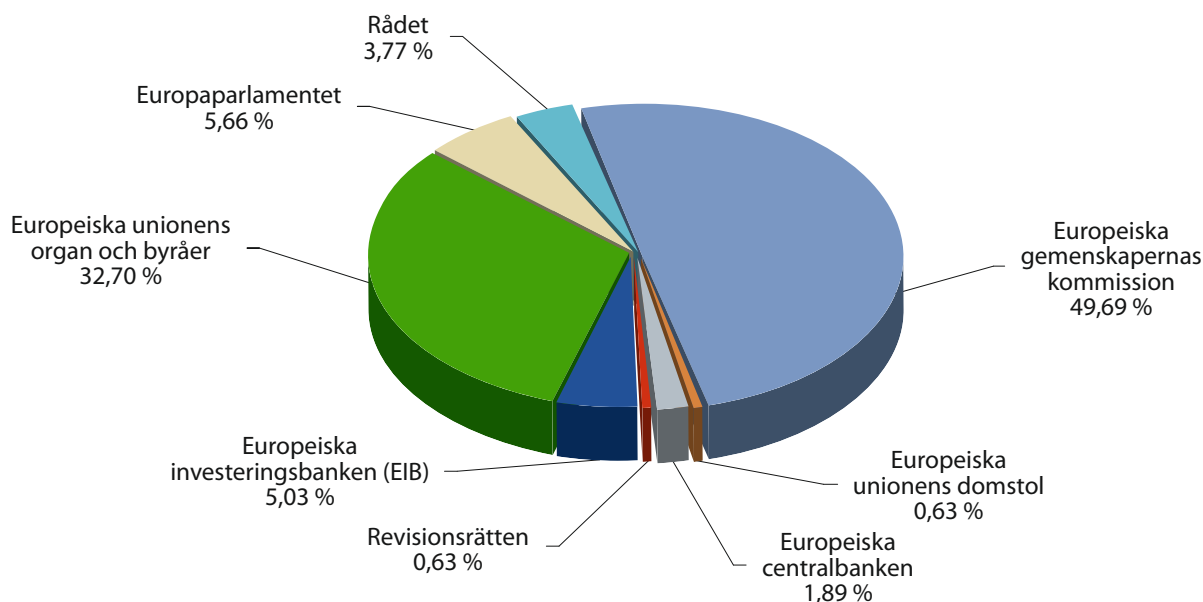
	2009	2010	2011	2012	2013
Inkomna mål	113	139	159	178	160
Avgjorda mål	155	129	166	121	184
Anhängiga mål	175	185	178	235	211 ¹

De angivna siffrorna (bruttosiffror) visar det totala antalet mål oberoende av att vissa mål har förenats på grund av samband (ett målnummer = ett mål).

¹ Varav 26 mål som vilandeförklarats.

2. Inkomna mål – Andelen mål i procent fördelat på de huvudsakliga svarandeinstitutionerna (2009–2013)

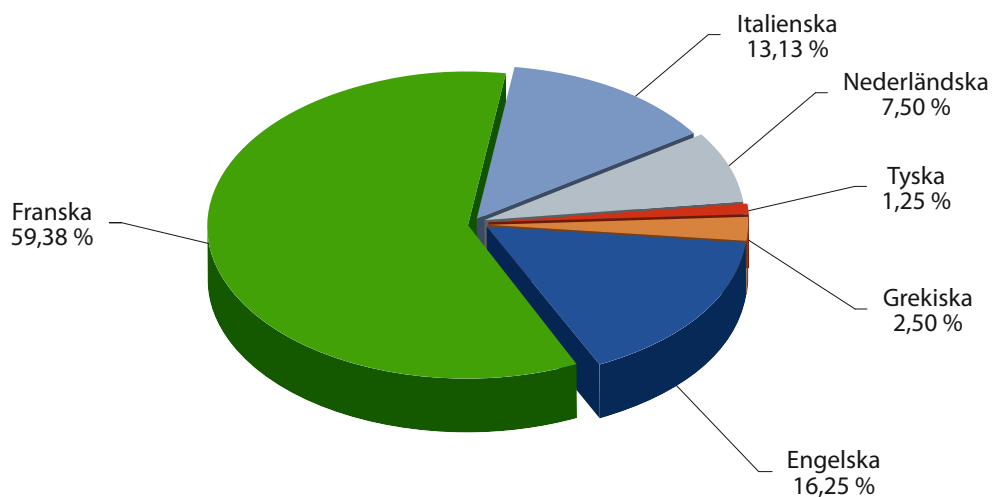
Procentandel av antalet inkomna mål år 2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Europaparlamentet	8,85 %	9,35 %	6,29 %	6,11 %	5,66 %
Rådet	11,50 %	6,47 %	6,92 %	3,89 %	3,77 %
Europeiska gemenskapernas kommission	47,79 %	58,99 %	66,67 %	58,33 %	49,69 %
Europeiska unionens domstol	2,65 %	5,04 %	1,26 %		0,63 %
Europeiska centralbanken	4,42 %	2,88 %	2,52 %	1,11 %	1,89 %
Revisionsrätten	0,88 %		0,63 %	2,22 %	0,63 %
Europeiska investeringsbanken (EIB)	0,88 %	5,76 %	4,32 %	4,44 %	5,03 %
Europeiska unionens organ och byråer	23,01 %	11,51 %	11,40 %	23,89 %	32,70 %
Totalt	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

3. Inkomna mål – Rättegångsspråk (2009–2013)

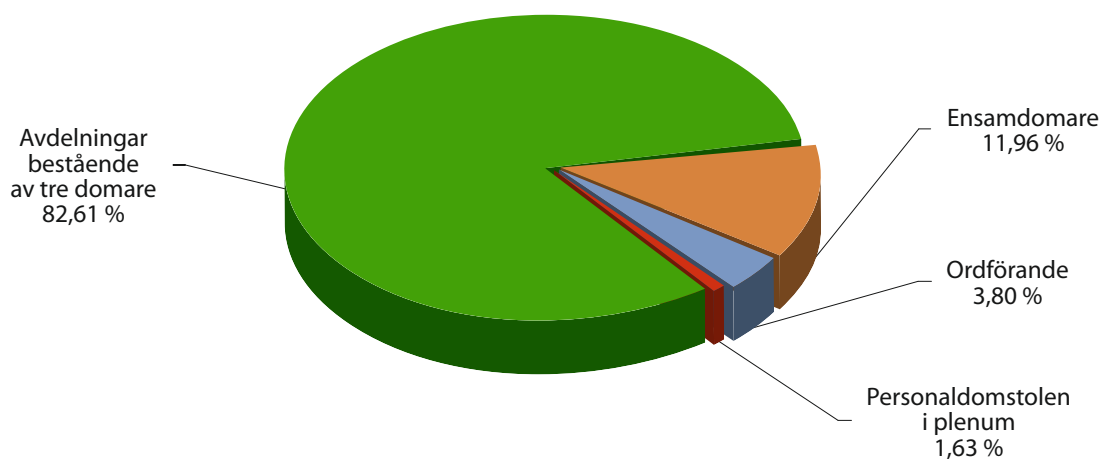
Fördelning år 2013

Rättegångsspråk	2009	2010	2011	2012	2013
Bulgariska				2	
Spanska	1	2	2	3	
Tjeckiska	1				
Tyska	9	6	10	5	2
Grekiska	3	2	4	1	4
Engelska	8	9	23	14	26
Franska	63	105	87	108	95
Italienska	13	13	29	35	21
Ungerska			1		
Nederländska	15	2	1	6	12
Polska			1	2	
Rumänska				2	
Slovakiska			1		
Totalt	113	139	159	178	160

Med rättegångsspråk avses det språk på vilket talan väckts och inte sökandens modersmål eller nationalitet.

4. Avgjorda mål – Domar och beslut – Dömande sammansättning (2013)

	Domar	Beslut att avskriva målet till följd av förlikning ¹	Andra slutliga beslut	Totalt
Personaldomstolen i plenum	2	1		3
Avdelningar bestående av tre domare	89	8	55	152
Ensamdomare	1		21	22
Ordförande			7	7
Totalt	92	9	83	184

¹ Under år 2013 tog personaldomstolen initiativ till förlikning i ytterligare 18 mål som inte utmynnade i någon uppgörelse.

5. Avgjorda mål – Avgörandets innebörd (2013)

	Domar		Beslut				Totalt
	Fullständigt eller delvist bifall	Talan helt ogillad, beslut att anledning saknades att döma i målet	Talan/Begäran som (uppenbart) inte kan prövas eller som uppenbart saknar grund	Förlikning på initiativ av personaldomstolen	Avskrivning av andra skäl, beslut att anledning saknas att döma i målet eller återförvisning	Begäran som helt eller delvis bifallits (särskilda rättegångsformer).	
Anställning/Återanställning	1				1		2
Arbetsvillkor/Ledighet			1				1
Bedömning/Befordran	2	7	5	5	2		21
Disciplinförfaranden		4	1				5
Löner och ersättningar	3	6	10		2		21
Pensioner och invaliditetsersättning	2	4	6	1			13
Rekrytering/Tillsättning/Placering i lönegrad	6	5	4		1		16
Socialförsäkring/Yrkessjukdom/Olyckor	4			1	1		6
Uppsägning eller beslut att inte förlänga ett anställningsavtal	9	8	1				18
Uttagningsprov	6	11	2	1	2		22
Övriga	8	6	25	1	2	17	59
Totalt	41	51	55	9	11	17	184

6. Interimistiska beslut (2009–2013)

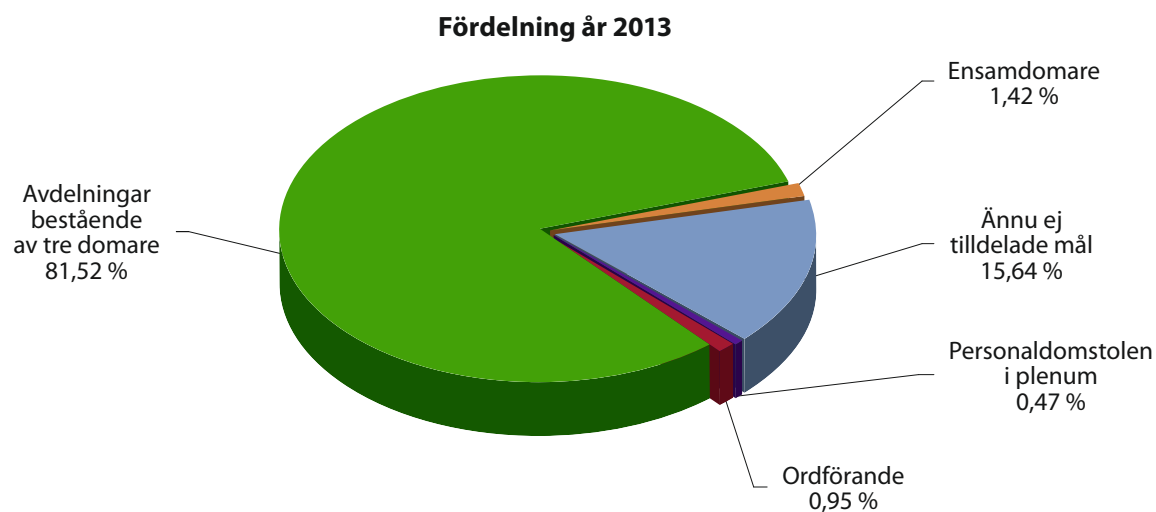
Avgjorda interimistiska förfaranden		Beslutets innebörd		
		Helt eller delvist bifall	Avslag	Avskrivning
2009	1	1		
2010	6		4	2
2011	7		4	3
2012	11		10	1
2013	3		3	
Totalt	28	1	21	6

7. Avgjorda mål – Handläggningstid i månader (2013)

Avgjorda mål		Genomsnittlig handläggningstid	
		Total handläggningstid	Handläggningstid, exklusive eventuell vilandeförklaring
Domar	92	18,6	18,1
Beslut	92	13,3	11,3
Totalt	184	16,0	14,7

Handläggningstiden uttrycks i månader och i tiondelar av en månad.

8. Pågående mål per den 31 december – Dömande sammansättning (2009–2013)

	2009	2010	2011	2012	2013
Personaldomstolen i plenum	6	1		1	1
Ordförande	1	1	1		2
Avdelningar bestående av tre domare	160	179	156	205	172
Ensamdomare			2	8	3
Ännu ej tilldelade mål	8	4	19	21	33
Totalt	175	185	178	235	211

9. Pågående mål per den 31 december – Antal sökande

Pågående mål som år 2013 har störst antal sökande

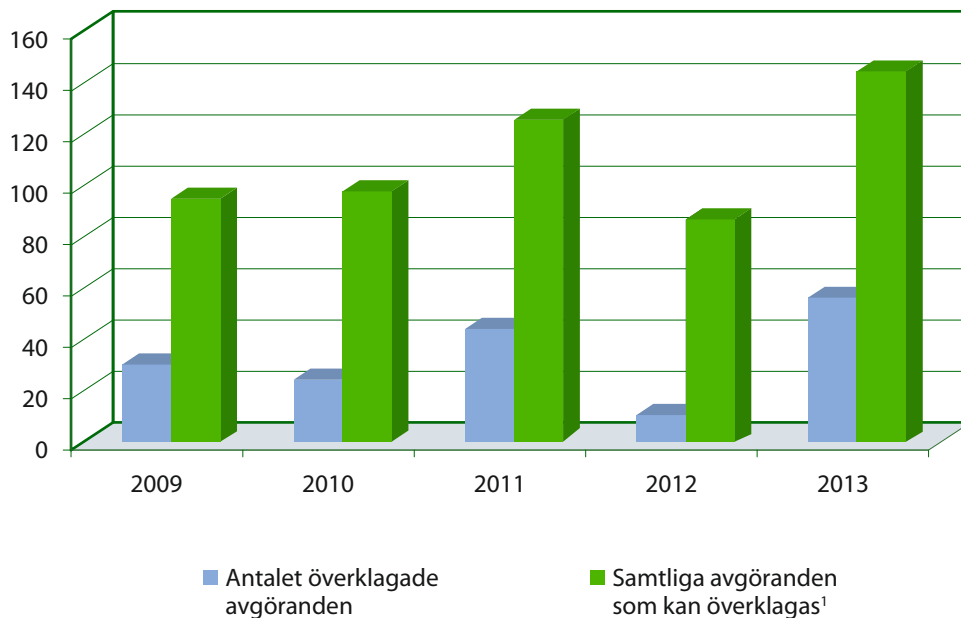
Antal sökande	Områden
492 (2 mål)	Tjänsteföreskrifterna – Lön – Reform av systemet för löner och löneutveckling vid EIB
486	Tjänsteföreskrifterna – EIB – Lön – Årlig löneanpassning
451	Tjänsteföreskrifterna – EIB – Lön – Nytt prestationsbaserat system – Utdelning av gratifikationer
35	Tjänsteföreskrifterna – Återförvisning efter omprövning av tribunalens avgörande – EIB – Pensioner – 2008 års reform
33	Tjänsteföreskrifterna – EIB – Pensioner – Reform av pensionssystemet
30	Tjänsteföreskrifterna – Europeiska investeringsfonden (EIF) – Lön – Årlig löneanpassning
29	Tjänsteföreskrifterna – Europeiska investeringsfonden (EIF) – Lön – Reform av systemet för löner och löneutveckling vid EIF
26 (2 mål)	Tjänsteföreskrifterna – Lön – Tjänstemän som tjänstgör i tredjeland – Tillägg för levnadsvillkor – Översyn och justering av tillägget för levnadsvillkor – Levnadsvillkor som motsvarar de som normalt råder i Europeiska unionen – Tillägg för levnadsvillkor beviljas inte längre
25	Tjänsteföreskrifterna – Befordran – Befordringsförfarandena 2010 och 2011 – Fastställande av tröskelvärden för befordran
18 (18 mål)	Tjänsteföreskrifterna – Förfarande – Fastställande av rättegångskostnader

Med tjänsteföreskrifterna avses Tjänsteföreskrifter för tjänstemännen i Europeiska unionen och Anställningsvillkor för övriga anställda i Europeiska unionen.

Totalt antal sökande i alla pågående mål (2009–2013)

	Totalt antal sökande	Totalt antal nya mål
2009	461	175
2010	812	185
2011	1 006	178
2012	1 086	235
2013	1 867	211

10. Övrigt – Avgöranden av personaldomstolen som har överklagats till tribunalen (2009–2013)

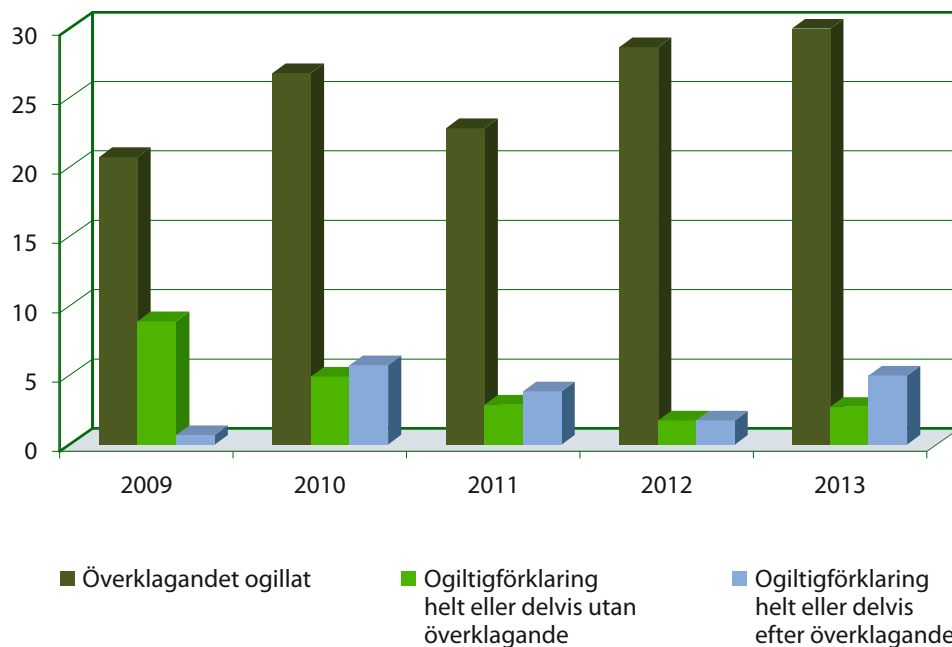

	Antalet överklagade avgöranden	Samtliga avgöranden som kan överklagas¹	Andel av avgörandena som överklagats²
2009	30	95	31,58 %
2010	24	99	24,24 %
2011	44	126	34,92 %
2012	11	87	12,64 %
2013	56	144	38,89 %

¹ Domar, beslut om avvisning, avvisning av uppenbara skäl eller ogillande av uppenbart ogrundad talan, interimistiska beslut, beslut om att anledning saknas att döma i målet och beslut att avslå en interventionsansökan, vilka meddelats eller fattats under verksamhetsåret

² Detta procenttal motsvarar inte nödvändigtvis, för ett givet år, de avgöranden som kan överklagas och som meddelats under verksamhetsåret, då överklagandefristen kan omfatta delar av två kalenderår.

11. Övrigt – Utgången i mål som har överklagats till tribunalen (2009–2013)

	2009	2010	2011	2012	2013
Överklagandet ogillat	21	27	23	29	30
Ogiltigförklaring helt eller delvis utan överklagande	9	4	3	2	3
Ogiltigförklaring helt eller delvis efter överklagande	1	6	4	2	5
Totalt	31	37	30	33	38

HUR HITTAR MAN EU:S PUBLIKATIONER?

Gratispublikationer

- Ett enskilt exemplar genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).
- Flera exemplar/affischer/kartor hos Europeiska unionens representationer (http://ec.europa.eu/represent_sv.htm), hos delegationer i länder utanför EU (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sv.htm), genom att kontakta nätverket Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_sv.htm) eller ringa 00 800 6 7 8 9 10 11 (gratis inom hela EU) (*).

(*) Varken informationen eller samtalen kostar i regel något (men vissa operatörer, telefonkiosker och hotell kan ta betalt för samtalen).

Avgiftsbelagda publikationer

- Genom EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Avgiftsbelagda prenumerationer

- Genom ett av Europeiska unionens publikationsbyrås försäljningsombud (http://publications.europa.eu/others/agents/index_sv.htm).

Publikationsbyrå

ISBN 978-92-829-1709-1

9 789282 917091
doi:10.2862/58875

